

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

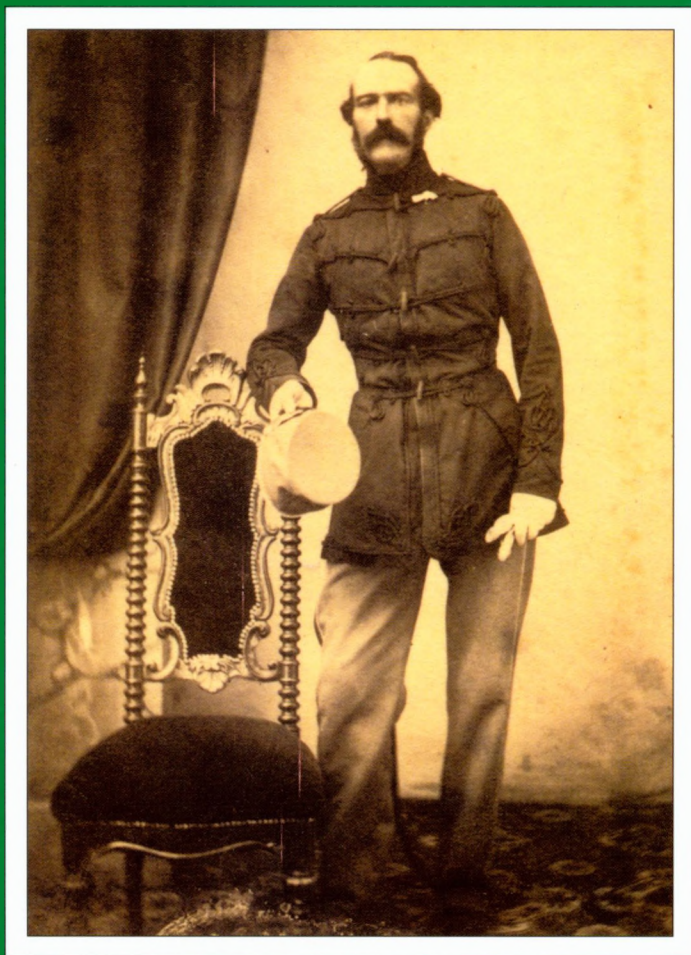
Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

Personalthistorisk Tidsskrift 2003:2

Samfundet for dansk genealogi og Personalthistorie

Indhold

Artikler:

<i>Ole Færch</i> : Fru Inger i Suldrup	121
<i>Villads Villadsen</i> : Langstedstudier II	160
<i>Adam Lindgreen</i> : De døde skylder man kun sandheden. En verden til forskel mellem Eibeschütz-familien og Espenschied-familien	182
<i>Carl E. Jørgensen</i> : Elever i Grenaa Latinskole 1700-1736	193
<i>Carl E. Jørgensen</i> : Nordjyske latinskoleelever 1700-1740	202

Småstykker:

<i>Troels von Haven</i> : Hvorfor fuskede Holberg?	212
<i>Steen Thomsen</i> : Lidt mere om de Torup og Skanderborg Ladegårds bønder	217

Orientering:

Generalforsamling 2003	221
Resultatopgørelse og balance 2002	227
Nyt fra Norden	230

Anmeldelser:

Hans J. Bendixen: Kongen bød til dette Ondes Hæmmelse og Lindring. Ni fortællinger om hvordan husdyrenes sygdomme blev bekæmpet ... (<i>Tommy P. Christensen</i>)	232
Jørgen og Steffen Duus: Håndværk – da det var håndens værk (<i>Børge Stoltenberg Heidemann</i>)	234
Ediths historie. Hølger Drachmanns muse Edith skriver om sit liv i breve ... Udg. af Lica Weis Næraa (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	235
Niels Ole Frederiksen og Poul Henrik Jensen: Rejse i dødens fodspor. Beretning fra en overlevende kz-fange (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	235
Jørgen Hornemann: Danmarks statsmand. A.P. Bernstorff og hans samtid (<i>Peter Hertel Rasmussen</i>)	236
Kancelliets brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold 1655, 1656, 1657. Udgivet ved Ole Degn (<i>Christian Larsen</i>)	238

Billedet på omslaget:

Ritmester Laurids Chr. Langsted (1812-90) deltog som premierløjtnant i Treårskrigen og blev lettere såret ved udfaldet fra Fredericia. I krigen 1864 var han chef for 2. eskadron. Læs mere om ritmesteren og hans familie i Villads Villadsens *Langstedstudier*.

Det gamle fotografi af Langsted stammer fra Rigsarkivets store samling af officersportrætter. Affotograferet af Peter Wodskou.

Fru Inger i Suldrup

Af Ole Færch

Inger Jepsdatter i Suldrup af lavadelsslægten Benderup, gift første gang med lavadelsmænd Anders Hørby, anden gang med bonden Just Mortensen i Suldrup, har gennem de senere år interesseret flere, bl. a. Knud Prange, i »Silkebroderet socialhistorie«¹ og »Lavadelsskæbner i senmiddelalder og renaissance«² Anton Blaabjerg i »Omkring gravstenen i Testrup kirke«³ og Poul Christensen i »Just Mortensen i Suldrup, en himmerlandsk knabe«⁴. Her belyses fru Ingers relationer til himmerlandske herredsfoged- og storbonde-slægter, som har tusinder af nulevende efterkommere i Himmerland, og dermed gør hende til en central person i områdets historie. Endvidere påvises sønnen Bertel Andersen Hørbys forbindelse til Vesterris i Bislev sogn. De i artiklen omtalte breve fremgår af »Diplomatarium Hornumensis, tingsvidner, breve og andre dokumenter fra Hornum herredsting og Nibe og Nørholm birketing 1216-1636 samt personalhistoriske optegnelser om tingenes fogder og skrivere«, der foreligger i næsten færdigt manuskript.

Inger Jepsdatter var datter af Jep Poulsen (Benderup) til Kvotrup i Onsild herred og Marine Nielsdatter.⁵ Hendes brødre var Poul Jepsen og Mourids Jepsen til Kvotrup, gift med Else Knudsdatter Steen til Skovbygaard i Framlev herred. Hun er første gang fundet nævnt 1556, hvor Morten Jensen i Siem bekender, at fru Inger i Suldrup og Christen Jensen holdt 10 heste til gæsteri, da han var Axel Juels køgemester og det samme i Oluf Munks tid.⁶ Axel Juel blev lensmand på Aalborghus 1536⁷ og var 12.6.1550 afløst af Oluf Munk. Fru Inger nævnes næste gang i et brev af 2.4.1559,⁸ der lyder:

»Poul Jepsen i Dall, Søren Ged i Veggergaard, Søren Mortensen i Glerup på deres hustruer Inger Justdatters, Anne Justdatters og Dorthe Justdatters vegne, Marine Andersdatter i Oustrup på sin egen vegne, Thomas Poulsen i Lønderup på sine børns vegne, Christen Thomasen, Just Thomasen og Maren Thomasdatter, Jens Christensen tjenende ærlige og velbyrdige fru Sofie Glob på sin egen vegne, Jep Mortensen i Mosbæk, Peder Iversen i Gundestrup og Kjeld Andersen i Lundby på deres hustruers Maren Christensdatter, Karen Christensdatter og Dorthe Thomasdatters vegne gør vitterligt, at eftersom Gud i indeværende år har kaldet ærlig og velbyrdig husfru Inger i Suldrup, deres kære mor og

mormor, og der i arv er tilfalden dem frit jordegods, som de efter recesen ikke tør beholde, så tilskøder de ærlig og velbyrdig mand Bertel Hørby i Vesterris, deres kære broder og medarving, søsterlodder i en gård i Dyrby, Nørhald herred, Gassum sogn, en gård i Vandet og et gadehus, og hvis det bliver ham afvundet af salig Mourits Jepsens arvinger i Kvotrup, førnævnte husfru Ingers broder, da skal Bertel Hørby have vederlag i husfru Ingers søsterlod, som tilfaldt hende efter hendes og Mourits Jepsens fader Jep Poulsen i Kvotrup gård og gods. Dette Niels Rosenkrantz til Halkær, Niels Michelsen til Kyø, Per Skriver og Hans Tinghører. Vesterris quasimotogeniti søndag, 1559.«

Brevet har 12 seglsnit med vokssegl i de fem. 1. Poul Jepsen, herredsfoged i Fleskum herred. 2. Tabt. 3. Søren Mortensen i Glerup. 4. Tabt. 5. Thames Poulsen i Lynnerup. 6. Jens Christensen. 7.-11. Tabte. 12. Peder (Nielsen) Skriver. Nedenstående segl og alle øvrige segl er aftegnet af forfatteren med mindre andet angives.

Fig. 1. Poul Jepsen.

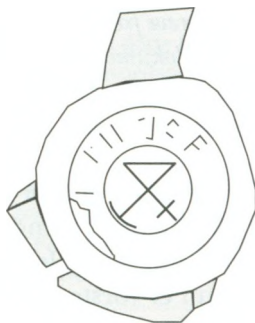

Fig. 2. Søren Mortensen.

Fig. 3. Thomas Poulsen.

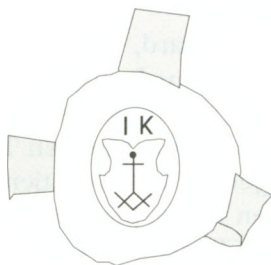

Fig. 4. Jens Christensen.

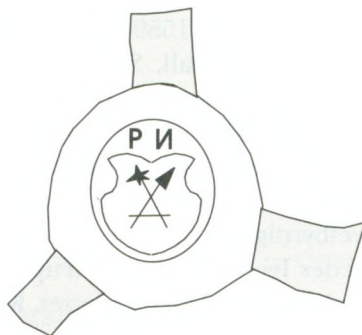

Fig. 5. Peder (Nielsen) Skriver.

Fru Inger nævnes næste gang, om end kun indirekte, i et dokument af 21.6.1562, hvor sønnen Bertel Hørby sælger arvegods efter hende.⁹ Det lyder:

»Bertel Hørby i Vesterris, væbner, tilskøder Otto Brahe til Knudstrup sit gods i Hald herred, Gassum sogn i Dyrby, en gård. Vitterlighed Axel Juel til Willestrup, landsdommer i Nørrejyland og Malthe Jensen i Holmgaard, samt ærlige og fornuftige mand hans svogre Poul Ibsen i Dall, herredsfoged i Fleskum herred, Søren Ged i Veggergaard, herredsfoged i Aars herred og Niels Poulsen i Moldbjerg. Aalborg søndag før Skt. Hansdag 1562.«

Brevet har seks velbevarede segl. 1. Bertel Hørby i Vesterris, væbner, gengivet efter H. Petersen og A. Thiset: *Danske adelige Sigiller*. Kbh. 1897, DXV 3. 2. Axel Juel til Villestrup. 3. Malte Jensen (Sehested) til Holmgaard. 4. Poul Jeben i Dall, herredsfoged i Fleskum herred. 5. Søren Ged i Veggergaard, herredsfoged i Aars herred. 6. Niels Poulsen (Kras) i Moldbjerg.

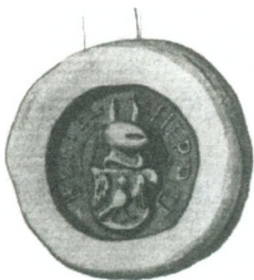

Fig. 6. Bertel Hørby.

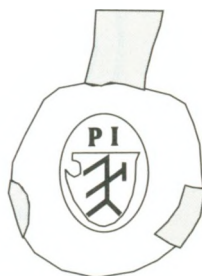

Fig. 7. Poul Jeben.

Fig. 8. Søren Ged.

Fig. 9. Niels Poulsen (Kras).

Endelig nævnes fru Inger i et brev af 31.7.1562:¹⁰

»Christen Jensen i Suldrup, herredsfoged i Hornum herred på sin

egen og sine børns Just Christensen, Barbara Christensdatter og Anne Christensdatters vegne, Jens Christensen i Svenstrup på egne vegne og Las Thamesen i Snorup på sin hustru Inger Christensdatters vegne tilskøder Otto Brahe til Knudstrup, hovedsmand på Aalborghus deres arvepart efter salig husfrue Inger i Suldrup i en gård i Hannest og en i Dørby i Gassum sogn i Hald herred. Vitterlighed Baltzer Maltesen i Rebstrup, Jørgen Høeg til Klarupgaard og Thamis Kruse til Vaarstgaard. Aalborg fredag næst efter Skt. Olufs dag.«

Af brevets syv segl er fem bevaret. 1. Kr. Jensen i Suldrup. 3. Las Thamesen i Snorup. 4. Baltzer Maltesen (Viffert) til Rebstrup. 6. Jørgen Høeg til Klarupgaard. 7. Thomas Kruse til Vaarst.

Fig. 10. Christen Jensen.

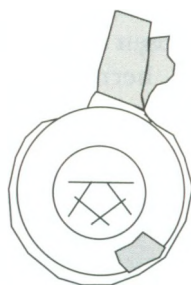

Fig. 11. Las Thamesen.

I brevet 2.4.1559 sælger en række arvinger arvegodsset efter fru Inger, deres kære mor og mormor, til deres bror Bertel Hørby i Vesterris, da de som ikke-adelige efter gældende lov ikke kunne beholde godset. Af brevene 2.4.1559 og 21.6.1562 ses, at fru Inger var gift første gang med en adelsmand af slægten Hørby, med hvem hun har sønnen Bertel, og anden gang med bonden Just, med hvem hun mindst har døtrene Inger, Anne og Dorthe, gift med henholdsvis Poul Jebsen i Dall, Søren Ged i Veggergaard og Søren Mortensen i Glerup. Ifølge et brev af 30.5.1594, som senere gennemgås, fremgår det, at Niels Poulsen Kras i Moldbjerg var gift med Bertel Hørby's datter Anne.¹¹

Brevet fra 2.4.1559 nævner en stribe personer, som er vanskelige at sætte på plads. Marine Andersdatter i Oustrup er sikkert enke efter en bonde og helsøster til Bertel Hørby. Oustrup er sikkert Vester Ovstrup lidt nord for Aars. Thomas Poulsen i Lønnerup (Lynnerup i Skivum sogn), der nævnes med børnene Christen, Just og Maren, har sikkert været gift med en afdød datter af fru Inger og Just, hvilket også sønnens Justs-navn peger på. Han nævnes 20.5.1550 og 22.4.1553 på Aars her-

reds ting.¹² Dorthe Thomasdatter antages at være datter af Thomas Poulsen i Lynnerup, og Jens Christensen, Maren Christensdatter og Karen Christensdatter alle at være børn af en Christen, som var gift med en datter af fru Inger og Just. Hermed antages, at fru Inger er deres mor, ikke deres mor. Ud fra brevene og ud fra oplysninger, som vil blive omtalt senere i artiklen, kan nedenstående tavle opstilles.

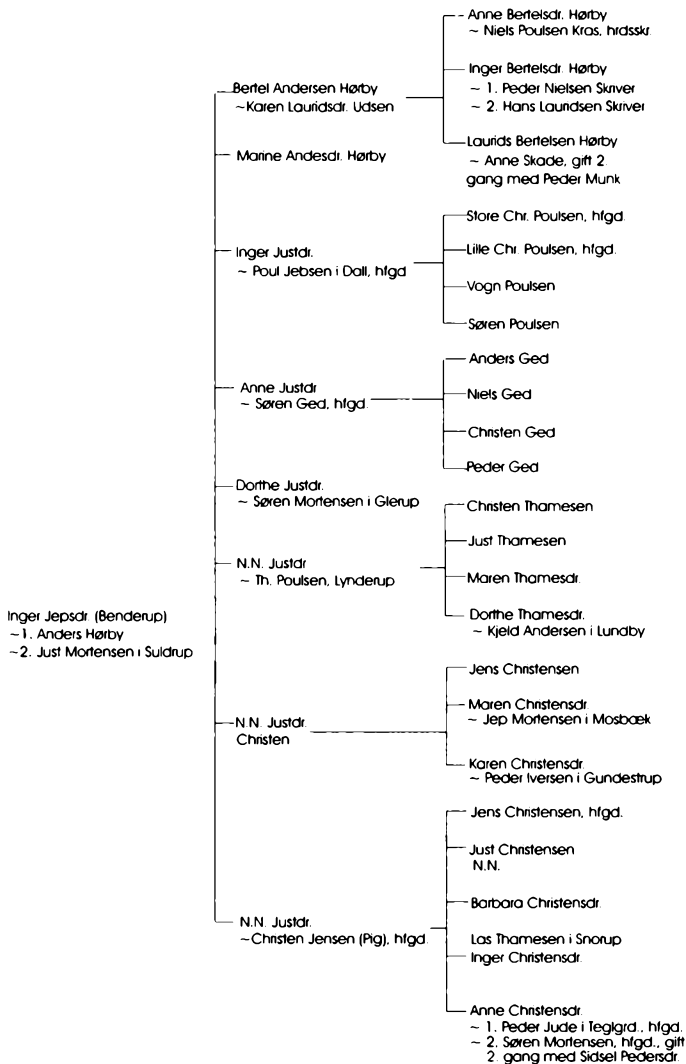

Fig. 12. Fru Inger, slægtstavle. Tegnet af forfatteren.

Bertel Hørby i Vesterris

Danmarks Adels Aarbog nævner Bertel Hørby og sønnen Laurids Bertelsen Hørby »i Vesterris« i Testrup sogn, Rinds herred. Mine undersøgelser peger på Vesterris i Bislev sogn i Hornum herred. Niels Jensen af Vesterris, væbner, mageskiftede 21.1.1456 med Aalborg Helligåndskloster og fik en gård i Veggerby mod en gård i Taarup i Vokslev sogn.¹³ 1.6.1554 fik abbed Anders i Vitskøl kloster af kongen lov til at beholde fiskeriet i Limfjorden ud for Vesterris.¹⁴

1534-36 var Bertel Hørby i Vesterris, for i en sag af 20.6.1553 nævnes, at hans plovmand, Per Andersen, var Skipper Klements mand og under Grevens Fejde har stjålet Jon Madsen (Vifferts) breve fra dennes brevskab i Braulstrup i Sønderup sogn.¹⁵ Bertel Hørby blev 1535, onsdag efter laetare (midfaste søndag), stævnet af Peder Ged i Sønderlund, fordi han slog ham på en helligdag og beordredes at møde i Randers.¹⁶

1545 befalede kongen Erik Steen i Tostrup, Knud Bildt i Havgaard, Povl Vogensen i Støttrup, Bertel Andersen i Vesterris, Anders Povelsen i Roumlund og Jens Frebjerg til Frebjerg at afgøre en sag mellem Torlof Bildt til Hassinggaard og Niels Mouridsen Benderup til Kvotrup og hans medarvinger om arv efter Torlof Bildts hustrus far og mor.¹⁷

Alle nævnte personer har tilknytning til fru Inger. Niels Mouridsen var søn af hendes bror, Mourids Jepsen til Kvotrup, gift med Maren Høeg, datter af Christen Høeg og Abel Thomesdatter Roed, der også havde været gift med Torlof Bildt. Mourids Jepsen var gift med Else Steen, datter af Knud Steen til Skovbygaard. Hendes søster var gift med Anders Poulsen (Byrialsen, Børialsen) i Roumlund. Poul Vogensen i Støttrup var søn af Vogn Poulsen (Benderup), fru Ingers farbror. Knud Bildt skrives 1540 til Havgaard i Aaby sogn og Torlof Bildts fætter, Erik Steen i Tostrup, sikkert søn af Christen Steen til Bækmark og Johanne Iversdatter Juel, var forlenet med Lønborggaard 1502-11. Han levede 22.8.1537 og nævnes i en udateret dom, der i *Danske Domme 1375-1662* er placeret under 1543. Hans søster Maren var gift med Mikkel Eskildsen Høeg. Deres søn var nævnte Christen Høeg.¹⁸

12.6.1550 besegler Bertel Hørby i Vesterris en dom om fiskeri ud for Lundbæk, som Mikkel Nielsen Tornekbrands til Lundbæk har anlagt mod gårdmænd i Nibe og Vokslev.¹⁹ Dette peger på, at Bertel Hørby har været foged på Vesterris for Vitskøl kloster. Vitskøl ejedes efter reformationen af kronen, der 13.6.1563 tilskødede Otto Brahe til Knudstrup en gård kaldet Vesterris i Bislev sogn, Hornum herred.²⁰

På dokumentet dateret 12.6.1550 ses Bertel Hørbys segl. Det viser en stående fugl, helt svarende til Bertel Hørbys segl på dokumentet 21.6.1562 (Fig. 6). Våbnet er meget forskelligt fra den stående urfugl,

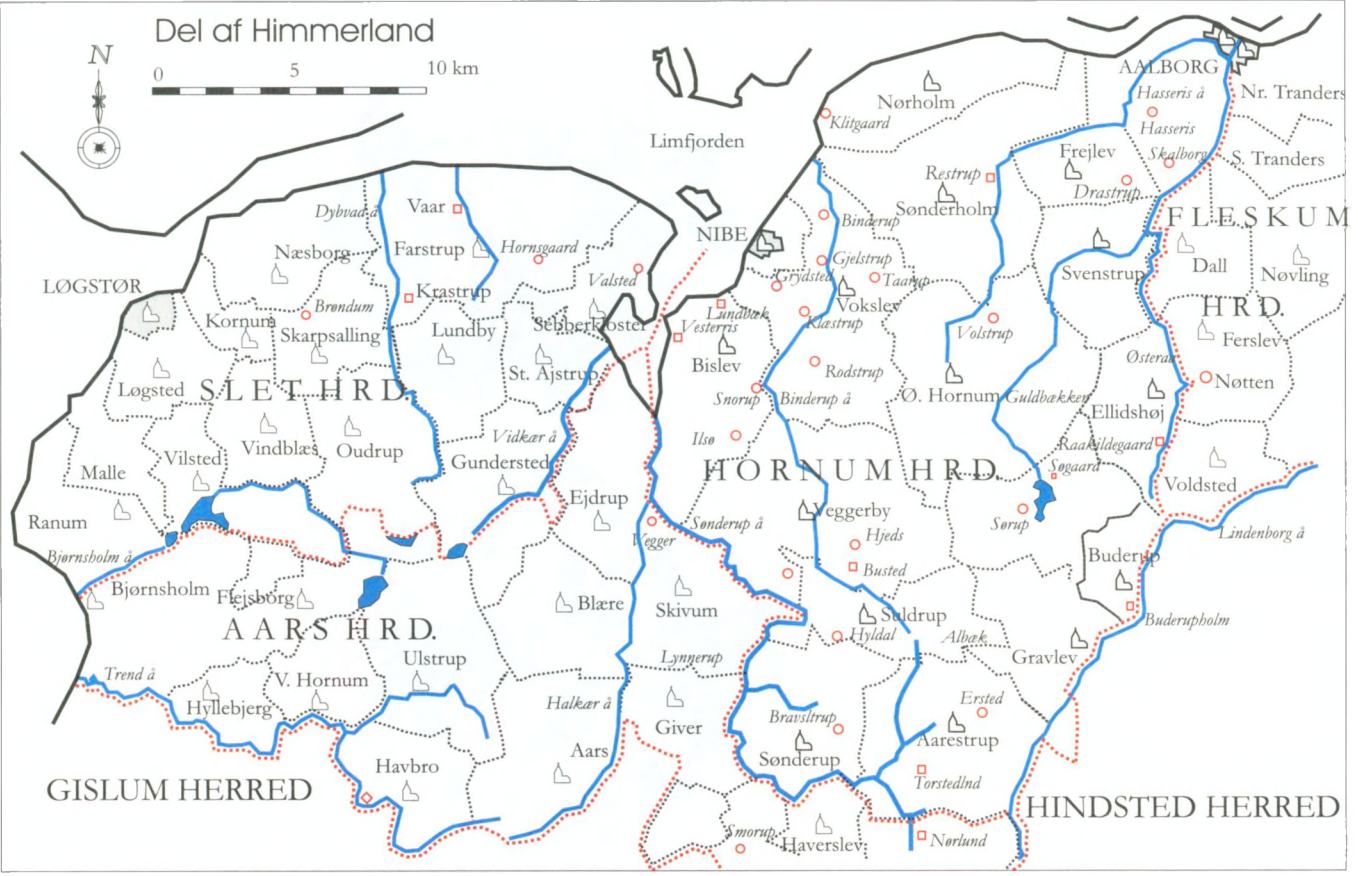

Fig. 13. Del af Himmerland. Tegnet af forfatteren.

som *Danmarks Adels Aarbog* hævder, er Bertel Hørbys våben. Våbnet minder langt mere om det våben, der bruges af Pros Lauridsen, der også hører til slægten Hørby.

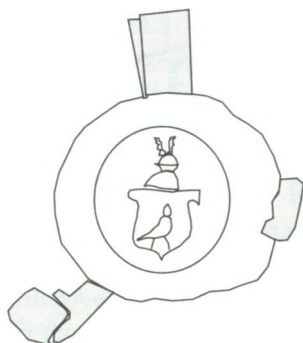

Fig. 14. Bertel Hørbys segl 12.6.1550.

Fig. 15. Hørbyvåbnet efter *Danmarks Adels Aarbog* 1898.

Fig. 16. Pros Lauridsen (Hørby) efter *Danmarks Adels Aarbog* 1898.

I en sag 18.8.1585 mellem Oluf Brochenhus til Sebber Kloster og lensmand Ove Lunge på Aalborghus om et bundgarnsstade mellem Valsted og Lundbæk fremlægges to stokkenævne.²¹ Det ene af Hornum herredsting, 1568, at Bertel Hørby i Vesterris m.fl. vidnede, at de bundgarn, Christen Michelsen (Tornekrands) til Lundbæk var med til at tage op,

stod ulovligt. Det andet af Nibe birketing, 1568, at Niels Nøvling m.fl. i Nibe vidnede, at der i 30-40 år ikke havde stået bundgarn i Seberlåe, før nu Laurids Bertelsen i Vesterris (Bertel Hørbys søn) for kort tid siden satte garn der. I landstingsdom 17.7.1574 om Ravnkilde præstegård nævnes, at Laurids Bertelsen til Vesterris i 4 år tjente Otte Brahe og Erik Podebusk som slotsfoged på Aalborghus.²² Otte Brahe var lensmand på Aalborghus 1555-67 og Erik Podebusk 1567-74.

Ud fra ovenstående kan det være nærliggende at antage, at Bertel Hørby er gået af som foged på Vesterris 1568, og at embedet derefter er overgået til sønnen Laurids Hørby. Da Otte Brahe ejede Vesterris, men var gået af som lensmand på Aalborghus, var det naturligt at få Laurids Hørby som foged. I en sag, som Otte Krumpens hustru, Anne Lykke, 1568 havde mod Hans Lauridsen Skriver på Hald, nævnes et brev udstedt 1565 af blandt andet Laurids Hørby.²³ Laurids Hørby skiftede 1574 med Poul Vognsen (Benderup), der fik udlagt Skovbo.²⁴ Laurids Hørby beseglede 13.7.1580 hyldningen af den senere kong Christian IV.

Fig. 17. Laurids Bertelsen Hørbys segl 13.7.1580, efter H. Petersen og A. Thiset:
Danske adelige Sigiller. Kbh. 1897, DXV 4.

Laurids Hørby levede 3.4.1582, for i den førømtalte sag 18.8.1585 mellem Oluf Brochenhus og Ove Lunge fremlægges et brev udstedt af Christen Thybo, fisker under Albert Friis, at bundgarnsstatet lå til Seberkloster i Albert Friis' tid, og at der ingen stridigheder havde været derom, før Laurids Bertelsen nu ville tilvende sig det. Laurids Hørby må imidlertid være død før 21.6.1582. Kongen udstedte da forbud mod ulovligt fiskeri i Limfjorden, hvilket blev læst 21.4.1583 i Bislev kirke i overværelse af fru Anne i Vesterris, sikkert et udtryk for, at hun var enke.²⁵

30.5.1594 optræder Vesterris flere gange i en rettertingsag.²⁶ Laurids

Ebbesen til Tulstrup, Houlbjerg herred, af slægten Udsen, født 1559, død 25.3.1616 som befalingsmand på Skanderborg og Aakjær, stævner slægtninge angående en gård i Sahl. Sagen var dog allerede i gang 14.9.1593, hvor lensmand Ove Lunge på Aalborghus beordredes til at være værge for Laurids Bertelsen Hørby's børn.²⁷ 18.10.1593 fik Mads Nielsen Skade til Kærgaard dog besked om at overtage værgemålet.²⁸

Bertel Hørby i Vesterris, gift med Karen Lauridsdatter, solgte pinse-dag 1561 hustruens gård i Sahl til hendes bror Ebbe Lauridsen, gift med Kirsten Pedersdatter Kruse. Ebbe og Karens søskende var Kristoffer, Enevold, Jens, Marine og en søster, gift med Frans Iversen til Strandbygaard. De var børn af Laurids Simonsen (Udsen) og Margrethe Galskyt.

Ebbe Lauridsen havde sønnen Laurids, sagsøgeren. Mens han var umyndig og havde farbrødrene Kristoffer og Enevold som værger, havde Enevold tilvendt sig gården i Sahl. Enevold døde barnløs, skifte på Haurum 13.10.1574, og arves af sine søskende. Karen var død o. 1561 og hendes arvinger får nu udlagt gården i Sahl. Arvingerne var Anne Bertelsdatter (Hørby) gift med herredsskriver Niels Poulsen Kras i Vester-gård i Moldbjerg i Øster Hornum sogn, Inger Bertelsdatter (Hørby) gift med Hans Lauridsen, 1567 skriver på Hald, 1567 stiftsskriver i Viborg, 1569 boende på Testrupgaard, og Laurids Hørby gift med Anne Madsdatter Skade. Niels Poulsen Kras og Hans Skriver har skødet hustruernes 2 søsterlodder til svogeren Laurids Hørby, der selv havde 2 søsterlodder og nu ejede hele gården. Han er nu død, og enken, Anne Madsdatter Skade, er gift med Peder Munk i Vesterris.

Kristoffer Lauridsen var gift med Margrethe Vestenie. Han blev stukket ihjel af hustruens broder, Erik Vestenie 29.7.1580.²⁹ Derfor er det hans døtres ægtefæller, der stævnes i sagen om gården i Sahl. Datteren Margrethe var gift med Niels Jacobsen til Nygaard³⁰ og en datter gift med Torlof Knudsen til Vollsund, tidligere til Haurum i Århus stift. Laurids Steen, sikkert i slægt med ovennævnte Steen-er og sikkert gift med en af Niels Jacobsens døtre, berettede på dennes vegne, at Laurids Ebbesen ikke havde tiltalt ham til herreds- eller landsting og mente, at der først her måtte afsiges dom. Jørgen Daa til Gammelbygaard repræsenterede hans og hustruen Marine Lauridsdatters børn.

Peder Munk påberåber sig, at hustruens første mand har haft gården i 20 år. Da Laurids Ebbesen fremlægger Bertel Hørby's skøde, og hans morbror Laurids Kruse på tinge har klaget over skiftet, hvor gården er givet til Enevold Lauridsens arvinger, tildømmes Laurids Ebbesen gården. Peder Munk nævnes 1595 i Vesterris, men skrives 30.4.1602 til Kjærsgaard, Staby sogn, Ulfborg herred.

1611 nævnes Peder Kuri i Vesterris i Aalborghus lens ekstraskat til

Mikkelsdag og jul.³¹ Han ses i Nibe ved ekstraskatten Skt. Mortensdag 1610. Han nævnes igen i Vesterris i ekstraskatterne 1612 og 1613.

Niels Munk til Serridslevgaard, Laurids og Enevold Munk, brødre, skødede 13.4.1615 Iver Juel til Villestrup det gods i Bislev sogn, i Djørup, som de havde arvet efter deres far Peder Munk i Vesterris.³²

Peder Munk og Anne Skade er begravet i Bislev kirke, men der findes ikke nogen gravsten.³³

Peder Munk blev som foged på Vesterris efterfulgt af en slægtning. Peder Kuri var nemlig gift med Maren Nielsdatter Kras, datter af ovenfor omtalte herredsskriver Niels Poulsen Kras i Vestergaard i Moldbjerg, gift med Anne Bertelsdatter (Hørby).³⁴

Niels Poulsen Kras og Anne Bertelsdatters (Hørby) gravsten er opsat på korvæggen i Øster Hornum kirke og i hendes våben ses en ørn. Våbnet er noget forskelligt fra faderens stående fugl og har mere lighed med Jes Bertelsen (Hørby) i Skovbos segl. Jf. fig.19.

Fig. 18. Udsnit af Anne Bertelsdatter Hørby og Niels Poulsen Kras gravsten i Øster Hornum kirke. Foto forfatteren.

Fig. 19. Jes Bertelsen (Hørby) i Skovbo, efter *Danske adelige Sigiller*, DXV 2.

Peder Kuri i Vesterris stævned 4.9.1616 to mænd i Mariager angående et forskud, de havde fået for at sejle to skuder kalk til Helsingborg.³⁵ 18.1.1617 sagsøgte han Peder Jensen og Anne Mortensdatter, salig Christen Jensens i Nibe for gæld.³⁶ 8.9.1618 var han død, for da skødede Sofie Ulfstand, salig Claus Podebusks til Barsebæk, til Iver Juel til Villestrup, en gård i Bislev sogn, kaldes Vesterris, som Maren, afgangne Peder Kuris, nu påboer. Sammen med skødet, som nu beror i Landsarkivet i Viborg, findes et kgl. stadfæstelsesbrev dateret København den 27.7.1624 på gården samt på det udlæg, som Sofie Ulfstand havde gjort datteren jomfru Vibeke Podebusk for dennes lod i Vesterris.³⁷ Hvordan Vesterris er kommet fra Otto Brahe til Podebuskerne vides ikke.

Det synes nu klart, at fru Ingers søn Bertel Hørby skal henføres til Vesterris i Bislev sogn og ikke til Testrup sogn, som det blandt andet fremgår af *Trap Danmark*, og at Bertel Hørby i Vesterris er identisk med den under 1546 nævnte Bertel Andersen i Vesterris.

Fru Ingers første mand synes således at have været en Anders Hørby. 1487 nævnes en Anders Christensen i Hørby.³⁸ Bertel Hørby nævnes 1524 i kongeskatten af Viborg stift, Hindsted herred, som ejer af et par gårde i henholdsvis Hørby og Hostrup, og det er sikkert »vor mand«.³⁹ Umiddelbart før ham nævnes Vogn Poulsen i Støttrup som ejer af en gård i Hørby og to i Skovby. Vogn Poulsen (Benderup) var fru Ingers farbror. Her er måske en nærliggende forklaring på forbindelsen mellem fru Inger og Anders Hørby. Bertel Andersen Hørby er sikkert o. 1530 kommet til Vesterris som foged for Vitskøl kloster, og det indebærer vel et fødselstidspunkt o. 1500-1505.

Efter Bertel Hørby er sønnen Laurids Hørby blevet foged på Vesterris for kronen. Laurids Hørby var gift med Anne Madsdatter Skade, datter af Mads Nielsen Skade til Østergaard og Elsebe Pallesdatter Splid.⁴⁰ Mads Nielsen Skade og hans far, Niels Madsen Skade i Rebstrup i Sønderup sogn (død 1566), blev 19.4.1537 stævnet af Malte Lauridsen (Viffert) til Rebstrup og anklaget for under Grevens Fejde at bryde ind på Rebstrup og fjerne hans brevkiste. De dømtes dog ikke, da det ikke kunne bevises, at de havde brevkisten. Niels Madsen Skade har måske været foged på Rebstrup.⁴¹ Også her ses tæt forbindelse til egnen ved Vesterris i Bislev sogn. Niels Madsen Skades far, Mads Jensen Skade til Torup, var gift med Kirsten Nielsdatter Høeg, der 1548 var enke i Djørup, Bislev sogn.⁴² Niels Madsen Skade nævnes senere til Nærrild, Nørrild (Østergaard) og Skobling, og det er måske udtryk for, at han har søgt nye græsgange efter sagen med Malte Lauridsen (Viffert). 21.6.1566 fik Niels Madsen (Skade) til Skobling forleningsbrev på tienden af Gunderup sogn, Fleskum herred.⁴³

Anders Hørby og fru Inger har måske boet i Hørby. Vesterris' placering kan anskues ud fra en sag 1549 om skel omkring Overgaard i Bislev, hvor gårdene Pindstrup, Solgaard og Vesterris også omtales.⁴⁴

Bertel Andersen Hørbys børn

Bertel Hørbys børn er udførligt omtalt i de nævnte artikler af Anton Blaabjerg og Knud Prange samt i C. Klitgaards artikel *Himmerlandske Slægter i det 16. og 17. Aarhundrede, Familierne Kras, Kuri, Wolf, m.fl. i Personalthistorisk Tidsskrift* 7,4, 1920, samt i Poul Christensens artikel om Vestergaard i Moldbjerg i *Hanen*.⁴⁵ Yderligere henvises til »*Slægten Aarup fra Ullits og Kallestrup*«, samt »*Slægten Hvid fra Rinds herred*«, og »*Slægtsbog*

Familien Kristensen«, alle udgivet af Slægtsarkivet, Viborg med Anton Blaabjerg som genealog.

Som påvist i Anton Blaabjergs artikel og de nævnte slægtsbøger har fru Inger gennem sønnen Bertel Hørby, dennes datter Inger gift med Peder Skriver, deres datter, Margrethe Pedersdatter, gift anden gang med Christen Byrialsen og gennem Bertel Hørbys datter, Anne, gift med Niels Poulsen Kras tusindvis af nulevende efterkommere. Bertel Hørbys børn skal ikke her gøres til genstand for yderligere omtale.

Fru Ingers forbindelse til Busted

Hvorfor og hvornår fru Inger er kommet til Suldrup, kan man kun gisne om, men det var ikke en egn, som var fremmed for hendes første mands familie, der havde tætte forbindelser til Busted kun få kilometer fra Suldrup. I Busted boede fru Kirsten Christiernsdatter (Hørby), datter af Christiern Jensen Hørby og Mette Stigsdatter af slægten Hvide.⁴⁶ Hun var første gang gift med Niels Wærre, der i vidne af Aalborg byting 9.8.1445 nævnes som bymand i Aalborg.⁴⁷

Niels Wærre var herredsfoged i Hornum herred. 7.5.1453, da der udstedtes vidne om en gård i Torpe (Taarup, Vokslev sogn). 16.9.1455 vidnede Niels Wærre ved Aars herredsting i en sag om Torstedbro Mølle. Det er sikkert den tidligere herredsfoged, der møder op.⁴⁸ Niels Wærre i Busted nævnes i tingsvidne 9.2.1456. Han er måske slægtning til Søren Worri, der 12.8.1443 nævnes i et tingsvidne.⁴⁹ 23.6.1462 tilbageleverede Kirsten Christensdatter (Hørby) i Busted, enke efter Niels Wærre, tidligere foged på Aalborghus, Søgaard i Hjeds, Veggerby sogn, til Helligåndsklosteret i Aalborg, som hendes mand havde frataget klostret. Brevet medbesegles af Anders Jepsen i Hørby. Da det drejer sig om slægtens gods, var han sikkert af Hørby slægt.⁵⁰

1505 bekræftede Simon Nielsen, at Søgaard, som hans forældre havde givet Aalborg Hospital, skulle blive ved hospitalet. Det er utvivlsomt en søn af Niels Wærre. Som herredsfoged i Hornum herred nævnes Søren Nielsen i Volstrup første gang 3.3.1483 og sidste gang 6.9.1501. Dennes søn, Peder Sørensen Ridemand i Volstrup, nævnes senere i tilknytning til Søgård. Sammenholdes patronym, lighed i segl, tilknytning til Søgård og den familiære efterfølgelse, der ofte ses i herredsfogedembeder, er Søren Nielsen sandsynligvis en søn af Niels Wærre i Busted og Kirsten Christiernsdatter (Hørby). Forbindelsen til Busted er sikkert forklaringen på, at fru Ingers svigersøn, Christen Jensen senere bliver herredsfoged i Hornum herred. Nedenstående ses segl af Niels Wærre 1.2.1462⁵¹, Jens Jude 14.7.1477⁵² og Søren Nielsen 24.9.1492.⁵³

Fig. 20. Niels Wærre
1.2.1462.

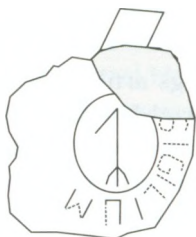

Fig. 21. Jens Jude
14.7.1477.

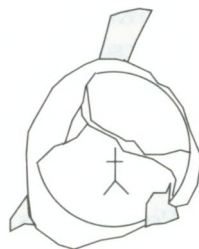

Fig. 22. Søren Nielsen
24.9.1492.

Kirsten Christiernsdatter (Hørby), der var død før 2.6.1514, blev anden gang gift med en Jude, hvis fornavn desværre ikke kendes. Deres søn, Jens Jude, solgte 2.6.1514 til Bertel Jensen Hørby i Skovbo den del af Skovbo, som han arvede efter moderen.⁵⁴ Jens Jude nævnes 1484-1515 i Busted. Hans segl har stor lighed med Niels Wærres.

Gunde Jensen i Busted fik mellem oktober 1519 og april 1520 et sandemandsbrev om han skulle være sandemand i Hornum herred.⁵⁵ 1.8.1520 vidnede Gunde Jensen i Busted om Aalborg Helligåndshus' ret til Kalstrup mølle.⁵⁶ 10.7.1531 vidnede Gunde Jensen i Busted om skel mellem Restrup og Hasseris.⁵⁷ 29.9.1533 vidnede Gunde Jensen om skel mellem Mølgaard i Bislev og Djørup.⁵⁸ På dette brev ses hans segl, der helt svarer til Jens Judes. Gunde Jensen må uden tvivl være dennes søn. 1550-1587 træffes Jens Jude i Busted, der også hyppigt kaldes Jep Gundesen, samt en Peder Gundesen i Busted, uden tvivl Gundes sønner. Kronen pantsatte 1563 Busted til Anders Maltesen Viffert til Albæk.

Flere børn af Jens Jude, der nævnes 1484-1515, kendes ikke. Et gæt er nok, at der er en relation til Peder Jude i Teglgård, herredsfoged i Helsum herred, gift med en datterdatter af fru Inger, men herom senere. Ud fra ovenstående kan følgende tavle opstilles.

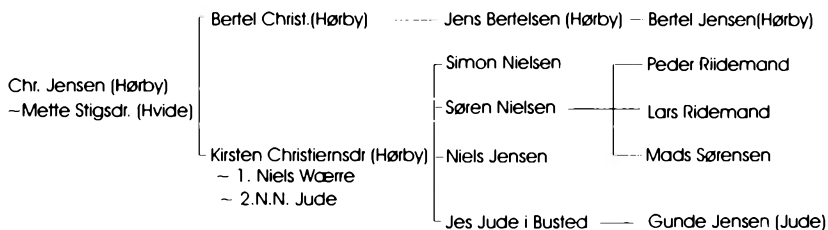

Fig. 23. Tavle over Hørbyer med forbindelse til Busted.

Fru Ingers anden mand Just Mortensen i Suldrup

Fru Inger blev anden gang gift med en bonde, som efter børnenes navne må hedde Just. Han nævnes desværre intetsteds sammen med fru Inger, men er vist uden tvivl Just Mortensen i Suldrup. Han nævnes 28.5.1487 i vidne, hvor Aalborg Helligåndskloster tog lovhævd på en del ejendomme.⁵⁹ 29.10.1487 vidner han om skylden på Per Smeds gård i Årestrup.⁶⁰ 1492 er han sandemand i en strid mellem Hans Henriksen i Råkildegård og Henrik Knudsen Gyldenstjerne til Restrup.⁶¹ 10.5.1512 nævnes Just i Suldrup i vidne, givet Lars Bruun i Ellidshøj om tre agre i Guldbæk. Her ses hans segl.⁶²

Fig. 24. Just Mortensen 10.5.1512.

31.8.1519 nævnes Just Mortensen i vidne om skel mellem Aarestrup, Torstedlund, og Vrå skove.⁶³ 8.11.1519 nævnes han i vidne om kronens lovhævd på Klæstruplund i Vokslev sogn samt blandt andet 25 fæstegårde i blandt andet Suldrup, Veggerby, Bislev og Vokslev sogne.⁶⁴ Også her ses hans segl. 1.8.1520 nævnes han i vidne givet prior Laurids Nielsen, Aalborg Helligåndskloster, om Kalstrup mølle i Veggerby sogn og Langevads eng.⁶⁵ Herefter er han ikke nævnt. Derimod nævnes 10.6.1531 Christen Justsen i Suldrup i et vidne om sandemandstov mellem Restrup og Hasseris.⁶⁶ Dette er sikkert en søn.

Just Mortensen er truffet på Hornum herredsting 1487-1520. Han er født senest 1469. Han var sikkert søn af Morten i Suldrup, der nævnes på Hornum herredsting 1445-62, en mand, der var så kendt, at hans patronym aldrig nævnes. Vi kender også hans segl fra 9.2.1456.⁶⁷

Fig. 25. Morten i Suldrup 9.2.1456.

Morten i Suldrup er født senest 1427, så han kan udmærket have fået en søn født o. 1469. Meget peger på, at Inger Jepsdatter og Just Mortensens børn er født fra o. 1500, mens børnene med Anders Hørby er født sidst i 1400-tallet. Det peger på, at fru Inger er født o. 1475-80 og er blevet gift med Anders Hørby o. 1495-1500. De har så fået to børn, og Anders Hørby er død o. 1500, hvorefter fru Inger blev gift med Just Mortensen. Er hun født 1480 og død 1559 er hun blevet 79 år. Er Just Mortensen død 1531, har fru Inger siddet enke i næsten 30 år. Det forklarer måske den før omtalte bemærkning om fru Inger og Christen Jensens heste, der er fra før 1556. Gården blev drevet med hjælp fra svigersønnen.

Poul Christensen har i *Hanen* nr. 8/1999 fremsat den teori, at Just Mortensen har udbygget den lille romanske kirke i Suldrup. Teorien baseres på en indberetning 1678 fra præsten i Sønderup-Suldrup, der oplyser at »de gamle siger sig at have hørt, at en mand, som fordum boede i Peder Nielsens gård i Suldrup, havde samlet Suldrup kirke af tven- de kapeller, den ene stod ved Albæk hovedgård, den anden på Rodsteds mark, med vangen (kirkegården) som endnu kendes«. Er teorien rigtig, har Just Mortensen haft let ved at følge ombygningen, for kirken lå så at sige i baghaven til hans gård, se kortet fig. 28.

Fru Ingers svigersøn, herredsfoged Christen Jensen i Suldrup

Christen Jensen i Suldrup stævnedes 19.4.1537 Christen Sommer til Gjandrup, nu Fussingø, Aalum sogn, Sønderlyng herred for rettertinget angående en broderlod i Pigsgaard i Nørbæk. Christen Sommer har

Fig. 26. Suldrup kirke.
Foto forfatteren 2002.

købt gården og en lund på Hvidding mark for 500 mark og får dom, at han kan beholde gården, hvis han kan bevise sin arveret, i modsat fald skal han beholde den som pant.⁶⁸ 4.5.1537 tildømmer landstinget Christen Jensen sin part i gården, som han beviste ikke at have solgt. Christen Sommer kan tiltale de medarvinger, der har solgt ham mere, end deres parter udgjorde.⁶⁹

Christen Jensen var efter alt at dømme af adelslægten Pig, sikkert sønnedattersøn af Jens Pig til Pigsgaard i Nørbæk sogn mellem Hobro og Randers. Gården blev først kaldt Beg (Nørbeg d.v.s. Nørbæk), senere Pigsgård og så igen Beg. 1421 solgte Jens Pig og hans svigersøn, Bertel Esbernsen, en gård i Nørbæk til Mogens Pig, der pantsatte den til Jens Kande til Gjandrup, fra hvem Jens Pig 1436 indløste den. Dennes søn, Isak Pig, overlod før 1439 sin broderdel i gården til sin svoger Bertel Esbernsen, hvis enke Ingeborg Pig ægtede Anders Stigsen (Hvide?), der 1451 overlod sin stedsøn, Esbern Bertelsen, sin hustrus og sine børns andel i gården. Esbern Bertelsens børn solgte gården til Christen Sommer til Gjandrup.⁷⁰ Christen Sommer var gift med Anne eller Berte Pig, datter af Mogens Pig, der var broder til Jens Pig.

Christen Jensen i Suldrup nævnes som herredsfoged fra 28.4.1550⁷¹ til 26.8.1577.⁷² Forgængeren Jacob Pedersen i Borup, Buderup sogn, nævnes 24.9.1545. 6.7.1579 var Jens Christensen herredsfoged.

1556 har vi så Morten Jensen i Siems vidne, at da han var Axel Juels køgemester, holdt fru Inger i Suldrup og Christen Jensen 10 heste til gæsteri og det samme i Oluf Munks tid.⁷³ Vidnet skal sandsynligvis forstås sådan, at fru Inger og Christen Jensen har været sammen om en krongård. Måske har gården været delt i to, hvoraf fru Inger har haft den ene og Christen Jensen den anden del, men formodentligt har stået for driften af begge. Grunden til at få gæsteriet frem kan være, at Christen Jensen var fritaget for afgift af sin del, mens han var herredsfoged. 1562 havde han dog en anden gård i Suldrup, der nævnes i Aalborghus lens jordebog, Suldrup sogn og by: »Christen Jensen, 3 sk. Leding, 1 svin. Denne gord haver 8 Heste Gæsteri. Forne Christen Jensen quit, medens han er Herredsfoged«. ⁷⁴

1562 stævnes Christen Jensen af svigersønnen Peder Jude i Teglgård på dennes hustru, Anne Christensdatters og medarvingers vegne. Det må være, fordi Christen Jensens hustru er død, og hendes del af Suldrup mark skal deles mellem hendes børn, blandt andet Peder Judes hustru. Peder Jude kræver ny rebning af Suldrup mark og får ret i, at rebningen er forkert. Hans hustru får derved mere jord tildelt. Forklaringen må være, at fru Inger blandt andet har ejet en del af Suldrup mark. 31.7.1562 sælger Christen Jensen og medarvinger gården i Dyrby til

Otte Brahe. 29.7.1570 stævner Peder Jude Christen Jensen for omkostninger ved sagen om rebningen. Peder Jude har 24.6.1570 fået en æskning og et vidne af Hornum herredsting om betaling af kost, tæring og brevpenge. Christen Jensen anker til landstinget, der afgør, at Peder Jude ikke har krav på dækning af omkostninger bl.a fordi han har fået mere jord.⁷⁵

Ud fra registreringerne kan man antage, at Christen Jensen er født o. 1505-10. Han døde formodentligt o. 1577-79.

Herredsfoged Christen Jensen (Pig) i Suldrups børn

1. Jens Christensen

Ældste søn var sikkert Jens Christensen, der 1562 var i Svenstrup, myndig. Han er født før 1544 og er givet opkaldt efter sin farfar. I vidne af 9.11.1562 om skel mellem Kirketerp og Veggerby mark nævnes han i dommers sted. Han mødte 4.6.1576 for Erik Rud til Fuglsang. 14.10.1577 var han tinghører, men 6.7.1579 herredsfoged. Det var han endnu 28.10.1600, hvor han nævnes i vidne om degneboligen i Aarestrup.⁷⁶ Han efterfulgtes utvivlsomt af sønnen, Christen Smed.

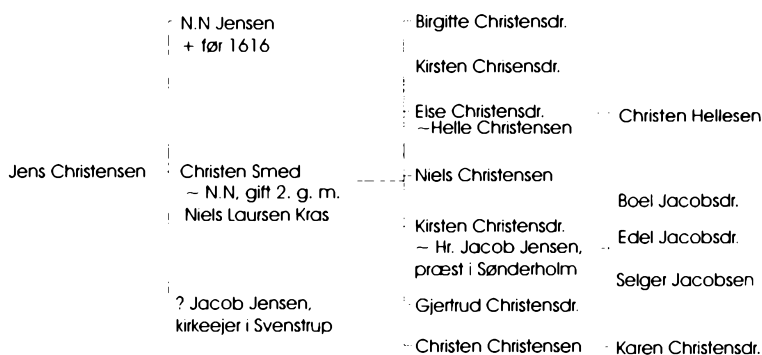

Fig. 27. Børn af herredsfoged Jens Christensen i Svenstrup.

Christen Smed nævnes 1597, 1598 og 1608 under kirkeejere i Svenstrup.⁷⁷ Søren Ibsen i Findstrup i Dall sogn stævnedede ham i perioden 22.6-3.8.1616 for kautions for en afdød bror.⁷⁸ Han stævnedede 18.1.1617 Niels Christensen i Taarup, Vokslev sogn, for landgilde af hans gård.⁷⁹ 1634 »stedte« Niels Laursen Kras den gård i Svenstrup, som Christen Smed fradøde.⁸⁰ Niels Laursen Kras blev formodentlig gift med enken. Christen Smeds børn var Birgitte, Kirsten, Else, Niels, Gjertrud, Christen og Kirsten. De stævnedes 1635 i en sag vedrørende fru Helvig Kaas

til Restrup og hendes lavværge og foged, Anders Jensen i Binderup Nedergaard, sikkert for et tingsvidne Christen Smed har udstedt og dermed var ansvarlig for.⁸¹ Else var gift med Helle Christensen, der 1654 havde en gård ved Svenstrup Vestre mølle, måske Christen Smeds gamle gård, og 1674 var i Vestergaard i Moldbjerg, også en af slægtens gamle gårde.⁸² Den anden datter med navnet Kirsten var gift med præsten Jacob Jensen i Sønderholm, og de havde børnene Selger, Boel og Edel.

2. Inger Christensdatter

Lad os nu vende os til Christen Jensens datter Inger, sikkert opkaldt efter fru Inger. Hun var gift med Lars Thomsen i Snorup, en stor gård i Bislev sogn under Pandum. Han nævnes her 10.3.1546⁸³ og 1571. Faderen var sikkert Thames Jensen, 1520 i Snorup.⁸⁴ Inger Christensdatter levede 17.1.1587, hvor hun som enke fik lov til at beholde gården uden stedsmål, så længe hun ikke giftede sig.⁸⁵

3. Barbara Christensdatter

Barbara levede 31.7.1562. Navnet optræder også i slægtslinien efter Christen Jensens bedstefaders søster Ingeborg Pig, hvis sønnedatter Barbara Esbernsdatter er med til at sælge det gods til Christen Sommer, som Christen Jensen beviste at være arving til og derfor vinder tilbage.

4. Just Christensen

Christen Jensens søn Just nævnes først blandt de umyndige børn, sikkert et fingerpeg om, at han er næstældste søn, opkaldt efter morfaderen. Han er født efter 1544 og nævnes i Kronens Skøder 28.4.1580. Anders Maltesen (Viffert) til Albæk får da skøde på 6 gårde i Hjeds og 2 gårde og et kirkebol i Suldrup. Skødet lyder:

»Vor og kronens rettighed og herlighed i et kirkebol, som Jens Nielsen påboer, yder til præsten i Sønderup. Præsten giver til os og kronen: 1 brendsvin, 1½ gæsteri – ydes til Aalborghus, til Pandum ¼ fedeko.

Vor og kronens rettighed og herlighed i 2 jordegne bøndergårde og et bol, som er bygget af den ene gårds ejendom sammesteds: 1. Just Christensen påboer, 3 sk leding, 1 brendsvin, 8 hestes gæsteri. 2. Af den anden gamle Just påboer med det boel, som deraf er bygdt og som Søren Mortensen i Teglgård tilhører og Anders Ibsen nu påboer, 2 skp rug, 2 skp byg, 5 skp havre, 1 pd smør 1 får, 1 lam, 1 gås med 2 skp havre, 2 høns, 8 sk galtpenge, 4 alb sildepenge, 2 kander honning, ½ hestes gæsteri og bruges til samme tvende jordegne bøndergårde en øde gårds eje, kaldes Nerup, under samme skyld, hvilke fornævnte gårde og gods osv. 26. april MDLXXX.«

Her er de to gårde interessante. Unge Just Christensens gård har samme ydelse, som Christen Jensens havde 1562, og det er nærliggende at antage, at han er herredsfoged Christen Jensens søn, der har overtaget gården.

Fig. 28. Gårdene i Suldrup 1798, RA, KTS. Vejdir. kort 1425-2. Gårdenes antal og placering har på fru Ingers og Christen Jensens tid sikkert ikke været meget anderledes. De har formodentligt haft en eller to af de viste fire store gårde. Suldrup kirke er indtegnet på kortet og angivet med moderne skrift ligesom Aalborg-Viborgvejen.

»Gamle Justs« gård er også interessant. Den nævnes i Aalborghus lens jordebog 1562, fæster Christen Justsen, afgift 6 sk. leding, 2 skp. rug, 2 skp. byg, 5 skp. havre, 1 pund smør, 1 får, 1 lam, 1 gås med korn, 2 høns, 8 sk. galtpenge, 4 alb. sildepenge, 2 kander honning, 10 hestes gæsteri. Afgifterne er som gamle Just Christensens i 1580, bortset fra en lille forandring i leding og gæsteri, der sikkert skyldes udskillelsen af bolet og viser, at det er en helgård. Ud fra rækkefølge og navne kan vist antages, at »Gamle Just« er Christen Justsens søn. Christen Justsens segl⁸⁶ adskiller sig dog fra Just Mortensens. Det forklares måske ved fejl i besegling, eller at seglet er lånt, idet der ses to ens segl på dokumentet.

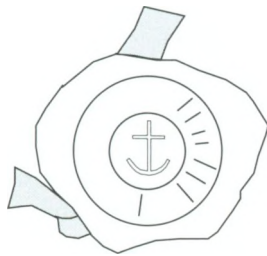

Fig. 29. Christen Justsen 10.7.1531.

Han er givetvis den Christen Justsen i Suldrup, som nævnes 10.7.1531 i vidne af Hornum herred.⁸⁷ Jon Madsen (Viffert) stævner 1535 Just Povelsen i Hyllested, Niels Poulsen i Hjeds og Christen Justsen i Suldrup for gods, som de har taget fra ham.⁸⁸ Christen Justsen nævnes 16.3.1535 i samme sag i vidne om gods frataget Jon Madsen (Viffert), mens han var drevet fra Torstedlund under Grevens Fejde.⁸⁹

Just Mortensen, fru Ingers anden mand, forsvinder fra kilderne o. 1520. Christen Justsen dukker op første gang 1531. Min formodning er, at Christen Justsen er søn af Just Mortensen, måske af et tidligere ægteskab. Ved Just Mortensens død efter 1520 har han måske ikke været klar til at overtage gården efter faderen, og fru Inger har så taget Christen Jensen som foged, måske fordi han var hendes svigersøn eller blev det. I forbindelse med, at Christen Jensen blev herredsfoged o. 1550 har han vel fået sin egen gård. Den før omtalte bemærkning om, at fru Inger og Christen Jensen betalte for 10 hestes gæsteri, er jo netop fra før 1550, og grunden til, at gæsteriet kommer frem, kan være, at der kommer en ny fæster ind på gården, formodentlig Christen Justsen, som i Aalborghus lens jordebog 1562 nævnes med netop 10 hestes gæsteri.

En interessant ting ved kronens skødning af gamle Justs gård til An-

ders Maltesen (Viffert) 28.4.1580 er bemærkningen om bolet, som er udskilt fra gården. Bolet ejes af Søren Mortensen i Teglgård, der var gift med herredsfoged Christen Jensens datter, Anne Christensdatter, der første gang var gift med Peder Jude, der sikkert også har ejet bolet. Fru Inger har måske ejet en del af gården.

Lad os nu vende tilbage til unge Just Christensen, som kun er fundet nævnt 2.11.1590, hvor han nævnes som tingsvidne i sandemandsbrev om skel mellem Støvring, Mastrup og Juelstrup præstegårds marker.⁹⁰

For at udrede mere om unge Just Christensen skal vi se lidt på ejere af Albæk hovedgård i Suldrup sogn og ejerskabet til gårdene i Suldrup. 28.4.1580 fik Anders Maltesen Viffert skøde fra kronen på nævnte gårde i Suldrup. Anders Maltesen Viffert, død 1601, solgte 1600 Albæk og dermed også gården i Suldrup til Niels Krabbe til Torstedlund, død 1626. Niels Krabbes søn, Iver Krabbe, ejede Albæk til sin død 1641. Iver Krabbes broder, Gregers Krabbe, bestyrede en tid Albæk for Iver Krabbes to døtre. De ægtede henholdsvis Anders Sandberg til Kvelstrup, død 1677, og oberst Mogens Kruse til Spøttrup, død 1678, der i fællesskab overtog Albæk. Mogens Kruse solgte 1663 sin hustrus andel til Jacob Faber i Skive, som 1667 solgte til Anders Sandberg, hvis søster Birgitte Sandberg 1675 solgte gården til Dorthe Daa til Torstedlund.

I matriklen 1664, der ikke har nået at tage højde for ejerskiftet, er Mogens Kruse nævnt med 5 gårde i Suldrup. Her rettes interessen mod en gård, fæstet af Just Mortensen, hartkorn 5 tønder $2\frac{1}{7}$ skæppe 2 album $1\frac{3}{7}$ fjerdingkar. I matriklen 1688 står gården med Just Mortensen og Morten Justsen, utvivlsomt far og søn, som selvejere af bondeskylden, mens herligheden ejes af Peder Benzon til Havnø. Just Mortensen var, som senere omtalt, gift med Kirsten Jespersdatter af Nørbæk præstegård.

Just Mortensen var rimeligvis søn af Morten Christensen i Suldrup, der døde 1642 og nævnes 10.10.1642 i en sag på Hornum herredsting. Maren Christensdatter var stævnet for at have ladet sin mand begrave inde i kirken, hvilket var forbudt. Jens Jørgensen i Hyllested vidner, at Maren Christensdatter havde bedt ham grave en grav i Suldrup kirke til hendes mand, Morten Christensen. Hun oplyser, at hendes forrige mand, der var død 36 år tidligere, allerede var begravet i kirken, foruden et par børn. Af sagen fremgår, at hendes husbond, Niels Krabbe, dengang – 1606 – intet havde imod det. Maren Christensdatters søn, Just Mortensen, var da også meget syg »da det var stor vinter og fog, så jeg fattige og rodløs kvinde kunne ikke da så hastig fange bud til min gode hosbonde eller lensmand ...« Hun har brudt loven, men anfører som formildende omstændighed, »har også givet kalk og disk til kirken

og lys, som endnu findes i kirken, da jeg nedsatte ham«. Alterkalken findes endnu i Suldrup kirke. Langs omkrandsen står:

»ERLIG OC VELACHT MAND MARTEN CHRISTENSEN * ERLIG OC VELACHT KVINDE MAREN CHRISTENSDATER * 1630. » Midt på bægeret står »SALIG CHRISTEN IVSTEN TIL EN EVIG HVKOMMELSE. » I bunden af kalken står »W: XXI LOT«.

Fig. 30. Alterkalken i Suldrup kirke. Foto forfatteren.

Ud fra ovennævnte registreringer og enkelte andre, som ikke nærmere dokumenteres, kan nedenstående oversigt opstilles over Morten i Suldrups og Christen Jensens gårde i Suldrup:

Selvejer Mortens gård, 6 skilling i ledning

Dato	Bruger/fæster	Ejer
1448,53,55,56,62	Morten i Suldrup	Morten i Suldrup
1487,92,1512,19, 20	Just Mortensen	Just Mortensen
1531,37	Christen Justsen	?Fru Inger, ?Kronen
1562	Christen Justsen	Kronen
28.4.1580	Gamle Just	Anders Maltesen Viffert, Albæk
1606		Niels Krabbe

Herredfoged Christen Jensens gård, 3 skilling i ledning

Dato	Bruger/fæster	Ejer
1537,56	Christen Jensen	?Kronen
28.4.1580	Unge Just Christensen	Anders Maltesen Viffert til Albæk
1606	Chr. Justsen, † 1630	
1630	Morten Christensen, † 1642, ~Maren Christensdr. Schiønning	
1642	Just Mortensen Schiønning ~Kirsten Jespersdr. fra Nørbæk	
1664-matriklen	Just Mortensen	Mogens Kruses arvinger
1688-matriklen		
htk. 5-2 1/7-1 5/7	Just Mortensen og Morten Justsen, ejer bondeskylden	Peder Benzon til Havnø, ejer herligheden

Maren Christensdatter Schiønning er født o. 1580 og døde o. 1652 i Suldrup og er uden tvivl datter af Christen Schiønning, der boede i Lille Binderup 21.1.1615 og da var kronens delefoged i Aars herred.⁹¹

Hendes broder var Christen Schiønning i Binderup, der før 11.3.1626

var herredsfoged i Aars herred og nævnes som sådan til 1663.⁹² Han var gift med Else Andersdatter, født senest 1600, død efter 1630, datter af herredsskriver i Aars herred, Anders Jensen i Klotrup og Inger Jensdatter.⁹³ Blandt Christen Schiønning's børn nævnes Anders, herredsfoged efter faderen, ejede Mølgaard i Aars herred, gift med den adelige Else Pors, Inger gift med Niels Eskesen i Kastrup, tidligere foged på Restrup, søn af præsten Eske Ibsen i Gjedsted, Kirsten gift med Jørgen Justsen i Dall, herredsfoged i Fleskum herred, Anne I gift med Laurs Brams i Findelstrup, NN gift med Moust Nielsen i Sønderlund, Kirsten bosat og gift i Malmø, Anne II gift med Anders Michelsen i Kællingetand, søn af Michel Skriver, Karen Christine gift med herredsfoged i Onsild herred, Mourits Pedersen i Handest og Gjertrud, gift med Søren Christensen i Rise, sikkert sønnesøn af Anders Christensen i Rise, herredsfoged i Aars herred 1607-21.⁹⁴

Morten Christensen, død 1642, er uden tvivl Christen Justsens søn. Ud fra ejerforløb på den nævnte gård, skift i navne og tidsforløb, synes det rimeligt at antage, at Christen Justsen, død 1630, er søn af »unge Just«. Om Just Mortensen, der kaldte sig Schiønning efter moderen, og Kirsten Jespersdatter har Poul Christensen fortalt i *Hanen*.⁹⁵ Kirsten Jespersdatter var datter af præsten Jesper Pedersen Lindholt i Nørbæk sogn, hvor han efterfulgte Simon Rasmussen, død 1604.⁹⁶ Denne var utvivlsomt søn af formanden Rasmus Schiønning, 1565, 84 præst i Nørbæk, hvis forbindelse til fru Ingers slægt senere omtales.

Just Mortensen Schiønning og Kirsten Jespersdatter havde som nævnt børnene Morten, Peder og Karen. Peder Justsen Schiønning var gift med Bodil Nielsdatter og var 1671 kronens defoged i Nibe og er omtalt flere gange i C. Klitgaard: *Nibe Bys Historie indtil 1728*. Karen Justdatter Schiønning, født 1631, død 17.12.1712, gift første gang med Claus Hansen Viinholt, død 21.5.1682 i Aars, tingskriver i Aars herred og degn i Aars og Haubro menigheder, gift anden gang med Ludvig Christensen, degn samme sted.⁹⁷

5. Anne Christensdatter og Peder Jude i Teglgård

Herredsfoged Christen Jensens datter Anne var gift med Peder Jude. Peder Jude, foged på Aalborg slot, fik 5.7.1556 brev på en gård i Skørping sogn, og det er sikkert »vor mand«.⁹⁸ Han omtales 1556 i to vidner.⁹⁹ 1561 blev på Viborg landsting afsagt dom mellem Otte Brahe, lensmand på Aalborghus, og nævninger i Hellum herred, der havde svoret en mand fri ved et stimandstov (vidne om stimænd), selv om han havde ligget på lur om natten og overfaldet Peder Jude.¹⁰⁰ Peder Jude og hustruen fik 1.7.1567 librev på kronens gård Tersted, hvor han boede, fri for

afgifter, mens han var herredsfoged.¹⁰¹ I tiden op til 1571 nævnes Peder Jude i en del vidner af Hellum herredsting i *De ældste Danske Arkivregistraturer*. Der gik mange historier om ham, blandt andet om hans pagt med Djævelen, hvorom der berettes i Klavs Gjerdings bog *Bidrag til Hellum Herreds Beskrivelse og Historie*.¹⁰²

Peder Jude levede 1572, hvilket fremgår af en sag ved Viborg lands-ting.¹⁰³ Teksten i tingbogen er næsten ulæselig. Ud fra enkelte ord er det dog klart, at det er den sag, der 23.5.1573 er for rettertinget på Dronningborg. Peder Jude var da død.¹⁰⁴ På den ene side Christen Elbeck i Hvanstrup, som stævner Jens Kjærulf, Peder Schiønning (på hustruernes vegne) og andre arvinger efter Peder Jude angående breve på gamle Niels Elbecks efterladte gods, som Peder Jude har fremlagt på lands-tinget. Peder Judes andre børn repræsenteres af Palle Gris, der 1561 var foged på Aalborghus og 1566 fik pant i Tustrup i Hellum herred.¹⁰⁵ Han blev sikkert foged på Aalborghus efter Peder Jude. Part i sagen er også Kirsten Lykke til Nørlund, som Peder Jude måske har hjulpet og på den måde er kommet ind i sagen. Peder Schiønning og Jens Kjærulf dømmes fri for stævningen.

Svigersønnernes slægtsmæssige placering er uklar. Et gæt kunne være forbindelse til Mosbæk, Sønderup sogn, hvor vi 1564 og 1582 har en Peder Kjærulf, herredsfogedslægterne i Kjær og Jerslev herred, eller Kjærulferne på Hornsgaard i Slet herred. For Peder Schiønning gættes vel på herredsfogedslægten Schiønning i Aars eller Sønderlyng herred.

Peder Jude er født o. 1520-25, og han døde 1572-73. Hans herkomst kendes ikke. Navnet Jude, Jyde, Yde, Iude er ret almindeligt i området. 1445-70 nævnes Hans Jude, borgmester i Aalborg.¹⁰⁶ Jens Jude nævnes 1484 og 1514 i Busted.¹⁰⁷ Anne Gundisdatter (?Munk) skødede 1494 til sin svoger Peder Jude i Troelstrup et bol og en gård i Skals og samtykkede et skøde til bisp Glob.¹⁰⁸ Måske er det den samme Peder Jude, som 1498 tog lovhævd på gods i Hellum herred.¹⁰⁹

1536 var Niels Jude foged på Restrup, Sønderholm sogn.¹¹⁰ Jacob og Svend Jude, sikkert brødre, overdrog 17.11.1541 sammen med Poul Veyer inventaret på Hald til Christoffer Rosenkrantz.¹¹¹ Svend Jude fik 1542 brev på Testrupgaard.¹¹² 1546 fik Viborg hospital dog brev på gården.¹¹³ Forbindelsen er interessant, idet vi her senere træffer Hans Lauridsen, som 1561 var skriver på Hald. Jacob Jude, foged på Hald, fik 1542 brev på Nøragergaard i Durup sogn, Gislum herred.¹¹⁴

De nævnte Juder har alle funktion som fogder. De kunne tænkes at være slægtninge til, måske børn af Jens Jude i Busted.

Peder Jude var som nævnt 1556 foged på Aalborghus. Niels Wærre, der var gift med Kirsten Christiernsdatter Hørby, var også foged på Aal-

borghus og hun var anden gang gift med en Jude. Omkring 1565-69 var Laurids Bertelsen Hørby foged på Aalborghus. Noget kunne tyde på, at fogedembedet på Aalborghus og Vesterris i en periode er gået i »arv« blandt slægtninge, mens Otte Brahe var lensmand og i øvrigt købte en del gods af Hørby-slægten. Dette kunne være et tegn på, at Peder Jude også er en slægtning, måske mest sandsynligt søn af Kirsten Christiernsdatter Hørbys og N.N. Judes søn Jens Jude i Busted.

Fru Ingers svigersøn Søren Ged og hans slægt

Fru Ingers datter Anne var som nævnt gift med Søren Ged i Veggergaard. Også her er der tale om en herredsfogedslægt. Søren Ged nævnes 26.7.1537 som rebsmand.¹¹⁵ Han levede endnu 1582 og var uden tvivl søn af Peder Ged (II), herredsfoged i Aars hrd, der 8.7.1511 og 1518 nævnes i Veggergaard, Skivum sogn.¹¹⁶

Navnet Ged var ikke ukendt i Himmerland. 3.8.1401 var Lars Ged vidne, da Niels Jensen af Klæstruplund, Vokslev sogn, skødede gården til kronen ved Mogens Munk, lensmand på Aalborghus.¹¹⁷ Brødrene Lars og Jens Ged skødede 6.9.1406 Mølgaard i Hornum herred, Gammelvads mølle og en gård i Astrup til dronning Margrethe.¹¹⁸ Godset havde de arvet efter Jens Kande. En anden Jens Kande var 1436 foged på Aalborghus.¹¹⁹ Denne er måske den Jens Andersen Kande til Gjerndrup, hvis datter var gift med Oluf Sommer til Gjerndrup. Dennes søn Christen Sommer stredes, som nævnt ovenfor, med Christen Jensen (Pig) angående Pigsgaard og en lund på Hvidding mark. Som nævnt nedenfor var der senere strid mellem Søren Ged og Christen Schiønning angående gods i Hvidding. Noget tyder på, at der langt tilbage har været slægtsrelationer mellem slægterne Ged og Kande.

Per Ged (I), væbner, nævnes 16.9.1455 i vidne af Aars herredsting vedrørende Torstedbro mølle.¹²⁰ 1496 udstedte Peder Ged, væbner, pantebrev på to gårde i Brøndum sogn til Per Brockenhus, der 1497 fik skøde på gårdene.¹²¹ Ingen af disse Peder Geder nævnes i Veggergaard, men den 1496 og 1497 nævnte er måske søn af den 1455 nævnte og identisk med den 1511 og 1518 nævnte herredsfoged.

Søren Ged var herredsfoged 28.7.1545, hvor han, Poul Mortensen i Aagaard, Peder Ged i Sønderlund m.fl. udstedte tingsvidne.¹²² Søren Ged havde 1558 en strid med Christen Schiønning i Hvidding, Sønderlyng herred. Denne fik 23.8.1554 librev på en bondegård i Hvidding, som han var medarving til, og hvor hans moder boede, mod afgift til kronen og skæppeskyld til medarvingerne.¹²³ Søren Ged stævnedes 2.9.1558 Christen Schiønning angående den gård i Hvidding, han boede i. Søren Ged anfører, at Christen Schiønning sidder på en halvgård,

som er hans og hans børns arvegods, men ikke vil betale stedsmål. Christen Schiønning vedgår, at halvdelen af gården tilhører Søren Ged og hans børn, og at han giver skæppeskyld, men vil ikke betale stedsmål, da det er bondegods. Efter dommen skal han »stede og fæste« gården af Søren Ged.¹²⁴

Angående et eventuelt slægtskab mellem Christen Schiønning og Søren Ged er min formodning, at de har samme mor, der først må have været gift med Søren Geds fader, Peder Ged og anden gang med en Schiønning.

Leder man efter en »passende« Schiønning i Hvidding, peger pilen vel på Lars Schiønning, der nævnes 1522 og 1532 i Hvidding og 1547 som herredsfoged i Sønderlyng herred. Lars Schiønning nævnes 1522 i regnskab over sagesald vedrørende en sag, hvor han og 3 andre udlovede 33 øksne i anledning af, at sandemændene uretmæssigt havde gjort Christen Suder i Helstrup fredløs for manddrab.¹²⁵

1532 befalede kongen adelsmænd at afgøre en strid mellem Christen Jensen i Fjelsø, Niels Jensen i Møldrup, Las Schiønning i Hvidding, Niels Andersen i Torup, Jens Christensen i Vesterris, Erik Lassen i Bjerring, Peder Bygom og Christen Jensen i Aalestrup på den ene side og Maren, Poul Byrialsens enke, og lavværge, sønnen Anders Poulsen i Lund på den anden side angående deres hustruers fædrene og mødrene »penning, hode i lossz ör och boo pendinge, rörindis och vrörindis godz«, som skulle være tilfaldet dem efter Inger (Inger Mortensdatter, Poul Byrialsens første hustru), som boede i Lund og Poul Byrialsen.

Ligeledes havde de tiltale mod Maren angående noget jordegods og møller, som Poul Byrialsen uretmæssigt skulle have solgt eller pantsat, så det ikke blev til deres fordel. De mente, at der var begået arvesvig.¹²⁶

Lars Schiønning, herredsfoged i Sønderlyng herred, blev 1547 stævnet af Axel Brahe.¹²⁷ 2.9.1553 fik Jens Schiønning, sikkert en søn, der for nogen tid siden kom til at dræbe Jens Munk, sin fred igen, da han med brev fra afdødes slægt og venner havde bevist, at han havde stillet dem tilfreds.¹²⁸ 31.7.1565 nævnes Jens Schiønning i Hvidding, herredsfoged i Sønderlyng, i en sag mellem præsten hr. Rasmus Schiønning i Nørbeg – sikkert en slægtning – og Niels Munk i Gjessinggaard.¹²⁹ 13.9.1568 nævnes Jens Schiønning endnu som herredsfoged.¹³⁰

Lars Schiønning var formodentlig søn af Peder Schiønning, der 1489, 90 og 99 nævnes i Hvidding.¹³¹ Hans brødre var Jacob Schiønning, der 1537 var mester i Viborg, senere biskop samme sted,¹³² og Simon Schiønning, der 1526 var præst i en købstad i Århus stift, men 1529 og 21.9.1555 var præst i Thorsager.¹³³ Når Jacob og Simon Schiønning gik præstevejen, kunne det skyldes indflydelse fra Morten Hegelund, en af

reformationens forkæmpere, der var præst i Vorning, indtil han 1527 flyttede til Aalborg, og broderen Mads Hegelund, der blev hans efterfølger. Hvidding ligger i Vorning sogn.

At Christen Schiønning ikke vil betale stedsmål af gården i Hvidding kan skyldes, at der er tale om familiens gamle gård. Ved moderens død er halvdelen tilfaldet Søren Ged, der må være en halvbroder til Christen Schiønning. Lars Schønning ser altså ud til at have været gift med en datter af Poul Byrialsen i Lund eller Roumlund, som 3.6.1492 blev adlet af kong Hans og hørte til de berømte »Rinds herreds knaber«. Se senere.

18.5.1573 mageskiftede Søren Ged i Veggergaard, herredsfoged i Aars herred, med kronen og afgav den jordegne gård i Hvidding mod en gård kaldet Lynnerup i Skivum sogn, som er frit bondeej. ¹³⁴

Det er bemærkelsesværdigt, at førnævnte herredsfoged Christen Jensen (Pig) også er forbundet til Hvidding, hvor også herredsfogedslægten Schiønning er stærkt repræsenteret.

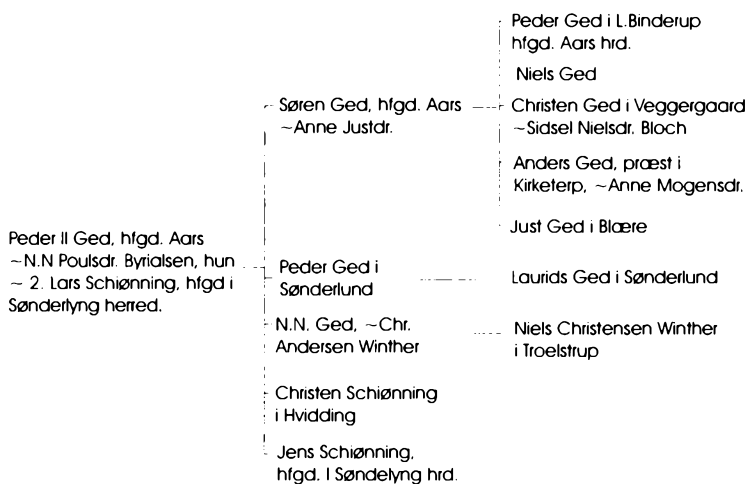

Fig. 31. Slægtstavle Ged-Byrialsen-Schiønning-Winther.

Søren Ged og Anne Justdatters børn var antagelig:

1. Niels Sørensen Ged. Hans søn Søren Nielsen Ged, født o. 1583, død 1679, var herredsfoged i Fleskum herred.
2. Christen Ged, gift med Sidsel Nielsdatter Bloch, datter af Niels Bloch, herredsfoged i Hindsted herred. Fik 25.6.1573 livbrev på Vegger-

- gaard,¹³⁵ som kronen 17.11.1582 afhændede til Niels Joensen (Viffert) til Torstedlund.¹³⁶ Nævnes 18.11.1582 i Veggergaard sammen med Søren Ged, vist en søn. De pålagdes da at svare afgifter til Niels Joensen (Viffert).¹³⁷
3. Anders Ged født o. 1530, død o. 1613 i Kirketerp, Veggerby sogn, gift med Anna Mortensdatter (?Mogensdatter), død o. 1648. Sognepræst i Bislev og Veggerby 1560,¹³⁸ 1572 medlem af Guds Legemes Lav i Aalborg,¹³⁹ 1584 provst i Hornum herred og gav 4.3.1584 fuldmagt til gejstlighedens hyldning af kong Christian IV.¹⁴⁰ Enken blev gift med efterfølgeren, Niels Jacobsen.
 4. Peder Ged, 1574 herredsskriver i Aars herred, hvor han nævnes sammen med faderen og broderen, Just Ged i Blære.¹⁴¹ 1574 kaldes han Peder Ged i Riis, herredsskriver, hvor han nævnes sammen med faderen, Troels Grøn, Germænd Schiønning og Christen Grøn i Binderup.¹⁴² 17.7.1574 nævnes Peder Ged i Lille Binderup sammen med børnene Søren, Tames og Anne Pedersdatter og hendes mand Niels Roed i en sag om Ravnkilde præstegård, som Niels Roed har haft.¹⁴³ 1578 blev herligheden af hans arvelod i en gård i Store Binderup, som kronen ejede, af kongen skødet til Jørgen Lykke til Overgaard. 1599 herredsfoged i Aars herred, fik 13.10.1599 bevilling et øde byggested, fri for landgilde, ægt og arbejde, så længe han er herredsfoged.¹⁴⁴ Hans kone er måske Sidsel Ibsdatter i Lille Binderup, der 8.3.1606 fik stadfæstelse på kronens part af korntiende af Blære og Skivum sogne¹⁴⁵ og 1617/1618 opføres i Aalborghus lens jordebog som bruger af en gård i Lille Binderup.¹⁴⁶
 5. Just Ged. Utvivlsomt opkaldt efter morfaderen. Han var 1574 i Blære som nævnt ovenfor. Hans datter blev 1578 gift med Christoffer Griis, Strandbygaard i Blære sogn, og han kaldes her velbyrdige Just Ged til Strandbygaard i Blære.¹⁴⁷

Andre med navnet Ged

1535¹⁴⁸ og 28.7.1545 nævnes Peder Ged i Sønderlund i Skivum sogn,¹⁴⁹ sikkert en »ny« Peder Ged, formodentlig bror til Søren Ged. Den jordegne bondegård Sønderlund i Skivum sogn ejedes 17.2.1552 af Lars Ged,¹⁵⁰ sikkert Peder Geds søn. Kronen mageskiftede 2.6.1578 med Jørgen Lykke til Overgaard, der fik i Gislum herred, Store Binderup sogn og by 1 gård og kronens rettighed i den part i samme gård, der tilkom Lars Ged i Sønderlund, med ret til at tilhandle sig ejendomsretten, mod at afgive Ravnkilde præstegård.¹⁵¹ 1.11.1582 pålagde kongen en række jordegne bønder, blandt andet Lars Ged i Sønderlund, at levere deres ydelser til Niels Joensen (Viffert) til Torstedlund.¹⁵² 1593 nævnes »unge

Lars Ged« i Sønderlund.¹⁵³ Lidt længere borte træffes Anders Ged i Gunderupgaard, der 29.1.1574 blev foged i Aale birk, det tidligere Vit-skøl-klosters birk. Han blev afsat 1582.¹⁵⁴ Hans hustru N.N. Andersdatter var første gang gift med Laurs Pedersen i Gunderupgaard. Deres datter Johanne blev 14.10.1565 gift med Niels Byrialsen, herredsfoged i Rinds herred, som var af »de Rinds herreds knaber«. Han blev anden gang 29.6.1572 gift med Maquor Sørensdatter i Lundgaard, Ajstrup sogn, Slet herred.¹⁵⁵

Fru Ingers svigersøn Poul Jepsen i Dall og hans slægt

Vi vender nu tilbage til fru Ingers datter, Inger, der var gift med Poul Jepsen i Dall. Også her beskæftiger vi os med en herredsfogedslægt. Poul Jepsen er født o. 1500, og han døde o. 1570. Han var sikkert søn af Jep Poulsen, der 1512 og 1521 nævnes som selvejer i Ferslev i Fleskum herred, men var død 29.6.1526. Poul Jepsen og hans medarvinger fik da brev på tre gårde i Dall.¹⁵⁶ Poul Jepsen, herredsfoged i Fleskum herred, fik 1.6.1539 livsbrev for sig og sit barn på at opbygge et ellers øde byggested i Belstrup mark med et stykke eng i Ketterup kær.¹⁵⁷

8.11.1541 fik han stadfæstelse over tre pergamentsbreve af Fleskum herredsting. Det ene fra 1520, at rebsmænd havde rebet Dalls mark efter loven. Det andet om at han havde indvordet den gård, han iboer, den gård Niels Ibsen iboer og Brorup kær. Det tredje om at sandemænd havde gjort markskel mellem Dall, Findelstrup og Ferslev marker.¹⁵⁸ Der var sikkert tale om hans arvegods. 7.3.1543 fik han brev på at beholde sit bondegods, da han beviste ikke at have været i ledtog med Skipper Klement.¹⁵⁹ 1549 fik han genoptaget en sag i hvilken hans søstersøn var dømt fredløs for manddrab, idet der henvises til, at drabet var sket i nød-værge.¹⁶⁰

22.9.1554 fik Poul Jepsen livsbrev på en gård i Nøvling med tilliggende på Lunde mark m.v.¹⁶¹ Den 2.4.1559 og 21.6.1562 nævnes han så i forbindelse med afhændelse af arvegødset efter fru Inger. 1562 boede han fortsat på Findelstrup. Han ejede bondeskylden, men kronen herlighedsafgiften, som han dog ikke betalte, så længe han var herredsfoged.¹⁶² 1562 havde han kirkebolet i Dall i fæste.¹⁶³

11.8.1568 udstedte kongen livsbrev på en mølle ved Neringbro for Poul Jepsen i Dall og hans søn, lille Christen Poulsen, som de havde tilbudt at opbygge på egen bekostning. Årlig afgift var 6 pd. byg til Aalborghus. De måtte ikke male på møllen fra 1. maj til engenes indhøstning. Samme dag fik hans anden søn, Store Christen Poulsen i Nøvling, livsbrev på den gård i Nøvling, som han selv bor i, og en jord, kaldet Bonderup mark, som har ligget til gården, mod sædvanlig afgift

til Aalborghus.¹⁶⁴ Neringbro var en bro over Østerå ved Findelstrup mellem Ferslev og Dall. Poul Jebsen var måske i slægt med Jens Jebsen i Dall, som 22.11.1474 skænkede Aalborg Helligåndskloster 2 stykker eng i Svenstrup mod messer for sig, hustruen Gertrud og slægtinge.¹⁶⁵

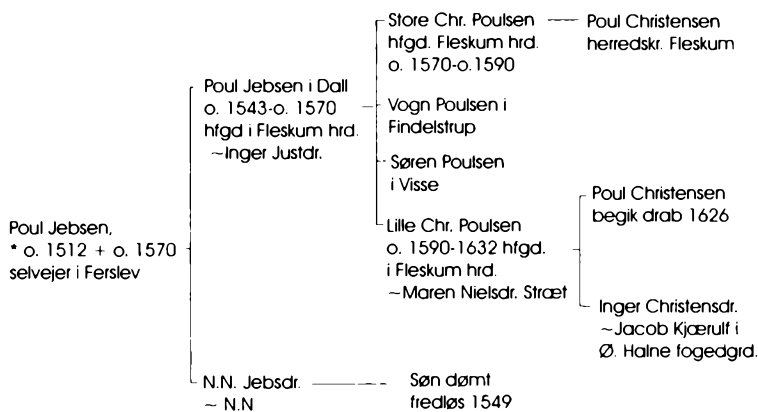

Fig. 32. Poul Jebsen i Dalls slægt.

Børn af Poul Jebsen og Inger Justdatter:¹⁶⁶

1. Store Christen Poulsen, herredsfoged i Fleskum herred efter faderen fra o. 1570-90, efterfulgt af broderen. Sønnen, Poul Christensen, var herredsskriver samme sted og skænkede 1632 en sølvkalk til Nøvling kirke. Dennes søn Christen Poulsen var også herredsskriver og boede 1627 i Nøvling, men 1635 og 1646 i Finstrupgaard i Dall sogn, som han fæstede af kronen. 1660 og 1664 boede hans datter Anne og svigersøn, herredsskriver Christen Laursen Brems, i Finstrup.
2. Lille Christen Poulsen, herredsfoged i Fleskum herred efter broderen fra o. 1590 og til sin død o. 1628, boede i Findelstrup og brugte sammen med broderen Store Christen faderens gård i Nøvling.¹⁶⁷ Ejede Findelstrup, Neringbro Vandmølle, et kirkebol i Dall og halvdelen af Vestergaard i Dall. Han blev 3.8.1578 gift med Maren Nielsdatter, datter af Niels Jensen Stræt i Hornsgaard, Slet herred,¹⁶⁸ en af herredets storbønder. Nogle år før sin død overdrog han Findelstrup til sønnen Poul og bosatte sig selv i Vestergaard. Her kom Poul under håndgemæng 22.6.1626 til at dræbe faderens karl, Peder Block, sikkert af herredsfogedslægten Block fra Hindsted herred. 8 sandemænd af Fleskum herredsting, blandt andet Jep Winther i Nøtten,

dømte, at det var nødværge. Block-erne indbragte sagen for landstinget, der dømte Poul fredløs og gav sandemændene store bøder. Straks efter drabet rejste Poul op til slægten i Slet herred, hvor han 17. juli af Niels Winther i Beltoft, Søren Jensen i Hornsgaard og 6 andre sandemænd fik vidne på et sår, som han havde fået under slagsmålet. Jep Winther var søn af Peder Winther i Nøtten i Ferslev sogn og af Wintherslægt fra Næsborg ligesom Niels Winther i Beltoft. Søren Jensen Hornsgaard var gift med Maren Sørensdaughter Kjærulf, der var ud af den ansete herredsfogedslæggt fra Kjær herred. 5.11. 1634 fik Poul Christensen beskærmelsesbrev, så han kunne komme hjem og stævne sagen for landstinget. Sagen er sikkert gået ham imod, for han forsvinder fra egnen. I stedet nævnes fra 1630 en Inger Christensdaughter blandt selvejerbønderne, sikkert hans søster, enke efter selvejer Jacob Sørensen Kjærulf i Ø. Halne fogedgård, søn af herredsskriver i Kjær herred, Søren Christensen i Holt i Ajstrup sogn og Else Andersdaughter Kjærulf.

3. Søren Poulsen i Visse, undertiden fungerende herredsfoged.
4. Vogn Poulsen, boede i Findelstrup og brugte sammen med broderen faderens gård i Nøvling.¹⁶⁹

Fru Ingers svigersøn Søren Mortensen i Glerup og hans slægt

Fru Ingers datter Dortha var 1559 gift med Søren Mortensen i Glerup. Han var bror til herredsfoged Jens Mortensen i Glerup, Rinds herred. Også her knyttes forbindelse til en herredsfogedslæggt. En tredje broder var måske Niels Mortensen, der nævnes 1532 i Glerup.¹⁷⁰ Brødrene var uden tvivl sønner af Morten Byrialsen i Glerup, der på vej til kirke blev dræbt af den adelige Thomas Skadeland, som 15.11.1515 blev dømt fredløs, men blev dræbt, da Mortens brødre Poul og Jens ville fange ham.¹⁷¹ Morten, Poul og Jens var sønner af Byriel Pedersen i Glerup og hører til »de Rinds herreds knaber«.

Søren Mortensen i Glerup fik 1544 af kongen brev på en halv bondegård i Glerup og halvparten af et øde byggested, kaldet Skerup. Han har nok mistet godset, fordi han ikke kunne bevise, at han ikke havde været i ledtog med Skipper Klement. Brevet lod sønnen Povl Sørensen i Glerup 1577 læse på tinge og fremvise ved sin broder Morten. 1576 havde Mortens søster Inger Sørensdaughter, Niels Christensens hustru i Kielstrup, skødet Morten den del, hun havde arvet i Glerup og Skerup på både fædrene og mødrene side. 1577 fik Morten skøde fra søsteren Anne Sørensdaughter, gift med Christen Knudsen i Guldbæk på en søsterlod i gården i Glerup og Skerup.¹⁷²

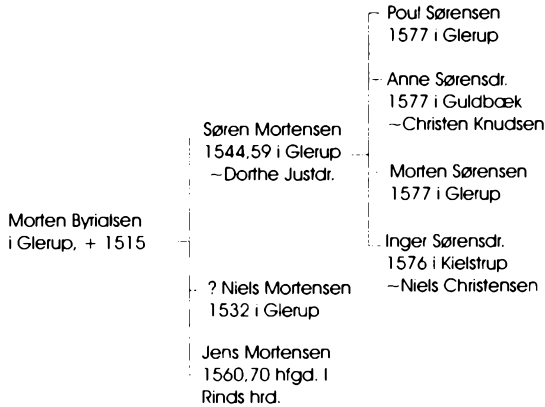

Fig. 33. Søren Mortensen i Glerups slægt.

Afslutning

Fru Inger var som datter af Jep Mouridsen (Benderup) af adelstand, om end det absolut var af lavadel. I sit første ægteskab med Anders Hørby, der vist også må siges at tilhøre lavadlen, bevarede hun sin position. Hun giftede sig anden gang under sin stand med bonden Just Mortensen i Suldrup. Sagt med en hyppigt anvendt vending »sank hun ned i bondestanden«. Spørgsmålet er, om dette er en rigtig formulering.

Hendes søn af første ægteskab, Bertel Andersen Hørby i Vesterris, bevarede sin stand som adelsmand, mens hans formodede søster Marine Andersdatter i Oustrup også giftede sig under sin stand.

Fru Ingers børn af andet ægteskab med bonden Just Mortensen i Suldrup må alle siges at høre til bondestanden, om end de hørte til en klasse for sig, nemlig storbønderne. Nogle af bønder-sønnernes sønner fik ægtefæller af adelstand. For eksempel blev Anders Schiønning gift med Else Pors, men såvel han som børnene forblev i bondestanden.

Hvor stor forskellen har været i daglig levevis for adelsgren og bondegren, kan der ikke siges noget sikkert om, men umiddelbart vurderet ud fra de gårde, de har haft i brug, og de stillinger, de beklædte, synes der ikke at være baggrund for den store forskel. Forskellen i levevis mellem for eksempel fogden Laurids Bertelsen Hørby i Vesterris og svogeren, skriveren Niels Poulsen Kras i Vestergaard i Moldbjerg, synes ikke at have været stor. Men mulighederne for social opstigning var generelt større for adelsbørnene.

Ser man på fru Ingers efterkommere fra ægteskabet med Just Mortensen, står man overfor et helt dynasti af herredsfogder, skrivere, dele-

fogder og mænd i andre lignende stillinger, der i meget høj grad søgte at få deres børn gift ind i foged-, skriver- og storbondeslægterne i andre egne. Det lykkedes ofte at bevare en stilling som herredsfoged eller skriver gennem generationer, og hvor der ikke var en søn parat, så kunne en svigersøn også bruges. Naturligvis var der ikke stillinger nok til, at alle en slægts medlemmer kunne tilgødeses, så en del af børnene måtte naturligvis glide ned i den almindelige bondestand, men for slægten som sådan lykkedes det i høj grad at bevare positionerne.

Der er ingen tvivl om, at herredsfogderne og skriverne og deres slægt af storbønder har udgjort et selvstændigt lag imellem adelen og de almindelige bønder. Dette lag er ofte benævnt som knaber og er måske bedst kendt gennem Christen Sørensen Testrups beskrivelse af »de Rinds herreds knaber«¹⁷³ men også gennem »Kjær herreds knaber« som beskrevet af Kr. Værnfelt i årbogen *Fra Himmerlands og Kjær herred* 1967.

Det har været et stolt, selvbevidst og stridbart folkefærd, der ikke har følt sig underlegent i forhold til de lokale adelsmænd. Når man fx betragter striden mellem først lensmand Henrik Blome på Hald o. 1540 og senere den berygtede, jordgriske, højadelige Gabriel Gyldenstjerne til Restrup, død 1555, og den berømte herredsfoged Peder Sørensen Ride-mand i Hornum herred angående Ridemands mølle, Lyngbjerggaard, Topsgaard og Mølgaard i Svenstrup sogn er der ingen tvivl om, at både Blome og Gyldenstjerne har mødt en mand, der ikke lå under for en adelsmand, men kunne dyste med dem som en ligemand.¹⁷⁴

Som påvist af genealog Anton Blaabjerg kan gennem fru Ingers søn Bertel Andersen Hørbyes døtre Anne, gift med herredsskriver Niels Poulsen Kras, og Inger, gift med Hans Lauridsen Skriver, i dag påvises tusinder af hendes efterkommere, som må siges at have en ane tilbage til en ægte Himmerlands knabe.

Forkortelser:

Poul Christensen: Poul Christensen, formand for Lokalhistorisk forening for Støvring kommune.

Dahlerup: Troels Dahlerup, *Det Kgl. Rettertings Domme og Rigens Forfølgninger fra Christian III's Tid*. Kbh. 1959.

Danske Domme: E. Reitzel-Nielsen, *Danske Domme 1375-1662*. 1978-87.

Danske Kanc.: Kr. Erslev og W. Møllerup, *Danske Kancelliregistranter 1535-50*. 1881-82.

DAA: *Danmarks Adels Aarbog*.

Dipl.Viberg.: A. Heise, *Diplomatarium Vibergense*. 1879.

Heilskov: Heilskovs Samlinger, Landsarkivet for Nørrejylland H1 (9)-25.

HogK: *Fra Himmerland og Kjær herred*. Årbøger.

Hfgd.: Herredsfoged.

Hrd.: Herred.

Gjerding: Klavs Gjerding, *Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie*. 1890.

Hanen: Tidsskrift udgivet af Lokalhistorisk forening for Støvring kommune.

Jyske Saml.: *Samlinger til Jysk Topografi og Historie*.

Kanc. Brevb.: C. F. Bricka, *Kancelliets Brevbøger*.

Kgl. Bibl.: Det Kongelige Bibliotek, København.

Kolderup-Rosenvinge: J. L. A. Kolderup-Rosenvinge, *Udvalg af gamle danske Domme*. I-IV, 1842-48.

Kronens Skøder: F. J. West, *Kronens Skøder*, 1908.

LAV: Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg.

LAO, Hverringe gods: Landsarkivet for Fyn, Odense, Hverringe gods, Slægten Krabbe, Torstedlund, Adkomster m.v. 1549-1693.

Molbech og Petersen: C. Molbech og N. M. Petersen, *Udvalg af hidtil utrykte danske Diplomer og Breve*. 1858.

Poul Rasmussen: Poul Rasmussen, *Viborg Landstings Dombøger 1616-18*. 1988.

RA: Rigsarkivet.

Regesta: *Regesta diplomatica historicae Danicae*. Udg. ved Det kongelige danske Videnskaberne Selskabs Omsorg. 1847-1907.

Rep. I, II: *Repertorium diplomaticum regni Danici mediaevalis*. 1. og 2. rk. v/ henholdsvis Kr. Erslev og William Christensen.

Trap: J. P. Trap, *Danmark*. 5. udg. 1958-72.

Værnfelt: Kr. Værnfelt, Fleskum herreds selvejerbønder, *Jyske Saml.* 5,5.

Wiberg: S. V. Wiberg, *Den almindelige danske præstehistorie*, 1870.

ÆA: T.A. Becher, *De ældste Danske Arkivregistraturer*, 1854.

Litteratur i flere serier angives med serie og bind adskilt med komma.

Noter:

1. *Festskrift til Vagn Dybdahl*. 1987, s. 356.
2. Profiler i Nordisk senmiddelalder og renesissance, *Festskrift til Eneemark*. 1983, s. 219.
3. *Årsskrift for Lokalhistorisk arkiv i Aalestrup*. 1985, s. 59.
4. *Hanen* 7/1983, Poul Christensen.
5. DAA. 1888 s. 42, Benderup.
6. ÆA III, s. 65.
7. Florian Martensen-Larsen, *Aalborghus Slot 1539-1989*. 1989.
8. RA, Privatark. på perg., pakke 257, Hørby, Bertel Andersen, 2.4.1559.
9. RA, Privatark. på perg., pakke 84, Brahe, Otte, 21.6.1562.
10. RA, Privatark. på perg., pakke 84, Brahe, Otte, 31.7.1562.
11. Fremgår også af Danske Domme 2, s. 75.
12. LAO, Hverringe gods og Dipl. Viberg, s. 293.
13. RA, Perg. saml. Aalborg Helligåndskloster.
14. Regesta I, r., nr. 1243.
15. Kolderup-Rosenvinge I, s. 214.
16. *Danske Magazin* 3.4, s. 215, Tegnelser over alle lande 1535 fra 1.2-16.3.
17. *Danske Magazin* 4.1 s. 170, Tegnelser over alle lande. (Med egne rettelser jf. K. Gjerding nedenfor). Samme med år 1546 i Kgl. Bibl., NKS 4° 868p, K. Gjerdings hist. saml., Tegnelser over alle lande 1535-1609, samt i Gjerding s. 21.
18. Danske Domme I, s. 231, DAA flere årgange.

19. 12.6.1550. LAV, perg. saml. nr. 239, udt. af Lundbæk gods, G139.
20. Kronens Skøder, s. 97.
21. LAV, B0A-1, Aalborghus len.
22. Jyske Saml. 1,10, s. 43.
23. Kolderup-Rosenvinge 3, s. 79.
24. DAA 1898, s. 248, Hørby.
25. LAV, perg. saml. 2/16, udtaget af Lundbæk gods, G139.
26. *Kolderup-Rosenvinge* 4, s. 400.
27. 14.9.1593, *Kanc. Brevb.*
28. 18.10.1593, *Kanc. Brevb.*
29. *Historisk Tidsskrift*, 1841, bind II s. 522.
30. *Danske Magasin* VI s. 27. ff.
31. RA, Aalborghus len, ekstraskatter, Hornum hrd., Bislev sogn.
32. LAV, Perg. saml. nr. 242, udt. af G139, Lundbæk gods.
33. LAV, Viborg bisp. Hornum provsti 1647-1804, C2-201, Indberetning af 19.6.1647 af Kirkeaterp præstegård om herregårde og adelige begravelser i kirkerne, hvor Peder Jørgensen Stub oplyser: » Item Welb. s. Peder Munckes och hans s. frues, fru Ane Skades begraaffuelse, som foridum besaad Vesterriis her i Sognet, som nu er lagt vnder forne Lundbech«. Oplyst af genealog Anton Blaabjerg, Viborg.
34. *Personalhistorisk Tidsskrift* 1920, 7.4, C. Klitgaard, Optegn. om familien Kras.
35. Poul Rasmussen, 1616B, 288r-288v.
36. Poul Rasmussen, 1617B, 22r-22v.
37. LAV, perg. saml., nr. 243.
38. Rep. II, Tingsvidne af Hindsted herred 22.2.1487.
39. RA, Regnskaber før 1559, Reg. 108 A, Ny pakke nr. 6., s. 47.
40. DAA 1915, Skade II, s. 489.
41. RA, Herredagsdombog nr. 1, fol 17v-18r jf. Dahlerup I, s. 40. Omtalt i DAA 1915, Skade II, s. 489.
42. 25.4.1548, Rettertingsdom. *Personalhistorisk Tidsskrift* 2000:1, s. 36. Erik Banner var stedsøn af rigsråd Niels Høeg og døde 1554. Kolderup-Rosenvinge 1, s. 109.
43. *Kanc. Brevb.*, s. 65.
44. LAV, perg. saml., foreløbigt reg. nr. 3/16.
45. Se Forkortelser.
46. DAA 1898, Hørby, s. 247
47. Arnemagneanske Institut, Diplomsaml. III, 7.Viborg Bisp.
48. RA, Perg. saml., Torstedlund gods, nr. 4.
49. RA, Håndskriftssaml. VI G. 6, nr. 3, Jens Bircherods Afskr.
50. RA, Håndskriftssaml. VI G. 6, nr. 22, Jens Bircherods Afskr.
51. RA, Perg. saml., Torstedlund gods.
52. LAV, Perg. saml. nr. 375.
53. Arnemagneanske Institut, Dipl. Danica VII, nr. 8.
54. RA, Privatark. på perg., pakke 257, Hørby, Bertel Jensen.
55. RA, Danske Kancelli B7, Registratur over udgåede brev fra Chr. II. Jf. Lars Sjødin, *Handlingar till Nordens Historia* III s. 250.
56. RA, Perg. saml., Aalborg Helligåndskloster.
57. Arnemagneanske Institut, Dipl. Danica X nr. 1.
58. Arnemagneanske Institut, Dipl. Danica X nr. 6.
59. RA, Perg. saml., Aalborg Helligåndskloster.
60. RA, Perg. saml., Torstedlund gods.
61. RA, Aarhus Bisp.
62. RA, C6, Adkomstbreve, Landgods Nørrejylland.
63. LAO, Hverringe gods, perg. nr. 20.
64. RA, C6 Adkomster, Nørrejylland, 5. pakke, nr. 223.
65. RA, Perg. saml., Aalborg Helligåndskloster.
66. Arnemagneanske Institut, Dipl. Danica X nr. 1. Sandemandstov er betegnelsen for marksskelsforhandling. *Dansk kulturhistorisk Opslagsværk*, 1991.
67. LAV, perg. saml. udtaget af Lundbæk gods, oprindeligt i Restrup gods.
68. Dahlerup I, s. 61.
69. Dahlerup I, s. 119.
70. Trap, Viborg amt, Nørbæk sogn, s. 355 med henvisning til Villads Christensen, Nogle meddelelser om Nørbæk, Jyske Saml. IV 230-79.
71. RA, Århus bisp, L9-28.
72. LAV, Udtagne breve nr. 1223, fra Restrup gods, LAV, G141-1.
73. ÆA III s. 65, 1556, P.3.
74. RA, Aalborghus len, Jordebog, Afsk. Poul Christensen.
75. Danske Domme 3, s. 29, nr. 358 med henvisning til Kgl. Bibl NKS 835c, 20 nr. 140, Klaus Gjerding s. 150 og Gjerdings arkiv, NKS 4°, 868 p.
76. HogK, 1936, s. 123. Omtalt i LAV, Heilskovs samlinger.
77. Aalborghus lens regnskaber Stiftsjordebog 1597-98.
78. Poul Rasmussen 1616B, 219v.
79. Poul Rasmussen 1617B, 14v-15.
80. Aalborghus lens regnskab.
81. H. Hertzum-Larsen, *Jyske domme og dokumenter 1440-1700*, 1998, s. 258.
82. Vestergaard i Moldbjerg, Poul Christensen, *Hanen*.
83. Danske Magasin 4,44 s. 209. *Kanc. Brevb.*
84. RA, C6 Adkomster Nørrejylland, 5. pakke, nr. 223.
85. *Kanc. Brevb.*, s. 642.
86. Arnemagneanske Institut Dipl. Danica X nr. 1.
87. Arnemagneanske Institut, Dipl. Danica X nr. 1.

88. Danske Magasin 3,4, s. 215, Tegnelser o. alle lande 1.2-16.3.1535.
89. RA, perg. samtl., Torstedlund gods, nr. 52.
90. LAV, Viborg bisp., C2-202, Buderup-Aarestrup-Gravlev kald 1590-1803.
91. *Slægten Aarup fra Ulstrup og Kalstrup*, Slægtsarkivet Viborg.
92. *Slægten Aarup fra Ulstrup og Kalstrup*, Slægtsarkivet Viborg.
93. *Slægten Bach fra Vesthimmerland*, 1983, Slægtsarkivet, Viborg.
94. LAV, Heilskovs samlinger, H1(9)-25.
95. Just Mortensen i Suldrup, en himmerlandsk knabe. *Hanen*. 7/1983, Poul Christensen.
96. Wiberg 1, s. 499.
97. Jyske Saml. 1,6. s. 88.
98. Kanc. Brevb., s. 31.
99. ÆA III X10.
100. Danske Domme 2, s. 240.
101. Gjerding, s. 158.
102. Gjerding. Et register hertil er udarbejdet af Ole Færch, ISBN 87-986657-2-3.
103. Viborg landstings tingbog, B24-34, s. 67 og 67b.
104. Kgl. Bibl., NKS 4° 868, K. Gjerdings hist. saml., afskrift af Rigens dombog fol. 75-76.
105. DAA 1895, Griis, s. 135.
106. Rep. II nr. 4062. Våben: En halv ulv opspringende af 3 bølger. *Nyt Dansk Adbleksikon*.
107. 22.10.1493. Jep Yde nævnes på Hellum herreds ting i et vidne om Tulsted. Gjerding s. 215.
108. ÆA II s. 235.
109. ÆA II s. 281, J 75.
110. RA, Håndskriftssaml. VI G. 6, nr. 72, Jens Bircherods Afskr.
111. Valdemar Andersen, *Hald Hovedgård 1435-1975*, 1977 s. 162.
112. Kanc. Brevb.
113. Dipl. Viberg., s. 243-45. Kanc. Brevb.
114. Danske Magasin 3,6 s. 338, 361. Danske Kanc., s. 224.
115. Dipl. Viberg., s. 20.
116. Dipl. Viberg., s. 131.
117. RA, Ny kron. ræk. nr. 1885. Reg. nr. 3064. Rep. I nr. 4454. Molbech og Petersen nr. 88.
118. Molbech og Petersen, nr. 179.
119. Dipl. Viberg, s. 346
120. RA, Perg. samtl., Torstedlund gods, nr. 4. Rep. II nr. 520.
121. ÆA II, s. 273, Register på Viborg Stifts Breve, Hellum herred. J9 og J27.
122. LAV, Nørlund gods, G172-3.
123. Kanc. Brevb., 1554 s. 323.
124. Danske Domme 2, s. 189, Håndskrift: Herredagsdombog nr. 7 (1557-58) fol. 6IV.
125. RA, Regnskab. før 1559. Reg. 108A, Gl. Pk. nr. 13, læg 14, Ny pk. nr. 7.
126. Kr. Erslev, *Fr. I's Danske Registrant*. Kbh. 1878, s. 476, DAA 1890.
127. Danske Magasin.
128. Kanc. Brevb., s. 258.
129. Jyske Saml. 1,10, s. 26.
130. Kolderup-Rosenvinge 3, s. 69.
131. 1489, Peder Schønning i Hvidding, Jf. Danske Domme 8, s. 439 med henvisning til Trap. 1490, Danske Magasin 4,2, vidne om gods i Viborg år 1490. 11.5.1499 i Hvidding, Dipl. Viberg., s. 111. P. Severinsen, *Viborg Domkirke med Stald og Stift i 800 Aar*. 1932, s. 370.
132. P. Severinsen, *Viborg Domkirke med Stald og Stift i 800 Aar*. 1932, s. 340.
133. P. Severinsen, *Viborg Domkirke med Stald og Stift i 800 Aar*. 1932, s. 344. 21.9.1555, H.F. Rørdam, *Danmarks Kirkelove*. 1, 1883-89 s. 482.
134. Kronens Skøder 1535-1648, s. 132 med henvisn. til Orig. Mag. 249, JR 1,99. Konc. i Top. Saml p. papir, Hvidding nr. 1. Samme omtalt i Kanc. Brevb., s. 251.
135. Kanc. Brevb., s. 285 med henvisn. til J.R. 1, 139. K.
136. Kronens Skøder.
137. LAO, Hverringe gods.
138. *Den danske Atlas*. Udg. 1968-72, bd. V, s. 51.
139. DAA 1911, s. 568.
140. H.F. Rørdam i *Kirkehistoriske Samlinger* 3,2, s. 20.
141. LAV, Viborg Bisp., C-101 Stiftsbog I, Hornum, Fleskum m.fl. hrd., s. 693.
142. LAV, Viborg Bisp., C-101 Stiftsbog I, Hornum, Fleskum m.fl. hrd., s. 696.
143. Jyske Saml. 1,10, s. 26.
144. Kanc. Brevb., s. 434.
145. Kanc. Brevb., s. 375.
146. LAV, H1(9)-25, Heilskovs samlinger.
147. *Slægtsbog om Niels Madsen*, født 1791, Dansk Slægthistorisk Institut ApS, Vejle, 1978.
148. *Danske Magasin* 3,4, s. 215, Tegnelser over alle lande 1535 fra 1.2.-16.3.
149. LAV, G172-3 Nørlund, retsakter 1545-1717.
150. Dipl. Viberg., s. 293.
151. Kronens Skøder. Org. Mag 341, J.R. 2, 215. Konc.
152. LAO, Hverringe gods.
153. Trap, s. 1165.
154. Uddrag af Præsten Christiern Nielsen Juels Aarbog, *Kirkehistoriske Samlinger*, 1869-71, 5, bind, s. 365.
155. Kgl. Bibl. NKS 4° 868p, s. 14, som er K. Gjerdings afskrift af Christen Sørensen Testrups »Rinds herreds kronike«.
156. Kr. Erslev, *Fredrik I's Danske Registrant*. Kbh. 1878, s. 119.
157. Danske Kanc.
158. Dahlerup. Forfølgninger F. 1 fol 170v. s. 834.
159. Kronens Skøder. Endvidere Danske Kanc.
160. *Danske Magasin* 4,4 s. 365, Tegnelser over alle lande 1549.
161. Kanc. Brevb., jf. Jyske Saml. 5,5, s. 142.

162. RA, Lensregnskaber, Aalborghus lens jordebog.
163. HogK, 1941 s. 32.
164. Kanc. Brevb., s. 369.
165. J. Lindbæk og G. Stemann, *De danske Helligaandsklostre*, 1906. Dipl. nr. 138.
166. Værnfelt.
167. Værnfelt.
168. Poul Verner Christiansen, Lavadel og storbønder – to stærkt sammenhængende grupper. *Personalthistorisk Tidsskrift*. 2000:1.
168. Værnfelt.
170. Kr. Erslev, *Frederik I's Danske Registrant*. Kbh, 1878, s. 441.
171. *Møldrup kommunes lokalhistoriske arkiv*. Årskrift 1982.
172. E. Tang Christensen, *Lerchenfeldt*, s. 35 jf. Jyske Saml. I, s. 363.
173. Christen Sørensen Testrups håndskrift *Rinds Herreds Krønike* findes på Det kongelige Bibliotek, Ny kgl. Saml. 4°, nr. 756c, og er udgivet af Oluf Nielsen i *Samlinger til jysk Historie og Topografi*, 1. rk.
174. Striden fremgår af *Diplomatarium Hornumensis 1216-1636*, som nævnes i indledningen, af Ole Færch.

Ole Færch, f. 1946, akademiingeniør, HD. Har blandt andet publiceret: *Dagnar Larsen, Nibes ukendte forfatterinde*, 1994. *Færchsløgterne i Danmark*, 1998. *Haakon Svensson, en svensk indvandrer i Danmark*, 1999. Register til K. Gjerdings bog, *Bidrag til Høllum Herreds Beskrivelse og Historie*. 2000. Gravstenene i Vokslev kirke og Romanske gravsten i og ved Vokslev kirke i *Fra Himmerland og Kjær herred*. 2001 og 2002. Adresse: Under Lien 16, 9000 Aalborg. Oleferch@mail.dk.

Langstedstudier II

Af Villads Villadsen

I dette tidsskrifts årgang 2001, nr. 1, side 86-107 behandlede to slægter med navnet Langsted. Nedenfor redegøres efter samme principper for en tredje Langstedslægt, hvis proband var opkaldt med både fornavn og slægtsnavn efter den til den første slægt hørende sognepræst Hans Prebensen Langsted (II 2). Han var ikke blodsbeslægtet med denne, idet han var søn af hans anden kone, Else Poulsdatter Ancher, og hendes anden mand, Niels Hansen.

Første generation

I Hans Nielsen Langsted, født ca. 1690¹ på Bornholm, muligvis i Rutsker sogn,² som søn af gårdmand Niels Hansen og hustru Else Poulsdatter Ancher, begravet 15.7.1768 i Odense (Vor Frue). Birkeskriver og regimentsskriver. Gift 29.3.1717 i Odense (Skt. Hans) med Johanne Hieronimidatter Berntz, døbt 1.6.1700 i Odense (Skt. Hans) som datter af købmand Hieronymus Christiansen Berntz³ (1649-1727) og Else Pedersdatter Wikkelsøe (1678-1731), begravet 16.3.1768 i Odense (Vor Frue). Tolv børn (II 1-12).

Hans Langsted fik borgerskab som småhandlende i Odense 27.7.1718.⁴ Han tog bolig i Vestergade⁵ og blev sikkert hjulpet i vej af sin rige svigerfader, købmand Berntz. Da det kort efter besluttedes at oprette et birketing for det fynske rytterdistrikt, søgte han embedet som birkeskriver. Han fortalte herved i sin ansøgning, at han efter at have forladt sine forældres hus på Bornholm gjorde tjeneste som medhjælper hos kongelige betjente og andre gode mænd såvel i København som udi Sjælland, både ved justitssager ved underretter og overretter som ved andre affærer, og senest som fuldmægtig hos salig kancelliråd og skifteforvalter, stiftamtmand for Fyn Eiler Giedde, som døde i 1717. Da han ikke fandt middel til ved slige tjenester at blive avanceret, søgte han birkeskriverembedet – »dette lidet og ringe Støcke Brød« – i håb om senere befordring til noget bedre. Stiftsbefalingsmanden i Odense, Chr. von Lente, anbefalede ham som en skikkelig og vindskibelig mand, der var kyndig og erfaren i justitssager og forstod sin pen. Ansøgningen blev da også hurtigt imødekommet (20.3.1719) med bemærkning, at der ikke skulle

appelleres til Landstinget, men direkte til Højesteret fra det nye tingsted ved Ravnebjerg (Sanderum sogn).⁶

Den nye birkeskriver forvaltede sit embede fra Odense, hvor han, som det fremgår af fadderne til hans børn, hurtigt blev optaget i byens højere kredse. Den 6.9.1723 befordredes han til den administrativt betydelige stilling som regimentsskriver⁷ ved det fynske rytterdistrikt,⁸ en stilling han bestred i de næste treogfyrre år. Han købte et hus på tyve fag og to etager i Overgaden⁹ og fik 20.1.1746 titel af kammerråd.¹⁰ Han dimitteredes i 1766 på grund af alder og svagelighed, men bevarede en årlig gage på 500 Rdl. Også hans hustru blev syg og ægtefællerne døde med få måneders mellemrum i 1768. De nedsattes i en åben begravelse i et kapel i Vor Frue Kirke.

På skiftet¹¹ fremlagdes et testamente af 4.5.1768, hvori Hans Langsted på egne og sin salig hustrus vegne bestemte, at deres ugifte datter, Charlotte Amalie (II 9), der havde passet dem i deres høje alder og langvarige skrøbelighed, skulle tilgodeses særligt frem for sine søskende. Hans Langsted havde et travlt og virksomt liv på jord og kunne med sin kone glæde sig over, at de fire overlevende sønner fik pæne embeder, og at døtrene, undtagen Charlotte Amalie, blev godt gift. Det fremgår af testamentet, at parret »Tid efter anden har hjulpet vore Børn saa meget som vore Kræfter har kunnet tillade og Omstændighederne nogenlunde har udkrævet, nogle med rede Penge til Dagens Fornødenhed og Istandsættelse og Vores Døtre tillige med anden Indretning«. Man kan ikke undgå at få yderligere sympati for dem, når man erfarer, at han i tiden 1720-29 administrerede Gråbrødre Hospital og Kloster på en sådan måde, at der efter års sløseri kom orden og præcision i alle forhold,¹² og at Johanne som tak for sin godhed imod Hans Larsen Müller, som i 46 år havde været i tjeneste hos kammerrådens og trods sin svaghed i 26 år havde haft husly, spisning og pleje i deres hus, fik testeret hele hans bo.¹³ Det værdige par kunne ved deres død opregne ikke færre end 36 børnebørn, hvortil kom yderligere fem født senere. Af de 41 førte kun tre navnet Langsted videre til fjerde generation.

Anden generation

Tolv børn af Hans Nielsen Langsted og Johanne Hieronimidatter (I):

II 1 *Else Langsted*, døbt 14.7.1718 i Odense (Skt. Knuds), begravet 12.10.1719 sst.

Hun opkaldtes efter sin mormoder, Else Wikkelsøe.

II 2 *Anne Catrine Langsted*, døbt august 1719¹⁴ i Odense (Skt. Knuds), begravet 26.8.1785 sst. Gift 20.2.1743 i Odense (Vor Frue) med købmand

og senere borgmester Jens Nielsen Ladorph, begravet 23.12.1763 i Odense (Skt. Knuds). Ingen børn. Han var gift 1. gang med Lene Hansdatter Læssøe, begravet 30.12.1737 i Odense (Skt. Knuds).

Jens Nielsen, der angiveligt stammede fra Ladby¹⁵ (formentlig landsbyen af dette navn i Kølstrup sogn, Odense amt) blev ved sin begravelse kaldt Ladorph, et tilnavn, der også benyttedes af hans børn af første ægteskab. Han blev 27.4.1742 vicerådmand i Odense¹⁶ og rykkede i 1749 op til rådmand.¹⁷ Han udnævntes 8.1.1751 til viceborgmester¹⁸ og i 1760 til borgmester.¹⁹ Samme år blev han direktør for Odenses kgl. privilegerede borgerlige Skyttelaug. Hans første kone var søster til kancelliasessor og herredsfoged for Vends og Båg herreder Niels Læssøe, Assens.²⁰

Jens Nielsen blev en af Odenses rigeste mænd. Han ejede en gård i Torvegade, som i 1761 var vurderet til 3800 Rd., og skiftet efter ham fylder ikke mindre end 285 dobbeltsider i protokollen.²¹ Arvingerne var enken og to børn af første ægteskab, Niels Ladorph, der var løjtnant i Fynske Nationalregiment, og Karen Ladorph, der var gift med købmand Anders Kier i Nyborg.²² Anne Catrine oprettede et den 11.8.1775 konfirmeret testamente til fordel for en broderdatter af samme navn (III 3), »som hun havde opdraget og elsket som sit eget barn«. Niecen døde imidlertid sørgeligt i 1777 i barselsseng med sit første barn, hvorefter hendes plejemor i 1785 ændrede sin sidste vilje til fordel for enkemanden, professor Hans Sibbern, der havde sørget for svigermoderens nødvendige udkomme.²³ Kun tre måneder senere nedsattes hun i den salig borgmesters åbne familiegravelse i Skt. Knuds lille fruentimmergang, medens alle klokker ringede fra Gråbrødre Kirke.

II 3 *Niels Langsted*, døbt 3.9.1720 i Odense (Skt. Knuds), død 31.8. og begravet 6.9.1776 sst.²⁴ Renteskriver, kammerråd. Gift 1. gang ca. 1743, formentlig i København (Skt. Nikolaj),²⁵ med Susanna Dorothea Denow, født efter 1715 som datter af kgl. kok og fiskemester Daniel Denow (død ca. 1732) og Ane Pouline (død før 1762),²⁶ begravet 12.6.1755 i København (Skt. Nikolaj).²⁷ Gift 2. gang 7.7.1763 i Kongens Lyngby med Lovise Hansen, døbt 14.1.1745 som datter af kromand Hans Rasmussen i Tårnbæk (1700-1771), død 20.11. og begravet 27.11.1818 i København (Vor Frue). Syv børn af 1. ægteskab (III 1-7)

Efter sin studentereksamen fra Odense Latinskole (Katedralskolen) i 1739 gjorde Niels Langsted tjeneste på faderens kontor, hvorefter han før 1743 blev skriverkarl ved Københavns Civiletats kontor. I 1747 søgte han stilling som fuldmægtig i Renteskriverkontoret for rytteridistrikterne Møn og Amagerland, og da hans overordnede, renteskriver Wich-

Tårnbæk Kro ved Strandvejen nord for København. Det var her kammerråd Niels Langsted (stamtavlens II 3) mødte sin anden hustru, krodatteren Lovise Hansen, i 1763. Tegning af Carl Baagøe fra 1852. Tilhører Øregård Museum.

mand, støttede ham som »en duelig og bequem Person, hvis Capacitet, Arbejdsomhed, Flittighed og skikkelige Opførsel var ham vel bekendt«, fik han stillingen 1.4.1747. Allerede 20.9.1751 avancerede han til renteskriver i samme kontor. 15.1.1760 blev han sekretær ved det dansk-norske kommercekollegium og 12.2. s.å. udnævntes han til virkelig kammerråd. Han afskedigedes 24.5.1765 på grund af svagelighed.²⁸

Hans første svigerfader, Daniel Denow (Deno, Denou) ejede i 1728 et hus i Dybensgade 179, som skånedes ved Københavns brand.²⁹ I køpskattemandtallet 1743 blev Niels Langsted opført som logerende i Laksegade 278, men også hos svigermoderen, Ane Pouline Denow, der som enke stadig havde huset i Dybensgade. Siden flyttede ægteparret rundt som lejere i kvarteret (1744 Fortunstræde, 1749 Store Kongensgade, 1751 Pilestræde og 1755 Skindergade).³⁰ Ved skattemandtallet i 1762 boede kammerråden som enkemand i Østergade 11 sammen med svigermoderen og sønnen Hans, medens de fire overlevende pigebørn ikke er registreret. I hvert fald to af dem, (III 3 og 4) var taget under vingerne af slægtninge på Fyn.

Efter 7½ år alene fandt den nu midaldrende Niels Langsted en ny kone i den 18-årige krodatter Lovise Hansen fra Tårnbæk. Torbekdals Kro blev på den tid stærkt søgt af hovedstadens bedre kredse, der satte

pris på kromanden Hans Rasmussens gode køkken.³¹ Kammerråden fandt altså også vej dertil og hjemførte den unge Lovise. Men ak, lykken varede kun kort, idet Niels Langsted, som ovenfor nævnt, ret hurtigt blev syg og fik sin afsked. Om det var den unge kones livsappetit, han ikke kunne klare, eller Mester Hanses lækre kramsfugle, der undergravede hans helbred og førte til en social deroute, er ikke godt at vide, men ægtefællerne skiltes i hvert fald på et tidspunkt ad. I 1770 boede han i Fredericia,³² og ved sin død seks år senere levede han kummerligt på et lejet værelse i Odense. I boet var kun et par dragkister med gangtøj og et egetræschatol. Resten, selv sengen, tilhørte værten. Kun enken, men ingen af børnene kom til stede ved skiftet, og der blev intet at arve.³³

Ved folketællingerne i 1787 og 1801 boede Lovise i Vestergade 217 i København hos sin broder, renteskriver og kammerråd Rasmus Hansen.³⁴ Efter 42 år i enkestand fandt hun hvile på Assistens kirkegård. Det havde nok været bedre for hende, hvis hun aldrig havde mødt kammerråden i skoven ved Øresund.

II 4 *Else Langsted*, døbt 25.8.1721 i Odense (Skt. Knuds), begravet 13.4.1801 sst. Hun opkaldtes enten efter sin farmoder, Else Poulsdatter Ancher, eller efter sin afdøde ældre søster. Gift 29.7.1743 i Odense (Vor Frue) med sognepræst Cosmus Bornemann Ramus,³⁵ døbt 24.1.1717 i København (Holmens) som søn af derværende kapellan, senere biskop over Fyns stift Christian Melchiorson Ramus (1688-1762) og dennes anden hustru Elisabeth Jacobsdatter Holst (død 1730), død 6.9., begravet 12.9.1782 i Assens. Elleve børn.³⁶

Cosmus Ramus blev student fra Odense Latinskole 11.8.1734, men fik ikke nogen embedseksamen. Efter 8 års forløb kaldtes han 15.1.1742 som studiosus af ritmester Emil von Løvenhjelms til Vejrupgård som sognepræst til Marslev og Birkende menigheder i Bjerge herred, Odense amt.³⁷ Kaldsbrevet konfirmeredes 23.2. s. å., måske efter lidt biskoppelig lobbyisme. Den 13.2. 1767 forflyttedes han til Assens og annekset Kjørnum sogn. Da han »efter faa Timers Svaghed«³⁸ døde i dette embede i 1782, var boet insolvent.³⁹

II 5 *Iver Mathæus Langsted*, døbt primo august 1723 i Odense (Skt. Knuds), begravet 11.4.1724 sst.

Justitsråd Iver Andersen til Hollufgård, hvis kone holdt drengen over dåben, opkaldtes i hans første fornavn.

II 6 *Hieronymus Langsted*, døbt 24.10.1725 i Odense (Skt. Knuds), død

10.5., begravet 18.5.1795 sst. Amanuensis, rådmand og kancelliasessor i Odense. Ugift.

Han opkaldtes efter sin morfader, Hieronymus Bærentz. Blev student fra latinskolen i 1744 og to år senere amanuensis hos biskop Ramus, hvor han var i 10 år. Da den ene af de Odense rådmænd i 1756 ønskede at trække sig tilbage og den anden på grund af høj alder og skrøbelighed kun med besvær kunne forvalte sit embede, fandt Hieronymus, at der burde udnævnes en vicerådmand, der senere kunne rykke op, og da han »ved flittige Studeringer og mange Aars Øvelse havde søgt at gøre sig fortjent til sin Konges og Fædrelandets Tjeneste« fandt han, at han var just den rette mand. Hans ansøgning blev bevilget 2.11.1756.⁴⁰

I 1759 indgav de eligerede borgere i byen en klage mod borgmesteren for sjuskeri med de offentlige midler, og der nedsattes en kgl. kommission til at rede trådene ud.⁴¹ Langsted, der i mellemtiden var blevet rådmand, »befrygtede at han herved kunne blive kastet ud i betydelig ulejlighed og ansvar formedelst den vidtløftighed, som byen var gerådet i og hvorpå der ikke syntes nogen endelighed«. Han søgte derfor sin afsked, som bevilgedes 22.1.1762,⁴² dog med den bemærkning, at hvis kommissionen tilskrev ham noget for hans embedstid, skulle han svare dertil. Det var jo ikke just heroisk på den måde at forlade den synkende skude, men han havde noget at falde tilbage på, idet han 29.5.1761⁴³ var blevet kancelliasessor og kunne genoptage sit job på bispekontoret⁴⁴ og tage bopæl i bispegården.⁴⁵

Han havde ikke gjort testamente, og hans ret betydelige bo på 7802 Rd. netto blev delt efter loven mellem fire overlevende søskende, tre nevøer og syv niecer.⁴⁶

II 7 *Anne Margrethe Langsted*, døbt 14.12. 1726 i Odense (Vor Frue), begravet 28.2.1805 i Odense (Skt. Knuds).⁴⁷ Gift 16.4.1755 i Odense (Vor Frue) med Laurits Aabye, døbt 15.4.1722 i Odense (Skt. Knuds) som søn af professor og konrektor ved Odense Latinskole Thomas Aabye (1672-1748) og Johanne Lerche (1690-1726),⁴⁸ død 27.4., begravet 6.5.1767 i Nyborg. Vicerådmand i Odense, amtsforvalter, regimentskvartermester, justitsråd m.v.⁴⁹ Seks børn.⁵⁰

Laurits (Laertius Thomæ) blev student fra Ribe i 1744. Man kan undre sig over, at han ikke dimitteredes fra Odense, men måske har hans fader, der havde svært ved at opretholde disciplinen på skolen og tit var i strid med lærerne, ment, at det var bedst for dem begge, at han gik i en anden skole. Han studerede jura i København og betegnedes som en flittig og agtsom tilhører til forelæsningerne, men han drev det ikke videre. Han søgte så at blive vicerådmand i 1749. Han blev anbefalet af bi-

skop Ramus som flittig og skikkelig og hans ansøgning blev da også imødekommet, men kun fordi der da ikke var nogen vakance og en anden, nemlig vicerådmand Jens Nielsen Ladorph (se II 2), stod for tur til rådmandsstillingen, således at der ikke påførtes byen eller publikum nogen udgift ved Aabyes udnævnelse.⁵¹

Før 1755 blev han kvartermester ved det fynske nationale regiment. 5.2.1760 udnævntes han til amtsforvalter over Nyborg og Tranekær amter og 7.1.1763 blev han justitsråd. Behandlingen af hans bo blev udsat til senere samfrændeskifte.⁵² I 1768 måtte hans enke sælge 13 tdr. land for at afbetale sin mands gæld til den kgl. kasse.⁵³

II 8 *Frederica Sophia Langsted*, døbt 21.7.1730 i Odense (Vor Frue), død 26.6.1798 i København. Gift 22.3.1752 i Odense (Vor Frue) med Christian (Hamann) Dreyer, døbt 25.8.1727 i Odense (Skt. Knuds) som søn af købmand Jens Hansen Dreyer (død 1753) og Anna Elisabeth Hamann (1702-1769), død 1787.⁵⁴ Købmand i Odense, justitsråd. Otte børn.⁵⁵

Christian Dreyer, der undertiden også betegnedes med mellemnavnet Hamann, var søn af ovennævnte meget velstående købmand, som i 1744 købte godset Raschenberg, nu Juelsberg, i Avnslev sogn, Svendborg amt. Selv købte han i juli 1773 Grøftebjerggård i Vissenbjerg sogn, Odense amt tilligemed en lang række andre gårde og huse i sognet. Alle hans besiddelser blev solgt på auktion 14.5.1784 for 18.479 Rd.⁵⁶ Justitsrådstitlen fik han i 1770.⁵⁷

Efter hans død flyttede enken til København, hvor hun sikkert tog ophold hos sønnen Hans Langsted Dreyer, der dengang var kopist i Admiralitetet. Hun fik 23.10.1795 kgl. tilladelse til at lade sin datter, Anna Elisabeth, tage lige arv med sønnen.⁵⁸ Hendes død i 1798 bekendtgjordes af de to søskende i en smuk dødsannonce i Adresseavisen.⁵⁹

II 9 *Charlotte Amalie Langsted*, døbt 24.8.1731 i Odense (Vor Frue), begravet 15.10.1772 sst. Ugift.

Hun blev muligvis opkaldt efter kong Frederik IVs datter, den godgørende og vellidte prinsesse Charlotte Amalie (1706-82). Hun havde, som tidligere nævnt, passet sine forældre i deres høje alder og langvarige skrøbelighed og blev derfor specielt tilgodeset i deres testamente. Hun boede i en byvåning tilhørende købmand P. Eilschou nær ved Skt. Knuds Kloster,⁶⁰ men havde også et værelse hjemme hos forældrene i Overgaden.⁶¹ »Da hun følte, at hendes helbred var således svækket, at hun stedse blev mindet om sin skilsmisse fra denne verden«, gjorde hun 18.5.1772 testamente til fordel for sin nevø, Hans Ramus, der da var fuldmægtig ved Nyborg Amtstue.⁶² Ved sin død blot 4 måneder senere

nedsattes hun efter eget ønske i forældrenes åbne begravelse i Vor Frue Kirke, kun 42 år gammel.

II 10 *Godsche Ditlev Langsted*, døbt 29.7.1734 i Odense (Vor Frue), begravet 2.9. s.å. sst.

Drengen, der var tvilling med II 11, blev opkaldt efter oberst Gotsche Ditlev von Holstein til stamhuset Holstenschus (1674-1745), hvis hustru bar ham til dåben.

II 11 *Hans Hansen Langsted*, døbt 29.7.1734 i Odense (Vor Frue), begravet 4.2.1804 i Pårup sogn, Odense amt. Skovrider på Fyn. Gift 4.5.1761 i Pårup med Kirsten Hansdatter Brendholdt, døbt 6.1.1722 i Orte sogn, Båg herred, Odense amt som datter af Hans Jørgensen i Brændholt, begravet 11.2.1790 i Pårup. Hun var gift 1. gang 20.7.1743 i Orte med skovrider Søren Mogensen Thoboe (1691-1760).⁶³

Hans Langsted blev student fra Odense Latinskole 1755. Derefter gik han sin fader til hånd på regimentsskriverkontoret og fik derved et nøje kendskab til de kgl. skove i det fynske rytterdistrikt. I juli 1760 ansøgte han om at blive adjungeret med successionsret hos Søren Thoboe, der i 30 år havde været kgl. skovrider i distriktet med bopæl på Krogshøjgård i Pårup. Thoboe anbefalede ham med bemærkning, at han hverken ville forlange løn eller ophold og iøvrigt »ville konservere hans eneste datter ved brødet« og give enken en skikkelig pension. Ansøgningen blev herefter imødekommet 25.8.1760.⁶⁴ Da den gamle skovrider hensov 6 dage tidligere, tiltrådte Langsted embedet med det samme og ægtede året efter hans enke. Han skal være blevet afskediget i 1765,⁶⁵ da ryttergodset blev solgt, men han blev boende på gården og betegnedes stedse som skovrider til sin død 39 år senere. I Pårup kirke er opsat en mindetavle over de to skovridere og deres fælles hustru.⁶⁶

II 12 *Christian Langsted*, døbt 5.2.1736 i Odense (Vor Frue), begravet 23.1.1795 i Assens. Transportforvalter i Assens. Gift 26.11.1763 i Assens med Anne Margrethe Werner, døbt 28.6.1738 som datter af transportforvalter Hans Werner (død 1742) og hustru Margrethe Normann (død 1750), begravet 4.12.1777 i Assens. Otte børn (III 8-15).

Student fra Odense Latinskole 1755. Da den hidtidige forvalter af søtransporten over Lillebælt fra Assens til Aarøsund, Jochum Kellinghusen, havde gjort tjeneste i 19 år, ansøgte han 14.5.1762 om at måtte afstå embedet til Christian Langsted, der havde forpligtet sig til at underholde ham og at ægte hans steddatter, Anne Margrethe Werner, »hans eneste tilbageværende ven og barn«. Ansøgningen bevilgedes 18.10.1762,⁶⁷

men det varede et års tid, før Langsted bekvemmede sig til at ægte pigen. Han fik bevilling til at holde gæstgiveri og værtshus og herbergere alle og enhver i sin iboende gård, og fik 6-800 Rd. til at indrette en postgård.⁶⁸ I 1765 klagede han over, at tolder Goldt fremdeles indtog den agende post. Han beklagede sig også over, at byfogden havde pålagt ham at logere en tyv, som han havde måttet lænke til kakkellovnen med en kæde.⁶⁹ Men ellers gik det ganske godt i gården, hvor der fødtes 2 drenge og 6 piger, der alle kom godt i vej.

I 1783, da Langsted havde været transportforvalter i 21 år, ansøgte han kongen om, at en af hans pige børns ægtefæller til sin tid måtte blive benådet med hans embede. Denne noget aparte begæring blev ikke besvaret, men han prøvede igen 4 år senere, med samme negative resultat. Først da han i 1792 kunne oplyse, at hans datter Lucie Hedveg kunne blive gift med Frederik Møller fra Åløkkegård, lykkedes det ham at få videregivet bestallingen.⁷⁰

Da han i 1795 blev begravet, skete det efter fortjeneste »med Præsentation, Musique, Klokker og Alterlys«. Hans efterladte nettoformue var 1547 Rd.⁷¹ Selvom den ældste søn helt gav afkald på arv, fik søstrene kun knapt 200 Rd. hver. Men de var jo også mange om at dele.

Tredje generation (III 1-15):

Syv børn af Niels Langsted og Susanna Dorothea Denow (II 3):

III 1 *Hans Nielsen Langsted*, døbt 30.12.1744 i København (Skt. Nikolaj), begravet 30.3.1805 i Esbønderup sogn, Frederiksborg amt⁷². Fuldmægtig, prokurator. Gift 1. gang 14.12.1772 i Søborg sogn, Frederiksborg amt med Marianne Kirstine Wivet, født ca.1751, begravet 10.11.1797 i Esbønderup. Gift 2. gang 11.5.1798 i Esbønderup med Anna Maria Luja, født 8.1.1752 i Hillerød som datter af kapellan ved Frederiksborg Slotskirke Thomas Reinhold Christensen Luja (1714-1759) og Frederikke Charlotte Wegge (1725-1807), begravet 23.1.1807 i Esbønderup. Et barn af 1. ægteskab (IV 1).

Hans Langsted gik i sin faders og farfaders fodspor. Efter studentereksamen i 1762 (privat) og juridisk embedseksamen i 1766 (laudabilis dignus)⁷³ tjente han hos adskillige kgl. betjente, til sidst som fuldmægtig hos regimentsskriveren ved Kronborg Distrikt, der siden 1716 havde kontor på Esrum Kloster. Selv boede han på en arvefæstegård, Harregabsgård i Esbønderup, hvis jorder han havde bortforpagtet. Den 3.5.1776 søgte han om at blive staldskriver ved de kgl. stalde på Frederiksborg. Hans overordnede betegnede ham som »ærekær, tro og flittig«, men det var ikke nok, heller ikke da han 28.12.1776 søgte om at blive regimentsskriver i Frederiksborg amt.⁷⁴

Med sin første hustru,⁷⁵ hvis herkomst ikke er fundet, havde han en datter, der døde i ungdoms vår. Forældrene oprettede herefter i 1790 et gensidigt testamente, hvorefter den længstlevende kunne beholde »alt hvad vi ved fælles Flid og Vindskibelighed har samlet«. Det konfirmeredes kort efter konens død i 1797.⁷⁶

Efter sit nye ægteskab med kapellanens datter fra Hillerød søgte og fik Langsted bevilling 3.6.1798 som prokurator for alle over- og underretter i Sjælland.⁷⁷ Men han var allerede da svagelig, og sagførervirksomheden gik ikke særligt godt. Da enken søgte en pension efter ham, sad hun »i de mest kummerlige omstændigheder, blottet for al understøttelse«. ⁷⁸

III 2 *Johanne Langsted*, døbt 17.12.1745 i København (Skt. Nikolaj). Opkaldt efter sin farmoder. Anførtes ikke i det københavnske skattemandtal 1762. Hendes skæbne er ukendt.⁷⁹

III 3 *Anne Catrine Langsted*, døbt 3.5.1747 i København (Helliggejst), begravet 9.7.1777 i Odense (Skt. Knuds). Gift 18.9.1776 i Odense (Skt. Knuds) med professor og konrektor ved Odense Latinskole Hans Sibbern,⁸⁰ født 3.6., døbt 19.6.1733 i Odense (Skt. Knuds) som søn af organist og urmager Mathæus Sibbern (1692-1775) og hustru Else Catharina Douche (Duckel) (1701-1782), begravet 18.6.1804 i Odense (Skt. Knuds). Han gift 2. gang 31.5.1786 med enken Marie Elisabeth Brohm, født 1756 som datter af birkedommer på Gyldensteen Mads Hviid, begravet 30.4.1825 i Odense (Skt. Knuds). Et barn af første ægteskab.⁸¹

Anne Catrine kom efter sin moders død i 1755 over til sin faster i Odense (II 2), efter hvem hun var opkaldt. Tanten opdrog hende som sit eget elskede barn, og hendes fremtid som arving til plejefaderen, borgmester Jens Niensens rige bo lå lys og lykkelig, indtil hun kun 30 år gammel døde i barselsseng med sit første barn. Hendes lig nedsattes i den salig borgmesters begravelse i Skt. Knuds lille fruentimmergang.

Hans Sibbern blev student fra latinskolen i 1754, cand.theol. 1758, hører på skolen (3. lektie) fra 1760, konrektor og professor 1782.

III 4 *Else Dorthea Langsted*, døbt 21.3.1749 i København (Skt. Nikolaj), begravet 9.8.1777 i Odense (Skt. Knuds). Ugift.

Formentlig opkaldt dels efter sin faders mormoder, Else Wickelsøe, dels efter faderens overordnede, renteskriver Chr. Wichmands kone Kirstine Dorothea, der var den første kvindefadder. Efter sin moders død i 1755 kom hun til bedsteforældrene i Odense, hvor hun kaldtes Else Berns efter sin ovennævnte oldemoder. Ved registreringen af regimentskriverens bo medtoges hendes værelse i gården i Overgaden. Hvordan

hun klarede sig efter plejeforældrenes død vides ikke, men ved begravelsen kaldtes hun jomfru.

III 5 *Susanna Margrethe Langsted*, døbt 14.10.1751 i København (Skt. Nikolaj), begravet 8.8.1752 sst.⁸²

III 6 *Ane Pouline Langsted*, døbt 3.10.1753 i København (Skt. Nikolaj). Gift formentlig i København (Skt. Nikolaj) med markør Rasmus Hansen.⁸³ Ingen børn.

Som det fremgår, er kendskabet til denne renteskriverdatter og hendes mand beskedent. De er sikkert blevet gift i Nikolaj kirke i den periode, i hvilken kirkebogens vielser er gået tabt, dvs. inden 1786. Rasmus Hansen var markør⁸⁴ i en af datidens mange private klubber, Enighedsselskabet, der var stiftet engang i slutningen af 1700-tallet.⁸⁵ Det havde sine lokaler i kvarteret omkring Nikolaj kirke, hvor parret også boede.⁸⁶

Da ægteparret var barnløst, oprettede de 24.5.1806 et gensidigt testamente. De søgte om gratis konfirmation heraf og fremlagde til støtte herfor to attester. Den ene var fra hans husvært i Hvælvingen 101, der bekræftede, at Rasmus var en ganske uformuende mand, der kun havde sin lille gage fra Enighedsselskabet at leve af. Den kgl. konfirmation kom først 16.2.1810,⁸⁷ og det har ikke været muligt at spore dem videre. De flyttede øjensynligt fra hovedstaden.

III 7 *Dorothea Margrethe Langsted*, døbt 3.10.1753 i København (Skt. Nikolaj), begravet i oktober s.å. sst.⁸⁸ Tvilling til Ane Pouline.

Otte børn af Christian Langsted og Anne Margrethe Werner (II 12):

III 8 *Johanne Margrethe Langsted*, døbt 11.1.1764 i Assens, død 14.1., begravet 19.1.1820 i Nyborg. Gift 20.10.1809 i Assens med skolelærer Christian Schmidt. Ingen børn.

Johanne Margrethe blev opkaldt efter sin farmoder, Johanne Hieronimidatter, og sin mormoder, Margrethe Normann. Hun, der jo var den ældste af søskendeflokkens 6 piger, giftede sig, 49 år gammel, med sin afdøde yngste søsters mand, skoleholder i Nyborg Christian Schmidt, hvorom henvises til III 15. De fik naturligt nok ingen livsarvinger, og i et testamente af 24.12.1812 indsatte hun sin mand som sin arving. Han skulle dog være forpligtet til at eftergive hendes svoger, forvalter Wiborg i Vejle (se III 12), de 30 Rd., som han havde lånt ham, og give 5 Rd. til de fattige. Hvis han døde før hun, skulle hendes to stedbørn arve hende.⁸⁹

III 9 *Jochummine Langsted*, døbt 10.3.1765 i Assens, død 4.6., begravet

10.6.1848 i Skt. Jørgens sogn, Svendborg amt. Gift 26.9.1798 i Assens med Mathias Dahlstrøm, døbt 17.3.1758 i Hillerød som søn af regimentsskriver Mathias Dahlstrøm (1712-1774) og hustru Anna Margrethe Krebs (død 1765), død 9.2.1844 i Øster Skerninge sogn, Svendborg amt.⁹⁰ Sognepræst på Avernakø og i Egense sogn, Svendborg amt. Ingen børn.

Jochummine blev opkaldt efter sin stedmorfader Jochum Kellinghusen. Sognepræsten i Fåborg og Diernisse sogn androg i 1794 om at få studiosus Mathias Dahlstrøm som personlig kapellan, da han selv var gammel og skrøbelig. Efter at biskop Tønne Bloch havde givet et tilfredsstillende vidnesbyrd om studenten, tiltrådtes indstillingen 19.12.1794.⁹¹ Skønt en kapellan pro persona egentlig ifølge en forordning af 9.1.1728 skulle tjene i mindst 7 år og ikke have præference frem for andre til andre embeder,⁹² lykkedes det allerede 13.4.1798⁹³ at få konfirmeret en af baron Poul Abraham Lehn til Lehn og Guldborgsund på Lolland foretaget kaldelse af Mathias Dahlstrøm som sognepræst på Avernakø, men det var også et meget beskedent kald, som vel ingen rigtig cand.theol.var ivrig efter. For Dahlstrøm var det nok at gifte sig på.

Efter ti år på øen avancerede han i 1808 til præst i Egense sogn. Endnu i en alder af 76 passede han sit embede, men i 1836 blev han afskediget. Præstehistorikeren Aage Dahl⁹⁴ hævder, at han gik fallit, men han findes da i folketællingen 1840 som pastor emeritus og pensionist på Ullemosegård – den største gård i Ballen i nabosognet Øster Skerninge – med en husholdning på ikke mindre end 12 personer. Den gamle herres dødsfald på gården, da han var 86, blev registreret af herredsfogden,⁹⁵ men noget skifte ses ikke afholdt. Præstefruen måtte ende sine dage blandt andre fattiglemmer på hospitalet i Skt. Jørgens sogn.⁹⁶

III 10 *Hans Christiansen Langsted*, døbt 28.5.1766 i Assens, død 27.5., begravet 11.6.1802 i Norge, formentlig i Bergen. Skriver, kopist og 2. fuldmægtig i Rentekammeret og foged i Norge. Gift 23.5.1801 i Norge med Magdalene Margrethe Koren Christie, født 13.1., døbt 20.1.1779 i Sund, Norge som datter af præst Andreas Christie (1750-1786) og hustru Barbara Kahrs (1755-1785), begravet 18.6.1836 i Bergen. Et barn (IV 2).

Efter at Hans Langsted havde taget sin studentereksamen fra Odense Latinskole i 1786, flyttede han til København for at studere. Han fik logi hos Peder Holm i Studiestræde nr. 119.⁹⁷ Han fik taget filosofikum, men tog så i sommeren 1789 arbejde som skriver i Rentekammerets fynske kontor. I 1791 søgte han om at blive kopist i kammerets arkivkontor. Han søgte andre stillinger i Rentekammeret i 1792, 1793 og jan. 1795, men selvom hans overordnede anbefalede ham, lykkedes det ham ikke at avancere, før han blev 2. fuldmægtig i Det dansk-norske kommerce-

kollegium i juni 1795. I 1798 bad han om at blive sekretær i Stempelkammeret, »fordi hans øjne var blevet så svage ved det idelige skriverseri i dårligt lys, at han måtte frygte, at han på grund af smerter måtte fralægge sig arbejdet«. Dette var åbenbart nok til at vække opmærksomhed om hans person, thi 21.1.1799 fik han stilling som foged i Sundhorlen og Hardanger syssel. Han har vist ikke været særlig henrykt for denne post, for et par måneder efter havde han den kækhed at søge en ledig stilling som amtsforvalter i Koldinghus amt, naturligvis forgæves.⁹⁸

Han faldt dog godt til i Norge, hvor han ægtede en præstedatter af god familie⁹⁹ i midten af 1801. Omtrent et år senere døde han på tingstedet Halssund i Fusa herred efter 4 dages heftig sygdom. Han begravdes først 15 dage senere, formentlig i familien Christies gravsted i Bergen. Han havde under sit korte virke gjort sig så afholdt på stedet, at der blev trykt to sørgedigte i anledning af hans hastige bortgang. 10 uger senere fødte hans enke hans eneste barn. Efter 34 års enkestand bukkede hun i 1836 under for en nervefeber.

III 11 *Lucie Hedvig Langsted*, døbt 20.8.1767 i Assens, begravet 5.5.1807 sst. Gift 23.5.1792 i Assens med transportforvalter i Assens Frederik Møller, døbt 13.10.1763 i Nordborg sogn, Sønderborg amt som søn af daværende forpagter af Nordborg Slot og senere ejer af Åløkkegård i Skt. Hans landsogn, Odense amt Christopher Møller (1723-1787) og Frederikke Sophia Hoeg (1732-1773), begravet 9.10.1807 i Assens. Fem børn.¹⁰⁰

Frederik Møller voksede op på Åløkkegård, som faderen købte i 1768.¹⁰¹ Sytten år senere solgte faderen den til sin svigersøn, Frantz Joachim Leth. Frederik blev foged på gården. Efter sit ægteskab i 1792 overtog han, som nævnt under II 12, hvervet som transportforvalter og postmester efter sin svigerfader og virkede som sådan til sin død i 1807. På skiftet efter ham og hans hustru, der døde med få måneders mellemrum, var der en nettoformue på 5150 Rd. til deling mellem en søn og fire døtre.¹⁰²

III 12 *Frederikke Cecilia Langsted*, døbt 2.3.1771 i Assens, død 28.3., begravet 30.3.1847 i Hobro. Gift mellem 1801 og 1806¹⁰³ med godsforvalter, senere undertold- og konsumptionsbetjent Niels Christian Schack Wiborg, døbt 17.9.1767 i Henne sogn, Ribe amt som søn af sognepræst Peder Nielsen Wiborg (1726-1782) og hustru Johanne Birgitte Ulsøe (1730-1777), død 15.5., begravet 24.5.1845 i Horsens. En søn.

Frederikke var den eneste af transportforvalterens døtre, der flyttede fra Fyn. Hendes mand drev det ikke vidt, selvom det begyndte godt. I

1801 var Niels Christian forvalter på Lerbæk, en hovedgård i Hover sogn, Vejle amt¹⁰⁴ og i 1804 kunne han købe skovridergården Gjøddinggård i Nørup sogn, også i Vejle amt. To år efter solgte han den til kongen.¹⁰⁵ Herefter blev han gadebetjent, vistnok i Vejle, og 1.6.1818 undertold- og konsumptionsbetjent i Horsens. Medens han i de første tjenesteår betegnedes som ædruelig, pålidelig, meget duelig, virksom, og med gode regne- og skrivefærdigheder, gik det fra 1827 ned ad bakke (»ej aldeles ædruelig, upålidelig, mådelig og svagelig«), indtil hans overordnede i 1833 måtte konstatere, at »det bedste jeg kan sige om ham er, at han erkendende sin skrøbelighed har bedt mig om en anden post, som han kan bestride de få dage, som han rimeligvis har tilbage«.¹⁰⁶ Han klarede sig trods alt, indtil han 27.7.1839 blev entlediget med en lille pension.

Frederikke flyttede som enke til Hobro, hvor sønnen, Christian Peter Wiborg, var postmester.¹⁰⁷

III 13 *Else Birgitte Langsted*, døbt 30.5.1772 i Assens, død 9.4., begravet 15.4.1850 sst. Gift 5.12.1806 i Assens med købmand i Assens Rasmus Magnus Dreyer, døbt 17.8.1779 i Vorning sogn, Viborg amt som søn af degnen Mogens Lassen Dreyer (1734-1802) og hustru Anne Katrine Kopp (1739-1816), død 11.5.1838 i Assens. Han gift 1. gang med Mette Cattrine Beck født ca. 1771, død 23.8.1803. Ingen børn af 2. ægteskab.

Rasmus Dreyer var en formuende mand, der i Assens kaldtes »Lille Dreyer«.¹⁰⁸ Efter hans død forestod Else Langsted forretningen sammen med en stedsøn som fuldmægtig. Det gik dog ikke godt i længden, for Else døde på Assens fattiggård, 77 år gammel.

III 14 *Conrad Vilhelm Langsted*, født 18.11., døbt 26.11.1773 i Assens, død 13.2., begravet 20.2.1852 i Næstved (Skt. Peders). Apoteker i Næstved. Gift 18.3.1809 i Ørbæk sogn, Svendborg amt med Volborg Caroline Dorthea Lange, døbt 21.11.1775 i Nyborg som datter af kancelliråd, godsejer til Ørbækklunde Lars Rasmussen Lange (1735-1822) og hustru Mette Kirstine Knudsen (1745-1816),¹⁰⁹ død 8.7., begravet 15.7.1842 i Næstved (Skt. Peders). To børn (IV 3-4).

Conrad Vilhelm startede som lærling på Løveapoteket i Svendborg i 1788. Efter udstået læretid kom han som svend til apoteker Blau på Vajsenhusapoteket, Gl. Torv 118 i København. Den 23.5.1800 tog han farmaceutisk eksamen med laudabilis. Endnu 7 år måtte han arbejde, inden han i 1807 havde sparet nok sammen til at kunne købe Løveapoteket i Næstved for 19.000 Rd.¹¹⁰ Hans bevilling som provisor i 1807 ledsgedes af en tilladelse til at holde værtshus med vin og brændevin.

III 15 *Margrethe Frederikke Langsted*, døbt 19.4.1775 i Assens, død 18.4.1809 i Nyborg.¹¹¹ Gift 1804 med skoleholder i Nyborg Christian Schmidt.¹¹² Fire børn.¹¹³

Det er ikke meget, der vides om Christian Schmidt, ud over, at han fik bestalling som dansk og tysk skoleholder i Nyborg 13.7.1796¹¹⁴. Som allerede nævnt under III 8, var han gift successive med to søstre.

Fjerde generation (IV 1-4):

Et barn af Hans (Nielsen) Langsted og Marianne Kirstine Wivet (III 1):

IV 1 *Dorthea Sofie Langsted*, født 1773, begravet 8.6.1786 i Esbønderup.

Prokurator Langsteds eneste barn blev kun 13 år. Hendes dåb er ikke indført i Esbønderup kirkebog.

Et barn af Hans Langsted og Magdalene Margrethe Koren Christie (III 10):

IV 2 *Hansine Langsted*, f. 5.8., døbt 6.8.1802 i Kårevik, Norge, død 31.1.1864 i Bergen. Gift 8.1.1824 i Bergen (Domsogn) med toldkasserer Werner Hosewinkel Christie, født 11.2., døbt 3.3.1785 i Bergen (Domsogn) som søn af pastor Andreas Christie (1750-1786) og hustru Barbara Kahrs (1755-1784), død 24.4., begravet 1.5.1872 i Bergen (Skt. Jacobs).¹¹⁵ Fjorten børn, hvoraf et kaldtes Hans Langsted Christie.

Hansine var et posthumt barn, født 10 uger efter faderens pludselige død.

To børn af Conrad Vilhelm Langsted og Volborg C.D. Lange (III 14):

IV 3 *Frantz Joachim Langsted*, født 16.6., døbt 18.6.1810 i Næstved (Skt. Peders)¹¹⁶, død 20.9.1901 i Søllesteds sogn, Maribo amt, begravet 26. s.m. i Næstved (Skt. Peders). Apoteker og godsejer. Gift 6.11.1850 i Fensmark sogn, Præstø amt med Hansine Ulrikke Louise Grum, født 9.3., døbt 2.6.1832 i Fakse sogn, Præstø amt¹¹⁷ som datter af gæstgiver og købmand i Fakse Hans Otto Grum (1803-1842) og hustru Sofie Amalie Gøtsche (1800-1848), død 7.12., begravet 14.12.1870 på Frederiksberg. Apoteker i Næstved, proprietær og justitsråd (1865). To børn (V 1-2).

Frantz Joachim var opkaldt efter justitsråd Frantz Joachim Leth til Ålækkegård¹¹⁸ (se III 11), hvis kone bar ham til dåben. Han var discipel på faderens apotek 1826-30, blev cand.pharm. i 1831, var så igen hos faderen, men da denne begyndte at skrante, fik Frantz Joachim apotekerbevillingen i marts 1851 og købte apoteket for 40.000 Rd. I 1863 solgte han det for 90.000 Rd. og købte derefter Troelsebygård på Lolland, hvor han døde mæt af dage efter 31 år som enkemand.

IV 4 *Laurids Christian Langsted*, født 12.1.1812, hjemmedøbt samme dag,

Ritmester Hans Otto
Langsted (1857-1942)
(stamtavlens V 2). Foto-
grafi fra Rigsarkivets sam-
ling af officersportrætter.
Affotograferet af Peter
Wodskou.

fremstillet 26.6. i Næstved (Skt. Peders), død 28.3., begravet 2.4.1890 i København (Garnisons). Rytteriofficer¹¹⁹. Gift 17.10.1848 i København (Garnisons) med Ida Vilhelmine Leth, født 17.8., døbt 11.10.1829 i København (Vor Frue) som datter af kaptajnløjtnant, senere havneinspektør og generalkrigskommissær Christoffer Adolf Leth (1796-1868) og Frederikke Cecilie Hastrup (1804-1886)¹²⁰, død 3.3., begravet 11.3. 1915 i København (Garnisons). To børn (V 3-4).

Han startede sin officerskarriere som kadet i 1831 og blev 1835 sekondløjtnant i Garderhusarregimentet. I 1847 blev han premierløjtnant, hvorefter han næste år afgik til fronten. Han deltog bl.a i slagene ved Bov, Slesvig, Hoptrup, Kolding og Isted. Ved udfaldet fra Fredericia blev han lettere såret. Fik ridderkorset 1850 for sit gode forhold. Ritmester i 1851. I krigen 1864 var han chef for 2. eskadron og deltog som sådan i forsvaret af og tilbagetrækningen fra Dannevirke m.v. Afsked 1865. Fik titel af oberst i 1869.

Hans svigerfader var søn af den Frantz Joachim Leth til Ålækkegård, der omtales ovenfor under IV 3. Der er i dette tidsskrifts 16. Rk. IV s. 103 gengivet et billede, hvor Ida Leth ses som en yndig deltager i et bal.

Femte generation (V 1-4):

To børn af Frantz Joachim Langsted og Hansine Ulrikke Louise Grum (IV 3):

V 1 *Conrad Vilhelm Langsted*, født 3.5., døbt 23.6.1854 i Næstved (Skt. Mortens, indskrevet i Skt. Peders kirkebog), død 26.10.1901 i Troelseby, Søllested sogn, Maribo amt, begravet 31.10. i Næstved (Skt. Peders). Ugift.

Han forpagtede Gammelgaard i Rye s., Maribo amt¹²¹ og døde som partikulier i Troelseby hos faderen.

V 2 *Hans Otto Langsted*, født 4.11., døbt 22.11.1857 i Næstved (Skt. Peders), død 20.8., begravet 24.8.1942 på Frederiksberg. Dragonofficer. Gift 5.9.1899 i Højerup sogn, Præstø amt med Johanna Malmberg, født 25.4.1857 i Gersslöf, Sverige, som datter af murermester Anders Malmberg og hustru Cecilia Jönsson, død 8.5., begravet 24.8.1922 i København (Skt. Jakobs). To børn (VI 1-2).

Sekondløjtnant 1878, premierløjtnant i dragonregimentet 1882, ritmester 5. dragonregiment 1896, skoleforstander 1897-99. Afskediget på grund af en skulderskade som følge af et fald med hesten 17.8.1899. Derefter permanent medlem af Materielintendanturen. R. af Dbg. 1916.

Kort efter sin udnævnelse til premierløjtnant traf Langsted en svensk flicka, som var ansat som tjenestepige i Landemærket 9 i København. Hun faldt for den flotte officer og nedkom med en datter, som fik navnet Magda Ottomine Malmberg. Først 16 år senere og efter at have fået endnu en datter med frk. Malmberg giftede han sig med hende og til lagde børnene sit slægtsnavn. Vielsen fandt sted på Stevns uden lysning kun 3 uger efter hans afsked, og man kan ikke tilbageholde en formodning om, at han har villet holde sine familiemæssige forhold skjult for regimentet længst muligt.

Da han havde arvet sin rige fader og broderen i 1901, byggede han sig en villa på Kochsvej 30 på Frederiksberg. Efter at have solgt den i 1923 levede han af sin pension og formue¹²² forskellige steder i kommunen indtil sin død.¹²³

To børn af Laurids Christian Langsted og Ida Vilhelmine Leth (IV 4):

V 3 *Conrad Wilhelm Langsted*, født 13.11.1849, døbt 24.4.1850 i København (Garnisons), død 19.12.1928, begravet 19.1.1929 i København (Garnisons). Ugift.

Assistent i Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn. Tog sin afsked på grund af svagelighed i august 1894.¹²⁴

V 4 *Adolf Christopher Langsted*, født 4.2., døbt 25.5.1864 i København

(Garnisons), død 7.4., begravet 16.4.1919 i København (Holmens). Fransk lærer, skoleinspektør og forfatter.¹²⁵ Gift 3.12.1892 i København (Holmens) med Hedevig Margrethe Toxværd, født 25.10., døbt 29.11.1874 i København (Skt. Johannes) som datter af skibsfører Hans Jensen Toxværd (1838-1884) og Michela Marie Predbjørn (1850-1924), død 9.7., begravet 18.7.1924 i København (Holmens). Ingen børn.

Sjette generation (VI 1-2):

To børn af Hans Otto Langsted og Johanna Malmberg (V 2):

VI 1 *Magda Ottomine Langsted*, født 8.8., døbt 16.12.1883 i Århus (Dom-sogn) som uægte barn af forældrene. Efter at disse var viet i 1899, fik hun tillagt navnet Langsted. Gift 7.8.1920 i Frederiksberg kirke med grosserer John Maurice Parker af Liverpool, født 31.8.1891 »i England, Windsor Road« som søn af kaptajn Edmund Parker og hustru Edith Cecilie.¹²⁶

Parret flyttede til England, hvor de i 1922 boede i New Brighton.

VI 2 *Ingeborg Langsted*, født 7.1.1890 i København. Dåbskirken kendes ikke.

Hun boede hos forældrene, til hun var 26 år, og fra 1940 atter hos faderen, hvor hun hjalp til ved husgerning indtil hans død i 1942. Hun blev boende i Pile Allé 21 på Frederiksberg lige til 1971, da hun i en alder af 81 år emigrerede til Storbritannien, utvivlsomt til sin søster, mrs. Parker.¹²⁷ Ugift.

Denne gamle dame var den sidste af regimentsskriverens efterslægt, der bar navnet Langsted.

Noter:

1. Ved begravelsen i juli 1768 angives det, at han døde i sit 79. år.
2. Ifølge Kristen Kures værk: Bornholmske Gårde (Landsarkivet for Sjælland) boede Niels Hansen og Else Poulsdatter Ancher i 1691 på gård nr. 38, Julegård i Rutsker sogn, men dåben kan ikke påvises i sognets kirkebog, der er slemt læderet omkring 1690.
3. Hendes slægtsnavn staves på forskellige måder: Barentz, Berent, Berrendtz, Berns og i Odense købstadsregnskaber 1719 endog Bærendsdatter. I Skt. Hans Kirke findes en mindetavle over Hieronymus Christiansen og hans tre hustruer (De danske Kirker, bd. 7, s. 54).
4. Odense borgerskabsprotokol, nr. 257 (Landsarkivet for Fyn).
5. Bopælen angives ved de tre første børns dåb.
6. Smålandske og fynske registre 1719, nr. 20 af 20.9. med tilhørende indlæg, hvor hans ansøgning findes (Rigsarkivet). Oplysningerne om hans hidtidige levned og de anvendte formuleringer herom hidrører fra denne.
7. En regimentsskriver var en embedsmand

- ved de nationale regiment, der administrerede rytterdistrikterne. Efter disses ophævelse varetog skriverne krongodsets administration, jf. Håndbog for danske Lokalhistorikere (1965), s. 405.
8. Rentekammerets Bestallingsbog, nr. 8, s. 83 (Rigsarkivet). Hans ansøgning findes ikke blandt protokollens bilag.
 9. Bopælen angives i skiftet, jf. note 11. I 1761 ejede han desuden et hus i Frue Kirkestræde nr. 789-90 og et andet i Skræppestræde nr. 715-16. I 1761 købte han endvidere et hus i Nørregade nr. 100, jf. Holbergtidens Odense, en Vejviser fra 1751 (Odense, 1988).
 10. C.N. Møller: Alfabetisk Register over Rangspersoner 1730-1780 (Rigsarkivet, læsesalen).
 11. Odense Købstads Skifteprotokol XXVI (1769-71), s. 665-719b (Landsarkivet for Fyn).
 12. Sv. Larsen: Gråbrødre Hospital og Kloster i Odense (København, 1939), s. 136.
 13. Fynske Registre 1768, nr. 145 af 22.5. (Rigsarkivet).
 14. Den nøjagtige dato er ulæselig i kirkebogen.
 15. Det i note 9 nævnte værk, ad Torvegade nr. 914-15.
 16. Retsbetjente i Købstæder på Fyn (Rigsarkivet, læsesalen).
 17. Fynske Registre 1749, nr. 110 med tilhørende indlæg, (Rigsarkivet).
 18. Se note 16
 19. Engelstoft: Odense Bys Historie (Odense, 1926), s. 341-42, note 4.
 20. Niels Læssøe optrådte på skiftet som kurator for søsteren og som født værge for børnene. Odense skifteprotokol XX (1738-45), s. 389 (Landsarkivet for Fyn).
 21. Odense skifteprotokol XXV (1764-69), s. 710b-771 og XXVI (1769-71), s. 2-226 (Landsarkivet for Fyn).
 22. Niels blev døbt 24.4.1723 i Odense (Skt. Knuds) og Karen døbt 3.12.1725 samme sted.
 23. Odense Skifteprotokol XXXVI (1786), s. 449f. (Landsarkivet for Fyn).
 24. I kirkebogen angives hans alder ved begravelsen som 60 år, men i Adresseavisen 1776, nr. 36 ansættes den mere korrekt til 55 år.
 25. Nicolaj Kirkes vielser findes ikke for perioden 1694-1785.
 26. I Roeds søddelkartotek over hofetaten (Rigsarkivet) nævnes, at fiskekok Dan. Denou, der boede i Laxegade 276, blev gift i 1715 med Ane Poulina og at der var to børn i 1717.
 27. Nikolaj Kirkes begravelser i perioden 1694-1767 er ikke bevaret, men »Renteskriver Langsteds hustru« nævnes i Nicolaj Kirkes Værges Regnskaber over Begravelser uden for Kirken 1732-66 (Københavns Stadsarkiv) og i Frue Kirkes ligbog (Landsarkivet for Sjælland) for ugen, der begynder 7.6.1755.
 28. Om Niels Langsteds karriere henvises til Kringelbach: Den civile Statsadministrations embedsmænd 1660-1848 (København, 1889), Register over udnævnelser under Rentekammeret (Københavns Stadsarkiv), Nygårds Sedler (Rigsarkivet), Ansøgninger til Rentekammeret 1747 (Rigsarkivet) og C.N. Møllers værk, nævnt i note 10.
 29. Jf. Kjøbenhavns Huse og Indvånere efter Branden 1728 (1906): Dybensgade 179, hvor D. Deno boede med hustru og tre børn. Et af dem, Johan Daniel Deno, kendes fra et repartitionsskifte efter ham ved Borgretten i København, nr. 136 i 1760. Det fremgår, at afdøde var underassistent på fortet Christiansborg på Guineakysten og at han døde efter seks år på stedet 11.8.1760. Arven på 137 rd. gik til afdødes moder Ane Poulina Deno og hans afdøde søster Susannas fem børn: Hans, Johanne, Anna Katrine, Else Dorothea og Ane Poulina (Skiftetbrevet, der er registreret i Landsarkivet for Sjælland, findes ikke længere der, men er affotograferet på filmrulle M 1178B). Løvrigt er det vel sandsynligt, at fiskemesteren var ætling af den Daniel Deno til Mørdrup, der var livvagt på Christian IV's tid, jf. Trap Danmark: Kirke Fjenneslev sogn, Sorø amt.
 30. Bopælene er angivet ved børnenes døb.
 31. Der henvises til H. Topsøe-Jensen: Torbæk kro. Et 300-års jubilæum, Lyngbybogen 1986, s. 11-12.
 32. Skiftet efter regimentsskriveren, jf. note 11.
 33. Odense Købstads skifteprotokol XXVII (1776), s. 454b (Landsarkivet for Fyn).
 34. Rasmus Hansen var født ca. 1740 (lakume i Lyngby kirkebog) og døde 14.1.1814 (Vor Frue). Hans kone hed Beate Wilhelmine Tillerup.
 35. Mellemlavnavnet Bornemann ses ikke benyttet af hr. Cosmus selv eller i den trykte litteratur. Drengen blev formentlig opkaldt efter professor, universitetsrektor og borgmester i København Cosmus Bornemann (1637-1692), hvis datter Hedvig Susanna Bornemann (1686-1750) var gift med tøjhusskriver Jacob Nielsen (1642-1718), som med sin første hustru Maria Holst (død 1705) havde datteren Elisabeth Jacobsdatter Holst (angiveligt død 24.8.1730 i Vordingborg), der var moder til Cosmus Ramus, jf. Dansk Biografisk Leksikon, 2. udg., 1934, s. 92-93.
 36. Børnene er opregnet i Samlingen til Fyens Historie og Topografi (Odense 1871), bind

- 5, s. 326-27. Der var syv drenge og fire piger.
37. Fynske Registre 1742, nr. 10 af 15.1. med tilhørende indlæg (Rigsarkivet).
38. Jørgen Carstens Bloch: Den fynske Gejstlighedshistorie (Odense 1787), bind II, s. 157-58.
39. Båg herreds Provstis skifteprotokol 20.9.1782, s. 319 (Landsarkivet for Fyn).
40. Fynske Registre 1756, nr. 122 af 2.11. med tilhørende indlæg (Rigsarkivet).
41. Hans Chr. Johansen: Næring og Bystyre i Odense 1700-1780 (Odense 1983), s. 228.
42. Fynske Registre 1762, nr. 298 af 22.1.1762 (Rigsarkivet).
43. Fynske Registre 1761, nr. 60 af 29.5.1761 (Rigsarkivet).
44. Personalhistorisk Tidsskrift, 1. rk., bd. 1, s. 178.
45. Det i note 9 nævnte værk, s. 33.
46. Odense Skifteprotokol XI.III, s. 896, 921, 939, 971, 1123, og XLIV, s. 38, 55 og 60ff. (Landsarkivet for Fyn).
47. Dødsfaldet er omtalt i Adresseavisen 1805, nr. 507.
48. Om disse forældre henvises til en artikel i Personalhistorisk Tidsskrift, 9. rk., bd. 3, s. 1-41, hvor også Lauritz Aabye omtales s. 27f og 38. Hans døbsdag er forkert angivet i artiklen, ligesom iøvrigt søsteren Anna Augustas, der er døbt 12.4.1719. Alle børnene er døbt i Odense (Skt. Knuds).
49. Om Lauritz Aabyes karriere henvises til Personalhistorisk Tidsskrift, 1. rk., bd. 6, s. 113-14 og 7. rk., bd. 4, s. 119, 9. rk., bd. 3, s. 27, 28 og 38 samt de i note 10 og 16 nævnte arkivalier.
50. Nemlig: Thomas og Hans, døbt 4.2.1756, Johanne Marie, døbt 7.2.1757, Else Cathrine, døbt 14.4.1759, alle i Odense (Skt. Knuds), Apolonia, døbt 14.1.1761 og Hedvig Albertina, døbt 11.6.1762, begge i Nyborg. Kun Thomas og de tre ældste døtre overlevede barndommen.
51. Indlæg til Fynske Registre 1749, nr. 110 af 15.9.1749 (Rigsarkivet).
52. Nyborg Skifteprotokol 1767, s. 312b (Landsarkivet for Fyn).
53. Personalhistorisk Tidsskrift, 1. rk., bd. 6, s. 115.
54. Hauch-Fausbøll: Stamtavle over familien Dreyer (København, 1904). Deri nævnes dødsåret som 1787, men uden kilde eller dødssted. Noget skifte er ikke fundet efter ham.
55. Nemlig: Jens, født 1753, død 1770, Anna Elisabeth, født 1758, død s.å., Johanne, født 1760, død s.å., et unavngivet spædbarn, f. 1762, Hans Langsted, født 1764, Anna Elisabeth, født 1765, Johannes, født 1767, død 1768, Johanne Jensine, født 1770, død 1772, alle døbt i Odense (Skt. Knuds).
56. Odense Amts Skøde- og Panteprotokol A 1770, s. 24 og 149 (Landsarkivet for Fyn).
57. Se note 10.
58. Sjællandske Registre 1794-95, nr. 994 (Rigsarkivet).
59. Adresseavisen, nr. 178 af 27.6.1798.
60. Dette fremgår af hendes skifte, jf. note 62. P. Eilschou var en hovedrig købmand og mæccen (død 1783), der bl.a. oprettede friboliger i Munkemøllestræde til tre enker og tre ugifte jomfruer. Mindetavle i Odense Skt. Knuds Kirke.
61. Nævnt ved registreringen af faderens bo, jf. note 11.
62. Testamentet konfirmeret 19.6.1772, jf. indlæg nr. 288 til I. Departement Sjælland og Fyn 16.5.-21.8.1772 (Rigsarkivet). Skiftet af 12.10.1772 findes i Odense Amts Skifteprotokol IV, s. 608 D (Landsarkivet for Fyn).
63. Søren Thoboe var broder til den Dorte Mogensdatter, der var gift med prokurator Preben Langsted, se Langstedstudier I (Ridefogdens slægt, nr. III 2).
64. Embedsansøgninger til Rentekammeret 1760 nr. 199 (Rigsarkivet).
65. Svend Balslev: Danske Skovfolk (1989), s. 137.
66. De danske Kirker, bd. 7, s. 209. Der er en ejendommelig fejl i indskriften, idet det på stenen angives, at madam Thoboe døde 3.12.1789, skønt hun ifølge Pårupsk kirkebog begravedes 11.2.1790.
67. Fynske Registre 1762, nr. 150 af 18.10. med indlæg (Rigsarkivet).
68. Fynske Registre 1763, nr. 148 med indlæg (Rigsarkivet).
69. Ludvig Maaløe: Assens gennem 700 Aar (Odense, 1936), s. 104.
70. Embedsansøgninger til Rentekammeret (Chr. Langsted: Ansøgninger af 21.7.1787, 30.9.1791 og 4.6.1792) (Rigsarkivet).
71. Assens Skifteprotokol IV 1795, s. 633, 639 og 650 (Landsarkivet for Fyn).
72. Lengnickss uddrag af Søborg kirkebog, der er tabt for tiden 1747-1812.
73. Ifølge en attest vedlagt hans ansøgning om embedet som regimentsskriver, jf. note 74.
74. Embedsansøgninger til Rentekammeret 1660-1848: Hans Langsted (Rigsarkivet).
75. Denne første hustru er overset i H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660-1869 (København, 1935), der fejlagtigt oplyser, at det var Anne Maria Luja, der blev gift i Søborg i 1772. Marianne Wivet ses ikke at tilhøre den slægt, der i Dansk Biografisk Leksikon repræsenteres af justitsråd Frederik Wilhelm Wivet eller at have forbindelse med de medlemmer af en familie Wivet, der optræder i Memoirer og Breve, bd. XV.
76. Sjællandske Registre 1797, nr. 1399 af 22.12. (Rigsarkivet).

77. Sjællandske Åbne breve, nr. 723 af 30.6. 1797 (Rigsarkivet).
78. Ujournaliserede sager: Pensionsansøgninger 1806 (Rigsarkivet).
79. Var i live ved morbroderens skifte i 1760, jf. note 29, men ikke ved farbroderens i 1795, jf. note 46.
80. Hans Sibbern indsattes som konrektor for den latinske skole 24.4.1782, ved hvilken lejlighed biskoppen, Jacob Ramus, holdt en tale for ham, der blev trykt, jf. *Bibliotheca Danica*, bd. III, sp. 1517. Det var måske en tak fra bispens side, fordi Hans Sibbern i 1762 havde udgivet nogle Sørgetanker i anledning af dennes faders død, jf. *Bibliotheca Danica*, bd. III, sp.1366. Han udgav iverigt ti skrifter, se Ehrencrone Müller: *Lexicon over forfattere indtil 1814* (København, 1927), bd. VII, s. 352.
81. Nemlig Mathæus, hjemmedøbt og derefter fremstillet i Odense (Skt. Knuds) 9.7.1777, begravet 13.8. s.å. sst.
82. Samme kilder som nævnt i note 27.
83. En Rasmus Hansen har betalt kopulationspenge for en vielse i Nikolaj Kirke 19.4.1783 (Københavns Stadsarkiv).
84. Hølge Ordbog over det danske Sprog var en markør en person, der optegnede noget, især ved billardspil i klubber og restauranter.
85. Nyt Aftenblad, nr. 52 af 24.12.1825, s. 448-51: Om Clubberne i København af Knud Lyne Rahbek. Om Enighedsselskabet nævnes, at det stiftedes efter 1778. I bladets nr. 22 af 28.5.1825 aftrykkes en til Kongens fødselsdag i Selskabet afsunget sang (Det kongelige Bibliotek).
86. 1807-13 hjørnet af Admiralgade og Lille Kirkestræde, 1813-20 Nygade 90, 1820-25 Boldhusgade 225, 1825-37 hjørnet af Lille Kirkestræde og Hvælvingen 101. (Københavns Politiaarkiver, Politidirektøren, Korrespondencesager, Klubber og Selskaber 1816-23 (E 39) (Landsarkivet for Sjælland) og Kraks Vejviser. Politidirektøren skulle godkende klubbernes vedtægter, men desværre ligger Enighedsselskabets ikke i aktpakken.
87. Danske Kancelli, 2. Departements Registrantsager 239 af 24.5.1806 (Rigsarkivet).
88. Vor Frue Kirkes Lægbo 1753: Ugen der begynder 20. oktober. (Landsarkivet for Sjælland).
89. Nyborg Skifteprotokol 1820, s. 550b (Landsarkivet for Fyn).
90. Der er en lakune i Øster Skerninge kirkebog omkring 1844. Præstens dødsdag fremgår af skifteregistreringen, jf. note 93.
91. Fynske Registre 1794, nr. 302 af 19.12. (Rigsarkivet).
92. Forordningen af 1728, der fastsætter de personlige kapellaners sportler, har følgende pudsige præambel: »Da Kongen med særdeles Mishag har fornummet, hvorledes en Del personlige capellaner uden nogen fornødenhed, alleene for Sognepræstens Mægligheds Skyld vorder antagne og dog nyde saa slet Underholdning, at de ej kan subsidiere, men forretter deres embede sukkende ... saa fastsættes ...»
93. Fynske Registre 1798, nr. 122 af 13.4. (Rigsarkivet).
94. Præstehistorikeren Aage Dahls samlinger: Egense sogn (Rigsarkivet).
95. Skifteregistreringsprotokol for Sunds-Gudme herreder, Odense amt 1838-47, s. 475 (Landsarkivet for Fyn).
96. Folketællingen 1845.
97. Folketællingen 1787.
98. De nævnte ansøgninger findes i Embeds-ansøgninger til Rentekammeret 1660-1848 (Rigsarkivet) under navnet Hans Langsted.
99. M. Christie: Slægten Christie (Bergen, 1909) (Frederiksberg Bibliotek), hvorfra oplysningerne om Langsteds tid i Norge er hentet. Sørgedigtene fremkom i Bergens Adressecontoirs Efterretninger i juni 1802. I det første berømmes hans flid og duelighed, som vandt alles tillid. »En sådan Danmarks søn række vi villigt vor Hånd og Hjertes«. Det andet, der fremhæver hans retskaffenhed, ender med de kryptiske linier: »Din Enke! Ak, hun kan ei græde. Hendes Oldemor tilbeder Gud og tier«.
100. Nemlig: Christian Frederik, døbt 20.3.1794, Sophie Margrethe, døbt 30.7.1795, Louise Augusta, døbt 22.7.1799, Anna Cathrine, døbt 2.1.1802, Wilhelmine, døbt 11.5.1804.
101. Gustav Rasmussen: Aaløkkegaard (Odense, 1916), s. 40.
102. Assens Skifteprotokol 1807, s. 132, 134ff. 165 og 195.
103. Hverken gift i Assens, Høver eller Nørup sogne.
104. Folketælling 1801 for Høver sogn.
105. Justitsprotokol for Tørrild herred, Vejle amt 1804, s. 158 og 1806, s. 444. (Landsarkivet for Nørrejylland).
106. Generaltoldkammeret, Sekretariatet, Konduitelister for Horsens 1818, 1823, 1824, 1827, 1828, 1833 og 1834 (Rigsarkivet).
107. Postfuldmægtig Chr. P. Schack Wiborg, født 1806 i Nørup sogn, blev i 1830 udlagt som barnefader til det uden for ægteskab fødte barn Christian Peter Knudsen, født 18.4. 1830 af pigen Grethe Pagh i Herslev sogn, Vejle amt.
108. K.M. Riedewelt-Schøtt: Stamtavle over Slægten Dreyer (Odense, 1930). Det bemærkes, at Rasmus Dreyer ikke er i familie med den Christian Dreyer, der var gift med II 8 Frederikke Sophie Langsted.
109. Kancelliråd Lange er indført som død 27.1. 1822 i Odense (Skt. Hans). Godsejperparret

- er ifølge en endnu bevaret sten gravsat på Ørbæk kirkegård, men de figurerer ikke som begravede i sognets kirkebog.
110. E. Dam og A. Schæffer: Danske Apotekers Historie (København, 1925), bd. I, s. 415. Værket angiver fejlagtigt Vølborg Langes fødselsdag som 16.11.1777 og hendes dødsdag som 6.7. i stedet for 8.7.1842. Også vielsen er forkert og mangelfuldt angivet.
 111. Skifte efter Margrethe Frederikke, der døde i barselsseng, 34 år gammel, i Nyborg Skifteprotokol 1809, s. 307 (Landsarkivet for Fyn).
 112. Bang-Mikkelsen: Degne og Skoleholdere i Fyns stift angiver at Christian Schmidt døde i 1820, men han solgte 14.9.1821 en del løsøre i Nyborg (Byens rådstuearkiv, nr.132 og 486) (Landsarkivet for Fyn). Hvor han siden blev af, er ukendt.
 113. Nemlig: Christian Frederik, født og død 1805, Christiane Wilhelmina, født 1806, Christian Frederik, født 1807 og Martin Frederik, født 1809, alle døbt i Nyborg.
 114. E.E. Crone: Nyborg Bys Historie, manuskript i Nyborg lokalhistoriske Arkiv.
 115. Oplysningerne om Hansine Langsted er hentet i det i note 99 nævnte værk.
 116. I det i note 110 nævnte værk bd. 1 findes s. 415 portrætter af Frantz Joachim og hans fader.
 117. Vielsen foretoges 6.11.1850 i Fensmark sogn af brudens morfader G.E. Gøtsche, der var præst der og ikke 6.12.1852 i Fakse, som angivet i det i note 110 nævnte værk, bd. I, s. 416.
 118. Der henvises til Fr. Tobiesen: Slægten Leth fra Stege (København, 1947).
 119. Om L.C. Langsteds karriere henvises nærmere til V. Richter: Den danske Militæretat 1801-1894 (Nytryk, København, 1977).
 120. Om Ida Leths forældre, se det i note 118 nævnte værk.
 121. Immanuel Barfod: Stamtavle over den Svendborgske familie Graae (1882), s. 40.
 122. Ved hustruens død i 1922 opgav ritmesteren formuen til 156.500 kr., jf. Frederiksberg skifteprotokol, nr. 23 (1919-22), nr. 249, s. 678.
 123. De to døtre overtog faderens bo til privat skifte, jf. Frederiksberg skifteprotokol U 4 (1942-45), s. 49.
 124. Se note 118.
 125. A.C. Langsted er udførligt omtalt i Dansk Forfatterlexicon, Nekrolog i Budstikken XIV 1919, s. 184-186.
 126. Mr. Parkers data er med omhu indført i Frederiksberg Kirkes vielsesregister. Oplyst ved skiftet efter moderen, jf. note 122.
 127. Oplyst af Frederiksberg Folkeregister.

De døde skylder man kun sandheden. En verden til forskel mellem Eibeschütz- familien og Espenschied-familien

Af Adam Lindgreen

Det er sagt før: vær kritisk over for de skrevne kilder. Alligevel kan det ikke siges ofte nok. I denne artikel beretter forfatteren om de forviklinger, der opstod, fordi hans tip(2)-oldemoder Elisabetha Espenschied blev opført som Elisabet Eibeschütz ved sin søns dåb i 1867 i Tårnby Sogn, Amager. Gennem eksemplet illustreres det, hvor let man kan blive ledt på vildspor, selvom man er kritisk i sine undersøgelser.

Kirkebogen for Tårnby Sogn oplyser, at Victor Immanuel Christensen blev født den 26. juni 1867, og at hans familie boede i Sundbyvester på det tidspunkt. Hans forældre var bagersvend Peder Christensen og hustru Elisabet Eibeschütz.¹ Med et så usædvanligt efternavn syntes det naturligt at søge Elisabet Eibeschützs forældre. Det var nærliggende at antage, at familien Christensen fortsat boede i Sundbyvester i 1870, hvor der afholdtes folketælling; det var desværre ikke tilfældet. Da der ikke er ført til- og afgangslister for Tårnby Sogn i det omhandlede tidsrum, var det heller ikke muligt ad den vej at få oplysning om, hvorhen familien Christensen flyttede. Det er også interessant at bemærke, at Victor Christensens forældre ikke er blevet viet i Tårnby Kirke i et tidsrum på ti år forud for deres søns dåb. Det er, som om Peder Christensen og Elisabet Eibeschütz er kommet dumpende ned i Sundbyvester og derefter hurtigt forsvundet igen. Elisabet Eibeschütz er heller ikke nævnt i det register, som er udarbejdet for Københavns folketælling 1845.

Aron Eibeschütz og Jonathan Eibeschütz – fjerne slægtninge?

På samme tidspunkt, hvor kirkebøger og folketællinger gennemsøgte, blev også den trykte litteratur undersøgt. Det viste sig, at der en overgang boede en ikke ganske ukendt jødisk familie med navnet Eibeschütz i Danmark. Simon Aron Eibeschütz blev født den 14. november 1786 som søn af handelsmand Aron Eibeschütz (død den 20. november 1812) og Serle Levy (død den 10. april 1820). I *Dansk Biografisk Lexicon*

Victor Immanuel Christensen (1867-1915). Billedet er i privat eje.

fra 1890 står der, at Aron Eibeschtütz var kommet til København fra Altona, selvom slægten hører hjemme i Østrig, og at dens familienavn er afledt af byen Eibenschitz i Mähren.² Foruden at stifte en række legater testamenterede Simon Aron Eibeschtütz også sin store bogsamling på ca. 2.500 bind, heraf adskillige kostbare værker, til Det Kongelige Bibliotek, hvor den nu indgår i David Simonsens enorme bogsamling på ca. 40.000 bind under betegnelsen Eibeschtütz-samlingen.³

At Aron Eibeschtütz kom fra Altona er spændende, idet Jonathan Eibeschtütz (1690-1764) en overgang var overrabbiner i Hamborg-Altona-Wandsbeck (og således også dansk rabbiner). Denne Jonathan Eibeschtütz var en af sin tids kendteste rabbinere i Europa, og hans familie kan føres tilbage til den kendte kabbalist og rabbiner Isaac Ben Solomon Luria (1534-1572).⁴ Skulle det mon vise sig, at Aron Eibeschtütz og Jonathan Eibeschtütz var i familie med hinanden? Bernhard Brillings yderst detaljerede biografi over Jonathan Eibeschtütz kunne imidlertid ikke besvare dette spørgsmål fuldstændigt;⁵ de mange forskellige værker om jødernes historie i Mähren var heller ikke umiddelbart behjælpelige.⁶ Hvad denne undersøgelse dog resulterede i var, at rabbiner Jona-

Simon Aron Eibeschütz
(1786-1856). © Det Kongelige Biblioteks Billedsamling.

than Eibeschützs efternavn er blevet stavet på mange forskellige måder: Eibschützer,⁷ Eibenschütz,⁸ Eibenschütz⁹ og Eybenschütz.¹⁰ Som vi skal se sidenhen, var denne opdagelse med til at lede den slægtshistoriske undersøgelse i den gale retning! Brødrene Fränkel, som har skrevet udførligt om deres familie, kunne heller ikke afgøre, hvorvidt de to mænd var i familie med hinanden.¹¹

Yderligere var det ikke muligt at slå fast, om Elisabet Eibeschütz var i familie med den danske Eibeschütz-familie eller Jonathan Eibeschütz i Altona – eller om hun i det hele taget stammede fra en jødisk familie. Selvom navnet Eibeschütz går tilbage til den tjekkiske by Eibenschütz, er det – som følgende eksempler illustrerer – nemlig ikke forbeholdt jødiske personer at opkalde sig efter navnet på deres hjemstavn: Illum, Rågård, Scavenius og Ullerup.¹² Det er dog rigtigt, at fænomenet hyppigt optræder i jødiske familier, idet disse, oftest ufrivilligt, rejste fra sted til sted; rabbiner Jacob Emden, der lå i strid med Jonathan Eibeschütz, skylder således sit familienavn den omstændighed, at hans fader en kort overgang var bosat i denne by.¹³

Jonathan Eibeschütz
(1690-1764). © Det Kongelige Biblioteks Billedsamling.

Elisabeth Christensen og Ester Eibeschütz – den samme person?

Undersøgelsen fortsattes nu på Københavns Stadsarkiv, hvor de såkaldte *Dødeblade* uheldigvis ikke havde oplysninger om nogen Elisabet Eibeschütz eller Elisabeth Christensen, hvilket måtte betyde, at hun var død før 1893, der jo er begyndelsesåret for disse dokumenter. Der eksisterer lykkeligvis registre til Københavns Begravelsesvæsenes journaler fra tiden før 1893; alle de personer, som havde navnet Elisabet Christensen, blev slået efter, idet ingen ved navn Elisabet Eibeschütz var nævnt; men så fandtes hun også i journalnummer 6949 for året 1891. Vi får at vide, at bagersvend Christensens hustru Elisabeth, der var 62 år gammel og boede på Tjørnegade 6 på Nørrebro, var afgået ved døden den 27. november 1891. Dødsårsagen var lungesvindot. Det var nærliggende at søge familien på adressen Tjørnegade 6, da der afholdtes folketælling i 1890; familien var der imidlertid ikke, så den må være flyttet dertil efter den 1. februar 1890. Vi ser også, at hendes navn nu staves med 'h' i Elisabeth. Det var den første stavfejl i den oprindelige indførelse, som hermed var blevet afsløret.

Nu var det, at der blev draget for hurtige konklusioner med hensyn til

Elisabeth Eibeschützs herkomst. Indtil da var hendes efternavn kun blevet gengivet som 'Eibeschütz', og i den trykte litteratur var der kun fundet informationer om personer af den jødiske tro med dette efternavn. Derfor søgtes Elisabeth Eibeschütz i ministerialbogen fra Det Mosaiske Troessamfund; i ministerialbogen for fødte piger fandtes en Ester Eibeschütz, der var født den 28. februar 1828 som datter af grosserer Jacob Aron Eibeschütz (død den 26. september 1853) og Hanne Jacobsen (død den 22. september 1837), som boede på Knabrostræde 109 (nu Knabrostræde 12). Faderen var broder til den tidligere omtalte legatstifter Simon Aron Eibeschütz. Der var ikke andre piger med navnet Eibeschütz omkring dette tidspunkt, idet den nærmeste var en Hanna Eibeschütz, som var født den 08. juni 1838. Julius Margolinsky, tidligere bibliotekar ved Det Mosaiske Troessamfund, har publiceret en bog, der indeholder alle jødiske begravelser i Danmark.¹⁴ Her optræder Elisabeth Christensen ikke. Det antoges (fejlagtigt, som det sidenhen viste sig), at Ester Eibeschütz var blevet gift med bagersvend Peder Christensen, at hun dermed havde forladt sin jødiske tro, og at præsten havde udskiftet 'Ester' med 'Elisabeth'.

Eibeschütz, Espeschitt eller Eibesøit – eller noget helt fjerde?

Tvivlen nagede dog, da det på sin vis var utænkeligt, at en pige fra en jødisk familie af en så høj stand helt ville forlade sine trosfæller for at gifte sig med en kristen bagersvend, mest fordi denne ikke var af den jødiske tro. Der gik også det rygte i familien, at Victor Immanuel Christensen skulle stamme fra en kulsvierfamilie oppe ved Hillerød, hvilket jo ikke stemte overens med den fundne jødiske grossererfamilie.¹⁵

Undersøgelsen fortsattes derfor, og den afslørede, at den tidligere konklusion vitterlig havde været for hastig. På Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm fandtes boet efter Elisabeth Christensen anmeldt i Hof- og Stadsrettens skifteprotokol: »Anmeldtes efter Bagersvend Peder Christensens Hustru, Elisabeth, født Espeschitt, som den 28de forrige Maaned er indbragt som Lig paa St. Johannes Stiftelsen fra Tjørnegade 6 A, Stuen. Mødt var Enkemanden som forklarede at Fællesboet kun ejer Effekter til Værdi af 15 Kr., som udlagdes Fattigvæsnet til Erstatning for Begravelsesudgifter, som udreder et større Beløb. Forretningen sluttet. Sign. M. Clemmensen. Th. J. Dabelsteen. P. Christensen m.f.P.«.¹⁶

Elisabeth Christensens pigenavn er med andre ord tilsyneladende ikke Eibeschütz, men derimod Espeschitt. Har enkemanden forelagt skriveren den afdødes fødselsattest, eller lytter skriveren til enkemandens udtale af hendes pigenavn? Et vigtigere spørgsmål var, om Elisa-

beth Christensen virkelig var identisk med den tidligere fundne Ester Eibeschutz. Folketællingen 1840 for Knabrostræde 109 havde oplysninger om familien Jacob Aron Eibeschutz. Der var ingen Ester Eibeschutz, men dog en Emma Eibeschutz, hvis alder passede med Ester Eibeschutzs. Hans Metzson, ekspert i jødisk genealogi, kunne telefonisk oplyse, at de to piger Ester Eibeschutz og Emma Eibeschutz var identiske, samt at Ester Eibeschutz blev gift med manufakturhandler Simon Nathan Hirsch Kalkar og først døde den 23. august 1911. Det var altså med god ret, at der havde været tvivl om Elisabeth Christensens herkomst, idet hun jo altså ikke kan være Ester Eibeschutz. Hans Metzson foreslog, at Elisabeth Christensen kunne være datter af Jacob Aron Eibeschutzs broder David Eibeschutz, som udvandrede til Sverige, og om hvem man ikke ved noget.

Bagersvend Peder Christensen står ikke i vejviseren, så det var ikke muligt at finde ægteparrets bopæl; derfor vurderedes det, at politiregistre kunne være en vej frem, selvom de er delt op i fem eller seks stationer, og selvom der formodentlig ville være mange med navnet Peder Christensen, som skulle slås op. Man kunne dog håbe på, at ægteparret, til trods for at det først flyttede til Tjørnegade 6 efter folketællingen i 1890, allerede boede på Nørrebro, førend de rykkede hen til Tjørnegade, således at det kun ville blive nødvendigt at se politiregistret igennem for denne stations område. Mens de ældste politiprotokoller er meget summariske i deres optegnelser af befolkningen i politikredsene, er politimandtallet for november 1891 ganske udførligt. Man havde nået at medtage Elisabeth Christensen, før hun døde:¹⁷

Peter Christensen	58 Aar	Født: København/Valby	Bager
Elisabeth Eibesøit	62 Aar	Født: Hessen Darmstadt	
Anne Marie Christensen	26 Aar	Født: København	Strikkende

Efternavnet ser igen ud til at være Eibeschutz; kunne Elisabeth Eibeschutz mon være født i Darmstadt i Hessen eller Hessen-Darmstadt¹⁸ og så være blevet sendt til Danmark for at slutte sig til sine rige slægtninge dér? Desværre kunne hun ikke ses at være opført hos Jacob Aron Eibeschutzs tre sønner i Danmark, da der foretoges folketællinger; det vurderedes, at ægtemændene til Jacob Aron Eibeschutzs to døtre nok ikke havde været interesseret i at modtage en fjern slægtning som Elisabeth Eibeschutz. Hessen-Darmstadt var i øvrigt et storhertugdømme, som strakte sig fra Gießen i nord til Heidelberg i syd og fra Bingen i vest til Spessart i øst, altså et område på omkring 180 km gange 130 km. Der var mere end 1.200 smålandsbyer, landsbyer og byer.¹⁹

Fra Tyskland til Danmark – familien Espenschied in Siefersheim

Med den nye oplysning om Elisabeth Eibeschützs fødested besluttedes det at søge hendes familie i Tyskland. Da det meste stadigvæk tydede på, at hun kunne være af jødisk familie, blev det jødiske samfund i Hessen i første omgang kontaktet; men dér havde man ingen dokumenter, som kunne hjælpe. Man var dog bekendt med navnene Eibeschütz og Eibenschütz.²⁰ Stadsarkivet for Hessen oplyste derimod, at »es sich bei diesem Namen mit Sicherheit nicht um einen jüdischen Namen handelt.«²¹ Stadsarkivet lå også inde med protokoller, hvori personer, som var udvandret, stod opført. Mens der ikke var opført nogle personer med navnet Eibeschütz, var der en del personer med navnet Espenschied, som alle stammede fra landsbyerne Fürfeld og Siefersheim.²² Kirchenleitung und Verwaltung ved Evangelische Kirche in Hessen und Nassau kunne ved henvendelse om Elisabeth Eibeschütz/Espeschitt oplyse, at »the name of Espenschied is very common in the town of Darmstadt.«²³

Nu skulle gåden løses, og fire breve blev sendt af sted. Et brev blev sendt til en af de evangeliske kirker i Darmstadt, mens et andet brev sendtes til en af de katolske kirker i Darmstadt. I begge disse breve lød spørgsmålet på, om en Elisabeth Eibeschütz/Espeschitt var blev indskrevet i deres kirkebog omkring 1828; hvis dette ikke var tilfældet, blev de to kirker anmodet om at videresende brevet til det næste kirkekontor for således at dække alle kirkerne. Et tredje og fjerde brev sendt direkte til Verbandsgemeindeverwaltung Wöllstein og Verbandsgemeindeverwaltung Bad Kreuznach, idet Stadsarkivet for Hessen jo havde skrevet, at de personer med navnet Espenschied, som man havde i sine registre, stammede fra henholdsvis Siefersheim og Fürfeld.

Endelig, efter mere end fem års søgning, kunne gåden om Victor Immanuel Christensens moder løses, idet Verbandsgemeindeverwaltung Wöllstein fortalte, at ifølge kirkebogen for Wöllstein var Elisabetha Espenschied født den 30. december 1827 i Siefersheim som datter af snedker og landmand Johann Andreas Espenschied og hustru Maria Magdalena født Espenschied.²⁴

Fra Elisabetha Espenschied til Gothard Espenschied

Elisabetha Espenschied var altså ikke af jødisk familie, men derimod af kristen familie. Det viste sig også, at der i Siefersheim, hvorfra hun stammede, bor en fjern slægting, Manfred Espenschied, som hvert andet år indkalder til stor fætter- og kusinefest; den første sammenkomst fandt sted i 1954. Der bliver endda udgivet Espenschied Familien-Blätter, hvor nummer 41 udkom i februar 2003. Ifølge Manfred Espenschied er der rundt omkring i verden mellem 1.000 og 1.500 mennesker, som bærer

1619

Im Jahr eintausend achthundert sieben und zwanzig, den 30. Decembris 1827, um 11 1/2 Uhr des Mittags, ist vor mir *Lehrer Joseph Wölfl* Kirchlands-Beamter der Gemeinde von *Wöllstein* Kanton von *Wöllstein* Kreis von *Wöllstein* *St. 1827 N. 6.* erschienen welcher mir erklärt hat, daß den 30. Decembris 1827 um 11 1/2 Uhr d. Mittags ein Kind *Elisabeth* Geschlechts, und welches Kind derselbe mir vor gezeigt, geboren sei welchem er d. Vornamen *Elisabeth* zu geben erklärt, und sich für den Vater dieses Kindes welches er mit *Margareta geborne Wolf* bezeichnet hat, anerkennt; welches Kind in dem *h. Michael* gelegenen Hause geboren worden ist.

Diese Erklärung und Vorgehensart ist in Gegenwart der Zeugen *Joseph Wölfl* *Lehrer* *Joseph Wölfl* *Lehrer* *Joseph Wölfl* *Lehrer* und *Lehrer* *Joseph Wölfl* *Lehrer* *Joseph Wölfl* *Lehrer* geschehen, und haben der Vater und die Zeugen mit mir gegenwärtigen Geburtsakt nachdem ihnen derselbe vorgelesen worden ist, unterschrieben.

Joseph Wölfl
Lehrer
Joseph Wölfl
Lehrer
Joseph Wölfl
Lehrer
Joseph Wölfl
Lehrer

Indførelsen af Elisabetha Espenschieds fødsel den 30. december 1827 i Siefersheim, Wöllstein i Tyskland.

efternavnet Espenschied. Efter at Elisabetha Espenschied var blevet fundet i kirkebøgerne, søgtes også hendes forfædre i bøgerne; hvad der fandtes frem til passede overens med, hvad denne fjerne slægtning havde i sit familiekartotek, og er gengivet til slut i artiklen.

Det er i øvrigt interessant, at Elisabetha Espenschieds familiemæssige baggrund illustrerer, at rene kvinde- og mandslinjer uddør efter en vis tid, og at ganske få efternavne vil dominere i lokaliteter med relativt få mennesker. Over en periode på 300 år (svarende til omtrent ti generationer) vil omkring 80 procent af de mandslinjer, som begyndte fra en enkelt mand, være uddøde.²⁵ Med Elisabetha Espenschied som eksempel ses det, at begge hendes forældre var fra Espenschied-familien; og hendes farmoder og mormoder var begge fra Fröhlich-familien, mens deres mødre igen begge var fra Wolf-familien. Siefersheim er et udmærket eksempel på et isoleret samfund, hvor få efternavne – her Espenschied, Fröhlich og Wolf – bæres af mange.

Hvordan har Peder Christensen og Elisabetha Espenschied så mødt hinanden? Man kan måske gå ud fra, at Peder Christensen drog på valsen for at arbejde for mestre i Tyskland i sine unge år, og at han dér har mødt sin kommende hustru Elisabetha Espenschied. Måske de blev gift i hendes barndomsby, måske de først blev gift i Danmark. Det kunne

være interessant at finde deres vielse, selvom det på nuværende tidspunkt ikke er absolut nødvendigt, da hendes familiemæssige baggrund synes at være afklaret. Dog kunne det være spændende at se, om der står noget om Elisabetha Espenschied, da boet efter hendes forældre blev gjort op.

Tillæg: Anetavle for Elisabetha Espenschied (født 30.12.1827 og død 27.11.1891)

Proband

1. *Elisabetha Espenschied* (født 30.12.1827 i Siefersheim, Tyskland og død 27.11.1891 i København, Danmark). Gift med Peder Christensen (født 16.2.1833 i Valby og død 12.2.1909 i København).

Forældre

2. Snedker og landmand *Johann Andreas Espenschied* (født 20.1.1793 i Siefersheim og død 4.4.1853 i Siefersheim). Gift 18.6.1820 i Siefersheim med
3. *Maria Magdalena Espenschied* (født i februar 1796 i Oberndorf, Tyskland og død 28.10.1867 i Siefersheim).

Bedsteforældre

4. Landmand *Michael Espenschied* (født 17.03.1748 i Siefersheim og død 1.11.1815 i Siefersheim). Gift 1.1.1783 i Siefersheim med:
5. *Anna Catharina Fröhlich* (født 10.8.1761 i Siefersheim og død 4.3.1795 i Siefersheim).
6. Landmand *Johann Peter Espenschied* (født ca. 1737 i Oberndorf og død 2.7.1809 i Oberndorf). Gift med:
7. *Juliana Maria Fröhlich* (født ca. 1760 i Oberndorf og død 12.4.1834 i Oberndorf).

Oldeforældre

8. Landmand og arbejdsmand *Johann Peter Espenschied* (født 9.6.1710 i Siefersheim og død 19.3.1783 i Siefersheim). Gift 12.1.1745 i Siefersheim med:
9. *Anna Maria Simon* (født 9.10.1712 i Siefersheim og død 11.5.1796 i Siefersheim).
10. Arbejdsmand *Johann Jacob Fröhlich* (født maj 1727 i Oberndorf og død 17.7.1784 i Siefersheim). Gift med:
11. *Maria Margaretha Wolf*.
12. Landmand og arbejdsmand *Friedrich Espenschied* (død før 1800 i Oberndorf).

13. *Dorothea Bauer/Beuer*.
14. Landmand *Johann Henrich Fröhlich*. Gift med:
15. *Anna Maria Wolf*.

Tip-oldeforældre

16. Arbejdsmand *Hanß Jacob Espenschied* (født ca. 1676 i Kriegsfeld, Tyskland og død 19.9.1756 i Siefersheim). Gift 19.10.1704 i Siefersheim med:
17. *Judith Lotz* (født 7.10.1677 i Siefersheim og død 31.05.1734 i Siefersheim).
18. Arbejdsmand *Paul Simon* (født ca. 1679 i St. Johann, Tyskland og død 12.6.1771 i Siefersheim). Gift i maj 1707 i Siefersheim med:
19. *Anna Dorothea Messer* (født 10.4.1681 i Siefersheim og død 15.2.1756 i Siefersheim).

Tip(2)-oldeforældre

32. Arbejdsmand *Thomas Espenschied* (født ca. 1625 og død før 1687 i Kriegsfeld). Gift ca. 1650 med:
33. *Judith Lotz* (født i Schlüchtern, Tyskland og død før 1690 i Kriegsfeld).
34. 'Gemeinsmann'²⁶ *Johannes Lotz* (født i Schlüchtern og død 24.2.1713 i Siefersheim). Gift 13.5.1674 i Siefersheim med:
35. *Susanna Dörrschuck* (d. 1695 i Siefersheim).
36. Skolepedel *Andreas Simon* (boede i 1707 i Boos an der Nahe, Tyskland).
38. *Maria Gertraud*.

Tip(3)-oldeforældre

64. *Gothard Espenschied* (født ca. 1600 og død 7.12.1665). Gothard Espenschied var en efterkommer (muligvis et barnebarn) af Claus/Klaus von Espenschied, der i 1572 blev udnævnt til sognefoged af von Diethard i nærheden af Espenschied. Gothard Espenschieds hustru må være født omkring 1604.

Noter:

1. Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Faster og Bornholm. Kirkebog for Tårnby Sogn, fødte drengebørn 1867.
2. D. Simonsen: Eibeschütz, Simon Aron. *Dansk Biografisk Lexicon*. Kbh. 1890, s. 455-456.

3. Ifølge brev d. 22.10.1982 fra daværende overassistent S. Heimann ved Det Kongelige Biblioteks Judaistiske Afdeling.

4. Se for eksempel S. Wind: Jonathan Eibeschuetz (1690-1764). New York, *The Jewish Li-*

- bravy 1964:8, s. 489-516 eller M. Grunwald: *Hamburgs deutsche Juden bis zur Auflösung der Dreigemeinden 1811*. Hamburg 1904.
5. B. Brillling: Eibenschütziana. *Hebrew Union College Annual* 1964:35, s. 255-273 og 1965:36, s. 261-279.
 6. Se for eksempel H. Gold: *Juden und Judengemeinden Mährens*. Brünn 1929, H. Gold: *Gedenbuch der untergegangenen Judengemeinden Mährens*. Tel Aviv 1974, H. Gold: *Die Juden und Judengemeinde Bratislava*. Brünn 1932, C.R. Elvert: *Zur Geschichte der Juden in Mähren*. Brünn 1895 og M. Stein: *Jahrbuch des Traditionstreuen Rabbiner-Verbandes in der Slowakei*. Trnava 1923.
 7. E. Breza: *Gallerie der ausgezeichneten Israeliten aller Jahrhunderte*. Stuttgart 1834.
 8. M.H. Friedländer: *Das Leben und Wirken der hervorragendsten rabbinischen Autoritäten Prag*. Wien 1902.
 9. D. Kaufmann og M. Freudenthal: *Die Familie Gompertz*. Frankfurt am Main 1907.
 10. A. Kohut: *Geschichte der deutschen Juden*. Berlin 1898.
 11. L. Frænkel og H. Frænkel: *Forgotten Fragments of the History of the Fraenkel Family*. 2. udg., i to bind. München 1999.
 12. Se for eksempel G. Søndergaard: *Danske efternavne – betydning, oprindelse, udbredelse*. Kbh. 1985.
 13. Ifølge brev d. 23.02.1983 fra daværende overassistent S. Heimann ved Det Kongelige Biblioteks Judaistiske Afdeling.
 14. Julius Margolinsky: *Jødiske dødsfald i Danmark 1693-1976*. Kbh. 1978.
 15. Ifølge William Edvard Christensen (f. 27.08.1897 og † 11.01.1982), søn af Victor Immanuel Christensen. Dog var der tvivl om rigtigheden af kulsviertheorien. Flv. kommunaldirektør Laurits Andersen kunne således i et brev af d. 02.04.1987 fortælle, at han »aldrig i kommunal tjeneste forskellige steder i Nordsjælland [var] stødt på de omtalte navne [dvs. Eibenschütz og Espeschitt]. Heller ikke i [sine] kulsvierundersøgelser [havde han] set det navn.« Laurits Andersen mente også, at det var tvivlsomt, om Elisabeth Eibenschütz/Espeschitt havde en egentlig kulsvierbaggrund, eftersom (1) kulsvierriet stagnerede fra midten af 1800-tallet, og (2) hun giftede sig med en bagersvend fra København. Nu afdøde Iørn Piø, arkivar ved Dansk Folkemindedsamling, kunne ikke hjælpe med oplysninger om kulsviertheorien.
 16. Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Hof- og Stadsrettens skifteprotokol journalnummer 352/1891.
 17. Københavns Stadsarkiv: Politimandtalsliste for den 1. november 1891, Tjørnegade 6A, stuen.
 18. Betegnelsen Hessen Darmstadt kunne betyde både byen Darmstadt og Storhertugdømmet Hessen-Darmstadt.
 19. Ifølge brev d. 10.05.1983 fra Hessische familiengeschichtliche Vereinigung.
 20. Ifølge brev d. 20.10.1982 fra Landesverband der Jüdischen Gemeinden in Hessen.
 21. Ifølge brev d. 02.02.1983 fra Hessisches Staatsarchiv Darmstadt.
 22. Ifølge brev d. 03.03.1987 fra Hessisches Staatsarchiv Darmstadt.
 23. Ifølge brev d. 11.05.1987 fra Kirchenleitung und Verwaltung ved Evangelische Kirche in Hessen und Nassau.
 24. Ifølge brev d. 16.03.1987 fra Verbandsgemeindevverwaltung Wöllstein.
 25. A. Lindgreen: DNA-forskning – slægtsforskernes ultimative redskab. *Personalthistorisk Tidsskrift* 2002:2, s. 274-284.
 26. En 'Gemeinsmann' var en person, der ejede land, og som havde del i landsbyens fælles skov og marker. Han deltog i administrationen af landsbyen og kunne også blive valgt til at sidde i landsbyens byråd eller til at være borgmester. Når man ikke havde disse rettigheder, blev man betegnet som 'Beisaß' eller 'Hinterlaß'; sådanne personer var som oftest bagerer, skomagere, smede, etc.

Adam Lindgreen, lektor, Department of Accounting, Finance, and Marketing, Eindhoven University of Technology, Paviljoen J. 11, Den Dolech 2, P.O. Box 513, 5600 MB Eindhoven, Nederlandene, e-mail: a.lindgreen@tm.tue.nl.

Forfatteren vil gerne benytte lejligheden til at takke tidsskriftets redaktion for gode råd i forbindelse med færdiggørelsen af manuskriptet. Forfatteren vil også rette en stor tak til: tidligere overbibliotekar S. Heimann ved Det kongelige Bibliotek, forskningsbibliotekar Eva-Maria Jansson ved Det kongelige Bibliotek, slægtsforskerne S. Ingemann, Hampton Frosell og Hans Metzom, kommunaldirektør Laurits Andersen, arkivar Iørn Piø, Den tyske Ambassade i Danmark, Hessische familiengeschichtliche Vereinigung, Landesverband der Jüdischen Gemeinden in Hessen, Hessisches Staatsarchiv Darmstadt, Evangelische Kirche in Hessen und Nassau og Verbandsgemeindevverwaltung Wöllstein. Denne artikel er dedikeret forfatterens oldefar William Edvard Christensen, som med sin bemærkning om hans faders kulsvierbaggrund var den egentlige årsag til, at hele undersøgelsen blev sat i gang.

Elever i Grenaa Latinskole 1700-1736

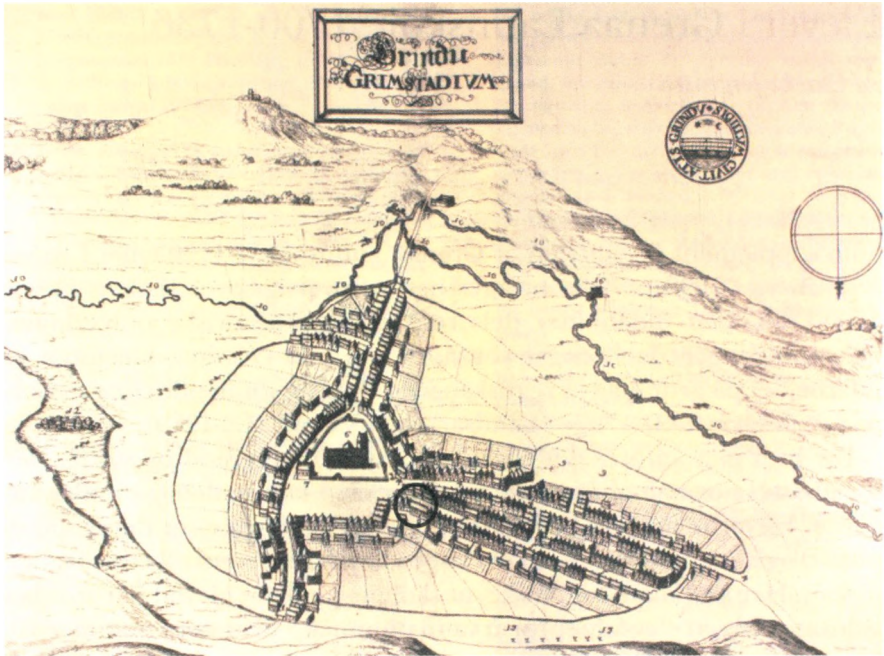
Af Carl E. Jørgensen

Som supplement til omtalen af Grenaa Latinskole i 1700-tallet i *Århus Stifts Årbøger* 1998 s. 79-83 bringes her en oversigt over skolens elever 1700-1736. Den indeholder dels rent personalhistoriske oplysninger, dels oplysninger, der forøger vor viden om livet i skolen. Elevlisten er udarbejdet på grundlag af regnskaberne over stipendieuddeling i »Grenaa skoles bog 1691-1737« i Landsarkivet i Viborg (C3-1989).

For hver elev anføres det eller de år, hvor eleven modtog støtte. Der forudsattes normalt et års skolegang, før man kunne deltage i uddelingerne. Eleverne anføres i regnskaberne i rækkefølge efter deres standpunkt, og man får derigennem et vist indtryk af hver enkelt elevs faglige niveau. Her skal man dog huske, at skolens samlede elevtal har stor betydning. Hvis en elev falder fra at være nummer 8 til at være nummer 10, kan det skyldes, at han haft svært ved at følge med, men langt snarere skyldes det, at skolen har optaget to ældre elever med gode forkundskaber siden sidste uddeling. På samme måde kan en tilsyneladende fremgang skyldes, at et par ældre elever har forladt skolen. Den enkelte elevs nummer er anført nedenfor efter årstallene for uddelingerne. Den, der var nået længst, »duksen«, har nummer et.

Elevoplysningerne bekræfter, at de små latinskoler var besynderlige blandinger af unge, der skulle undervises, og unge, der skulle forsørges, men hertil kommer, at der også i skolen var små børn, der åbenbart skulle passes. For et halvt hundrede af eleverne kan fødselsår oplyses, og trods forskellig usikkerhed må det stå fast, at Grenaa Latinskole rummede børn på 3-4-5 år. Blandt de yngste (nr. 38 og 43, nr. 78, 86 og 88) træffes kapellanens og rektors børn. Til gengæld rådede skolen over *to* tavler: Den ene var til musikken, den anden »for de små at tegne formas literarum på« (C3-2007 7/7 1732). Skolen havde også elever i moden alder: Nr. 52 og nr. 54 var ved optagelsen i skolen 16-17 år; den ene blev student, da han var 22, den anden holdt ud i 10 år, så han var 26 før han forlod skolen og blev fisker. De fleste var 8 år ved optagelsen.

Mange blev kun i skolen et enkelt år, enkelte blev der en lang årrække: Nr. 20 i 14-15 år, nr. 61 i 12 år for derefter at fortsætte yderligere 5 år i Århus, før han blev student. Nr. 67 gik i skolen i 13 år, og de unge elever der blev omtalt ovenfor (nr. 78 og 86), i 15 år.

Prospekt over Grenaa fra Resens Atlas (1677). Latinskolen, der lå tæt ved byens torv, er markeret med en cirkel.

- 1) Niels Jensen Brun (søn af Jens Nielsen Brun). Født 1684 (kb), elev 1700-1701 (1-1), dansk skoleholder i Grenaa 1708 efter at den forrige skoleholder Niels Bak var blevet afsat »for sin liderligheds skyld«. Hører her 1730-31; 1737 dansk skoleholder i Ebeltoft og fra 1750 kristendomsskoleholder sst. (Svenstrup A1, 277 og 591; B 394).
- 2) Mikkel Rasmussen (søn af rektor Rasmus Sørensen Veggerslev), elev 1700 (2).
- 3) Peder Christensen. Elev 1700-1701 (3-2).
- 4) Erik Terkelsen (vel den søn af Terkel Saugmand, der døbt 1681 (kb)). Elev 1700-1701 (4-3); tog 1704 borgerskab som glarmester i Grenaa (Svenstrup B 374).
- 5) Christen Andersen. Elev 1700-1701 (5-4).
- 6) Erik Sørensen. Elev 1700-1704 (6-5-1-1-1).
- 7) Laurids Jensen. Elev 1700 (7) og 1704 (2).
- 8) Søren Pedersen Billum (bror til nr. 13), elev 1700-1703 (8-6-2-2).
- 9) Søren Christensen. Elev 1700 (9).
- 10) Rasmus Smed (søn af Jens Smed). Født 1688 (kb), elev 1700 (10).

- 11) Christen Rasmussen (muligvis søn af Rasmus Christensen Skomager og da født 1684 (kb)). Elev 1700 (11).
- 12) Mikkel Jensen Kjær (bror til nr. 32). Elev 1700-1704 (12-?-3-3-3).
- 13) Mads Pedersen Billum (bror til nr. 8). Elev 1700-1701 (13-9).
- 14) Ove Andersen. Født 1690? (kb), elev 1700-1702 (14-8-6).
- 15) Jens Frederiksen (måske bror til nr. 26). Elev 1700-1704 (15-10-7-mgl-14).
- 16) Hans Jørgensen Dolmer (søn af Jørgen Dolmer). Født 1691 (kb), elev 1700-1705 (16-11-4-4-1); tog 1722 borgerskab som skomager i Grenaa (B.kart).
- 17) Mads Nielsen Ginderup (Ginding) (søn af Niels Ginderup, bror til nr. 19, 30 og 55). Født 1692 (kb), elev 1700 (17).
- 18) Bertel Pedersen. Elev 1700 (18).
- 19) Rasmus Nielsen Ginderup (Ginding) (bror til nr. 17, 30 og 55). Født 1694 (kb), elev 1700-1705 (19-12-8-7-12-8).
- 20) Peder Sørensen Bloch. Født 1693, elev 1700-1712 (20-13-9-mgl-20-?-4-5-11-5-4-2-2), student 1713.
- 21) Anders Jensen, (søn af tolder Jens Sørensen). Født 1691 (kb), elev 1700-1705 (21-14-5-5-5-2).
- 22) Søren Pedersen Udenkjær. Elev 1700 (22).
- 23) Peder Pedersen. Elev 1700-1701 (23-15).
- 24) Niels Hermansen (søn af Herman Nielsen). Født 1690 (kb), elev 1700-1702 (24-16-11).
- 25) Stig Philipsen. Elev 1700-1705 (25-20-13-12-18-21).
- 26) Frederik Storm (søn af organist Frederik Storm, muligvis bror til 15). Elev 1701-1708 (17-12-10-15-6-3-4-10), gift 1719 (kb).
- 27) Niels Sørensen. Elev 1701 (18).
- 28) Anders Pedersen. Elev 1701.
- 29) Ove Hansen Homø (søn af degnen i Vejlbj-Homø). Elev 1702-1707 (10-6-6-3-2-3), testimonium 1708 (C636-182).
- 30) Hans Nielsen Ginderup (Ginding) (bror til nr. 17, 19 og 55). Født 1698 (kb), elev 1703-1707 (8-21-11-9-14).
- 31) Peder Koustrup (sml. nr. 53). Elev 1703 (9).
- 32) Rasmus Jensen Kjær (søn af Jens Kjær). Født 1691 (kb), elev 1703-1711 (11-16-16-6-7-13-10-9-6); ejede med sin far hus i Grenaa (Svenstrup C 62).
- 33) Søren Jensen Eskildsen (søn af Jens Eskildsen). Født 1696 (kb), elev 1703-1705 (13-13-9).
- 34) Morten Jensen. Elev 1703-1708 (14-19-10-4-5-12).
- 35) Christen Andersen. Elev 1704 (7).
- 36) Jens Jensen Bang (søn af den ansete købmand Jens Bang, bror til

- nr. 39). Født 1691 (kb), elev 1704 (8); renteskriver, kammerråd (Svenstrup B 213).
- 37) Laurids Zeuthen (søn af kapellan Christen Zeuthen, død 1705; bror til nr. 38 og 43). Født 1696 (kb), elev 1704-1706 (10-7-15).
- 38) Peder Zeuthen (bror til nr. 37 og 43). Født 1698 (kb), elev 1704-1705 (11-12).
- 39) Rasmus Jensen Bang (bror til nr. 36). Født 1693 (kb), elev 1704-1708 (9-4-1-2), skipper og købmand (Svenstrup B 213, C 261).
- 40) Anders Christensen Saugmand (søn af Christen Saugmand). Født 1693 (kb), elev 1704-1705 (17-15).
- 41) Hans Mikkelsen. Elev 1704.
- 42) Peder Bendixen (søn af Søren Bendixen). Født 1693 (kb), elev 1705 (5).
- 43) Anders Zeuthen (bror til nr. 37 og 38). Født 1700 (kb), elev 1705 (11).
- 44) Mads Mouridsen. Elev 1705 (14).
- 45) Niels Henriksen. Elev 1705-1706 (17-11).
- 46) Jens Terkelsen Nagelsmed (søn af Terkel Nagelsmed). Født 1696 (kb), elev 1705-1708 (18-mgl-12-14).
- 47) Peder Jensen Brygger; kaldes 1705 Peder Jensen København (sml. nr. 75). Elev 1705-1707 (19-12-13).
- 48) Rasmus Post. Elev 1705-1706 (20-14).
- 49) Rasmus Skiffer. Elev 1705.
- 50) Niels Skiffer. Elev 1705-1707 (mgl-7-8).
- 51) Mads Skiffer. Elev 1705-1707 (?-8-9).
- 52) Morten Mathiesen Pfeiffer; født 1689 (UM), elev 1706-1710 (mgl-2-3-2-1), student 1711: »en fattig depositurus« (testimonium: C636-182). Hører i Mariager 1713, 1741/42 degn Lundum (Århus Stifts Årbøger 1998, 89).
- 53) Anders Christensen Koustrup (sml nr. 31). Elev 1706-1710 (10-10-16-12-11).
- 54) Rasmus Jensen Katholm. Født 1689, elev 1706-1715 (13-11-15-11-10-7-7-5-3-?); fisker, avlsbruger mm (Svenstrup B 75).
- 55) Laurids Nielsen Ginderup (Ginding) (bror til nr. 17, 19 og 30). Født 1700 (kb), elev 1707 (15); tog 1727 borgerskab i Grenaa (B.kart).
- 56) Søren Pedersen Skovgård. Elev 1707-1709 (15-17-17).
- 57) Peder Lyngby. Elev 1708-1709 (1-1). Nævnes som nummer 1 ved de 2 uddelinger og er derfor sikkert den Peder Christian Lyngby, der blev student som privatist 1712, 19 år gammel. 1718 som studiosus eftersøgt for mord i København.

- 58) Christen Jacobsen Hasselbalch (søn af Jacob Hasselbalch, præst i Alling, død 1741). Født 1693, elev 1708-1710 (4-3-2), student 1711 (testimonium: C636-182). Hører her 1713-1721; 1723 hører i Randers (Jy. Sl. 2 II 193); personel kapellan, senere præst i Nørbæk (Svenstrup A 276, Wib).
- 59) Rasmus Byssing (måske søn af Mathias Byssing, præst i Gjesing, død 1698). Født 1695, elev 1708-1712 (5-4-3-1-1), student 1713 (testimonium: C636-182).
- 60) Frans Knudsen Blichfeld (søn af byfoged Knud Blichfeld, bror til nr. 62). Født 1697 (kb), elev 1708-1713 (6-6-6-3-3-1), student 1715 (testimonium: C636-182). Var hører her 1724 og endnu 1729; derpå præst i Sal (Svenstrup B 332).
- 61) Søren Andersen Enslev. Født 1700, elev 1708-1719 (7-7-5-10-12-10-6-5-3-1-1), student fra Århus 1724 (testimonium: C636-182). Degn i Grønbæk.
- 62) Amdi Knudsen Blichfeld (bror til nr. 60). Født 1698 (kb), elev 1708-1713 (8-8-8-5-5-3), student 1715 (testimonium: C636-182). Præst i Hvorslev.
- 63) Søren Fævejle. Elev 1708 (9). En Søren Rasmussen Fævejle døde ugift i Grenaa 1745 (B.kart).
- 64) Niels Sørensen Rømmer (søn af Søren Rømmer, præst i Vitten, død 1709). Født 1695, elev 1709-1714 (9-7-4-4-2-1), student 1715 (testimonium: C636-182). Præst i Stouby.
- 65) Daniel Sørensen Qvist (Væver) (søn af væver Søren Rasmussen Qvist; bror til nr. 66 og 82). Født 1697 (kb), elev 1709-1715 (13-12-8-9-7-4-3).
- 66) Rasmus Sørensen Qvist (Væver) (bror til nr. 65 og 82). Født 1700 (kb), elev 1709-1715 (14-13-9-10-8-5-4). Tog borgerskab 1732 (B.kart) og var 1747 skomager (Svenstrup A 461, C 63).
- 67) Jens Pedersen (Bang) (søn af postmester Peder Jensen Post (Bang); bror til nr. 76, sml. nr. 72). Født 1703 (kb), elev 1709-1721 (15-14-12-13-11-9-8-8-10-8-10-10-2).
- 68) Peder Kjær. Elev 1709 (16).
- 69) Jens Kjær. Elev 1710-1714 (15-13-15-15-10).
- 70) Niels Olsen Svenske. Elev 1711-1715 (11-11-9-7-7).
- 71) Peder Lauridsen Holst (søn af Laurids Holst, præst i Vegerslev, død 1713). Født i Linå, Gern herred 1700 (C636-182), elev 1712-1717 (6-4-2-1-1-1), student 1718. Kapellan i Vejle, senere præst i Hvirring.
- 72) Anders Jensen Bang (Post) (søn af købmand Jens Bang; sml nr. 67 og 76). Født 1699 (kb), elev 1712-1717 (8-6-mgl-2-2-2), student 1718. Præst i Gjesing.

- 73) Terkel Rasmussen (søn af Rasmus Danielsen). Født 1703 (kb), elev 1712-1713 (14-13).
- 74) Søren Dolmer. Elev 1713-1714 (12-8). En S. S. D. fødtes 1698 (kb), en S. J. D. fødtes 1702 (kb), og en S. Andersen D. var skipper; han døde 1740 (Svenstrup C 629).
- 75) Rasmus Jensen Brygger (søn af Jens Nielsen Brygger, sml. nr. 47). Født 1706 (kb), elev 1713-1717 (14-12-9-9-13).
- 76) Mikkel Pedersen Bang (Post) (bror til nr. 67, sml. nr. 72). Født 1705 (kb). Elev 1713-1720 (16-11-10-10-11-9-11-11).
- 77) Jens Bachmann (søn af Jens Bachmann). Født 1705 (kb), elev 1714 (12) og 1717 (15).
- 78) Peder Johansen Blichfeld Schmidt (søn af rektor Johan Schmidt; bror til nr. 86 og 88). Født 1710 (kb), elev 1715-1729 (6-7-8-6-5-6-3-1-1-1-1-1-1-1).
- 79) Peder Hermansen Ponik (søn af byskriver Herman Ponik; bror til nr. 84). Født 1704 (kb), elev 1716-1720 (4-4-2-2-1). Byfoged i Stege (Svenstrup, B 202).
- 80) Jens Sørensen Bagge (søn af kapellan Søren Bagge, død 1719?; bror til nr. 89). Elev 1716-1721 (5-6-5-4-4-1).
- 81) Hans Henrik Mathiesen Schiøtz. Elev 1716-1720 (6-5-4-3-3).
- 82) Jørgen Qvist (Væver) (bror til nr. 65 og 66). Født 1707 (kb), elev 1716-1721 (11-14-mgl-mgl-16-6).
- 83) Christen Broch (sikkert søn af Christen Broch, der var hører her i 1711; han var søn af sognepræst Ole Broch og blev senere hovmester på Gl. Estrup). Elev 1717 (7).
- 84) Anton Hermansen Ponik (bror til nr. 79). Født 1707 (kb), elev 1717-1720 (9-3-7-2).
- 85) Anders Jensen Smed (søn af Jens Christensen Smed). Født 1706 (kb), elev 1717-1720 (12-10-12-12).
- 86) Kynde Johansen Schmidt (bror til nr. 78 og 88). Født 1712 (kb), elev 1718-1732 (7-6-7-4-2-2-2-2-2-2-2-1-1-1), student fra Århus 1734.
- 87) Jens Palck (søn af Rasmus Palck, sml. nr. 101). Født 1710 (kb), elev 1718 (11) og 1721 (17).
- 88) Albert Johansen Schmidt (bror til nr. 78 og 86). Født 1715 (kb), elev 1719 (8) og 1725-1732 (3-3-3-3-3-2-2-2).
- 89) Peder Bagge (bror til nr. 80). Født 1713 i Grenaa (C636-182), elev 1719-1728 (9-5-mgl-10-10-76-6-5-4), student priv. 1739 (testimonium: C636-182).
- 90) Mikkel Gabrielsen. Elev 1719-1721 (13-14-5).

- 91) Søren Pedersen Gødesen (søn af Peder Gødesen). Født 1711 (kb), elev 1719-1724 (14-15-7-9-9-6).
- 92) Rasmus Jensen Fiil (søn af skrædder Jens Fiil (Svenstrup B 384); bror til nr. 104). Født 1711 (kb), elev 1719-1723 (15-17-12-4-4).
- 93) Iver Lauridsen (søn af Laurids Iversen; bror til nr. 105). Født 1712 (kb), elev 1719 (16) og 1722-1723 (13-13).
- 94) Rasmus Christensen Kobbbersmed (søn af Christen Kobbbersmed). Født 1712 (kb), elev 1719-1726 (17-19-14-5-5-4-4-4).
- 95) Jens Jensen Sivested (bror til nr. 96). Elev 1720-1723 (8-9-7-7).
- 96) Nicolaj Jensen Sivested (bror til nr. 95). Elev 1720-1723 (9-10-8-8).
- 97) Anders Andersen. Elev 1720 (13).
- 98) Mikkel Sørensen Hammelev (vel søn af smed Søren Hammelev (Svenstrup B 254)). Elev 1720-1724 (18-8-6-6-5).
- 99) Peder Pedersen Eriksen (søn af Peder Eriksen). Født 1713 (kb), elev 1721 (11).
- 100) Niels Hansen. Elev 1721-1723 (13-11-11).
- 101) Peder Pedersen Palck (Trøye) (sml. nr. 87). Født 1713 (kb), elev 1721-1727 (15-12-12-8-11-7-6). Væver, borgerskab 1755 (Svenstrup C 78, B.kart).
- 102) Eskil Hansen (Schiøtt) Nagelsmed (søn af Hans Nagelsmed). Født 1713 (kb), elev 1721-1730 (16-15-15-9-9-10-8-6-4-5).
- 103) Niels Olufsen (næppe den samme som nr. 121). Elev 1722-1728 (3-3-3-5-5-4-5).
- 104) Mikkel Fiil (bror til nr. 92). Født 1714 (kb), elev 1723-1724 (14-14). Tog 1742 borgerskab som skrædder (Svenstrup B 384, C 253, B.kart).
- 105) Jacob Lauridsen (bror til nr. 93). Født 1715 (kb), elev 1723-1724 (16-11).
- 106) Christen Slemming (søn af Jens Rasmussen Slemming). Født 1713 (kb), elev 1723-1724 (17-10) og 1729 (7).
- 107) Jens Lauridsen Møller. Født i Frederiks; elev 1725-1727 (7-9-7). Tog 1746 borgerskab i Grenaa (B.kart).
- 108) Poul Simonsen Enslev (søn af skipper Simon Enslev). Født 1715 (kb), elev 1725-1727 (8-8-11). Skipper (Svenstrup B 208-209, B.kart).
- 109) Johan Udenkjær (Wenkjær, måske bror til nr. 114). Elev 1725-1726 (10-11).
- 110) Hans Jensen Skomager. Elev 1726-1729 (12-mgl-10-8).
- 111) Johan Andersen Mørk. Elev 1727-1731 (9-7-5-3-4). Tog 1744 borgerskab i Grenaa (B.kart).
- 112) Søren Møller. Elev 1727-1728 (10-8).

- 113) Johan Jeremias Gundelach. Elev 1728-1730 (9-6-4).
- 114) Peder Andersen Udenkjær (Wenkjær, måske bror til nr. 109). Elev 1728-1730 (11-10-6-5).
- 115) Sten Andersen Skaagen. Elev 1729 (9).
- 116) Jens Pedersen Drejer (søn af Peder Drejer). Født 1720 (kb), elev 1729-1731 (11-7-6). Borgerskab 1748 (Svenstrup B 109, B.kart).
- 117) Jens Andersen Handskemager (søn af Anders Jensen Handskemager). Født 1721 (kb), elev 1729-1731 (12-mgl-10).
- 118) Søren Mogensen. Elev 1729-1734 (13-9-12-mgl-4-3).
- 119) Jens Sørensen Post. Elev 1729-1732 (14-8-13-10).
- 120) Rasmus Jensen Ginderup (søn af skipper og købmand Jens Rasmussen Ginderup (Svenstrup C 76); bror til nr. 138). Elev 1729-1736 (15-mgl-8-6-1-4-6-?).
- 121) Niels Olufsen (næppe den samme som 103). Elev 1729-1736 (16-10-15-4-3-8-5-?).
- 122) Niels Knudsen Børglum (søn af klokker Knud Jensen Børglum; bror til nr. 127). Elev 1731-1735 (3-3-mgl-2-2), var 1742 elev i 5. lektie i Viborg skole; det noteredes da om ham: »Har frekventeret Århus skole i sin ungdom, men blev af musikanten der på stedet overtalt til at tage tjeneste hos ham og har da i nogle år hos ham gået lige så meget tilbage in literis, som han har avanceret in musicis« (C2-227), student fra Viborg 1744 (problem med testimonium fra Grenaa, C636-182), degn Ø Brønderslev (Sixhøj; 1094).
- 123) Christen Andersen Pick (søn af Anders Pick). Født 1722 (kb), elev 1731-1733 (7-5-2). Borger i Grenaa (B.kart).
- 124) Anders Larsen Rugård (søn af skipper Lars Andersen (Svenstrup C 503)). Født 1723 (kb), elev 1731-1732 (9-7). Tog 1749 borgerskab i Grenaa (B.kart).
- 125) Hans Christian Hansen (søn af Hans Jacobsen). Født 1722 (kb), elev 1731-1734 (11-8-5-5).
- 126) Jens Pedersen. Elev 1731-1736 (14-11-7-7-8-?).
- 127) Christen Børglum (bror til nr. 122). Elev 1732-1736 (9-6-6-7-?).
- 128) Frederik Ludvig. Elev 1734-1735 (1-1).
- 129) Jens Mogensen (søn af Mogens Svenske). Født 1728 (kb), elev 1734-1735 (9-10).
- 130) Christen Christensen. Elev 1734-1735 (10-9).
- 131) Jens Lysholt (søn af tolder M. Lysholt, bror til nr.132). Født 1728 (kb), elev 1735 (3).
- 132) Peder Lysholt (bror til nr. 131). Født 1729 (kb), elev 1735 (4).
- 133) Jens Møller (vel Søren Møllers søn Jens, født i Hammelev 1728 (Hammelev kb)). Elev 1735-1736 (11-?).

- 134) Jørgen Vilhelm Plenge (søn af Johan Plenge). Født 1730, elev 1736, student fra Viborg 1751, død 1756 (Sixhøj: 1174).
- 135) Peder Johansen. Elev 1736.
- 136) Jørgen Severin. Elev 1736.
- 137) Herman Ponik Alberg (søn af farver Svend Pedersen). Født 1726 (kb), elev 1736. Apoteker i Grenaa (Svenstrup B 24f).
- 138) Anders Ginderup (bror til nr. 120). Født 1730 (kb), elev 1736, konfirmeret 1746 (kb). Sætteskipper (Svenstrup C 76-77, B.kart).

Henvisninger

Oplysninger om studentereksamen og undertiden også om alder stammer fra S. Birket Smith: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel 1611-1829* (UM eller uden angivelse). For præster henvises til S.V. Wiberg: *Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie I-IV* (Wib). Yderligere henvises til

Landsarkivet for Nørrejylland:

kb: Grenaa kirkebog

B.kart: Kartotek over borgerskaber.

C2-227: Viborg Latinskoles elever 1600-1801.

C3-2007: Grenaa fattig- og skolevæsen 1637-1844.

C636-182: Århus Katedralskoles arkiv: Dimissionsattester (også fra Grenaa)

Trykte kilder:

Jy Sl: *Jyske Samlinger*

Sixhøj: J. Chr. Sixhøj: *Viborg Katedralskoles Dimittender*, 1968.

Svenstrup: Carl Svenstrup: *Grenaa Bys Historie A1-2, B & C*, 1938-57.

Carl E. Jørgensen, f. 1930, cand.mag. i historie og dansk, tidligere rektor for Fredericia Gymnasium. Har skrevet bøger og artikler om skolehistorie og posthistoriske emner. Senest er de lokale konsekvenser af den omfattende skolereduktion i 1740 blevet undersøgt og resultaterne publiceret i *Personalthistorisk Tidsskrift* (Ribe Stift 1997, Fyns og Lolland-Falsters Stift 1999), *Vejle Amts Årbog* 1994 (Vejle), *Århus Stifts Årbog* 1998 (Århus Stift), *Fra Viborg Amt* 1999 (Viborg Stift) og *Vendsyssel Årbog* 2000 (Aalborg Stift). En større sammenfattende artikel er bragt i *Uddannelseshistorie* 2001. Adresse: Regulusvænget 1, 7000 Fredericia.

Nordjyske latinskoleelever 1700-1740

Af Carl E. Jørgensen

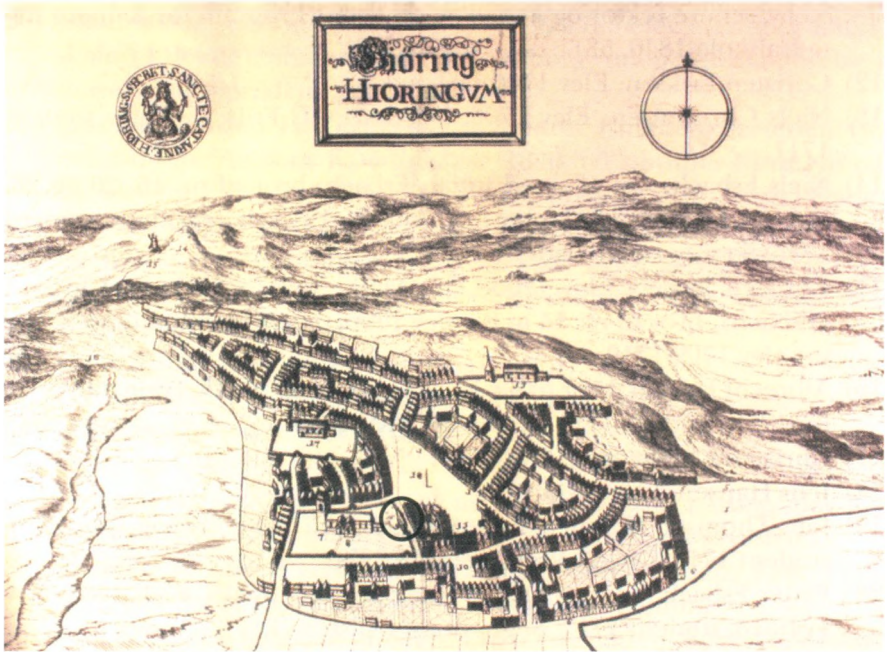
Latinskolerne i Hjørring, Nykøbing (M), Skagen, Sæby og Thisted blev nedlagt 1740. Deres historie, personale og elevforhold har tidligere været behandlet.¹ Som supplement hertil bringes nedenfor en række personalhistoriske oplysninger om elever i fire af skolerne. Oplysningerne belyser også livet i skolerne og har således kulturhistorisk værdi.

Elever i Hjørring Latinskole 1700-1739

Hjørring Latinskoles regnskaber i CI-139: »Skolevæsenet i Hjørring købstad 1552-1807« i Landsarkivet for Nørrejylland oplyser navn på 65 forskellige elever i perioden 1700-1740. Der er tale om elever, der af skolen modtog økonomisk støtte af en eller anden art, specielt andel i de penge, som skolekoret modtog som honorar for medvirken ved begravelser. Det må antages, at alle elever deltog i kortjenesten og derfor nævnes i regnskaberne. Alligevel kan enkelte elevnavne mangle; alvorligst i den forbindelse er det, at regnskaberne for 1707 og 1708 mangler og dermed også navne på elever, der kun modtog økonomisk støtte de pågældende år. Yderligere optræder nu og da i skolerne elever, der nærmest var rektors privatelever; det er et spørgsmål, om disse elever deltog i elevernes normale kirketjeneste eller med andre ord, om de var berettigede til en sådan støtte, at de optræder i regnskaberne; ofte var der tale om præstesønner, der efter privatundervisning i hjemmet fik en sidste afpuddning i en skole, hvorfra dimission til universitetet kort efter kunne foregå. Et sådant forløb kunne tænkes for tre studenter fra Hjørring, som ikke optræder i regnskaberne (nr. 66-68).

Tilbage bliver som sagt 65 elever, hvoraf 19 afsluttede skolegangen som studenter fra Hjørring, mens yderligere 10 eller 11 dimitteredes fra Aalborg og en enkelt dimitteredes privat. Blandt de resterende elever er der 26, hvor man kun kender navnet. Elever, der ikke blev studenter, kender man ikke meget til, men blandt Hjørring-eleverne træffes en byfoged (i Horsens), en bager (med eneret som bager i Hjørring) og en degn (i Sejerslev).

Der henvises i det følgende bl a til C. Klitgaard: Hjørring Bys Historie (KH), 1925, og Vendsysselske Præstefamilier (KV), 1945.

Prospekt over Hjørring fra Resens Atlas (1677). Latinskolen er den smalle bygning ved Sankt Catharinæ Kirkes østre kirkegårdsмур.

- 1) Christoffer Thomsen. Skolens duks 1700-1701.
- 2) Johan Ernst Mavors, søn af byens kapellan; bror til nr. 8. Født 1690; elev fra 1700, 1702-06 skolens duks. Student fra Aalborg 1711, kapellan i Randers (KH 330).
- 3) Anders Mikkelsen. Elev 1700-1702.
- 4) Rasmus Danielsen. Elev 1700-1701 og 1703.
- 5) Cornelius Christensen. Elev 1700-1705.
- 6) Jørgen Jørgensen Hieronymus. Elev 1700-1703.
- 7) Niels Jensen Hertzberg (Hestberg), søn af degnen i Vrå. Født 1693 i Vrå, elev fra 1700, senest fra 1709 skolens duks. Student 1711. Sognepræst i Viborg Gråbrødre (KH 368).
- 8) Thomas Mavors, bror til nr. 2. Elev 1702-1706. Byfoged i Horsens (KH 330, KV 153).
- 9) Søren Christensen. Måske født 1694 som søn af Christen Sørensen (kb). Elev 1703-1706.
- 10) Mikkel Rasmussen. Elev 1703.
- 11) Ernst Henrik Hjørring. Hans mor var borgmester Jørgen Muus' datter. Født 1694, elev 1704-1705. 1714 student fra Aalborg. Hører i

- Sæby, senere rektor og kapellan i Skagen (Program for Aalborg Katedralskole 1840, 53).
- 12) Christen Eriksen. Elev 1706.
 - 13) Niels Christensen. Elev 1706. Vel den N C Friis, der blev student 1711.
 - 14) Niels Esbach, søn af smed Johan Esbach; bror til nr. 16, 20 og 26, sml. nr. 15. Født 1697, elev fra 1706, fra 1710 skolens duks, student 1715. Sognepræst i Flade (KH 357).
 - 15) Christen Jensen. Elev 1706-1710. Måske var der både en Christen (Esbach), bror til nr. 14 m.fl., elev 1706, og en Christen Jensen, der var elev 1709-1710.
 - 16) Albrecht Esbach, bror til nr. 14, 20 og 26, sml. nr. 15. Født 1699, elev fra 1706, student 1715. Hører her (KH 357).
 - 17) Christen Christensen. Elev 1709.
 - 18) Jens Hansen. Elev 1709-12.
 - 19) Jens Thomsen Helmich. Født 1700, elev 1710-17, nævnes ikke 1718, student 1719. Degn i Vrensted (KH 337).
 - 20) Peder Esbach, bror til nr. 14, 16 og 26, sml. nr. 15. Født 1702, elev 1710-16, student 1717. Sognepræst i Ulsted (KH 357).
 - 21) Axel Lauridsen Gram, søn af skoleholder Laurids Gram; bror til nr. 22. Født 1700 (kb), elev 1711-16. Død før 1750 (KH 312).
 - 22) Christen Lauridsen Gram, bror til nr. 21. Født 1703 (kb), elev fra 1711, student 1719. Død 1726 som studerende (KH 312).
 - 23) Hans Henriksen All. Elev 1711.
 - 24) Laurids Gundersen Thorup eller Meisendorf. Søn af sognepræst Gunde Thorup i Børglum, død 1708. Født 1704, elev fra 1711, skolens duks fra 1716, student 1719. Opholdt sig endnu 1722 i Hjørring sammen med sin mor (KV 73).
 - 25) Anders Holst. Elev 1711-1712.
 - 26) Henrik Esbach, bror til nr. 14, 16 og 20. Født 1704, elev fra 1711, fra 1719 skolens duks, student 1723, men som privatist. Kapellan i Nykøbing M (KH 357).
 - 27) Søren Christensen. Elev 1711-1713.
 - 28) Oluf Hansen Vang, søn af proprietær Hans Jensen Boyesen til Vanggård; bror til nr. 36. Født 1694 i Vang, elev 1715 og var da skolens duks; student 1716. Sognepræst på Nordstrømø, Færøerne (Wi-berg).
 - 29) Axel Olufsen Klim, søn af Oluf Klim, degn i Mosbjerg (KH 312). Født 1708, elev 1718-23. 1726 elev i Aalborg Latinskole (5. lektie); student 1727 fra Aalborg. Død som student 1764 (Program for Aalborg Katedralskole 1841, 10 og 1844, 21).

- 30) Thomas Nielsen Vinstrup. Elev 1718-19. 1723 elev i Aalborg Latinskole (4. lektie); student 1727 fra Aalborg; uden aldersangivelse i universitetsmatriklen.
- 31) Jens Christensen Højmark, søn af tømrer Christen Bertelsen (jf. Program for Aalborg Katedralskole 1840, 66); broder til nr. 46 og 55. Elev fra 1719, fra 1723 skolens duks, student 1726. Degn i Flade.
- 32) Christen Jørgen Didriksen Finckenhof, søn af rektor Didrik Madsen Buch, her, død 1716; bror til nr. 33. Født 1712, elev 1719-1722 og igen fra 1727, da han var skolens duks; student 1730. Sognepræst i Drammen (KH 331).
- 33) Henrik Didriksen Niemand (Finckenhof), broder til nr. 32. Født 1713 (kb), elev fra 1719, student 1730. Sognepræst i Sengeløse.
- 34) Christen Thomsen. Elev 1719-21.
- 35) Peder Sørensen. Elev 1721.
- 36) Thomas Hansen Vang, bror til nr. 28. Født 1705 i Vang, elev fra 1722, i 1726 skolens duks, student 1727. Sognepræst i Nustrup.
- 37) Christen Henrik Kærulf, søn af tolder Niels Poulsen. Født 1712 (kb), elev fra 1722, student 1730. Sognepræst i Sindal.
- 38) Poul Eriksen Bager, søn af bager Erik Christensen. Født 1710 (kb), elev 1722-24. Fik 1730 privilegium som eneste bager i Hjørring efter at have stået i lære i Aalborg (KH 122).
- 39) Hans Bech, søn af Hans Bech. Født 1714 (kb), elev 1722-29. Fra 1730 elev i Aalborg Latinskole (4. lektie), student fra Aalborg 1736.
- 40) Christen Christensen Smidt, søn af smed Christen Sørensen. Født 1708, elev fra 1722, student 1730. Sognepræst i Rubjerg.
- 41) Peder Post. Elev 1722-28. Peder Posts søn ejede 1776 jord i Hjørring (KH 204).
- 42) Rasmus Mikkelsen. Elev 1722-23.
- 43) Anders Møller. Elev 1722-27.
- 44) Knud Skytte. Elev 1722-32. Kaldes i regnskaberne »af Horne«, hvilket må betyde, at han var søn af sognepræst Knud Christensen Skytte i Horne, der døde 1713.
- 45) Henrik Søren Kærulf, søn af Henrik Kærulf til Linderumgård. Født 1711, elev fra 1724, student 1730.
- 46) Christen Højmark, bror til nr. 31 og 55. Født 1711 (kb), elev 1724-1727.
- 47) Ole Vestsen, søn af byskriver Vest Jensen. Født 1715 (kb), elev 1724-1728.
- 48) Ebbe Clemensen Kynde, søn af snedker Clemens Christensen. Født 1715 (kb), elev 1724-29. 1732 elev i Aalborg Latinskole (4. lektie), student fra Aalborg 1736. Sognepræst til Aalborg Vor Frue.

- 49) Lars Larsen Thura, søn af købmand Lars Jensen, som »er gammel og har mange børn. Har liden næring. Om han er i gæld eller ikke, vides ej« (KH 138-39); broder til nr. 57. Født 1715 (kb), elev fra 1725, fra 1730 skolens duks, student 1733. Sognepræst i Jelstrup.
- 50) Jens Christensen Hjørring. Elev fra 1726, 1733-1734 skolens duks.
- 51) Jens Andersen. Elev 1727-1728.
- 52) Peder Krone, søn af murer og tømmermester Krone, der var »af formue«. Elev fra 1728, 1735-36 skolens duks. Gik 1737-1738 i Aalborg Latinskole (øverste lektie).
- 53) Peder Bech. Elev 1730-39, Måske den P B, der blev privat dimitteret 1741, 19 år gammel.
- 54) Christen Andersen Garup. Elev 1730-1739.
- 55) Christen Højmark, broder til nr. 31 og 46; nr. 46 og 55 er to forskellige personer. Født 1722, elev 1730-1739. Student fra Aalborg 1743, sognepræst i Harridslev.
- 56) Jørgen Poulsen. Elev 1730-38.
- 57) Jens Larsen Thura, bror til nr. 49. Født 1718, elev 1730-39. Student fra Aalborg 1743.
- 58) Ib Thorning. Elev 1731-33.
- 59) Frederik Johansen Wiltmann, søn af Johan Frederiksen. Født 1717 (kb), elev 1731-35.
- 60) Peder Faber, søn af Bertel Jensen Smed, der 1743 var »aldeles forarmet« (KH 143). Født 1723 (kb). Skolens duks 1738-39. Student fra Aalborg 1741.
- 61) Jørgen Mygind, søn af sognepræst Niels Mygind i Råbjerg; bror til nr. 62. Født 1716 i Råbjerg, elev 1738-39. Degn i Sejerslev (Cai Mygind: Mygindslægten, 131-32).
- 62) Frans Mygind, bror til nr. 61. Født 1718 i Råbjerg, elev 1738-39. Student fra Aalborg 1743. Sognepræst i Råbjerg.
- 63) Jacob Vilsbæk. Elev 1738.
- 64) Johan Baur, søn af fhv. feltskærer og korporal Baur i Hjørring 1731 (KH 358). Elev 1738-39.
- 65) Christen Fåborg, søn af skrædder Niels Christensen Fåborg (KH 141). Elev 1738.

De efterfølgende 3 præstesønner nævnes ikke ved legatuddelingene:

- 66) Henrik Jørgensen Finckenhof (DM; UM har: Morten), søn af sognepræsten i Hjørring. Født 1692, student 1711, kapellan i Mariager (PT).
- 67) Christen Elling, søn af sognepræst i Skallerup. Student 1715 (PT).
- 68) Henrik Poulsen Kyng, søn af Poul Bang eller Kyng, sognepræst i Skagen. Student 1716 (PT).

Elever i Nykøbing Mors 1704-1713, 1730-1732 og 1736

Oplysningerne om skolegang stammer fra regnskaber i C1-140, »Skolevæsenet i Nykøbing købstad 1547-1806« i Landsarkivet for Nørrejylland. Der stod årligt 24 rdl til rådighed »til distribution blandt hele skolens disciple« – altså til *alle* elever, så navnelisterne må antages at være komplette for de anførte perioder.

Af de 59 elever fortsatte mindst 11 skolegangen i Aalborg, og mindst 6 blev studenter herfra, 2 andre formentlig fra Lemvig. Hvad de andre blev til, ved vi ikke meget om, blot at nr. 36 blev postmester.

- 1) Hans Færgemand (vel bror til nr. 14). Skolens duks 1704.
- 2) Anders Kapel (= Thybo?). Elev 1704, i øverste lektie 1705-08.
- 3) Mads Hansen. Elev 1704, i øverste lektie 1704-13, 1713 skolens duks.
- 4) Thomas Gregersen. Elev 1704, i øverste lektie 1705-08.
- 5) Hans Jensen. Elev 1704.
- 6) Christen Gullerup. Elev 1704, skolens duks 1705-08.
- 7) Niels Krog, søn af fattige forældre; måske bror til nr. 15. Elev i øverste lektie fra 1705, skolens duks 1709-12, elev i Aalborg 1714-16, student 1716 fra Aalborg.
- 8) Anders Bregendal. Elev i øverste lektie 1705-06.
- 9) Jens Schierbæk. Elev i øverste lektie 1705-06.
- 10) Laurids Erslev. Elev i nederste lektie 1705-06.
- 11) Niels Erslev. Elev i nederste lektie 1705.
- 12) Niels Vils, vel bror til nr. 39, jf. nr. 41-42. Elev i nederste lektie 1705-06.
- 13) Mikkel Andersen. Elev 1705-13, 1713 i øverste lektie.
- 14) Niels Færgemand, vel bror til nr. 1. Elev i nederste lektie 1705-06.
- 15) Knud Krog, måske bror til nr. 7. Elev i nederste lektie 1705.
- 16) Jens Poulsen. Elev i nederste lektie 1705.
- 17) Mikkel Villadsen. Elev i nederste lektie 1705-06 og 1709.
- 18) Hans Borman. Elev i nederste lektie 1705-10.
- 19) Christoffer Nielsen. Elev 1705 og 1707-09 i nederste lektie.
- 20) Jep Andersen Julby. Elev 1706-13, 1713 i øverste lektie.
- 21) Peder Rasmussen. Elev i nederste lektie 1706-07.
- 22) Adam Christensen. Elev 1706-13, 1713 i øverste lektie.
- 23) Søren Andersen. Elev i nederste lektie 1707.
- 24) Christen Jensen. Elev i nederste lektie 1707.
- 25) Christen Bentsen. Elev i nederste lektie fra 1707-1713; 1713 i øverste lektie.
- 26) Peder Skrædder. Elev i nederste lektie 1708-09.
- 27) Christen Øland. Elev i nederste lektie 1708-09.
- 28) Niels Jensen. Elev i nederste lektie 1708-09.

- 29) Bertram Jensen From. Elev i nederste lektie 1708-13.
- 30) Knud Nielsen. Elev i nederste lektie 1709.
- 31) Jens Villadsen, bror til nr. 17. Elev i nederste lektie 1709.
- 32) Jens Pallesen. Elev i nederste lektie 1710-11.
- 33) Jens Bircherod. Elev 1711-13, 1713 i øverste lektie. 1714-15 i øverste lektie i Aalborg, 1715 student fra Aalborg.
- 34) Jens Buchhave. Elev i nederste lektie 1711-13. 1721 student fra Aalborg. Sognepræst i Herlufmagle.
- 35) Melchior Augustin Meldal. Elev i nederste lektie 1712-13.
- 36) Jens Trane. Elev i nederste lektie 1712-13. Født her 1704, fik borgerskab 1729 og blev 1732 postmester i byen.
- 37) Niels Olufsen. Elev i nederste lektie 1712-13.
- 38) Christen Nielsen Krog. Elev i nederste lektie 1712-13.
- 39) Peder Vils, vel bror til nr. 12, jf. nr. 41-42. Elev i nederste lektie 1713. 1726 student fra Aalborg.

- 40) Mads Mørk, vel bror til nr. 44. Elev i øverste lektie 1732, senere elev i Aalborg.
- 41) Christen Vils, bror til nr. 42, jf. nr. 12 og 39. Elev i øverste lektie 1730-31, flyttede til Lemvig, student 1736 uden angivelse af skole.
- 42) Mads Vils, bror til nr. 41, jf. nr. 12 og 39. Elev i øverste lektie 1730-31, flyttede til Lemvig, student 1736 uden angivelse af skole.
- 43) Jens Prostrup. Elev 1730 i nederste lektie, 1731 i øverste. Senere elev i Aalborg.
- 44) Christen Mørk, vel bror til nr. 40. Elev i nederste lektie 1730, 1731 i øverste. 1741 student fra Aalborg.
- 45) Laurids Andersen. Elev i nederste lektie 1730-31.
- 46) Søren Jelling, vel bror til nr. 56 og 57 og da søn af byens klokker. Elev i nederste lektie 1730. I 1732 læste han *Donat, Aurorum* m.m. Han var særdeles fattig. Senere elev i Aalborg.
- 47) Christen Rode, søn af en fattig enke. Elev i nederste lektie 1730. I 1732 læste han *Donat, Aurorum* m.m. I 1736 oplyses, at han var 15 år, havde søgt skolen i 5 år og nu læste syntaks og den lille katekismus.
- 48) Jens Asser. Ankom 1730 og var endnu 1732 elev i nederste lektie, men læste *Donat, Aurorum* m.m. Senere elev i Aalborg.
- 49) Christen Hurtigkarl. Ankom 1730 og var endnu 1732 elev i nederste lektie, men læste *Donat, Aurorum* m.m. Senere elev i Aalborg.
- 50) Christen Drasbæk, søn af en fattig snedkerenke; bror til nr. 58, der anføres med samme navn, hvilket må være en fejl. Elev i nederste lektie 1730; læste 1732 den lille katekismus på dansk. I 1736 oplyses, at han var 11 år, havde søgt skolen i 4 år og læste den lille grammatik.

- 51) Laurids Bang Tidemand. Elev i øverste lektie 1731. 1732 læste han *Donat* og *Aurorum* m.m. og var skolens duks. Student 1740 fra Aalborg.
- 52) Didrik Schytte, søn af degnen i Stagstrup. Elev i nederste lektie 1731; 1732 læste han den lille katekismus på dansk. I 1736 oplystes, at han var 15 år, havde søgt skolen i 5 år og læste *Donat* og *Aurorum*.
- 53) Anders Christensen Nisted; havde »uægte forældre«. Elev i nederste lektie 1731; læste 1732 den lille katekismus på dansk, og i 1736 oplystes, at han var 14 år og havde været elev i 4. Han læste da epik og grammatik.
- 54) Laurids Nielsen Kreiberg, søn af en skomager i byen. Elev 1732 og læste da *Donat* og *Aurorum* m.m. I 1736 var han 16 år og havde søgt skolen i 7. Han var da næstøverste elev, læste syntaks og den store katekismus.
- 55) Johan Caspersen Preetzman, født på Oddersbøl i Thy. Havde 1736 gået 9 år i skole, først 7 år i Thisted, derpå 2 i Nykøbing. Han var nu 22 år gammel og skolens duks. Han læste syntaks og den store katekismus.
- 56) Anders Jelling, søn af byens klokker; bror til nr. 57 og vel også til nr. 46. Var 1736 12 år og havde været elev i 2 år; han læste den lille katekismus.
- 57) Jørgen Jelling, bror til nr. 56 og vel også til nr. 46. I 1736 11 år; han havde søgt skolen 1½ år og læste nu *Aurorum*.
- 58) (Christen – fornavnet må være forkert) Drasbæk; bror til nr. 50. I 1736 var han 10 år og havde søgt skolen 1½ år. Han læste *Aurorum*.
- 59) Thomas Hammer, søn af en korporal i Ørding. Var i 1736 12 år, havde søgt skolen ½ år og læste *Aurorum*.

I 1736 var alle eleverne fattige og forældrene uformuende. *Donat* og *Aurorum* var begynderbøgerne i latin.

Elever i Sæby Latinskole 1736

Oplysningerne om skolegang stammer fra »Skolevæsenet i Sæby købstad 1555-1833« i Landsarkivet i Viborg (CI-141, 27/3 1736). Alle eleverne læste latin.

- 1) Frederik Rafn, søn af sognepræsten i Volstrup. Elev i rektors klasse efter 5 år i skolen. 15 år. Student 1737.
- 2) Jacob Mejer, søn af byfogden, bror til nr. 3. Elev i rektors klasse efter 5 år i skolen. 18 år. Student 1738.

- 3) Balthazar Mejer, bror til nr. 2. Elev i rektors klasse efter 5 år i skolen. 16 år. Student 1738.
- 4) Jørgen Hosum (Haasum), søn af Otto Ottesen Haasum, sognepræst i Nordby, død 1725. Boede hos sin morbror, sognepræst Rothenborg i Sæby. Elev i rektors klasse efter 4 år i skolen. 14 år.
- 5) Otto Sørensen, søn af »en af de bedste købmænd i byen«. Elev i rektors klasse efter 5 år i skolen. 12 år.
- 6) Melchior Chr. Andrup, søn af rektor Andrup. Elev i rektors klasse efter 4 år i skolen. 11 år. Student 1740 – Kristendomsskoleholder i Sæby.
- 7) Holger Lindam, søn af sr. Niels Lindam, »en af byens bedste indvånere«. Elev i rektors klasse efter 5 år i skolen. 14 år.
- 8) Christian Schrøder, søn af en velhavende major, nu boende i Sæby. Elev i rektors klasse efter 1/2 år i skolen. 13 år.
- 9) Hans Olsen, søn af en feldbereder, »en af byens bedste håndværksmænd«. Eneste elev i hørerens klasse, hvor han havde gået 1 1/2 år; 12 år.

Elever i Thisted Latinskole 1736

Oplysningerne om skolegang stammer fra »Skolevæsenet i Thisted købstad 1549-1824« i Landsarkivet i Viborg (C1-143, 8/6 1736).

- 1) Poul Røn, søn af en afdød fisker i Agger sogn i Thy. Elev i øverste lektie efter 6 år i skolen, 19 år.
- 2) Christen Hillerslev, søn af en afdød sognefoged i Hillerslev. Elev i øverste lektie efter 7 år i skolen, 21 år.
- 3) Niels Hansen Vendelbo, søn af afdød fattig husmand. Elev i øverste lektie efter 6 år i skolen, 16 år.
- 4) Ludvig Christen Muldorf, søn af sognefoged Hassing i Villerslev. Elev i øverste lektie efter 6 år i skolen, 15 år.
- 5) Carsten Wulff, søn af en fattig borger i Thisted. Elev i øverste lektie efter 7 år i skolen, 18 år.
- 6) Niels Rå, søn af Niels Thomsen, afdød borger i Thisted. Eneste elev i mellemste lektie efter 5 år i skolen, 16 år. Student 1739, sognepræst i Rær.
- 7) Poul Lyngby, søn af prokurator Jens Lyngby i Thisted. Havde i 3 år været elev i nederste lektie; 13 år. Student fra Helsingør 1745, sognepræst i Torup.
- 8) Søren Scavenius, søn af Jens Scavenius, sognepræst i Nørhå, død 1722. Havde i 2 år været elev i nederste lektie; 15 år. Student fra Aalborg 1743, sognepræst i Fjaltring.

- 9) Thomas Brun, søn af en fattig borger i Thisted. Havde gået 1½ år i nederste lektie; 12 år.
- 10) Christen Helverschou, søn af Christian Lassen, sognepræst i Skyum, død 10/3 1735, og Hedvig Helverschou. Havde gået 1 år i nederste lektie; 12 år.
- 11) Simon Simonsen, søn af afdød landmand. Var netop optaget i nederste lektie, 14 år.

Noter:

1. F.E. Hundrup: Lærerstanden ved de nedlagte Latinskoler i Hjørring, Nykjøbing paa Mors, Skagen, Sæby og Thisted, 1871. C. Klitgaard: Optegnelser om Studenter fra Sæby og Hjørring. I: *Personallhistorisk Tidsskrift* 12. rk. bd. VI s. 1-21 (PT). Paul G. Ørberg: Rektor Thomas Andrup og Sæby latinskoles endeligt. I: *Personallhistorisk Tidsskrift* 15. rk. bd. V s. 183-195. Carl E. Jørgensen: Skolereduktionen i Aalborg Stift 1740. I: *Vendsyssel Årbog* 2000 s. 87-

106. S. Birket Smith: Københavns Universitets Matrikel 1611-1829 (UM eller uden henvisning; heri også dekanens matrikel: DM) oplyser studenternes dimissionsår, desuden normalt deres alder og den skole de kom fra. For præsternes vedkommende henvises til S.V. Wiberg: *Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie I-IV* (Wib). En række elevers fødselsår er fundet i lokale kirkebøger (kb).

Carl E. Jørgensen, f. 1930, cand.mag. i historie og dansk, tidligere rektor for Fredericia Gymnasium. Har skrevet bøger og artikler om skolehistorie og posthistoriske emner. Senest er de lokale konsekvenser af den omfattende skolereduktion i 1740 blevet undersøgt og resultaterne publiceret i *Personallhistorisk Tidsskrift* (Ribe Stift 1997, Fyn og Lolland-Falsters Stift 1999), *Vejle Amts Årbog* 1994 (Vejle), *Århus Stifts Årbøger* 1998 (Århus Stift), *Fra Viborg Amt* 1999 (Viborg Stift) og *Vendsyssel Årbog* 2000 (Aalborg Stift). En større sammenfattende artikel er bragt i *Uddannelseshistorie* 2001. Adresse: Regulusvænget 1, 7000 Fredericia.

Hvorfor fuskede Holberg?

Af Troels von Haven

I en familiehistorie jeg er i gang med, var jeg kommet til min tip-tipoldefar Peder von Haven (1715-1757). Her havde jeg fra min fars efterladte papirer en fotokopi af »*Kiøbenhavnske Nye Tidende om lærde og curieuse Sager*«, hvoraf ugentligt udkom »*et Stycke udi Deres Kongel. Maj. Bogtryckeri H. Berling, St. Kannikestr.*«

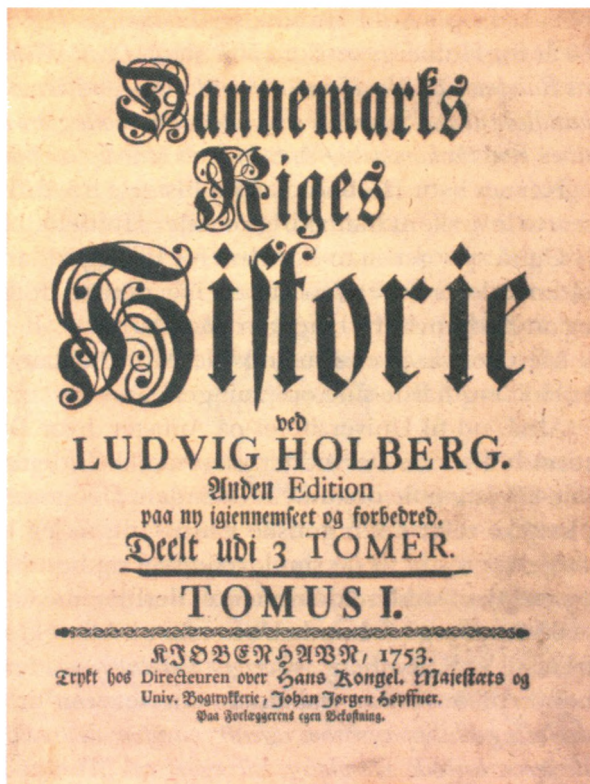
I en artikel dateret den 12. marts 1750 står således: »*Efterretning om Hr. Doct. og Prof. von Havens Liv og Lønnetts Omstændigheder. Hr. Peter von Haven, S. Theol. P.P.O. ved det Kongel. Ridderlige Academie i Sorøe, Assessor udi dets Hof-Ret, og Sognepræst for Sorøe Meenighed, er fød udi Odense i Fyen A. 1715. den 9 Aug. Hans Hr. Fader var M. Friderich Christian von Haven, Vice-Stifts-Provst og Sogne-Præst til Vor Frue Kirke sammesteds, hvis Fader, Michael von Haven, havde været offentlig Lærer udi Ridsnings- samt Krigs- og den borgerlige Bygnings-Kunst ved det forrige Ridderlige Academie i Sorøe, og nedstammede ellers fra en gammel Familie, som i det XV. Seculo allerede har været navnkundig, da Henrich von Haven tillige med Borgemesteren Bradskov, efter Historiens Beretning, er bleven dræbt i et Oprør, som Almuen kom afsted i Wismar. *) Vid. A. Krantzii Vandal. lib. XI. c. 12*«.

På bagsiden af kopien havde min far skrevet: »*Peder vidste altså også at familien stammer fra Pommern. I en indberetning til Kancelliet, som jeg har set på Rigsarkivet, skriver han at 'min Familie for mere end hundrede Aar siden var endnu god Adel i Pommern'. Den omtalte Henrich von Haven var medunderskriver på en møntraktat, som Kalmarunionen afsluttede med Hansestæderne. Den findes på Den arnamagnæanske Samling*«.

Beretningen om Henrich var gentaget i Jørgen Carstens Bloch: »*Den Fyenske Geistligheds Historie*« fra 1788. Her hedder det under omtale af Peders far, Friederich Christian von Haven: »*Slægten er allerede bekiendt i det 15. Seculo, hvor Henrich de Hauen nævnes, der tillige med Borgemesteren Bradskov blev dræbt i det Oprør, som den gemeene Mand gjorde i Wismar; see Kranzii Vandal. I. XI cap. 12 og efter ham Holberg i Erici Pomerani Hist. ved det Aar 1427 p.m. 561*«.

Det var jo interessante oplysninger for Peders nulevende efterkommere, så jeg gik straks i gang: Slog op i Holbergs »*Dannemarks Riges Hi-*

Titelbladet til Ludvig Holbergs Danmarks Riges Historie, oprindelig udgivet i 1732, men her i anden-udgaven fra 1753. Foto efter eksemplar tilhørende Frederiksberg Hovedbibliotek.

storie« fra 1732. Og ganske rigtigt! I det første af de tre bind står på side 561: »Borgerne udi Wismar lagde Haand paa een af deres Raads Herrer ved Navn Henrik von Haven, som de lode Halshugge, hvilken Gierning dog siden blev anked paa, og derfor en Støtte oprettet paa Torvet til en Erindring over hans Uskyldighed«. Og her henviser Holberg i en fodnote til »Pet. Chr. Holsat. Conf. Krant. Vand. lib. II, cap. 10«.

Ikke helt den samme reference som de andre! Måske skulle man selv se efter i Krantz' »Vandalernes Historie«? Så jeg lånte »Vandalia Alberti Krantz ex omi vetustate collecta. Impressum Coloniae (Köln), Anno MDXVIII (1519), Mense April« på Lunds Universitetsbibliotek. Her var den arme Henrik omtalt i LIBRI XI. CA. XII, som først anført, hvorimod Holbergs kapitelangivelse handler om noget helt andet. Havde han da ikke gransket sin kilde?

Den sørgelige historie er hos Krantz berettet i alle detaljer, men ... staklen hedder slet ikke von Haven, men Henricu de Haren! Skulle det være en anden slægt?

Vi slår op i Arild Huitfeldts »*Danmarckis Rigis Krønike*« fra 1652, altså 80 år før Holbergs version. Her står: »*De til Wismar lagde Haand paa en deris Raadmænd/ Her Henrich von Haaren/ huilken de lod halshugge. Deris Børn handlede denne Sag siden saavijde/ at de motte gjøre dennem Ret derfor/ oc bleff til en evig Ihukommelse/ en Steen paa Marckedet opret/ som hand bleff rettet*«.

Her ses hvor Holberg har sin historie fra, ordvalget er blot »moderniseret« lidt, skønt han aldrig omtaler Huitfeldt.

Og så spørger man sig: Hvorfor tillægger han i sin Danmarkshistorie rådmanden navnet von Haven når denne, ifølge kilden som både han og andre henviser til, hedder von Haren?

Men der var jo endnu en kilde: Møntraktaten! Måske var det fra den, at Holberg havde sine oplysninger?

Altså, ud til Universitetet på Amager, hvor Det Arnamagnæanske Institut holder til. Der sidder man så, ikke uden en vis ærbødighed, med det 475 år gamle dokument i hånden. Det er næsten håbløst at læse den plattyske tekst i den gotiske håndskrift, så jeg laver blyantsskitser af de sørgelige rester af de smuldrede segl og bestiller fotografier, så jeg i ro og mag kan studere dokumentet derhjemme.

Så fandt jeg på Lunds Universitetsbibliotek, nærmest ved et tilfælde, frem til O.S. Rydberg: »*Sverges Traktater med Främmande Magter*«, Stockholm, 1895. Her er traktaten gengivet som nr. 458: »*Myntkonvention af drottning Philippa, såsom regentinna öfver de tre Förenade Rikena, slutet med städerna Lübeck, Hamburg, Lüneburg och Wismar. Köpenhamn, 1424, oktober 8*«.

Her står henimod slutningen: »*Til vitterlighed for dette har Vi Philippa, bemyndiget af Vor nådige herre, på Vore og rigets vegne, påtrykt Vort segl, og vi Tydman Steen og Hinrik van Haren, udsendinge fra byerne Lübeck og Wismar, på disse førnævnte byers og vore egne vegne, vore segl på begge dokumenter*«¹

Med den trykte tekst i hånden er det intet større problem at læse originalen. Ingen tvivl heller: Holberg har fusket!

Vi ved ikke, om Holberg var i forbindelse med medlemmer af von Haven-slægten, mens han samlede stof til sit værk, men henvisningen var bestemt noget Peder siden hen kunne anvende i sine bestræbelser på at blive anerkendt som adelig. I hans indberetning til Kancelliet, dateret den 7. april 1748, som min far kun delvis citerede, står nemlig: »*Saasom denne Effterrætning skal ikkun tienne til Lehn-Contoirets Rigtighed, saa er vel allerede foregaaende Fortegnelse paa dem, som er allene af Tydsk Adel, overflødig. Og det er uden Tvivl endnu mindre nødigt, at ieg melder Noget om sl. Justice-Raad Mylii Familie, som selv ikke erkiender deres Tydsk Adelbrev for at være vis og rigtig, eller om mig selv, saasom min Familie, der for mere end hundrede Aar siden var endnu god Adel i Pommern, har ikke nogen Tiid været an-*

taget der for i Dannemark, ikke heller synderligen distingveret, da min Far-Fader var Risseimester her ved det forrige Academie og hans Broder Generalbygmester i Kiøbenhavn«. (Citeret fra *Personalhistorisk Tidsskrift* 1882, med min fremhævelse).

Måske glædede det Holberg, at de forfædre, Peder her nævner, kom fra hans hjemby Bergen. Måske fandt han bare en åndsfælle i den unge teologiprofessor, som tidligt havde været vidt omkring. Peder kom i 1736 til Rusland som prædikant og sekretær for den norske viceadmiral Peter Bredal. Bredal var kommandør for den russiske flåde i den russisk-tyrkiske krig. Han fulgte Bredal til det Azowske Hav, hvor han blev bekendt med den russiske general Georgi Repnin. Denne udnævnte ham til courtier og huslærer for sin søn. Peder rejste i 1738 til Moskva med den unge Repkin.

Året efter var han tilbage i Danmark, tog teologisk embedseksamen ved Københavns Universitet og påbegyndte sin rejsebeskrivelse fra det russiske rige efter Peter den Store. Bogen »*Reise udi Rusland*« udkom i 1743 med forord af Holberg, som indleder med: »*Dette Skrift, som Autor efter min Tilskyndelse har forfærdiget, kan recommanderes i adskillige Henseender*«. Han skriver også: »*Det var at ønske at flere af vore Landsmænd med samme Fliid vilde føre i Pennen, hvad de har set og lært paa deres Udenlands-Rejser. Men det er at beklage, at af saa mange hundrede rejsende Personer der ikke er fundet nogen, der med saadant haver regaleret Fædernelandet ved deres Tilbagekomst: saa at de intet kand anføre til Beviis paa deres Udenlands-Rejser uden Attestata fra de Vexelerere, som havde remitteret dem Penge, item nogle Grimacer og nye Façons paa Klæder*«. Bogen blev oversat til tysk.²

Samme år rejste Peder igen til Rusland, nu som præst ved den dansk-norske legation i Sankt Petersborg. Igen varede opholdet tre år.

Den 26. maj 1747 blev Sorø Akademi genåbnet og Peder udnævntes til professor i teologi ved akademiet og samtidig sognepræst for Sorø sogn. Ved åbningshøjtideligheden den 26. juni under kongens nærværelse forestod Peder gudstjenesten i domkirken. Hans prædiken blev siden hen trykt.

Glemmes skal her ikke, at akademiets genfødsel i høj grad skyldtes Holberg, som testamenterede sine godser til akademiet.

I 1747 udkom også Peders »*Nye og forbedrede Efterretninger om det Russiske Rige*«. Et tidens standardværk som blev oversat til tysk, fransk og russisk. Det indeholder et kapitel om indsatsen, som faktisk strakte sig over femten år, med at kortlægge kystlinierne mellem vor tids Sibirien og Amerikas Alaska.

Peder havde straks, i modsætning til samtiden, indset betydningen af Vitus Berings opdagelser. Faktisk mødte Bering, efter Peter den Stores

død, megen modvilje og skepsis hos det russiske admiralitet, samt blev udsat for utallige former for bureaukrati og benspænd i Sibirien. På Admiralitetskollegiet i Sankt Petersborg havde Peder fundet og oversat indberetningerne, som de overlevende havde indsendt fra Vitus Berings sidste rejse, der som bekendt endte med forlis og død, og han refererer i sin bog til samtaler han i 1742 havde med Berings efterfølger, kaptajn Morten Spangenberg.

Her er det første danske vidnesbyrd om deres store opdagelser, muligvis den første publicering udenfor Rusland, skrevet af en datidig rejsejournalist, som på moderne faktuel vis både talte med øjenvidner og selv gravede stoffet frem. Andre forfattere har siden skrevet tykke bøger om Vitus Bering, men Peder von Haven var først på pletten ...

Men tilbage til spørgsmålet: Hvorfor fuskede Holberg? Fristende kunne det være at forestille sig, at han ville hjælpe von Haven-familien med en »historisk« reference til deres adelige oprindelse. Svaret blæser i vinden. Kan nogen hjælpe?

Noter:

1. Den originale tekst lyder: »Vnde des to tuchnisse so hebbe wi Philippa erbenomet van vnser gnedigehen heren, vnser vnde des rikes weghen vnse secret, vnde wi Tydman Steen vnde Hinrik van Haren, sendeboden der stede Lubeke vnde Wismer van der suluen vorscreuenen stede vnde vnsern weghen vnse inghesegel vppe beyde scrift ghedrucket« (for oversættelsen takkes flhv. landsarkivar Hans H. Worsøe).
2. Bogen er netop genudgivet og kommenteret af Peter Ulf Møller og Jesper Overgaard Nielsen (Aarhus Universitetsforlag, 2003).

Lidt mere om de Torup og Skanderborg Ladegårds bønder

Af Steen Thomsen

Kirstin Nørgaard Pedersen har en afhandling i PHT 2002, s. 92-205 om fæstebønderne på Torup Ladegård (idag Frisenvold ved Randers) og Skanderborg Ladegård. Den behandler over 207 personer – plus ægtefæller – i 16- og 1700-tallet, og bygger næsten udelukkende på primære kilder. Imponerende! Personkredsen berører mine aner på 3 forskellige steder, så her vil jeg bidrage med lidt yderligere oplysninger, samt en række sekundære kilder som behandler og udvider personkredsen. Desuden er der et par tilføjelser fra Kirstin Nørgaard Pedersen.

Skanderborg Ladegårds historie er behandlet af Chr. Heilskov i *Aarhus Stifts Aarbog* 1921.¹ Og en del af personkredsen – plus nogle flere – er behandlet af landsdommer Bryndum sammesteds 1923.² Bryndum behandler personerne nr. 3, 5, 6, 8, 9, 25-31, 36, 109, 110 (svigerfars begravelse), 111, 188-191 (med familie).

Han starter med den Rasmus Nielsen (ca. 1625-1682-) der er gift med nr. 9 Maren Christensdatter (ca. 1625-1683-)³, som ses på tavle 1 og 5. I det følgende vil jeg fremhæve Bryndums vigtigste afvigelser/tilføjelser til Kirstin Nørgaards artikel.

Bryndum mener at nr. 25, Christen/Christian Mouritsen (ca. 1650-før 1716) i 1682 tjener hos en anden, nemlig rigsmarskal Johan Christoph von Korbitz (1612-1682).

Nr. 27, Mette Mouritsdatter Torup (ca. 1654-1709) er ikke gift 3. gang samme dag som hendes anden mand begravnes. Datoen er god nok, men den gælder kun den ene begivenhed.

Nr. 36, Christen Rasmussen (ca. 1655-1724) er ifølge Bryndum begravet 6. marts 1724.

Familien Sommer (nr. 21, 46-69) er behandlet hos Lengnick, eftersom nr. 66, Mads Christensen Sommer (ca. 1688-1755) er gift med Ka-

ren Lindberg (1690-1758). Hun er datter af den københavnske brygger Lauritz Biørnsen på Vandkunsten. Hos Lengnick kaldes han Lauritz Sørensen Lindberg⁴, men det skal man ikke lade sig forvirre af. Han er en Biørnsen, og det er kun hans fire døtre der hedder Lindberg, uvist hvorfor.

Nr. 109, Maren Christensdatter (ca. 1683-1765): Bryndum har hendes førægteskabelige barn med mand og barnløst skifte. Han har også hendes ægteskab med Jørgen Sørensen / Gregersen / Greisen / Gundesen (ca. 1681-1731) og nogle af deres børn. Eftersom de er Bryndums aner, har han skrevet en anden artikel om dem og deres efterkommere i Ustrup.⁵ Og da Ustrup ligger i Hylke sogn, kan man læse mere om dem i Anna Rasmussens bog om Hylke.⁶

Nr. 110, Rasmus Christensen Ladegaard (ca. 1690-1769) er hos Kirstin Nørgaard nævnt med tre børn: 188 Sidsel, 189 Christen, 190 Niels. Dem behandler Bryndum grundigere og har deres ægtefæller og børn, samt et par børnebørn. Her har Bryndum en trykfejl, hvor han skriver Christen Rasmussen, men mener Rasmus Christensen, samt mener at der kan være tale om to personer. Ifølge Kirstin Nørgaard (og nogle skifter) er det samme mand.

Nr. 111, Peder Christensen (ca. 1691-1749) har Bryndum begravet 27. juli, ikke i februar. Han har vist læst fejl i kirkebogen. Her kommer der en trykfejl hos Bryndum, som skriver efter indrykningssystemet. Sætteren har ikke rykket ud før Peder Christensen, så han er placeret som sin brors sønnesøn.

Nr. 140, Otto Mathias von Sommerhjelm (1731-1780) er adlet 30. marts 1764 med navnet Sommerhjelm. Han ses i Hirsch' officerer⁷, og vel også i de norske officerer⁸. Hans søn Mathias Otto Leth von Sommerhjelm (1764-1827) bliver norsk statsminister (og gode venner med den svensk-norske konge). Han kan derfor findes i *Norsk Biografisk Leksikon*⁹, men med ham uddør slægten. Den ses i Adelsårbogen.¹⁰

Nr. 141, Ide Margrethe Sommer (1732-1815) er gift med Jes Wilhelm – med efternavnet Isencee (ca. 1730-1806). Han var toldkontrollør i Kolding. Deres datter Johanne Severine Isencee (1763-1795) bliver gift med Johannes Christen Høxbro (1766-1809), præst til Haurum 1795, til Lyngå 1797, hvor svigerfar dør.

Nr. 65, Otte Christensen Sommer (1687-1768) er gift i Linå 3. oktober 1717 ifølge kirkebogen. Wiberg har dem gift fjorten dage før 20. september, hvor han så har det fra? Svigerfaren Peder Børkop skal være brygger i København, og hans anden datter er gift Peder Manasse Monrad (1669-1741), præst til Tømmerup. Hvis læseren ved noget om *Peder Børkop*, vil jeg være meget taknemmelig for at høre om det. Han ses nem-

lig hverken i Ramsings kvarterbøger eller i *Diplomatarium Hafniensis*, selvom Gjessing og Worm omtaler ham som brygger i København.

Nr. 68, Ellen Marie Sommer (1697-1767) er gift med herredsfoged Johannes Snell (1690-1746). Der er skifte efter ham 19. august 1746.

Familien Liime / Lihme er nr. 24, 70-76, 148-162. De er behandlet af den flittige Friis-Petersen.¹¹

Såvel de Sommer'er som de Liime'r ses i Nygårds jyske sedler. For dem som ikke kender dem, skal blot siges, at her findes stort set alle jyder i 1700-tallet, som hed noget eller var noget. Der er over en halv million sedler sorteret på efternavn, og de rækker fra ca. 1680 til ca. 1835. De står fremme på Rigsarkivets læsesal, og de er ganske enkelt en guldgrube.

Det fremgår af Kirstin Nørgaards artikel, at de ladegårds slægter er noget indgiftet i hinanden. Bryndum viser at det er endnu værre:

Nr. b93, Anne Sørensdatter Dons (1731-) er gift med Jens Sørensen Leth (ca. 1725-). Hans bror Søren Sørensen Leth (ca. 1727-1773) er gift med nr. 191, Johanne Pedersdatter (ca. 1725-1775). Og søsteren nr. b94, Anne *Cathrine* Sørensdatter Dons (1739-1797) er gift med Johannes fætter nr. 190, Niels Rasmussen Leth (1740-1795). Jo, man skal holde tungen lige i munden!

Nr. b8, Ellen Sørensdatter (ca. 1635-) er gift med Søren Eskesen (ca. 1625-1666). Han er død i Loverstrup Mølle og begravet 18. april 1666 – og det er i Odder sogn.

Nr. b37, Lene Nielsdatter (170x-1766) er født 1710 ifølge moderens skifte.

Erik Brejl i Ringkøbing har været flittig indtaster (ligesom familien Nørgaard Pedersen), bl.a. med Skanderborg Rytterdistrikts skifteuddrag 1680-1765, som er tilgængelige på nettet.¹² Her finder man mange af de behandlede personer.

Kurt Kermit Nielsen er også en af de flittige indtastere. Han har indtastet rytterdistriktets fæstebreve.¹³

Noter:

1. Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift 1921: Chr. Heilskov: Hjelmslev Herred
2. Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift 1923: A E Bryndum: En Skanderborg Ladegaards Slægt.
3. Jeg indsætter et anslået fødselsår på alle personer, det hjælper stærkt til at undgå forvekslinger og kronologiske urimeligheder. Disse anslåede år har «ca.» foran og ender på 0 eller 5.

4. J C Lengnick: Genealogier over adelige og borgerlige familier 1839-65. Lindberg.
5. Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift 1930: A E Bryndum: En Rytterbondeslægt fra Ustrup i Hylke Sogn.
6. Anna Rasmussen: Hylke sogn i det attende århundrede. 1980.
7. RA: J.C.W Hirsch: Danske og norske officerer 1648-1814. (Manuskript, fotostat står fremme).

8. Olaf Ovenstad: Militærbiografier. Norske hærofficerer 1628-1814. 1948.
9. Norsk Biografisk Leksikon.
10. Danmarks Adels Aarbog 1947.
11. H Friis-Petersen: Kannik i Ribe Niels Torkil- sen Lym [Liim] og hans Efterkommere med Udeladelse af Kvindernes Descenderer. Familien Friis-Petersens Ahnebog, II. del, Familien Lihme. Duplikeret Århus 1932.
12. Skanderborg Rytterdistrikts skifteuddrag 1680-1765, indtastet af Erik Brejl, tilgængeligt på nettet: <http://home0.inet.tele.dk/brejl/rytter.htm>
13. Skanderborg Ryttergods Fæstebreve 1686 – 1767. Indtastet af og købes hos Kurt Kermit Nielsen, Århus, e-mail: kkermit@mail.tele.dk

Steen Thomsen, født 1948. Cand.scient. i datalogi. Har slægtsforsket siden 1990 og skrevet ca. 25 artikler, mest i »Slægt og Data« og »Slægt og Stavn«. Har lavet programmet Ahne2Web, som omdanner en gedcom-fil til letlæselige og -søgbare hjemmesider. Adresse: Frederikssundsvej 128H, st.th., 2700 Brønshøj, tlf. 38 80 02 02, e-mail: steenthomsen@danbbs.dk, hjemmeside: <http://www.danbbs.dk/~stst/>

Generalforsamling 2003

Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie afholdt generalforsamling mandag den 28. april 2003 i Rigsarkivets foredragssal.

Birgit Flemming Larsen bød alle velkommen og gav ordet til aftenens foredragsholder, museumsdirektør Marianne Saabye fra Den Hirschsprungske Samling, som holdt et lysbilledforedrag om familien Hirschsprung på basis af en udstilling på museet i 2002 i anledning af museumsbygningens jubilæum. Efter foredraget var der lejlighed til at stille spørgsmål.

Herefter gik man over til den egentlige generalforsamling. Formanden, Birgit Flemming Larsen, foreslog på bestyrelsens vegne Villads Villadsen som dirigent. Denne blev valgt uden modkandidat.

Dirigenten takkede for valget og takkede endvidere bestyrelsen for at have arrangeret det meget interessante foredrag.

Dirigenten konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt, idet indkaldelsen var modtaget d. 11. april 2003 altså mindst 14 dage før afholdelse, som kræves ifølge vedtægterne. Fra salen var der indsigelse, idet Georg Agerby meddelte at have modtaget indkaldelsen så sent som 17. april. Redaktør Jørgen Mikkelsen kunne oplyse, at Syddansk Universitetsforlag havde udsendt indkaldelsen den 11. april. Forsinkelsen må derfor skyldes postvæsenet. Formanden pointerede, at bestyrelsen vil tage det til efterretning.

Dirigenten oplæste herefter den udsendte dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning
3. Fastsættelse af kontingent
4. Valg:
 - a) valg til bestyrelsen: Finn Andersen, Jørgen Mikkelsen, Elsebeth Paikin.
 - b) valg af begge revisorer: Jørgen Stage Larsen og Sigurd Rambusch.
 - c) valg af revisorsuppleant: Tommy P. Christensen.
5. Indkomne forslag. Der var ikke indkommet forslag til behandling på generalforsamlingen.
6. Evt.

Denne blev godkendt efter formandens oplysning om, at punkt 2 omfatter såvel bestyrelsens årsberetning som kassererens regnskabsberetning.

Dirigenten gav ordet til formanden, som på bestyrelsens vegne aflagde beretning:

Så er der atter gået et år, og det er blevet tid for at se tilbage på det år, der er gået og gøre status.

Medlemmer og økonomi. Samfundets medlemstal viser ved udgangen af 2002 en mindre forøgelse i forhold til sidste år. Vort medlemstal dækker såvel personlige medlemmer som institutionsmedlemmer – biblioteker, arkiver, foreninger o.l. Der sker hvert år en udskiftning, nogle kommer til, og andre falder fra. Sidste år satsede vi hårdt med hensyn til nyudgivelser, og det satte naturligvis sit spor på økonomien, idet vi gik ud af året 2001 med et mindre underskud. Det har imidlertid vist sig, at satsningen var rigtig, publikationerne har solgt nogenlunde, således at regnskabet i år kan vise et overskud, og vi igen kan sætte penge til side til nye tiltag. Kontingentforhøjelsen, der blev vedtaget sidste år, vil her i 2003 ligeledes vise sin virkning.

Som nævnt sidste år er tilskuddene til udgivelsen af *Personalhistorisk Tidsskrift* fra både Undervisningsministeriets Tipsmidler og Kulturministeriets Tidsskriftsstøtte faldet bort. Lykkeligvis modtager vi stadig tilskud fra Goods Fond, og der skal herfra lyde en meget stor tak til fonden, som stadig finder det værdigt at støtte vores tidsskrift.

Det skal tilføjes, at vi atter i år har ansøgt om tilskud fra Kulturministeriets Tidsskriftsstøtte, ligesom vi også vil søge om støtte igen fra Undervisningsministeriets tipsmidler.

Som andre idealistiske foreninger kan også Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie undertiden have vanskeligheder med at finde personer, der er villige til at bruge en stor del af deres fritid på krævende foreningsarbejde. En af de tunge poster er kassererjobbet. Vi er taknemmelige for at kunne sige, at Finn Grandt-Nielsen, der blev nyvalgt til bestyrelsen sidste år, har påtaget sig denne post, som tidligere også omfattede varetagelse af medlemskartoteket samt fakturering af publikationssalg. Vi har forhandlet med Syddansk Universitetsforlag om overtagelse af medlemskartotek og publikationssalg. Da vi skønnede, at de dermed forbundne udgifter ville blive for omfattende for Samfundets økonomi, har vi i stedet lavet en aftale med Stella Borne Mikkelsen om i en to – års periode at klare de to nævnte opgaver.

Personalhistorisk Tidsskrift er vores flagskib, og vi mener selv, at tidsskriftet leverer et godt og varieret udbud af artikler, småstykker og andet samt ikke mindst en glimrende anmeldersektion, som giver læseren gode muligheder for at følge med i, hvad der sker på felterne indenfor genealogien og personalhistorien og gør det attraktivt at være medlem. Vi skylder redaktionsstaben stor tak for den indsats, der ydes. Hovedredaktøren Jørgen Mikkelsen har været med i 6 år, men ønsker nu at slippe roret. Det har Jørgen Mikkelsen allerede varslet for to år siden, så bestyrelsen har haft god tid til at finde en afløser. Michael Bach har glædeligvis sagt ja til at blive ny hovedredaktør. Bestyrelsen vil gerne takke Jørgen Mikkelsen for en fremragende indsats. Det er en krævende post, men Jørgen Mikkelsen har forstået at få det hele til at køre på skinner med god hjælp fra den øvrige redaktørgruppe.

Udgivelser. Året 2002 har bragt en ny publikation på banen, *Mig og Mine*, en slægtshistorisk håndbog for børn, som lå klar fra trykkeriet i begyndelsen af året, mens hele forarbejdet med heftet blev gjort i 2001. Både den og *Borgere og Bybefolkning* vil fortsat være aktuelle for forskere af slægts – og lokalhistorie. Det store registerværk på i alt fire bind er uundværligt for den, der vil have det fulde udbytte af *Personalhistorisk Tidsskrift* gennem alle årene. Bestyrelsen har i den anledning tildelt Arne Julin en hædersgave for det store arbejde, der er lagt i dette værk.

Som nævnt i beretningen fra sidste år har det været på tale eventuelt at udgive akkumulerede dødsfaldslistes. Der arbejdes stadig på sagen, og Poul Steen har i samarbejde med Arne Julin indledt indskanninger af de første år af *Dødsfald i Danmark*, som er udgivet af Samfundet.

Website. Efter vi er kommet på nettet med en hjemmeside, har det vist sig, at et stigende antal nye medlemmer melder sig ind via denne, og det samme er tilfældet med bestilling af vore publikationer. Da ikke alle vore medlemmer har netadgang, vil vi naturligvis stadig beholde bestillingskortet i *Personalhistorisk Tidsskrift*, ligesom vi også fortsat vil bringe meddelelser der. I alle årene har det været Elsebeth Paikin, som på strålende vis har opbygget hjemmesiden og vedligeholdt den. Vi vil gerne takke Elsebeth Paikin for den store arbejdsindsats, og vi beklager meget, at Elsebeth Paikin ønsker at gå ud af bestyrelsen, men vi har naturligvis forståelse for, at der må en aflastning til.

Nordisk samarbejde. Det årlige nordiske samarbejds møde blev dette år afholdt i Skt. Petersborg, som var målet for en studierejse for de nordiske repræsentanter i Nordgen samarbejdet. Formålet var at få kontakt

med russiske genealoger, genealogiske foreninger og arkiver. Orientering om studierejsen kan læses i seneste nummer af *Personalhistorisk Tidsskrift*. En nordisk portal for Nordgen samarbejdet er under opbygning på nettet.

Fra 25. til 27. april afholdtes der Nordisk Slægtsforskertræf i Mariehamn på Ålandsøerne. Arrangementet har været annonceret på vores hjemmeside, men desværre kun der, da arrangørerne var meget sent ude med programmet.

Vi prøver at holde medlemmerne orienteret om, hvad der foregår i de andre nordiske lande til gensidig inspiration.

Hvem Forsker Hvad. I 2002 blev det Samfundets tur til at udpege en kasserer til HFH, og vi valgte at spørge Tove Glud Rasmussen fra Århus Slægtshistoriske Forening, som accepterede valget. Bestyrelsen har netop godkendt årets regnskab for HFH, og vi kan oplyse, at tidsskriftet har en sund økonomi, og at der stadig er forskere der ad denne vej modtager og videregiver slægts- og lokalhistoriske oplysninger. Redaktøren for HFH, Michael Bach, har oplyst, at en reklamekampagne i februar måned bragte antallet af indlæg op på 374. Det må siges at være noget af en rekord – sidste års indlæg var på 150. Derimod er prisen ikke steget i de sidste tre år.

Som medudgiver af *Hvem Forsker Hvad* vil Samfundet gerne takke redaktøren for det smukt udførte arbejde.

På Sporet af slægten. Alle med interesse for slægts- og personalhistorie har givetvis haft fornøjelse og gavn af at følge med i udsendelserne *På Sporet af Slægten* i radio og fjernsyn. Her havde Samfundet også en finger med i spillet, idet flere af bestyrelsesmedlemmerne medvirkede i udsendelserne. Denne mediefokus på genealogien har uden tvivl skabt en forøget interesse for emnet, som vi må håbe også vil smitte af på Samfundet i form af et forøget medlemstal og salg af vore publikationer.

Navnelovsudvalg. Justitsministeriet har nedsat et Navnelovsudvalg og har rettet henvendelse til Samfundet om at udpege en slægtsforsker til udvalget. Den gældende lov om personnavne er fra 1981, og siden da er kun foretaget mindre ændringer. Det nedsatte udvalg skal dels vurdere, hvorvidt der i det hele taget er behov for en modernisering af reglerne om beskyttelse af slægtsnavne. Dels skal det overvejes, om loven tager tilstrækkeligt hensyn til udenlandske navneskikke, og om der bør være mulighed for at tage et ganske almindeligt dansk efternavn, hvis man ikke har slægtsmæssig tilknytning til navnet. Samfundet ser det som sin opgave at forsvare efternavnets slægtsmæssige betydning.

Møderne startede i februar 2003, og betænkningen forventes afsluttet i foråret 2004.

Jubilæum. I 2004 kan Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie fejre sit 125 års jubilæum. Det vil vi naturligvis markere. Samfundet blev stiftet den 22. september 1879, og vi har valgt at markere jubilæet lørdag den 25. september 2004. Der er nedsat et jubilæumsudvalg, som foreløbig har besluttet at festligholde dagen med afholdelse af et seminar med fire foredrag afbrudt af en frokost. Dagen vil blive afsluttet med en festmiddag for alle, der har lyst til at være med.

Der vil komme nærmere oplysninger om arrangementet i det næste nummer af *Personalhistorisk Tidsskrift*.

Den fornemste markering af 125 års jubilæet bliver en særlig jubilæumsårgang af *Personalhistorisk Tidsskrift* med en lang række vejledende artikler.

Fremtiden. Hvis vi til slut skal se lidt frem, vil bestyrelsen i de nærmeste år arbejde for

et levende og aktuelt tidsskrift
planlægning af nye publikationer
en fortsat sund økonomi

Hvis vi kender medlemmernes ønsker, vil det være nemmere for os. Vi vil derfor opfordre til at komme frem med gode idéer.

Med disse ord vil vi overgive beretningen til forsamlingens godkendelse.

Efter dirigentens spørgsmål om kommentarer til beretningen gik Georg Agerby på talerstolen og opfordrede til større samarbejde mellem de danske genealogiske foreninger, da han fandt det sørgeligt, at så få danskere deltager i nordiske arrangementer. Endvidere mente Georg Agerby ikke, at Samfundet levede op til sin formålsparagraf med hensyn til foredrags- og oplysningsvirksomhed. Birgit Flemming Larsen svarede, at bestyrelsen ville tage dette til efterretning.

Beretningen blev godkendt.

Dirigenten gav ordet til kassereren Finn Grandt-Nielsen, som oplæste det omdelte regnskab. Blandt andet på grund af kassererskiftet midt i regnskabsåret havde regnskabsopgørelsen været mere kompliceret end forventet, og der havde ikke været den fornødne tid til revisorernes gen-

nemgang af bilagene. Regnskabet var derfor ikke underskrevet af revisorerne. Dirigenten spurgte forsamlingen, om denne alligevel kunne godkende regnskabet. Det forelagte regnskab blev godkendt med forbehold.

Formanden foreslog på bestyrelsens vegne uændret kontingent. Dette blev vedtaget.

Finn Andersen, Jørgen Mikkelsen og Elsebeth Paikin var på valg. Finn Andersen blev genvalgt. Jørgen Mikkelsen og Elsebeth Paikin ønskede at udgå af bestyrelsen. Bestyrelsen foreslog Gitte Bergendorff Høstbo og Stella Borne Mikkelsen, der begge er medlemmer af redaktionen, som nye bestyrelsesmedlemmer. Begge blev valgt uden modkandidater.

Revisorerne Jørgen Stage Larsen og Sigurd Rambusch samt revisorsuppleanten Tommy P. Christensen var ligeledes på valg. Jørgen Stage Larsen blev genvalgt. Sigurd Rambusch ønskede ikke genvalg. I stedet valgtes Tommy P. Christensen, og som revisorsuppleant nyvalgtes Jørgen Mikkelsen.

Der var ingen indkomne forslag.

Under eventuelt kom der spørgsmål fra Villads Villadsen om »Strays«. Birgit Flemming Larsen kunne oplyse, at det netop på dagens bestyrelsesmøde var blevet besluttet at indlede et samarbejde med de øvrige nordiske lande vedrørende »strays«.

Dirigenten kunne herefter afslutte generalforsamlingen.

Referent: Gitte Bergendorff Høstbo.

Resultatopgørelse og balance 2002

for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie

Resultatopgørelse	kr.	kr.	kr.	2001 t.kr.
<i>Indtægter</i>				
Kontingentindbetalinger		165.578		182
Tilskud til tidsskriftet (Good's Fond)		15.000		43
Tilskud til Mig og Mine		0		74
Tilskud til Tusindvis af navne		0		77
Salg af bøger og hefter		93.915		148
Renter		1.513		10
Momsrefusion		66.554		0
Portorefusion		16.888		0
Retur fra SUF		<u>5.105</u>		<u>0</u>
<i>Indtægter i alt</i>		<i>364.553</i>		<i>534</i>
 <i>Udgifter</i>				
Personalhistorisk Tidsskrift				
Trykning	120.186			127
Forsendelse	46.493			38
Håndtering SUF	25.975			25
Øvrige omkostninger	4.783			0
PR	<u>3.583</u>			<u>19</u>
		201.020		209
 Bøger og hefter				
Trykning	67.845			333
Forsendelse	6.971			4
Håndtering SUF	7.550			9
Øvrige omkostninger + køb	<u>13.142</u>			<u>38</u>
		95.508		384

Møder og rejser	17.821	17
Administration	3.845	6
Moms	3.322	29
Gebyrer	2.411	2
Div. kontingenter og gaver	<u>2.421</u>	<u>1</u>
	<u>29.820</u>	55
<i>Udgifter i alt</i>	326.348	647
<i>Årets driftsresultat</i>	38.205	-114
<i>Overført til hensættelser</i>	<u>25.000</u>	
<i>Årets resultat</i>	13.205	-14 ¹

Balance pr. 31. december 2002

	2002	2001
<i>Aktiver</i>		
Likvid beholdning	312.478	373
Hensat til udgivelser	78.163	178
Tilgodehavende (bogsalg)	18.246	150 ²
Obligationer	0	0,4
Andre aktiver ³	<u>0</u>	<u>0</u>
<i>Aktiver i alt</i>	408.887	701
<i>Passiver</i>		
Forudbetalte kontingenter	51.316	10
Skyldige omkostninger	150.668	523
<i>Hensættelser</i>	78.163	78
	<u>25.000</u>	
<i>Ny saldo</i>	103.163	
Egenkapital		
Saldo primo 2002	90.525	104
Obligationer	10	0
Årets overskud	<u>13.205</u>	-114
Saldo ultimo 2002	<u>103.740</u>	<u>90</u>
<i>Passiver i alt</i>	408.887	701

Måle, den 7. juni 2003

Finn Grandt-Nielsen
(sign.)

Samfundets regnskab for 2002 er revideret, hvorved er konstateret, at de i foranstående resultatopgørelse og balance angivne beløb er korrekt overført i overensstemmelse med kassebog og bankopgørelser.

Ølstykke, den 20. juli 2003

Jørgen Stage Larsen
(sign.)

Rødovre, den 24. juli 2003

Sigurd Rambusch
(sign.)

Noter:

1. Efter overførsel af kr. 100.000 fra hensættelser.
2. Bogsalg og tilskud.

3. 1 computer (BFL 1999), 2 printere (BFL 1990 & 1999) & 1 scanner (PS/AJ 2002).

Nyt fra Norden

Af Birgit Flemming Larsen

Nordgen

Nordisk interesse og samarbejdskomité – Nordgen – afholdt nordisk slægtsforsker møde i Mariehamn, Åland i april 2003. Igen måtte det konstateres, at det er vanskeligt at mobilisere almindelige slægtsforskere til nordiske arrangementer. Efterfølgende afholdtes møde for de deltagende repræsentanter for de nordiske foreninger. En ny forening er blevet optaget, nemlig *Ættfræðifélagid*, som er en landsdækkende islandsk forening. Frem til næste møde i København 2004 er formandskabet i Danmark ved Birgit Flemming Larsen.

Svenske Slægtsforskerdage

I dagene 23.-24. august afholdtes der Svenska Släktforskar dagar 2003 i Ronneby i Blekinge, hvor undertegnede var inviteret med som repræsentant for Samfundet for dansk genealogi og Personallhistorie. Jeg deltog som gæst i Riksstämman – den årlige generalforsamling for Sveriges Släktforskarförbund, som omfatter 134 foreninger med i alt ca. 55.000 medlemmer. Hvert år uddeler Förbundet priser til et svensk arkiv og et svensk bibliotek, som har udmærket sig særligt ud fra et slægtsforskerperspektiv. Arkivprisen 2003 gik til Lund Landsarkiv og biblioteksprisen til Örnskiöldsvik Bibliotek. En mærkesag for Förbundet er at gøre en indsats for at de svenske sognegrænser fastfryses. Efter adskillelsen af kirke og stat i Sverige har kirkerne sammenlagt en lang række sogne, hvilket betragtes som et kulturmord. Som samarbejdspartner står Hembygdsrörelsen, der i årevis har kæmpet mod sogneopdelingen. Sveriges Släktforskarförbund har oparbejdet en omfattende kursusvirksomhed, bl.a. arrangeres specialkurser for bibliotekspersonale, som skal gøre det lettere for den enkelte medarbejder at betjene slægtsforskere. 2004 skal Svenska Släktforskar dagar foregå i Östersund.

Andet

For slægtsforskere med svenske aner er der hjælp at hente på internetaadressen www.genline.se. Her findes svenske kirkebøger fra en lang række len tilgængelige op til slutningen af 1800-tallet.

I Norge har Riksarkivet planer om at starte scanning af mikrofilmmede kirkebøger ligeledes med henblik på publicering på Internettet, og man håber på, at projektet kommer i gang i nær fremtid.

Jubilæumsdag

**Samfundet for dansk genealogi
og Personalhistorie
fejrer 125 års jubilæum**

lørdag den 25. september 2004

i
Harsdorffsalen
Rigsarkivet

Dagen fejres for medlemmer og andre interesserede med en foredragsrække afbrudt af en frokost.
Om aftenen arrangeres en festmiddag.

Alle er hjerteligt velkomne

Program med tilmelding, priser,
tidspunkter osv. trykkes i
Personalhistorisk Tidsskrift 2004, nr. 1

Sæt et kryds i kalenderen nu!

Med venlig hilsen
Jubilæumsudvalget

Anmeldelser

Redigeret af Michael Bach

Hans J. Bendixen: Kongen bød til dette Ondes Hæmmelse og Lindring. Ni fortællinger om hvordan husdyrenes sygdomme blev bekæmpet, da oplysningstiden nåede embedsmændene i enevældens helstat 1721-1814. Bind 1-2. Forlaget Concetto, i kommission hos Dansk Veterinærhistorisk Samfund. Ca. 470 sider, ill. ISBN: 87-988321-1-5. Pris: 500 kr.

Nærværende tidsskrift anmelder normalt ikke en bog om kvægpest og snive (en smitsom, oftest kronisk forløbende infektionssygdom hos heste) skrevet af en pensioneret dyrlæge. Men den foreliggende bog kan i flere henseender betragtes som nærmest forbilledlig og af denne årsag kan den fortjene en mere udførlig omtale. Det følgende vil derfor samle sig om fire aspekter, hvor bogen kunne fortjene opmærksomhed fra den ambitiøse slægtsforsker og amatørhistoriker. Det drejer sig først og fremmest om bogens tekniske tilblivelse, udformning og illustrering, men også om dens disponering og indhold.

Omkring det tekniske kan man til en start bemærke formatet (A4), der giver store, pæne sider og som bekendt er standardformatet på dagens printere både på kontorer og i hjemmet. Indbindingen i gedigen blå helshirting med guldtryk på såvel ryg som forperm ser dog ud til at være sket hos en bogbinder (hvilken oplyses dog ikke i kolofonen). Bogens trykte sider er et såkaldt dtp-produkt (Desktop Publishing = »Udgivet fra skrivebordet«). Forfatteren skriver om bogens tilblivelse, at han bringer en stor tak til sin kone (der har brugt flere års energi og omhu på kontrol af ægtefællens mange teksters ord og data) og sin datter (der har brugt tid på at lære sin far tekstbehandling og redigering). En central oplysning i denne sammenhæng anføres i kolofonen, der oplyser: »Tryk: Eget tryk på Hewlett-Packard Color Laser Jet 4550. Papir: Stora Enso Premium 4CC 100 g/m²«. Ikke fordi HPs printere er de eneste, der i dag kan levere så god en kvalitet eller Stora Enso er ene om førsteklasses printerpapir, men fordi den teknologiske udvikling nu har bragt denne tryk-kvalitet inden for økonomisk rækkevidde for de fleste slægtsforskere, der måtte have drømmen om at skabe og udsende en stor, smukt illustreret slægtsbog. Hertil kan lægges, at forfatteren har husket at få bogen tildelt et ISBN (fås ved henvendelse til Dansk BiblioteksCenter, red.) og tydeligvis har gjort en enorm indsats for at fremskaffe gode illustrationer fra datiden (1721-1814). Dernæst med talent har fået dem digitaliseret og billedbehandlet, inden de med gavmild hånd er blevet drysset ud over hovedparten af bogens opslag. Herefter forstår man at digitalkameraer, scannere og billedbehandlings-programmer har revolutioneret mulighederne for frembringelsen af »Den hjemmelavede Slægtsbog«.

En ikke uvæsentlig detalje er, at fremstillingsteknikken også bringer mængder af farveillustrationer indenfor rækkevidde, hvis man fra starten er opmærksom på denne tekniske mulighed – og i øvrigt sikrer sig, at copyright-lovgivningen ikke krænkes ved affotografering og indscanning fra andres bøger og tidsskrifter. For eksempel finder man i Bendixens bog en fin, farverig gengivelse af et udsnit fra et af miniaturemaler Jacob Fosies billeder, der illustrerer Christian VI's norske rejse i 1733. Vi må altså enten antage, at familien Bendixen ejer et hidtil ukendt eksemplar af »Norske Reise anno 1733. Beskrivelse af Kong Christian 6. og Dronning Sophie Magdalenes Rejse til Norge 12. Maj til 23. September« – eller mere sand-

synligt: udgiveren har glemt at angive billedkilden, øjensynligt en gengivelse af billedet fundet i Poul Kristensens faksimile-udgave (fra 1992) af håndskriftet i Hendes Majestæt Dronningens Håndbibliotek i København. Nu er dette ikke stedet for en gennemgang af den ophavsretlige jungle, herunder brugen af fotografier uden angivelse af ophav og fotografens navn, men desværre er dette komplicerede juridiske felt af stor betydning for alle der benytter sig af den lettere adgang til offentliggørelse af andres billeder enten på Internettet eller i form af dtp-publikationer. Desværre bliver de ophavsretlige begrænsninger jo ikke ændret, fordi man kan benytte ny teknologi.

Hvor nærværende værk kan virke lidt karrig med oplysninger om fotografierne og evt. reproduktionstilladelser, så er der grund til at fremhæve disponeringen og de pædagogiske tiltag til gavn for læseren. Disponeringen i to bind er anvendt således, at bind 1 består af ni selvstændige kapitler samt hvad der kunne kaldes de indledende armbevægelser (Forord – Om bogens tilblivelse ... – Indholdsfortegnelse – Tegn og forkortelser – kort over Den Danske Helstat – Indledning).

Bind 2 rummer derimod biografier, ordforklaringer samt oversigter, og indledes med en brugsanvisning. Alt i alt forbilledligt opbygget, og tilmed med to kort over datidens administrative inddeling af kongeriget Norge samt kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig (øjensynligt »lånt« fra værket »*Danmarks administrative inddeling*«, DHF 1984). Selvom nogle sikkert vil lade sig irritere af de manglende kildehenvisninger (notetegnene henviser i stedet til gode og fyldige ord- og begrebsforklaringer) eller en petitesse som titelbladets »*Biografiske noter*« inde i bind 2 er blevet omdøbt til »*Noter om statsmænd, embedsmænd, veterinærer og andet godfolk*«, så er læseren rigtig godt hjulpet af de mange forklarende illustrationstekster, kronologiske oversigter opstillet efter de enkelte kongers regeringsperioder (s. 73-76 i bind 2) og omfattende henvisninger til litteratur vedrørende emner behandlet i bind 1. At de enkelte kapitler indledes med et lille forspil – et fiktivt handlingsforløb med tilhørende replikker – kan vel for nogen være stemningsskabende, men for nærværende anmelder giver det et strejf af skolekomedie til et ellers seriøst værk. Stofmæssigt har forfatteren valgt at disponere sin historie kronologisk og ladet sin fascination af den beundringsværdige præstation udøvet i Helstatens fredsperiode i form af en vellykket bekæmpelsesstrategi mod kvægpesten suppleret med en generel beskrivelse af perioden båret af den ideologiske holdning (Bd. 2, p. v), at al udvikling beror på den personlige indsats.

Indledningsvis karakteriseres periodens fem konger da også med håndfaste personkarakteristikker som myreflittig (Frederik IV, 1671-1730), velmenende og from (Christian VI, 1699-1746) eller despotisk styre (Frederik VI, 1768-1839), ligesom veterinærfaglige kampe mellem akademikere som Jens Veibel Neergaard (1776-1864) og Erik Nissen Viborg (1759-1822) eller Johann Gottlieb Wolstein (1738-1820) og Martin Albert Tögl (1753-1830) tydeligvis har forfatterens store interesse. For ikke-veterinærer virker det ikke umiddelbart indlysende, at det skulle være betydningsfuldt, når forfatteren for første gang kan publicere datidens epidemiologiske undersøgelser vedrørende snive hos heste i Guldbrandsdalen i Norge. Men konfronteret med de titusinder af døde dyr en sygdom som kvægpesten afstedkom (på Fyn således omkring 56.470 kreaturer i årene 1745-47) – eller efter læsningen af kapitel 6, der sætter betydningen af hestens smitsomme sygdomme ind i en større infrastrukturel sammenhæng indser man der også er et større samfundsmæssigt perspektiv i alt dette, specielt i en periode hvor landbruget endnu var det samfundsbærende erhverv.

Sammenfattende må man derfor fastholde, at den slægtsforsker, der vil udgive sin egen illustrerede slægtsbog og ønsker at stifte bekendtskab med dtp'ens store potentiale, med udbytte kan studere denne bog. Den der behøver en opslagsbog omhandlende 1700-tal-

lets danske veterinærer og veterinærhistorie eller den der har fattet hestens altafgørende betydning for datidens samfærdselsformer vil i Bendixens bog vil finde at her formidles ualmindelig megen viden på en holdningspræget og tankevækkende facon.

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Jørgen og Steffen Duus: Håndværk – da det var håndens værk. København, Ny Havn, 2002. 318 sider, ill. ISBN 87-988972-0-9. Pris: 295 kr.

Her er en virkelig god bog for slægtsforskere. De fleste slægtsforskere har en eller anden håndværker blandt sine aner, det være sig skræddere som snedkere, møllere, træskomænd, murere osv.

Denne bog giver – med sine mange billeder og udtalelser fra gamle håndværkere – et levende billede af håndens værk omkring århundredskiftet. Alle de fag, der omtales – og det er ikke så få – er illustreret med datidens værktøj og øjeblikssituationer. Bogen mangler heller ikke en fortegnelse over betydninger af gamle fagudtryk, ligesom der er en oversigt over lønninger og især priser på daværende tidspunkt. Selv gamle annoncer findes her.

Bogen starter med en omtale af lavene og deres betydning. Dernæst omtales naverne og det at gå på valsen. Et afsnit om kvindelige håndværkere – der var sjældne på den tid – følger derpå. Endelig er der et kapitel om storlockouten i 1899 og dens konsekvenser.

Derefter følger de egentlige beskrivelser af de forskellige håndværk. Inden for fødevarerbranchen omtales møllere, bagere, konditorer, dropskogere og slagtere. Beklædningshåndværkere: Garvere, skomagere, træskomænd og skræddere. Her fandt jeg et billede af en af mine aner som barn, hvilket viser, hvor gennemillustreret bogen er. Afsnittet vedrørende bolig, husgeråd og transport omhandler følgende håndværkere: Murere, stenhuggere, brolægge, gørtlere, metalstøbere, blikkenslagere, glasmagere, glarmestre, tømrere, snedkere, bødkere, skibstømrere, hjul- og karetmagere, smede og malere. I omtalen af servicefag beskrives barberer og frisører, typografer, fotografer og skorstensfejere.

I hvert afsnit er medtaget levnedsbeskrivelser fra forskellige håndværkere med navns nævnelse. Er man heldig, kan det være en af ens aner, der har skrevet. Her er der mange morsomme ting om det daglige arbejde og svendenes oplevelser, og der berettes også om de kummerlige forhold, mangen en svend levede under dengang.

Bogen slutter med et afsnit om lønninger og priser samt kildehenvisninger, billedliste og et register og mange ordforklaringer.

»Håndværk – da det var håndens værk« giver et godt indblik i datiden. Den fortæller om almindelige mennesker i almindelige erhverv, og den kan f.eks. bruges til at belyse vore forfædres kår – ikke bare i ord men også i billeder, som der er utroligt mange af.

Det er en bog, der kan anbefales til enhver slægtsforsker.

P.S. Forfatterne har i et brev til mig fortalt, at de arbejder med en opfølgning af bogen, hvor billedskærere, blytækkere, bogbindere, bryggere, brændevinsbrændere, buntmagere, børstenbindere, bådebyggere, cigarmagere, ciselører, deкупører, drejere, farvere, fassbindere (vintappere), filmagere, forgyldere, gravører, guldsmede, handskemagere, hatte- magere, instrumentmagere, kammagere, kandestøbere, knapdrejere, knivsmede, kobber- smede, litografer, møllebyggere, nagelsmede, nålemagere, optikere, orgelbyggere, paryk- magere, possementmagere, pottemagere, rebslagere, sadelmagere og remsnidere, sejl-, flag- og kompasmagere, stolemagere, strømpevirkere, stukkatorer, sukkerbagere, sværdfe- gere, sølvsmede, tapetserere, teglbrændere, tobaksspindere, tækkemænd, urmagere og vævere vil blive omtalt.

Børge Stollenberg Heidemann

Ediths historie. Holger Drachmanns muse Edith skriver om sit liv i breve til etatsråd Poul Bentzon og forfatter Harriet Drachmann Bentzon 1923-1943. Udg. af Lica Weis Næraa. Odense, Syddansk Universitetsforlag, 2002. 197 sider, ill. (University of Southern Denmark studies in language and literature, vol. 54). ISBN 87-7838-650-0. Pris: 225 kr.

Digteren Holger Drachmann udgav i 1890 romanen »Forskrevet«, der handler om varietésangerinden Edith. Inspirationen til romanfiguren var Amanda Gerlach, som i ti år (1887-1897) var Drachmanns muse. Denne Amanda betog digteren i en sådan grad, at han forlod sin familie for at leve sammen med hende. Amanda Nilsson var hendes fødenavn, og hun var født ind i en småkårsfamilie i København. Allerede som 16-årig forlod Amanda sit fødehjem og ernærede sig ved forskelligt syarbejde. Da hun var 18, fik hun nærmest ved et tilfælde engagement på en varieté, hvor hun skulle optræde som syngepige. Her mødte hun en aften Holger Drachmann og sammen flyttede de kort efter til Hamburg for at komme væk fra Københavnersladderer. Efter bruddet med den store danske digter giftede Amanda sig med en tysk forretningsmand, Bernhard Gerlach. Parret fik tre børn, inden manden døde i 1911. Amanda vedblev livet igennem at nære varme følelser for Drachmann, og gennem breve holdt hun forbindelsen ved lige med Drachmanns halvsøster Harriet Bentzon, gift med Poul Bentzon. Brevene der blev sendt til ægteparret Bentzon er fra årene 1923-1943 og er blevet bevaret i familien og havnet hos et barnebarn, denne bogs forfatter Lica Weis Næraa.

Brevvekslingen påbegyndes efter Amanda er blevet enke og efter Første Verdenskrig befinder sig i økonomiske vanskeligheder. Ved Poul Benzons hjælp forsøger hun at sælge nogle af de skitser og manuskripter, som Holger Drachmann har overgivet hende, formentlig som en slags pension. Gennem brevene får læseren et meget sympatisk indtryk af denne kvinde med den mærkelige skæbne. Man møder her en fin og nobel karakter med forstand på kunst og yderst kulturelt interesseret. Som Lise Præstgaard Andersen skriver i efterordet, ville brevene også have selvstændig værdi, selvom hun ikke havde været Drachmanns Edith og som sådan part i en af de klassiske kærlighedshistorier i dansk litteraturhistorie.

I 1983 udkom bogen »Edith« af Margrethe Loerges. Dette værk er baseret på breve fra Holger Drachmann til Amanda, breve som er blevet bevaret af Amanda Gerlach og senere solgt til Det Kongelige Bibliotek. Da Amandas svarbreve til digteren ikke er bevaret, fortæller der kun ganske kortfattet om musens liv efter bruddet med digteren. Amandas videre livsforløb kan efter nærværende bogs udgivelse belyses ud fra breve og andet, som forfatteren har fremlagt for læserne. Det er en smuk lille bog, som præsenterer sig nydeligt med en række velvalgte illustrationer. Det afsluttende efterord af Lise Præstgaard Andersen giver bogen et løft, der hæver den op over det blot refererende. Hertil hjælper også forfatterens righoldige noter.

Birgit Flemming Larsen, Aalborg

Niels Ole Frederiksen og Poul Henrik Jensen: Rejse i dødens fodspor. Beretning fra en overlevende kz-fange. Red.: Jesper Wad. Fårvæjle, Emil, 2001. 96 sider, ill. ISBN 87-89703-22-7. Pris: 188 kr.

Bogen er baseret på bandede interviews med Villy Fuglsang, som nøgternt og roligt fortæller sin livshistorie startende med barndommen og opvæksten på forskellige herregårde og godser i Jylland og på Fyn, hvor faderen arbejdede som fodermester. Tidligt i livet blev Fuglsang politisk bevidst, og allerede som 19-årig sluttede han sig til den kommunistiske bevægelse i Danmark. Senere fik han selv arbejde som fodermester, og via et ophold på Tune Landbrugsskole kom han nærmere det politiske centrum i København og fik tilbud om at

deltage i et kursus på den internationale Leninskole i Moskva. I 1937 gik turen til Spanien, hvor Fuglsang i Den Internationale Brigade aktivt deltog i den spanske borgerkrig. Tilbage i Danmark kom Fuglsang til Aalborg, hvor han blev formand for den lokale partiforening. Anden Verdenskrig var brudt ud, Danmark var besat, og Det Kommunistiske Parti forbedrede sig på at gå under jorden. Da det danske politi i juni 1941 påbegyndte jagten på ledende danske kommunister, blev Villy Fuglsang arresteret og senere interneret i Horserødlejren i Nordsjælland sammen med en stor gruppe af andre danske Spaniensfrivillige og kommunister. I 1943 overtog den tyske besættelsesmagt bevogtningen af lejren, og Fuglsang var en af de 150 danske fanger, der blev transporteret til koncentrationslejren Stutthof i Polen lidt uden for Gdansk. Da denne dødslejr gik i opløsning i de sidste hektiske måneder af krigen, kom der ingen hvide busser for at transportere de danske fanger hjem. Udsultede og nedbrudte blev de sendt ud på en døds march for at nå frem til områder i Tyskland, hvor nazisterne stadig havde kontrol, indtil de endelig blev befriet af de russiske tropper.

58 år senere i november 2001 foretager forfatterne til bogen en rejse sammen med den nu 92-årige Villy Fuglsang. Denne rejse i dødens fodspor starter med at følge ruten for fangetransporten over Østersøen til Polen med besøg i Stutthof og går derefter videre langs døds marchruten til byen Torun. Undervejs fortæller Fuglsang detaljeret om den skæbnesvangre rejse i 1943. Der gøres ophold i den tidligere dødslejr Stutthof, som i dag rummer et museum med tilhørende arkiv, og Fuglsang beretter om livet i lejren og genser de endnu eksisterende barakker samt gaskammeret og krematoriet, hvor så mange mistede livet.

Fra Stutthof går rejsen videre for at følge ruten for døds marchen. Der gøres af og til hold for at gense de landsbyer, hvor fangekolonnen i sin tid gjorde ophold. Undervejs støder de på mindesmærker til minde om dem, der ikke klarede den sidste rejse mod friheden. Meget bevægende er Fuglsangs beretning om, hvorledes de overlevende fanger blev befriet ved landsbyen Schweslin af de russiske styrker. En mindesten står i dag på stedet. Fangerne var befriet, men befandt sig stadig midt i krigszonen. Det sikreste ville være at søge østpå. I Torun var en flygtningeopsamling på godset Ostaszewo. En russisk officer skaffede den danske gruppe plads på et overfyldt tog, og den 20. marts 1945 sluttede den lange march. Danmark var endnu besat af tyskerne, så de danske fanger kunne ikke sendes af sted til hjemlandet, men måtte blive på godset.

Fuglsang fik mulighed for at komme videre til Moskva, og herfra kom han hjem til Danmark i slutningen af maj måned. Villy Fuglsang blev efter hjemkomsten valgt ind i Rigsdagen og brugte de næste nitten år af sit liv på landspolitik for Det Kommunistiske Parti.

Det er en meget læseværdig beretning fra en af de sidste danske overlevende fra Stutthof og en øjenvidneskildring af de rædsler, der udspillede sig i en dødslejr fra Anden Verdenskrig. Den lille bog er smukt illustreret og indeholder endvidere en række faktabokse med nyttige leksikale oplysninger.

Bogt Flemming Larsen, Aalborg

Jørgen Hornemann: Danmarks statsmand. A.P. Bernstorff og hans samtid. Valby, Borgen, 2001. 610 sider, ill. ISBN 87-21-01594-5. Pris: 399 kr.

Grev Andreas Peter Bernstorff (1735-1797) hører til i den begrænsede række af de danske udenrigsministre, som i afgørende perioder af landets historie formåede at gennemføre en udenrigspolitisk linie, som markant styrkede den danske stat både indadtil og udadtil. Uagtet at han lægger navn til et befærdet hovedstrøg i landets hovedstad, er det egentlig mærkeligt, hvor lidt hans person er blevet biograferet. Hans medarbejder C.U.D. Eggert skrev en biografi i 1800 få år efter Bernstorffs død, og som et led i professor Aage Friis' værk »Bernstorfferne og Danmark« udkom i 1919 andet bind, som redegjorde for Bernstorffs

barndoms- og ungdomsår. Dette blev imidlertid også det sidste bind i et værk, som oprindeligt var tænkt som den stort anlagte krønike over familien Bernstorffs indsats i dansk statsjeneste.

Ser man bort fra det 20. århundredes Danmarkshistorier, som hver for sig har behandlet og vurderet Bernstorffs indsats i dansk statsjeneste, er han og hans kreds blevet nærmere undersøgt i især Edvard Holms monumentale værk om Danmark-Norges historie i 1700-tallet, men også i Otto Brandts »*Geistesleben und Politik in Schleswig-Holstein um die Wende des 18. Jahrhunderts*» fra 1926. I seneste udgave (1979) af *Dansk Biografisk Leksikon* findes en ret omfattende biografi af Bernstorff, forfattet af afdøde rigsarkivar Axel Linvald, først udarbejdet for forrige udgave af DBL, som udkom 1933-44. Det må derfor hilses velkommen, at der nu er udgivet en ny biografi om Bernstorff, ca. 200 år efter hans død.

Bernstorff tilhørte en mecklenburgsk adelsslægt, hvis medlemmer – udover at varetage driften af de udstrakte godser i det vestlige Mecklenburg – fra 1600-tallet og frem var gået i hannoveransk statsjeneste, og med Bernstorffs onkel J.H.E. Bernstorff også i dansk. Bernstorff selv gik i dansk statsjeneste i 1755 som kammerjunker og avancerede i de kommende år støt, således at han i 1773 ligesom førhen hans onkel var udenrigsminister og oversekretær for Tyske Kancelli; han blev imidlertid tvunget væk allerede i 1780. I 1784 genindtrådte han i begge stillinger, og som sådan anlagde og gennemførte han en udenrigspolitisk linie overfor Sverige og Rusland (som vi havde en alliance med) og – efter at de franske revolutionskrige var brudt ud – over for de krigsførende magter, England og Frankrig. En linie, som sigtede på dansk neutralitet og dansk udnyttelse af de gunstige konjunkturer for dansk handel og søfart. En linie, som kronedes med succes, og som var anledningen til, at københavnske borgere i 1794 lod præge en medalje til hans ære med påskriften »Uden misvisning«.

Hornemanns biografi er et letlæseligt, mundret, men også omfattende værk på knap 570 tekstsider. Som kildemateriale har i første række tjent Aage Friis' samling af den bernstorffske families breve, »*Bernstorffske papirer*» fra forrige århundredes begyndelse, suppleret med især Holm og Aage Friis andet hovedværk om bernstorfferne. Med sit udgangspunkt i den kronologisk fremadskridende brevveksling mellem Bernstorff og hans familie har Hornemann – som i en middelalderlig krønike – valgt at gå frem år for år i Bernstorffs livsløb. Dette fører til mange gentagelser og dermed til at gøre bogen unødigt lang; en strammere disposition baseret på en opdeling af stadierne i Bernstorffs livsløb burde have været tilstræbt.

1700-tallet står – som Hornemann selv er inde på – som noget fjernt og anderledes i forhold til vor tid, der har sit udspring i den verden, som fra ca. 1800 voksede ud af den franske politiske revolution og den engelske industrielle revolution. Et biografi om en fremtrædende personlighed fra 1700-tallet må derfor som udgangspunkt forudsætte en indsigt i bl.a. mentalitetshistorie, en forståelse for rolle og funktion i et enevældigt hof plus i sagens natur viden om Danmarks politiske og sociale historie i 1700-tallet.

Her kniber det; for ofte nøjes Hornemann med at konstatere, at dette er nu anderledes, at disse forhold er svært forståeligt i dag, at nu er man kommet videre etc. – alt sammen om forhold, som spillede en til dels central rolle i 1700-tallet, og som derfor burde være blevet forklaret. Der lægges ud på side 16, hvor det handler om læsefærdigheden hos 6-årige, og alene på siderne 74 og 75 kontrasterer Hornemann tre forhold dengang med forholdene i dag. Det drejer sig om visitter (som nu »heldigvis« er »bortfaldet«), om konsekvenserne af en udebleven edsaflæggelse (forekommer »komisk« i vore dage) og endelig det »ejendommelige« i sammenhængen mellem hofudnævnelser og embedskarriere. Den læser, som måske havde håbet at blive sat ind i 1700-tallets begrebsverden og dets tænke-måde, bliver næppe klogere på Bernstorffs samtid – men nok på sin egen.

Et andet forhold, som bør fremdrages, er Hornemanns opfattelse af Danmarks stilling i europæisk politik i 1700-tallet. På side 90 lader han på det nærmeste forstå, at Danmark var en småstat, men dette var ikke tilfældet. Danmark kan betegnes som en andenrangsstat (ganske vist for nedadgående) – men med en central beliggenhed ved adgangsvejene til Østersøen (som i 1700-tallet spillede en meget betydelig rolle i europæisk økonomi pga. korn- og tømmereksperten vestpå) og i kraft af kongens status som tysk rigsfyrste som hertug af Holsten en stat med en regional indflydelse i Nordtyskland – samt sidst, men ikke mindst i medfør af den evige alliancetraktat med Rusland fra 1773 en vigtig aktør i Nord-europa. Og endelig var Danmark en betydelig flådemagt. Forhold som disse burde være blevet bragt klarere frem for læseren, som jo ikke nødvendigvis har en klar opfattelse af, hvad Danmark egentlig var for ca. 230 år siden.

Et helt centralt forhold, nemlig hvorfor den mecklenburgske godsejersøn Bernstorff gik i dansk statsjeneste, berøres ikke nævneværdigt. Hornemann er udmærket klar over det nationales voksende rolle, manifesteret i modviljen mod alt tysk efter Struensee-æraen og med et første kulminationspunkt i Indfødsretten fra 1776, men en nærmere belysning af, hvorfor adelige gik i andre fyrsters tjenester diskuteres ikke. Det er dog et emne, som er berørt i litteraturen, og netop mht. slægten Bernstorff i Lawrence J. Baacks artikel »*State Service in the Eighteenth Century. The Bernstorffs in Hanover and Denmark*» i »*The International History Review*«, juli 1979. (Baack er også forfatter til den anerkendte monografi om Bernstorffs søn, Christian Bernstorff, som efter at have været den første direktør i Udenrigsministeriets historie og efterfølgende gesandt i Wien, i restaurationstiden forlod dansk statsjeneste og blev preussisk udenrigsminister).

Et mindre antal fejl og misforståelser bør nævnes; på side 256 anfører Jørgen Hornemann, at Bernstorff udfærdigede både instrukser og depecher til sine gesandter. Dette er forkert. Det er gesandten, som skriver depecher om forholdene i det land, hvor han gør tjeneste, til sin udenrigsminister, og udenrigsministeren, som skriver instrukser til sine gesandter i udlandet om den linie, de skal følge. På side 237 omtales gesandten i Moskva; det må være en lapsus. Ruslands hovedstad dengang og op til revolutionen var Sankt Petersborg. I navneregistret (side 590) anføres diplomaten Otto Blome som »Otto von Blome«. Men slægten Blome benyttede aldrig »von«! I billedteksten til farvereproduktionen af J.H.E. Bernstorff anføres, at denne i 1750 overtog posten som udenrigsminister. Det er ukorrekt: efter Schulins død i 1750 blev Berckentin konstitueret indtil 1751, hvor den ældre Bernstorff overtog posten som udenrigsminister.

På plussiden hører de meget smukke farvereproduktioner af fremtrædende personer i slægten Bernstorff. Det er man ikke forvænt med »i vore dage«!

Peter Hertel Rasmussen, cand.mag., ambassaderåd, Den danske OECD-delegation, Paris

Kancelliets brevøger vedrørende Danmarks indre forhold 1655. I uddrag. Udgivet ved Ole Degn. København, Rigsarkivet, 2002. 500 sider. ISBN 87-7497-201-4. Pris: 392 kr.

Kancelliets brevøger vedrørende Danmarks indre forhold 1656. I uddrag. Udgivet ved Ole Degn. København, Rigsarkivet, 2002. 552 sider. ISBN 87-7497-203-0. Pris: 392 kr.

Kancelliets brevøger vedrørende Danmarks indre forhold 1657. I uddrag. Udgivet ved Ole Degn. København, Rigsarkivet, 2002. 590 sider. ISBN 87-7497-204-9. Pris: 392 kr.

Færdiggørelsen af Rigsarkivets store udgave af Danske Kancellis brevøger 1551-1660 skridder hastigt frem, og de sidste tre bind kan ventes inden for 1-2 år. Udgaven og udgiverne er beskrevet i *Personalthistorisk Tidsskrift* 2002, side 364-365, og her skal det blot nævnes, at

nu er 106 års kilder til alle aspekter af dansk historie i 1500- og 1600-tallet tilgængelige i 36 bind eller 26.702 tryksider.

Især 1656 og 1657 er præget af oprustningerne til og den skæbnesvangre krig mod Sverige, der blev indledt i sommeren 1657. Krigslykken var ikke på Danmarks side, og sven-skerkongen kunne hurtigt rykke ind i Holsten. Den danske hær forskansede sig i fæstningerne Krempe og Glückstadt, mens det danske rytteri i panik fortsatte nordpå til den nye fæstning Frederiksdode (Fredericia). Retræten udløste et vredt kongebrev 20. oktober 1657 til felttøjmester Christian Friis, som »med forderligste« skulle forklare kongen årsagen til armeeens retræte, med hvilken bemyndigelse han havde gjort det, og om beslutningen havde været forelagt hærchefen, rigsmarsk Anders Bille.

Som i de foregående bind findes der i brevbøgerne også et utroligt stort personalhistorisk materiale, og vi møder både dronning Sofie Amalie og den jyske bonde. Dronningen skulle årligt have 4.000 rdl. af Rentekammeret, lød det fra ægtemanden, mens Mikkel Jacobsen fra Store Thorlund hvert år skulle betale 3 ørter rug, 2 Harbo-pund smør, 1 brændevin, 1 fodernød og 1 rigsdaler gæsteri i landgilde til Århus Kapitel.

Brevbøgerne rummer også skæbner som magister Niels Svendsen, tidligere lektor i Oslo. I januar 1655 fik Universitetets teologiske fakultet besked på at afgive betænkning om Niels Svendsen. Han var ikke alene mistænkt for »nogle paskviller og skandskrifter, som er udkastet i København, men for at han endogså arbejder på at forføre mange i sin mening«. Den 5. maj udgik der brev til hofprædikant Johan Dirichsen, som skulle tiltale Niels og tre studenter: Esias Fleischer, Troels Knoff og Johannes Fleischer for udgivne skrifter. Studenterne slap åbenbart med en advarsel, men værre gik det for Niels. Den 27. juli kan vi læse en ordre til lensmanden på Dragsholm, statens opbevaringssted for »prominente« fanger som jarlen af Bothwell. For sin forseelse skulle Niels anbringes i »et kammer ... hvor han kan bevares, så ingen uden særlig forlov kommer ham i tale, desligeste, at han ikke kan skrive breve til el. bekomme af nogen, så og, at han bespises med 2 retter mad hvert måltid«. En måned senere fik Niels' kvinde Maren dog lov til at tale med ham, og i oktober fik han bevilget ild og lys i vintertiden.

Dette er blot nogle af de indblik, vi får igennem »Kancelliets Brevbøger«, som rummer omfattende person- og stedregistre samt ordforklaring. Udgiven anbefales varmt til enhver, der arbejder med 1500- og 1600-tallet.

Christian Larsen, cand.mag., arkivar, Rigsarkivet

Susanne Malchau: Kærlighed er tjeneste. Søster Benedicte Ramsing – en biografi. Ph.D.-afhandling. Dansk Sygeplejeråd, 1998. 395 sider, ill. ISBN 87-7266-212-3. Pris: 350 kr.

»Rewriting Natalie Zahle« kunne man fristes til at kalde Susanne Malchaus Ph.D.-afhandling »Kærlighed er tjeneste«. Det er da også Natalie Zahle biografens »moder«, Birgitte Posing, der figurerer som vejleder på Malchaus afhandling. Stormen har lagt sig efter 1990'ernes biografi-debat i *Historisk Tidsskrift* og ingen rynker længere på næsen over en phd-afhandling, skrevet i en genre som biografien. Men måske skyldes det også, at Posing, klog af skade, nu som vejleder har strammet gevældigt op på formen og kompositionen. Susanne Malchaus biografi går da også stringent til værks. Episoder fra den biograferede Ramsings private sfære skitseres og kædes derefter sammen med begivenheder og overordnede relevante temaer i den offentlige sfære og på intet tidspunkt overskrider Malchau grænsen til intimsfæren.

»Kærlighed er tjeneste« er historien om en udbryder, nemlig den borgerlig fødte Kirsten Ramsing, der trodser familien og de protestantiske traditioner og konverterer til katolicismen, for siden at indtræde som nonnen Søster Benedicte i Sankt Joseph Søstrenes orden.

Gennem Ramsings liv og personlige historie får vi ridslet historien om sygeplejen og sygeplejeuddannelsens udvikling i 1800- og 1900-tallets Danmark op.

Malchau går kronologisk til værks og beskriver forskelle mellem de protestantiske, katolske og verdslige sygeplejeuddannelser samt ser på rekrutteringen af kvinder til uddannelserne. Det mest interessante ved denne udvikling går Malchau ikke så meget i dybden med, nemlig hvorfor det pludselig bliver acceptabelt for borgerskabets kvinder, efter forbillede fra en anden af borgerskabets døtre, den engelske Florence Nightingale, at tage en uddannelse og arbejde som sygeplejerske?

Malchau forklarer udviklingen med et overskud af ugifte kvinder i samfundet og et behov for sygeplejersker med en god uddannelsesmæssig baggrund. Denne uddannelsesmæssige baggrund havde borgerskabets kvinder, og de var derfor oplagte som erstatning for de daværende ikke-uddannede vågekoner fra arbejderklassen, som udgjorde tidens plejepersonale.

Javel, men behovet for at få bedre uddannede sygeplejersker til at erstatte de uddannede og berygtede vågekoner var et behov, der havde eksisteret i over 200 år og allerede i 1600-tallet havde franske Vincent de Paul gennem etableringen af sygeplejeordenen »De barmhjertige søstre« forsøgt at få de borgerlige kvinder ind i sygeplejen ud fra selv samme argumenter, nemlig et kvindeoverskud i tiden og et stort behov for sygeplejersker med en god uddannelsesbaggrund.

Vincent de Paul havde dog ikke held med sin mission, idet hverken borgerskabets kvinder selv ønskede, og deres mænd da slet ikke, at de deltog i sygeplejen. De Paul måtte derfor ty til uddannede kvinder fra landet.

Det mest interessante spørgsmål i forbindelse med sygeplejens udvikling i det 19. århundrede nedtones altså i Malchaus værk, nemlig hvorfor det i midten af det 19. århundrede pludseligt bliver acceptabelt for borgerskabets kvinder at beskæftige sig med andet end at være en god hustru samt deltage i et erhverv, der gennem flere århundreder havde været forbundet med de lavere klasser og i sin berygtede og elendige forfatning var noget man undgik og tog afstand fra?

Til gengæld arbejder Malchau med en anden spændende idé, nemlig sammenligningen af klosterlivet og sygeplejen. Malchau formår at vise bemærkelsesværdige lighedstræk mellem klosterløftet og sygeplejeløftet og andre indikationer for, at sygeplejefaget har været betragtet og virket som en art kald i lighed med nonnens. Eksempelvis bundede den verdslige Nightingales sygeplejeteorier til en vis grad i religiøse livsanskuelser, der bandt sygeplejegerningen sammen med religionen. Det er spændende og tankevækkende læsning, især fordi vi også i dag blandt sygeplejersker hører betegnelsen »kald« om deres erhverv. Man kunne fristes til at spørge: er der stadig en tendens til at se sygeplejen som et kald, hvor arbejdet bærer lønnen i sig selv, en tendens der måske kunne bunde i de tolkninger, Malchau lægger frem?

Ramsing-biografien sætter fokus på et udpræget kvindeerhverv, nemlig sygeplejen, og supplerer derfor ganske godt Zahle-biografien, som tog udgangspunkt i det andet store kvindefag, lærergerningen. Som nævnt ligner de to biografier hinanden meget i opbygningen. Begge tager udgangspunkt i en enkelt fremtrædende kvindes livsgerning og relaterer hendes arbejde, gerning og privatliv til tidens udvikling og tendenser. Begge værker står som solide bud på en moderne kønsforskning, hvor kvinders muligheder, og ikke begrænsninger, sættes i fokus.

Hvis man ser bort fra selve indholdet og koncentrerer sig om genren, den historiske biografi, kan Malchaus værk tillige læses som Birgitte Possings endelige punktum eller konklusion på biografidebatten og hendes afsluttende bud på, hvordan hun nu som vejleder, og efter at have overvejet og fordøjet biografidebattens mange indlæg og ideer, da ville

skrive en biografi. Resultatet er blevet en biografi der forholder sig tro mod den traditionelle opfattelse af historisk metode og forskning.

Heidi Tüchler, cand.mag., Frederiksberg

Kjell Å. Modéer: Patriot i gränsländ. Einar Hansen – entreprenör och mecenat. Stockholm, Atlantis, 2002. 431 sider, ill. ISBN 91-7486-654-0. Pris: 321 sv. kr.

Bringer man navnet Einar Hansen (f. 1902 i Horsens) på banen i danske slægtsforskerkredse, skal man ikke forvente den store respons, da *-sen*-navne kun sjældent giver anledning til umiddelbar identifikation. Når det tilmed – som i dette tilfælde – drejer sig om en dansker, der af beskæftigelsesmæssige årsager valgte at krydse Øresund længe før »Broen« var en realitet, så vil hovedparten næsten automatisk placere ham i bunken med »vanskelige aner«, der kræver besøg på udenlandske arkiver og biblioteker. Men Einar Hansen tilhører en betydelig gruppe af danske entreprenører, der udnyttede det særlige forhold, at Skåne kan betragtes som opland til storbyen København og samfærdselsmulighederne – i form af færger – var en realitet fra første halvdel af det 19. århundrede. At en sådan gruppe mænd kom til Skåne og i vid udstrækning bosatte sig, blandt andet i Malmø, fremstår med tydelighed efter læsningen af denne velskrevne og tankevækkende bog.

Forfatteren, Kjell Åke Modéer, der er professor i Lund og bestyrelsesformand i Einar Hansens forskningsfond, har valgt at disponere sit stof bredere end man vanligvis møder det i den biografiske fremstilling. Nok giver han den forventede, kronologisk ordnede fremstilling af Einar Hansens liv og levned over næsten 350 sider, men selv om det gøres detaljerigt, er det bestemt ikke kedelig læsning. Det persongalleri, der oprulles, rummer således flere overraskelser. For eksempel engagerede E. Hansen sig tydeligvis som »danskfødt svensk« i hjælpearbejdet for danske i Sverige under den tyske besættelse af Danmark 1940-45, og i oktober 1943 takkede socialdemokraterne H.C. Hansen, Hans Hedtoft og Vilhelm Buhl ham varmt for hans menneskelighed og »*Storsindethed overfor Danske i Nød*«.

Baggrunden for Hansens emigration var for så vidt typisk, da den unge fremadstræbende handelsmand – som så mange andre – rantes af depressionsårene efter Første Verdenskrig med en betydelig arbejdsløshed. Men takket være et tilbud fra moderens bror Michael Th. Hansen (1890-1956) fik han i sommeren 1922 arbejde i dennes vekslerfirma, der var placeret i Malmø. Med dannelsen af AB Baltiska Förlaget i 1925 – hvor Hansen var medstifter og snart fik stilling af direktør – og dets danske pendant Baltisk Forlag fra 1927, startede en bemærkelsesværdig udgivervirksomhed, der trods dårlige tider også rakte over Sundet.

Det kan ellers ikke påstås, at Einar Hansen var født med en guldskæ i munden. Man fornemmer det stræbsomme og nøjsomme, når Modéer beretter (side 67f), at flere familie-medlemmer var emigreret, hans far var syg og hans mor søgte at sikre familiens underhold som hjemmesyerske for Magasin du Nord. Einar Hansens entreprenante virksomhed kom da også til at omfatte både kriser og konkurs, før han i sidste del af trediverne kunne siges at være i en økonomisk betryggende position, der bl.a. gav økonomisk råderum for købet af den tomastede skonnert »Cinderella« – der i 1938 for en mindre formue blev ombygget til en næsten 30 meter lang luksusyacht på Webers værft i Svendborg.

På bogens første halv hundrede sider trækker Modéer de større perspektiver op som det vil fremgå af titlerne på prologens tre kapitler: »1. *Mecenater och patrioter i Öresundsregionen*. 2. *Patriot i gränsländ*. 3. »*Svenskt väsen och danskt*«.

Her bebuder forfatteren dels, at han vil erindre om Einar Hansen som entreprenøren, mæcenaten og patrioten (side 14), hvilket for så vidt ved alle tre roller rejser spørgsmålet

om national tilknytning, Svensk eller dansk patriot, mæcenvirksomhed i Sverige eller i Danmark?

Født i Horsens 1904, flyttet permanent til Sverige 1924, svensk statsborger 1933 og død i Malmø 1994 er det ikke vanskeligt at regne ud, at han tilbragte størstedelen af sit liv i Skåne. Men Einar Hansen vendte gang på gang tilbage til det nordiske perspektiv og så folkene ved Øresunds bredder som forbundne.

Modéer påviser, at den patriarkalske og borgerligt aristokratiske opfattelse, der ses hos bryggerfamilien Jacobsen og skibsredere som A.P. Møller og hans søn Mærsk, også var karakteristisk for direktøren og skibsrederen Einar Hansen. Mest interessant for nærværende anmelder er dog forfatterens indplacering af Einar Hansen og hans virke i en betydelig tradition for industrielt samarbejde i Øresundsregionen, hvor flere danske virksomheder have aflæggere i Malmø eller andre af de svenske Øresundsbyer. Således nævnes (side 73f) den danske generalkonsul Svend Gregers Bønnelyche (1847-1924), født i Nysted, og hans svoger Anders Lauritz Thurøe (1849-1923), født på Thurø ved Svendborg, der 1874 grundlagde virksomheden Bønnelyche & Thurøe, som handlede med byggematerialer. Grossistvirksomheden Evald Larsen, der bar sin danske grundlæggers navn og siden starten i 1872 havde solgt styttilbehør og manufakturvarer. Et af Sveriges største møllerier AB Malmö Stora Valskvarn, grundlagt af danskeren Rudolf Frederik Paul Rubow (1861-1933) eller den danske direktør Emil Mazetti Nissen (1861-1929), der i 1888 etablerede Kullans Chokoladefabrik, der efter nogle år skiftede navn til Malmö Chokolad- & Konfektfabriks Aktiebolag, Mazetti.

At Allhem-imperiet også kom til at opleve en bitter afslutning kan man læse i bogens sidste del, hvor koncernen stykkes op og sælges (side 354ff). Hele bogen være hermed på det varmeste anbefalet til læsere med interesse for Øresundsregionens personalhistorie.

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Karl Peder Pedersen: I kommissionens klør. kommissionsdomstolene – dansk forvaltnings særlige undersøgelses- og domstolsinstanser. Red.: Dorrit Andersen. Statens Arkiver, 2002. 54 sider, ill. (Informationsserien, 1). ISBN 87-89473-11-6. Pris 70 kr.

Jørgen Mikkelsen: Bag tremmer. Ældre straffeanstalter og deres arkivalier. Red.: Dorrit Andersen. Statens Arkiver, 2002. 56 sider, ill. (Informationsserien, 2). ISBN 87-89473-12-4. Pris: 70 kr.

Michael Hertz: Hvad er en journal? og hvad kan jeg bruge den til? Red.: Dorrit Andersen. Statens Arkiver, 2002. 46 sider, ill. (Informationsserien, 3). ISBN 87-89473-13-2. Pris: 70 kr.

Steffen Elmer Jørgensen: Veje i Danmarks historie. Om kilder til Danmarks vejhistorie. Red.: Dorrit Andersen. Statens Arkiver, 2002. 47 sider, ill. (Informationsserien, 4). ISBN 87-89473-14-0. Pris: 70 kr.

Søren Toft Hansen: Folkeregistre. Historie, lovgrundlag og benyttelse af de kommunale folkeregistre. Red.: Dorrit Andersen og Peter Fransen. Statens Arkiver, 2002. 40 sider, ill. (Informationsserien, 5). ISBN 87-89473-15-9. Pris: 70 kr.

Anne Dorthe Hedeboe: Det grænseløse arkiv. En brugervejledning til Dansk Data Arkiv. Red.: Dorrit Andersen og Nanna Floor Clausen. Statens Arkiver, 2002. 64 sider, ill. (Informationsserien, 6). ISBN 87-89473-16-7. Pris: 70 kr.

Alle seks hæfter kan købes til en samlet pris på 300 kr.

Statens Arkiver har for nylig udsendt seks små nyttige bøger eller hæfter om forskellige arkivrelaterede emner i en samlet serie under navnet Informationsserien, udgivet af Statens Arkiver, 2002. Serien udgør en fortsættelse af serien »Arkivernes Informationsserie«, der blev udgivet i 1990'erne.

Hæfte 1 af Karl Peder Pedersen om kommissionsdomstole, hæfte 2 af Jørgen Mikkelsen og hæfte 4 af Steffen Elmer Jørgensen skal fremhæves for ikke kun nogle fine faglige redegørelser for emnet, men også for brugsværdien. Alle tre hæfter har bagest ikke kun en litteraturliste, men også en oversigt over, hvor læseren finder materiale til det enkelte emne (Rigsarkivet eller landsarkiverne; hvilke arkiver har hvad), og dette er i høj grad med til at højne hæfternes brugsværdi. Blandt andet skal fremhæves Steffen Elmer Jørgensens oversigt over »Arkiver fra overordnede vejbestyrelser og vejmyndigheder«, hvor de enkelte arkiver (med yderår) er opdelt efter, om de befinder sig på henholdsvis Rigsarkivet og landsarkiverne, eller Jørgen Mikkelsens tilsvarende oversigt, ikke kun over arkiverne, men også over relevante registraturer.

I Informationsseriens 5. hæfte gennemgår Søren Toft Hansen folkeregistrene, herunder historie, lovgrundlag og benyttelse. Søren Toft Hansen opgør de forskellige registre over befolkningen før folkeregistrene. Han nævner i denne sammenhæng blandt andet folketællingerne, kirkebøgernes af- og tilgangslister, tyendeprotokoller og lægdsrullerne. Det kan undre, at Søren Toft Hansen ikke nævner en så væsentlig lov som Lov om Tilsynet med Fremmede og Reisende m.m. af 18. Mai 1875, som blandt andet afstedkom førelsen af egentlige kommunale mandtalslister.

Af loven fremgår det, at ethvert sogneråd eller byråd kunne bestemme, at der indtil to gange årligt kunne føres mandtalslister. Kun for Københavns Kommunes vedkommende, hvor man havde ført halvårslige mandtalslister siden 1816 og fra 1893 Københavns Politis Registerblade, forblev bestemmelserne som hidtil. For Frederiksberg Kommunes vedkommende indebar denne lov, at samtlige husstande med beboere i kommunen begyndelsesvist blev registreret allerede fra 1873 og i komplet form fra 1875. Disse mandtalslister er at betragte som en forløber for folkeregistrene og udgør et fremragende materiale for slægtsforskere og andre.

Hvis en vejledning i brugen af folkeregistermateriale skal have nogen nytteværdi, skal et afsnit om registerførelsen i landets kommuner før folkeregistrene enten indeholde en ordentlig oversigt over registerførelsen i kommunerne, herunder de to store hovedstads-kommuner, eller man bør helt opgive en sådan oversigt. Det kunne f.eks. have været interessant, om Søren Toft Hansen havde undersøgt, om og i hvilket omfang disse mandtalslister foreligger i de kommunale arkiver; i første omgang i hvert fald i de kommuner, hvor der er stadsarkiver, eller hvor der er sket en aflevering til landsarkivet.

Hæfte nr. 3 »Hvad er en journal? Og hvad kan jeg bruge den til?« har samme problem i forhold til de kommunale arkiver, nemlig at man ikke helt har gjort sig klart, om og i givet fald hvordan man vil inddrage og bruge disse. I hæftet giver forfatteren en glimrende gennemgang af kronologisk journalisering (dvs. ældre militære postregistreringssystemer, rentekammersystemet og kancellisystemet) og emnebaseret arkivdannelse (blandt andet emnebaseret journalisering, fastnummersystemet og Udenrigsministeriets arkivsystem). Men behandlingen af kommunernes journalpraksis og arkivdannelse virker ligesom i hæfte 5 noget tilfældig; således nævnes Odder-systemet og senere Kommunernes Landsforenings journalplan en passant, men ikke et ord om, at kommunerne også før Odder-systemet og KL's journalplan faktisk havde en ganske betydelig journalsagsdannelse, ofte, men ikke altid ordnet efter rentekammersystemet; ligeledes heller ikke et ord om, at landets to hovedstadskommuner kører efter egne journalplaner. Med et emne som journaler og journalsager bør man enten i forordet klart oplyse, at hæftet udelukkende beskæftiger sig med

centraladministrationens journaler og journalsager, eller give en redelig og dækkende beskrivelse af journalpraksis i landets primær- og sekundærkommuner. For retfærdighedens skyld skal det dog nævnes, at billedsiden i hæftet uden sammenligning hører til hæfternes bedste med fyldige, vejledende og fremragende billedtekster til illustration af de forskellige journalsystemer.

Fremhæves bør hæftet »*Vejje i Danmarks historie*« (nr. 4), som giver en fin indføring, ikke kun i vejenes historie, men også de i forskellige ressortforhold, dvs. tilblivelsen af hovedlandevejssnettet frem til ca. 1860, amtsvejene og de kommunale veje. Steffen Elmer Jørgensen afrunder hæftet med en glimrende grafisk oversigt over bestyrelsesforholdene for det overordnede vejnet 1763-2000. Han er tillige den eneste blandt forfatterne (bortset fra en henvisning til Københavns Stadsarkiv hos Jørgen Mikkelsen), der specifikt gør opmærksom på de kommunale arkiver, hvad enten de er afleveret til et landsarkiv eller befinder sig på et stadsarkiv.

Generelt fungerer hæfte 1, 2, 4 og 6 bedst, ikke mindst på grund af hæfternes ordforklaringer, litteraturlister og arkivoversigter. I hæfte 5 gives desuden en fin orientering om reglerne for benyttelse af folkeregistermateriale. Det må betegnes som en generel svaghed ved hæfterne, at de ikke har en side med de for emnet mest centrale hjemmesidelinks. Hæfte 5 og hæfte 6 er de eneste hæfter, hvor forfatterne gør sig den ulejlighed at medtage linkshenvisninger. Internettet er i dag blevet en så central informationskilde, at det ikke kan undskyldes. Vigtige henvisninger eller links til Statens Arkiver, hvor der ligger mange gode vejledninger, eller f.eks. Dansk Dataarkivs Dansk Demografisk Database, mangler. Hvad med – for hæfte 4's vedkommende for blot at tage et enkelt, vilkårligt eksempel frem blandt hæfterne – lidt gode og nyttige henvisninger for den interesserede til Dansk Vejhistorisk Selskab (www.vejhistorie.dk) eller til Vejdirektoratet (www.vd.dk), hvis udmærkede bibliotek man kan søge på online?

Ideen bag Informationsserien er god og rigtig, og de rent faglige gennemgange af de enkelte emner er gode og kompetente. Som helhed kunne man have ønsket sig en mere ensartet redaktion og opsætning, f.eks. af arkivoversigterne, men det er en mindre ting. Problemerne med enkelte hæfter drejer sig primært om, at man ikke helt har gjort sig klart, at der også i de kommunale arkiver kunne findes relevant materiale, og at det rent brugsrettede ikke er ført konsekvent ud i livet (manglende links, enkelte hæfter mangler oversigter over, hvor hvilke arkiver befinder sig o.lign.). Bortset fra disse forbehold kan hæfterne generelt anbefales til arkiver, biblioteker og lignende.

Helga Mohr, cand.mag., IT-arkivar, Frederiksberg Stadsarkiv

Sune Persson: »Vi åker till Sverige«. De vita bussarna 1945. Rimbo, Fischer, 2002. 544 sider, ill. ISBN 91-7054-972-9. Pris: 349 sv.kr.

De vita bussarna står som en symbol för svenska humanitära insatser under andra världskrigets slutskede och förknippas med den s.k. Bernadotte-aktionen 1945. Sune Persson betecknar de svenska räddningsinsatserna i det krigshärjade Tyskland som den förmodligen djärvaste och mest framgångsrika politiska aktion som en svensk regering vågat sig på under 1900-talet. Det danska inslaget både vid planeringen för och genomförandet av dessa hjälpsatser var betydande. Frågorna kring Bernadotteaktionen har varit många och Persson, docent i statvetenskap vid Göteborgs universitet, har inte sparat någon möda för att inventera tillgängligt källmaterial.

Bernadotteaktionen genomfördes i krigets elfte timme, när avståndet mellan de framryckande allierade trupperna i västra Tyskland och de sovjetiska styrkorna i öster krympte dag för dag. Persson redovisar ingående aktionens förspel och förberedelser. Bernadotte-

aktionen iscensattes av den svenska regeringen genom ett formellt beslut den 2 mars 1945. Men initiativet var norskt. Den svenska regeringen uppvaktades hösten 1944 i omgångar av den norske diplomaten Niels Christian Ditleff som hade flytt till Stockholm undan den norska ockupationen. Hans idé var att rädda danskar och norrmän ur tysk fångenskap. Författaren belyser både konkurrens och samarbete mellan danskar och svenskar. Ett dansk-norskt projekt, baserat på ett avtal av den 23 febr. 1945, kom aldrig till stånd eftersom det överflyglades av det svenska. Hela företaget kan väl snarast beskrivas som en militärexpedition förklädd till en räddningsaktion i Svenska Röda Korsets regi.

Det finns flera komplicerande omständigheter att ta hänsyn till när man tecknar Bernadotteaktionens historia. Existerande källor är på viktiga punkter mycket knapphändiga eller svårtolkade. Källmaterialet i det svenska regeringsarkivet är ytterst bristfälligt. Från statsminister Per Albin Hansson finns inte en enda anteckning bevarad. Samma brist gäller utrikesminister Christian Günther som var personligt ansvarig. Bernadotte hade exempelvis från början inte någon ordentlig instruktion. Vad som brister i dokumentation på svensk sida har i viss mån kompensrats av fynd som Persson gjort i danska arkiv.

Om Bernadottes egen roll har uppfattningarna gått vitt isär. Längst i nedvärdering av Bernadotte gick den brittiske historikern Hugh Trevor-Roper som vid mitten av 1950-talet lanserade en kritisk redovisning främst baserad på den notoriskt tendensiösa framställningen i de memoarer som skrevs av Felix Kersten, som spelade en medlande roll men som annars främst är känd som Himmlers massör. Stor uppståndelse i Sverige vållade Johannes Holms bok »*Sandheden om de hvide Busser*» (København, 1984) som också innehöll en stark kritik av Bernadotte. Persson tar ställning till dessa »anklagelsepunkter». Bernadottes egen beskrivning var klart tendentiös och missvisande. Den finns i boken »*Slutet. Mina humanitära förhandlingar i Tyskland våren 1945 och deras politiska följder*» (Stockholm, 1945; översatt till en lång rad språk). Bernadotte, som var sonson till Oscar II, karaktäriseras av Persson som konservativ, antikommunistisk, proamerikansk, svensk nationalist och övertygad nordist. Persson tillbakavisar kategoriskt påståenden om att Bernadotte var pronazistisk och antijudisk. Han var en god förhandlare som manövrerade sin omgivning med överklassens medfödda självsäkerhet samt med humor och aristokratisk charm. Förf. skildrar ingående hans förhandlingar med tyska befattningshavare, Ribbentrop, Kaltenbrunner samt Himmler som vacklade mellan sin lojalitet till Hitler och sin drift att rädda sitt eget skinn. Bernadottes agerade visavi nazisterna karaktäriserades av kallblodighet och skicklig »salami-taktik» (en militär term från finska vinterkriget), det vill säga han lyckades först nå små eftergifter, vilka sedan användes som kilarna i det tyska motståndet, en taktik som utvecklades i nära kontakter med svenska utrikesdepartementet och med den svenske beskickningschefen Arvid Richert i Berlin.

Danska aktioner för att bistå danskar i tysk fångenskap planerades och sattes i verket redan under hösten 1943 efter deportationer av judar och kommunister. Under amiralen Carl Hammerichs ledning planerades fritagningar. Delvis i samverkan, delvis separat planerades svenska och dansk-norska aktioner. Anklagelserna mot Bernadotte har delvis gällt att han på ett tidigt stadium vintern 1945 inte accepterade dansk medverkan. Perssons slutsats är dock att Bernadotte själv önskade en stark svensk-dansk samverkan men att detta inte vann gehör i svenska Utenriksdepartementet och stötte på hinder från tysk sida. Inte desto mindre blev de danska insatserna ovärderliga för de omfattande fritagningarna och transportererna, framför allt i krigets sista skede.

Möda ägnas åt att beräkna antalet räddade, men helt säkert kan talen inte anges. Perssons totalsiffra är 17.555, men kategorierna är många (från Norge och Danmark deporterade judar, danska poliser, andra danska och norska medborgare, skandinaviska kvinnor gifta med tyska män, danskar och norrmän i olika tyska tukthus och fångelser samt perso-

ner, mest kvinnor, av skilda nationaliteter, av vilka många var judar. Antalet norrmän som räddades till Sverige beräknar Persson till 3.500 och antalet danskar mellan 3.300 och 4.500 (sidan 452). En minimisiffra för antalet räddade judar uppges till 8.224, varav 1.340 män, men judarna var, skriver Persson, sannolikt långt fler. Mest spektakulära var räddningen av »alla de danska judarna« från Theresienstadt norr om Prag – men det tragiska är att endast tre norska judar kunde räddas – och den närmast otroliga räddningen av 7000 kvinnor från det okända Ravensbrück norr om Berlin två veckor före krigets slut.

Denna bok har stora förtjänster. De utförliga noterna gör det möjligt att följa det mödosamma detektivarbetet och den källkritiska värderingen. Tyvärr saknas ett personregister. Författaren tar väl tillvara de spänningsskapande momenten, men balansgången mellan en berättande framställning och vetenskaplig analys har gjort boken svåröverskådlig, vilket naturligtvis inte underlättas av händelseförloppet självt, som utspelar sig parallellt på skilda platser.

Harald Runblom, professor i historie, Uppsala Universitet

Riget, magten og æren. Den danske adel 1350-1660. Red. af Per Ingesman og Jens Villiam Jensen. Århus, Aarhus Universitetsforlag, 2001. 668 sider, ill. ISBN 87-7288-693-5. Pris: 398 kr.

Omend Middelalderåret 1999 i den brede offentlighed nok fremstår som kulminationen på dansk middelalderforskning, har fremkomsten af en række gode og gedigne bøger både før og efter vist, at perioden langt fra kan betragtes som fuldt udforsket. Her tænkes især på en række udgivelser, hvor Per Ingesman fra Aarhus Universitet har formået at placere sig som både en central og igangsættende personlighed i det danske middelalderhistoriker-netværk. Bøger som »Danmark i senmiddelalderen« (1994), »Middelalderens Danmark« (1999), »Danmark og Europa i senmiddelalderen« (2000), »Norden og Europa i middelalderen« (2001) – samt den foreliggende – viser, hvorledes middelalderhistorikere som Troels Dahlerup, Poul Enemark og Erik Ulsig har fået skabt et frugtbart forskningsmiljø, der gennem netværksdannelsen også har tiltrukket nye generationer af danske middelalderhistorikere og derved sikret kontinuitet. *Riget, magten og æren* har således sit udspring i netværket »Danmark og Europa i Senmiddelalderen« finansieret af Statens humanistiske Forskningsråd, og påbegyndtes i 1995-96 med et seminar på Aarhus Universitet. 22 anerkendte faghistorikere, såvel otte af den gamle garde – Thelma Jexlev (f. 1920), Poul Enemark (f. 1923), Vello Helk (f. 1923), Troels Dahlerup (f. 1925), Erik Ulsig (f. 1928), Harry Christensen (f. 1928), E. Ladewig Petersen (1929-2000) samt Knud Prange (f. 1930) – som seks af den yngre årgang repræsenterer ved Ole Jørgen Benedictow (f. 1941), Knud J. V. Jespersen (f. 1942), Eva Louise Lillie (f. 1949), Hans Bjørn (f. 1949), Jens Villiam Jensen (f. 1949) og Jens Chr. V. Johansen (f. 1949) har bidraget til bogen.

Med otte af de yngste middelalderhistorikere, nemlig Ole Bay (f. 1952), Per Ingesman (f. 1953), Gunner Lind (f. 1953), Leon Jespersen (f. 1953), Bjørn Poulsen (f. 1955), Henrik Lerdam (f. 1955), Lars Bisgaard (f. 1958) samt holdets benjamin: Carsten Porskrog Rasmussen (f. 1960) får kontinuiteten også manifesteret sig. I alt er bogen svulmet op til mere end 650 sider og der behandles mange aspekter af adelstandens historie, om end det ikke altid er indlysende hvor de enkelte aspekter tages under behandling; et forhold der skal omtales nærmere nedenfor.

Bogens 25 bidrag er løseligt indplaceret efter en kronologisk tredeling, hvor senmiddelalderen (side 17-274) efterfølges af det 16. århundrede (side 275-477) og det 17. århundrede (side 478-633). De behandlede emner rækker sig fra adlens krigstjeneste (»Med harnisk og hest – om adel, krig og vold i dansk senmiddelalder« skrevet af Bjørn Poulsen samt »Den danske adel og den militære revolution« af Gunner Lind) over adlens godsdrift og

godssamling («*Adel og konge – tilbagegangen i adelig godsbesiddelse på Sjælland i senmiddelalderen*» af Erik Ulsig, «*Adelig godsdrift 1560-1620 – strukturer og resultater*» af E. Ladewig Petersen, «*Arv og godssamling – skifte af adeligt jordegods 1400-1660*» af Jens Villiam Jensen samt «*Adelens godsrigdom 1490-1660*» af Carsten Porskrog Rasmussen) til kulturhistoriske emner såsom «*Adel og kultur i det 15. århundredes Danmark, et essay*» af Harry Christensen, «*Adelen og kirkekunsten ca. 1400-1660*» af Eva Louise Lillie og «*Den danske adels dannelsesrejser i Europa 1536-1660*» af Vello Helk.

Gennemgående er der dog langt til forlagets anprisning på bogens bagside, hvor det bebudes, at der her foreligger «*den første samlede fremstilling af adelstanden og dens betydning i Danmarks historie*». En samlet fremstilling havde blandt andet krævet en betydelig mere omfattende redaktionel indsats først og fremmest med det formål at ændre bogens karakter af artikelsamling og en større indsats på bogens illustrationsside, hvor en del genbrug forekommer – og der faktisk kun er to illustrationer fra herregårde (siderne 229 og 336). Ydermere ville man i en sådan proces også have fået bedre greb om det nærværende anmelder vil tillade sig at betegne som nældens rod.

Nælden mere end antydes i Gunner Linds indledning, hvor der indirekte polemiseres mod bogens øvrige indledende afsnit, når det hævdes, at historikernes opgave bliver at forstå: «*hvordan og hvorfor definitionerne af samfundets overklasse ændrede sig, i stedet for at studere kvantitative ændringer i forhold til en konstant definition*». En slet skjult traditionskritik, der retter sig mod en videreførelse af 1800-årenes historikerstrid, kendetegnet ved navne som J.A. Fridericia, Gustav Bang, Anders Thiset (og i det 20. århundrede taget op af bl.a. Albert Fabritius og Svend Aage Hansen). En tradition, hvori man var stærkt optaget af en ideologisk præget diskussion om den gamle adels forfald og kildematerialets egnethed til at underbygge en sådan påstand. Antallet af adelsmænd, adelsslægternes antal og hvorvidt den danske adel i det 15. århundrede havde en stærk tilgang af nye slægter (Kr. Erslevs formulering) har nemlig været styrende for hovedparten af bidrag til dansk adelshistorie i næsten et århundrede. Et forhold, der rimeligt nok afspejles i bogens øvrige, historiografisk bevidste, indledningsafsnit; Troels Dahlerups (om senmiddelalderen), E. Ladewig Petersens (om det 16. århundrede), Leon Jespersens (om det 17. århundrede), men også i Knud Pranges overvejelser om adelens omfang i middelalderen samt i Knud J. V. Jespersens bidrag. Sidstnævnte er oven i købet nok den, der kommer nærmest til målsætningen om en samlet fremstilling af adelstanden og dens betydning i Danmarkshistorien, da den kgl. ordenshistoriograf i en fortrinlig, introducerende artikel (der dog er anbragt sidst i bogen) opridses den danske adels rolle i samfundsudviklingen – og i forhold til kongemagten – fra 1500-tallet og frem til lensafløsningen i tiden efter 1. Verdenskrig, om end titlen på artiklen kun lover «*Fra fødselsadel til rangadel – den danske adel 1600-1800*».

For den slægtshistorisk interesserede er der flere artikler af interesse. Lars Bisgaard skriver under overskriften «*Med slægtens samtykke*» om adelige testamenter 1340-1559 og Poul Enemark's bidrag om «*Adelige ægteskaber med unionspolitisk sigte, ca. 1420-1460*» bringer seks slægtstavler. Artiklen om «*Den danske adels dannelsesrejser i Europa 1536-1660*» af Vello Helk rummer fine eksempler på illustrationer fra stambøger, hvilket viser et overset potentiale i denne type af personalhistorisk kildemateriale. Det bidrag, der vel mest er tænkt og skrevet i den tidligere omtalte adelshistoriske tradition, er Knud Pranges. Ønsket om at øge vort kendskab til adelsslægternes eksistens i middelalderen, deres våbenføring og de enkelte slægtsmedlemmer kan vel forstås af de fleste slægtsforskere og dermed er denne artikel velegnet som introducerende læsning for den slægtshistorisk interesserede.

Hermed er vi så tilbage ved nældens rod. Forskellen mellem en historikerfaglig interesse for samfundets overklasse som magtfaktor og den politisk drivende stand stillet overfor en mere kulturhistorisk præget interesse for datidens mennesker, som enkeltindivider og

som familiemedlemmer. Forskellige positioner, der også bliver styrende for valg af tilgang, når den danske adels historie tages under behandling. Når det på bogens bagside hævdes, at bogen »*henvender sig til alle med interesse for dansk historie og kultur. For adelshistorisk interesserede, uanset om deres indgang til emnet er en bestemt adelslægt eller en lokal herregård, rummer den en guldgrube af stof*«, er det mere markedsføring end forbrugervejledning. For nok er det godt med de fine person- og stedsregistre sidst i bogen, men en guldgrube – set i forhold til registrene i *Trap Danmark* og *Danmarks Adels Årbog* – er dog at tage munden for fuld. Flere af bidragsyderne har selvfølgelig også bevæget sig ind på konkrete eksempler, når det drejer sig om herregårde og enkeltpersoner, men bogens opbygning er hverken baseret på en topografisk eller adelsgenealogisk systematik. Ej heller er det en samlet, bredere fremstilling af periodens adelskultur selv om flere af bidragsyderne leverer stof, der er velegnet hertil (e.g. side 62ff, 249f, 262ff, 290ff, 320ff, 335ff, 388ff). I stedet har redaktionen valgt at lade et ældre, skitsepræget bidrag fra festskriftet til Troels Dahlerup i 1985 om »*Adel og kultur i det 15. århundredes Danmark*« genoptrykke i en let revideret form.

Sammenfattende må det dog fastholdes, at størstedelen af de mange bidrag holder standarden, og hver for sig må betragtes som gode og nyttige bidrag til dansk adelshistorie omkring milleniumskiftet, der hermed bevæger sig bort fra Gustav Bang-diskussionen om den gamle adels forfald. Allerede Albert Fabritius påviste i sin disputats (1946), at slægters uddøen a priori inkluderes i definitionen af begrebet slægt, når vi definerer slægter som mandslinjer. Tør man ydermere tilslutte sig Knud Pranges dristige overvejelser, at måske en tredjedel af adelslæggerne (»de små adelslægger«) kun består af en enkelt mand – i en enkelt generation – taber de kvantitative betragtninger definitivt deres mening. Tilbage står dog fortsat Troels Dahlerups enkle og klare argument for også fremover at dyrke den danske adels historie (s.23): »*adelshistorie vil jo blot sige, at man starter sine studier der, hvor kilderne nu engang er, og hvad enten man er interesseret i politiske, økonomiske eller sociale problemer, lader sådanne emner sig bedst studere på det materiale, der gerne er rigest, dvs. at det for 1400-1500-tallets vedkommende er med hensyn til adelen ...*«

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Saxo. Kulturhistoria för Skåneland. Nr. 17. Essäer. Red.: Tor Flensmarck. Vä, Monitor Förlaget, Vä, 2002. 144 sider, ill. ISSN 0282-2245. Pris: 160 sv.kr. (for abonnenter: 130 sv.kr.).

Efter seksten årgange af denne årbog har redaktøren Tor Flensmarck fra og med dette nummer i stedet valgt at videreføre *Saxo* som en essaysamling. Indholdsmæssigt ligger hovedvægten fortsat, som det også fremgår af undertitlen, på Skåneland. Det vil i denne forbindelse sige landskaberne Skåne, Halland og Blekinge samt Bornholm, omend det redaktionelle forord fastslår, at selvom fællesnævneren er kulturhistorie og området Skåne-Lister-Blekinge-Halland-Bornholm, så er udvandringen til Amerika, indbyggere i grænselandene Småland, Gøtaland, på Sjælland og andre danske øer, endda borte i Jylland stof der kan være inspiration for et essaybidrag.

Om det er stofmangel eller en erkendelse af kulturhistoriens mangfoldige aspekter, der ligger bag redaktørens beslutning, må stå hen i det uvisse, men det foreliggende nummer kan trods alt fremvise nitten bidrag og tre boganmeldelser, hvilket ikke tyder på stofmangel. Da et af bidragene (Emigration. Af Birgitta Nilsson, side 42-45) påviser, at der udover emigrationen til Amerika også har været en udvandring til mange andre lande, forstår man redaktørens programmerklæring: Skåneland er kendetegnet af store kystområder og sejlbare farvande har som bekendt altid fungeret som transportveje for mennesker, varer og idéer.

Personalhistorisk betragtet er der som sædvanligt flere små godbidder. Kulturskribenten Björn Gyllix beretter om livet på Søderåsen efter Skånske Krig i 1670'erne (side 56-66) og bringer et bud på en sandsynlig anetavle og efterslægten for pastor Sthen Jacobsen (1642-1696) i Kägeröd, der tidligere har været bragt i SkåneGenealogen (1997, nr. 1, side 8-12). Stig Rosenlund trækker under overskriften »Den första bondeskalden« (side 97-112) forfatteren Pehr Thomasson (1818-1883) fra Jämshög i Blekinge frem af glemslen. Hans skildringer af landproletariatet – »Slaflivet i Sverige« – var meget læste og omdiskuterede i anden del af 1800-årene. Tor Flensmarck bidrager (side 129-131) med et identifikationsforsøg af en seglstampe tilhørende en Ketil Hakonsson. Den er fundet i Förslöv mellem Båstad og Ängelholm nær Hallandsåsen, og ud fra signetens skjoldform og majuskler dateres signeten til årtierne omkring år 1300. Det afbildede våben viser, at der antagelig er tale om et hidtil ukendt medlem af slægten Krognos, der fra midten af 1300-årene sad på Krapperup i Skåne. Endelig har heraldikeren Sigvard Mahler Dam under overskriften »Oluf Tuesen på Bornholm – rettelse & kommentar« (side 132-136) en redegørelse for drabet på Oluf Tuesen omkring 1502 og for hans hustru tilhørende slægten Uf, der iøvrigt uddøde på sværdsiden i 1700-tallet.

Tommy P. Christensen, museumsinspektør, Malmö Museers dokumentationsenhed

Sct. Nicolai kirke i Aabenraa. En bykirke gennem 750 år. Red. af Lars N. Henningsen. Aabenraa. Historisk Samfund for Sønderjylland, 2002. 344 sider, ill. (Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, 86). ISBN: 87-7406-071-6. Pris ikke oplyst.

Udgivelserne fra Historisk Samfund for Sønderjyllands udmærker sig ved at være af høj kvalitet, både i faglighed og layout. Denne bog er ingen undtagelse. Sct. Nicolai kirkes historie gennem 750 år beskrives af seks forfattere i en kraftigt indbundet og smukt illustreret udgivelse.

Kirkens historie er speciel i forhold til størstedelen af de danske kirkers, fordi placeringen i Sønderjylland, og fra 1864-1920 dermed Tyskland, har givet kirken en rolle som identitetsskabende institution for både danske og tyske. I dag eksisterer da også to menigheder inden for sognet, med hver sin præst, selv om tiden med giftermål på tværs af menighederne samt større tolerance har mindsket forskellene. Kirken er derfor ofte blevet brugt politisk, og præsternes danske eller tyske sindelag har været af stor betydning lokalt og regionalt.

Lennart S. Madsen skriver om kirkebygningens oprindelse og udvikling. Ved hjælp af arkæologiske og skriftlige kilder forsøger han at tidsfæste kirkens bygning og argumenterer for valget af den geografiske placering. Kirkerummets udsmykning gennem tiderne og forskellige restaureringer af kirken beskrives også i dette afsnit.

»Kirken i stiftet« af Günter Weitling fortæller om de til tider vanskelige administrative forhold, når Aabenraa blev en del af den politiske agenda i spændingsfeltet mellem dansk og tysk indflydelsesområde.

Jesper Thomassen fortæller i sit afsnit »Kirken i byen« om de lokale og regionale interesser, der påvirkede kirken økonomisk og religiøst. Kirkelige reformer, retninger og handlinger beskrives med udblik til regionen, og de særlige sønderjyske forhold fremstår klart.

Jørgen Jørgensen har en mere personalhistorisk synsvinkel i afsnittet »Kirken og præsterne«. Både danske og tyske præster samt andet kirkeligt personale beskrives kronologisk i forhold til de skiftende religiøse og politiske retninger.

Mogens Mølskov har et fint afsnit om kirkens orgler, og Per Borggaard skriver om Sct. Nicolai 2002. Det sidste afsnit skiller sig lidt ud fra de øvrige, idet en del af afsnittet har form af et interview med pastor Jørgen Jørgensen, hvor spørgsmålet om kirkens rolle i forhold

til udenlandske sognebørn tages op. De nyere kirkelige initiativer og samarbejdet mellem de to menigheder fører historien om Sct. Nicolai op til år 2002.

Bagerst i bogen findes noter og henvisninger for de enkelte afsnit. Litteraturhenvisninger findes fuldt udskrevet i noterne. Sammenblandingen af note- og litteraturliste virker ikke uoverskuelig, fordi der ved hjælp af dobbelt linieafstand er skabt god plads mellem hver note. Desuden er der udarbejdet en series *pastorum* opdelt efter danske og tyske sognepræster, hjælpepræster og diakoner.

Bogen er en fin kirkehistorisk gennemgang af Sct. Nicolai kirke og sogns historie. Udblik til regionale og nationale politiske og religiøse begivenheder og ændringer hæver bogen op til at beskrive en hel landsdels historie. Derfor kan ikke kun sognets indbyggere, men også interesserede i kirkehistorie og sønderjyske problemstillinger have glæde af at læse den.

Charlotte Lindhardt, cand.mag., Esbjerg

Jens B. Skriver: Moesgård. Historien om en herregård. Højbjerg, Moesgård Museum, 2001. 263 sider, ill. ISBN 87-87334-35-6. Pris: 248 kr.

Mange af de danske herregårde, der gennem århundreder var centre for stort set alle aspekter af samfundslivet, har igennem de sidste 50 år været nødt til at omdefinere deres rolle i samfundet. Vi er i dag blevet vant til at herregårde rundt omkring i landet er turistattraktioner, kursusjendomme eller hjem for museer o.lign. Det kan derfor være svært at forestille sig den rolle, disse godser spillede gennem århundreder.

Netop af den grund er en bog som Jens B. Skrivers beskrivelse af den østjyske herregård Moesgård, dens ejere og dens aktiviteter fra omkring 1300-tallet til ca. 1960 betydningsfuld. I krønikeagtig stil gennemgås århundredernes skiftende ejere af Moesgård og deres liv samt indretningen af såvel hovedgårdsdriften som beliggenheden, omfanget og forvaltningen af fæstegodset.

Bogen giver udtryk for et vigtigt skel, der deler beskrivelsen af Moesgårds historie i to dele – nemlig ejernes status som adelige eller borgerlige. Den første halvdel af bogen beskriver tiden indtil 1838, hvor Moesgård var ejet af forskellige adelige familier. Moesgård indgik bl.a. i 1600- og 1700-tallet i et godskompleks sammen med andre godser i området – bl.a. Vilhelmsborg, hvorfor forholdet til de omkringliggende godser er et gennemgående tema i hvert fald i den første halvdel af bogen. Efter en række økonomiske vanskeligheder for den sidste adelige ejer, Frederik Chr. Güldenchrone, sluttede den adelige epoke. I 1822 blev herregården sat på tvangsauktion og opkøbt af staten. Den anden halvdel af bogen beskriver Moesgård under den borgerlige jurist Thorkild Chr. Dahl, der købte gården i 1838 – og hvis familie boede på Moesgård indtil hans datters død i 1952. Endelig indeholder bogen to afsnit om hhv. parken og skovmøllen, hvis udvikling til sidst i bogen beskrives separat.

Vægtningen af tiden før og efter 1838 gør bogen traditionel i sin udformning – uden at dette på nogen måde skal forstås negativt. Det faktum, at perioden fra omkring 1300 til 1838 fylder lige så meget som de godt 120 år fra 1838-1960, er blot et bevis på det faktum, historikere oftest står overfor – nemlig at vi både har mulighed for og tilbøjelighed til at gå langt mere i detaljer med den nære fortid end med den fjerne.

Bogen søger med held at behandle såvel driften af Moesgård som dens ejere og deres liv ved siden af godset. Faktisk udgør sidstnævnte en ikke ringe del af bogen, og giver et godt indblik i godsejernes betydning – både lokalt og nationalt. På den anden side kommer Jens B. Skriver også ind på bøndernes forhold, hvilket bl.a. sættes i forhold til landboreformerne. Man kan hævde, at historien om ejerne i høj grad er personfikseret, men det-

te opvejes samtidig af de konkrete eksempler på godsets landbrugsmæssige drift og forholdene for de ansatte. Samtidig løfter beskrivelsen af ejernes politiske engagement beskrivelsen af Moesgård ud af det lokale område.

Bogen er rigt illustreret af kort og tegninger, af malerier og af fotografier. Især kortene er til stor hjælp i de mange beskrivelser af Moesgårds jorder og disses dyrkning – om end det for ikke-lokalkendte læsere kan gøre bogen en smule svært tilgængelig med de mange stednavne, der til tider præsenteres på en måde, der kan virke indforstået. Samtidig kan de mange kort også virke forstyrrende for en flydende læsning af bogen, da man fristes til at slå tilbage og sammenligne de forskellige illustrationer. På den anden side er kortene en forudsætning for, at man – også uden kendskab til lokalområdet – kan følge med i Moesgårds udvikling både som hovedgård og som landbrug. Desuden giver især den detaljerede brug af Ludvig Wesenbergs kort over Moesgård fra 1783 anledning til at få et grundigt billede af gården i slutningen af det 18. århundrede.

Tegninger over rumindretningen i hovedbygningen samt de øvrige bygningers funktioner giver et overblik, der ved hjælp af portrætter samt fotografier af indretningen i det 20. århundrede gør gården levende for læseren – og dermed giver læseren en umiddelbar fornemmelse af stedet. Endvidere er der i bogen en række fotografier af godsets arbejdere, der giver en god kontrast til de øvrige illustrationer. Læseren får således et visuelt indtryk af både herskab og arbejdere – på tværs af århundreder.

Beretningens afslutning rejser dog flere ubesvarede spørgsmål. For det første nævnes, at den sidste ejer Bothilde Dahl om sommeren holdt pensionat, men omfanget og indtægten ved dette behandles ikke. Langt mere beklageligt om end forståeligt er det, at forfatteren har valgt at slutte bogen med bortauktioneringen af herregårdens indbo i 1960. Man kan som læser ikke lade være med at længes efter det sidste led i Moesgårds historie – nemlig indretningen til museum. Selvom dette ikke direkte ville høre under historien om en herregård, så ville det være en afslutning på krøniken om Moesgårds historie som lokalitet.

Netop de to sidste afsnit – der tematisk behandler hhv. Moesgårds park og skovmøllen – må opfattes som et brud på krønike-stilen. Man kan dog ikke bebrejde forfatteren ønsket om at præsentere disse to dele af Moesgårds historie i deres egen sammenhæng netop for at undgå, at de kunne drukne i det samlede billede af herregården.

En mindre anke ved bogen er noterne, hvis nummerering starter forfra ved hver afsnit. Dette vanskeliggør i nogen grad brugen af noterne, da man hele tiden skal holde øje med afsnittets titel, men for en flydende læsning af bogen er dette absolut af mindre betydning. Som helhed forekommer bogen at henvende sig til lokalkendte og lokalt interesserede læsere, men også læsere med interesse for dansk herregårdshistorie kan have gavn af denne bog, der i krønikeform beretter om et væsentligt afsnit af danmarkshistorien – nemlig herregårdene, der efter århundreders større eller mindre dominans i vore dage oftest er henvist til alternative roller for at kunne bestå.

Susanne Krogh Jensen, stud.mag. i historie, Københavns Universitet

Ole Sohn: De drog mod øst. Danskeres udvandring til Rusland og Sibirien 1864 til 1919. København, Høst, 2003. 159 sider, ill. ISBN 87-14-29745-0. Pris: 299 kr.

I 1949 udkom værket »Danske Pionerer i Sibirien« baseret på et efterladt manuskript af H.P. Hjerl Hansen, tidligere finansminister og grundlægger af en lang række erhvervsforetagender. Hjerl Hansen var ligeledes igangsætter af et stort pioner- og kolonisationsarbejde i Sibirien og indsamlede beretninger fra mange af de medarbejdere, han gennem årene udsendte til Sibirien. Det velskrevne og rigt illustrerede værk er i sig selv et pionerarbejde og giver et glimrende indblik dels i sibiriske forhold og ikke mindst i de udsendte danske-

res indsats i Sibirien fra omkring forrige århundredeskifte og op til den russiske revolution.

Nu har forfatteren Ole Sohn med sin bog sat ny fokus på historien om de danskere, der drog østpå, til Rusland og Sibirien. Sohn har taget sit udgangspunkt i historien om den danske prinsesse Dagmar, der blev forlovet og gift med storfyrst Aleksander, som var tronfølger til det russiske rige. Måske har forfatteren ret i, at den danske prinsesses udvandring til Rusland var en medvirkende årsag til, at et mindre antal danskere valgte at udvandre østpå i stedet for at følge strømmen mod vest til Amerika. Den udvandring, der foregik fra Danmark til Rusland, var dog i højere grad en erhvervsudvandring, idet det oftest drejede sig om personer med særlige erhverv, f.eks. mejerister, gartnere, landmænd, som nød stor popularitet i de russiske østersøprovinser, hvor de blev forpagtere eller bestyrere på store russiske landbrug. Man ønskede en modernisering af kvægavl og mejeribrug, og dansk landbrug ansås for førende på området.

I andre tilfælde var udvandringen en følge af en hvervekampagne igangsat af danske firmaer med ønske om at etablere sig i Rusland. Danske mejerister nød stor international respekt, og efterhånden som danske firmaer fik etableret filialer i Rusland med udsendte danskere som ansatte, blev det muligt at eksportere russisk produceret smør til bagerier i Danmark. De udvandrede danske mejerister blev således konkurrenter til deres landsmænd i hjemlandet.

Sideløbende med indvandringen til Rusland foregik der også en intern migration. Rusland ønskede at ekspandere, og målet var at nå Stillehavskysten. Efterhånden blev større og større dele af Sibirien erobret og i de sidste tiår af 1800-tallet blev etableret en frivillig emigration. Russiske bønder kunne få statsstøtte til at slå sig ned i Sibirien. Den transsibiriske jernbane satte skub i denne udvikling. Tidligere kunne transport kun ske ad flodvejene i sommermånederne på grund af områdets lange vintermåneder med hård frost. Det var dog ikke kun landmænd med gode overlevelsesevner, der slog sig ned i Sibirien. Den russiske stat sendte i tusindvis af fanger og personer, der var dømt til deportation, øst på. Selvom deportationen i mange tilfælde var tidsbestemt, forblev mange af disse kriminelle og politiske fanger i Sibirien, da de sjældent havde noget at vende hjem til. Den regeringsregulerede indvandring til Sibirien trak ikke så få udlændinge med sig og heriblandt også danskere. Beretningerne om disse menneskers nye tilværelse med mange og hårde strabadser minder en del om nybyggerberetningerne på prærien i Nordamerika. Derfor kalder forfatteren også Sibirien for Det nye Amerika.

Efter oktoberrevolutionen måtte mange danskere flygte hjem til Danmark, da udenlandske statsborgere ikke var velsete, og tiden mellem de to verdenskrige satte således en stopper for tilværelsen mod øst. I begyndelsen af 1920'erne opstod en russisk koloni i København af hjemvendte danske emigranter med deres russiske ægtefæller og børn.

Danske telegrafister udgør en ikke ringe del af de danskere, der bosatte sig mod øst. Store Nordiske Telegrafiselskab blev grundlagt 1869 på initiativ af C.F. Tietgen, og der skulle nedlægges kabler gennem Rusland og Sibirien til Kina og Japan. I den lille centralasiatiske grænseby Kjakta var en mindre danskerkoloni, da flere af telegrafisterne havde medbragt deres danske hustruer og børn. I selskabets russiske afdeling var en række åremålsansatte danske telegrafister, som efter kontraktens ophør blev ansat i den russiske telegrafitjeneste. Andre fik kontrakten med selskabet forlænget, ikke sjældent på grund af ægteskab med sibiriske kvinder, som tilfældet var med Aage Sarauw, hvis historie bliver fortalt.

Forfatteren krydrer sin historie om danske i Rusland og Sibirien med skildringer af danske skæbner baseret på de pågældendes dagbøger og erindringer. Det gør bogen interessant at læse, idet man kommer ned på individniveau og får indblik i en del af det hverdagsliv, som mødte disse udvandrere i det fremmede. Livshistorierne knyttes sammen med

forfatterens beretning om russisk historie.

Det er et flot værk med mange smukke billeder, men har man kendskab til Hjerl Hansens bog, vil det bemærkes, at en stor del af billederne stammer fra dette værk. Trist at bogen mangler et sted- og navnerregister. Det ville være ønskværdigt, hvis værket kunne give inspiration til videre udforskning af emnet, som langt fra er udtømt.

Birgit Flemming Larsen, Aalborg

Redaktionen har modtaget følgende ...

Redaktionen modtager mange spændende bøger i løbet af året, og til mange af dem finder vi heldigvis også en anmelder. Vi vil fremover bringe lister over de bøger, der ved redaktionens slutning ikke er blevet anmeldt endnu. Nogle af titlerne er dog allerede sendt til en anmelder, og resultatet kan forhåbentlig ses i det næste nummer af Personalhistorisk Tidsskrift. Disse bøger er markeret med en lille stjerne (*). Interesserede anmeldere er altid velkomne til at rette henvendelse til redaktionen.

Slægtsforskning

Hans H. Worsøe: Håndbog i slægtsforskning. 4. udgave. Politiken, 2002. 248 s. (*)

Charlotte S. H. Jensen: På sporet af slægten. Arbejdsbog til slægtsforskning. DR Multimedie, 2002. 96 s. (*)

Slægtsbøger

I alle de riger og lande. Anders Fogh Rasmussen og fortiden. Red. af Birgit Øskov m.fl. Slægten, 2003. 57 s.

Nina Ryder Bjerneboe: Før farmor. Strejflys over Birgitte Ryders slægt. Slægthistorisk Forlag, 2002. 106 s.

Biografier og erindringer

Inger Sørensen: Niels W. Gade. Et dansk verdensnavn. Gyldendal, 2002. 429 s.

Kristof Glamann: En blandet landhandel. Historiker, fondsdirektør, brygger. Gyldendal, 2002. 254 s. (*)

Hans Bonde: Kampen om ungdommen. Niels Bukh. En politisk biografi. Museum Tusulanum, 2003. 270 s. (*)

Jørgen Lyngbye: Lyssagen. Niels Finsen og hans team på Finseninstituttet. Gyldendal, 2003. 186 s.

Arkivoversigter

Landsarkivet for Sønderjylland. En arkivoversigt. Landsarkivet for Sønderjylland, 2002. 384 s. (*)

Erik Nørr: »Så længe I holder fast i os, vil vi holde fast i jer«. De sønderjyske foreninger i Køge og i Roskilde Amt 1889-2001. Køge Byhistoriske Arkiv, 2002. 59 s.

Danmarks historie

Marsk Stig og de fredløse på Hjelm. Red. af Pauline Asingh og Nils Engberg. Ebeltoft Museum og Jysk Arkæologisk Selskab, 2002. 344 s.

Niels H. Kragh Nielsen: Galgehøj og rettersted. Henrettelsernes historie i hertugdømmet Slesvig 1550-1850. Historisk Samfund for Sønderjylland, 2002. 309 s.

Karsten Skjold Petersen: Geworbne krigskarle. Hvervede soldater i Danmark 1774-1803. Tøjhusmuseet og Museum Tusulanum, 2002. 399 s.

Adam Tybjerg Schacke: Enkelt- og enestegårde på Fyn. I dyrkningsfællesskabets tid. Landbohistorisk Selskab, 2003. 183 s. (*)

Tim Knudsen: Dansk demokratihistorie. Bind 1: Da demokrati blev til folkestyre. Akademisk Forlag, 2001. 175 s. (*)

Sønderjylland

Leif Sestoft: Drømmen om Danmark. Det danske Flensborgs blomstring og fald 1830-1875. Studiefdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 2002. 370 s.

Hans Schultz Hansen: Dansk jord på danske hænder. Foreningen Landeværnet og den nationale jordkamp i Sønderjylland 1927-2002. Historisk Samfund for Sønderjylland, 2002. 226 s.

19 myter i Sønderjyllands historie. Red.: Axel Johnsen og Birgitte Thomsen. Historisk Samfund for Sønderjylland, 2002. 256 s.

Kildeudgaver

C.F. Brickas litterære dagbog 1873-1878. Udg. af Claus Bjørn og Christian Larsen. Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 2002. 196 s.

Kildeudgivelse og kildebennyttelse. Kildeskriftselskabet 1877-2002. Red. af Gunner Lind. Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 2002. 110 s.

Heraldik

Steen Clemmensen, Ole Rostock, Sven Tito Achen: Dansk heraldisk bibliografi 1569-1999 Heraldisk Selskab, 2002. 294 s.

Erling Svane: I Skjoldet springe Løver. Afledninger af kongevåbenet. Syddansk Universitetsforlag, 2002. 188 s. (*)

Vejledning til manuskriptforfattere

Manuskriptet afleveres på diskette eller e-mail sammen med en tilhørende udskrift. Samtidig oplyses det, hvilket tekstbehandlingsystem der er anvendt og i hvilken version (f.eks. Word 97 eller WordPerfect 5.1). Manuskriptet bør ikke – uden særlig aftale med redaktionen – overstige 15 sider á 3.000 typeenheder.

Benyt normal linieafstand (1½ linie) samt bred margin. Teksten skrives uden orddeling, med fast forkant og så få koder som muligt. Ord, der ønskes fremhævet, skrives med kursiv. Håndskrevne rettelser bør ikke forekomme.

Artikeloverskriften skrives med stor, fed skrift. Afsnitoverskrifter skrives med normal (12 punkt) fed skrift. Under artikeloverskriften placeres forfatternavnet, skrevet med kursiv.

Efter forfatternavnet skrives en manchete i kursiv på 4-8 linier, der angiver artiklens formål og/eller hovedresultater.

Noter skrives som slutnoter med samme skrifttype som brødteksten. Notenummereringen skrives med arabertal.

Fremmedsprogede citater bør almindeligvis oversættes til dansk, ligesom fagudtryk og begreber, der ikke umiddelbart kan forudsættes bekendte, skal forklares i en note. Bog- og tidsskrifttitler skal skrives med kursiv.

Forfatteroplysninger (navn, fødselsår, stilling, ansættelsessted eller privatadresse samt tidligere relevante publikationer) skrives nederst på artiklens sidste side eller i en særlig fil.

Da redaktionen tilstræber at gøre tidsskriftet så levende som muligt, bør artiklen ledsages af mindst én illustration for hver fem tryksider. De tilhørende billedtekster anbringes i en særlig fil. Husk at anføre, hvilken billedtekst der hører til hvilken illustration.

Redaktionen modtager gerne scannede billeder på diskette, men disse skal anbringes i særlige filer.

Eventuelle udgifter i forbindelse med anskaffelse af illustrationsmateriale kan efter aftale refunderes af tidsskriftet.

Redaktionen forbeholder sig ret til at gennemføre ændringer i teksten. Sådanne ændringer vil dog blive forelagt forfatteren til udtalelse.

Når manuskriptet er godkendt, og der foreligger korrektur, kan forslag til rettelser – herunder udvidelse af tekst eller noter – ikke påregnes at blive fulgt af redaktionen.

Forfattere af artikler får tilsendt ti gratis eksemplarer af det pågældende hæfte. Forfattere af småstykker modtager fem gratis eksemplarer. Anmeldere af bøger modtager ét eksemplar.

PERSONALHISTORISK
TIDSSKRIFT

ÅRGANG 123

2003

REDIGERET AF SAMFUNDETS SKRIFTUDVALG

VED

MICHAEL BACH, GITTE BERGENDORFF HØSTBO, CHRISTIAN LARSEN,
STELLA BORNE MIKKELSEN OG ANNE DORTHE SUDERBO

Indhold

Artikler:

<i>Peter Ulf Møller og Wieland Hintzsche: Hvornår og hvor blev Morten Spangberg født?</i>	1
<i>Jørgen Østergaard: Når man har stillet træskoene</i>	13
<i>Bodil Clausen: Skipperslægten Hundevad i 1700-tallets Haderslev</i>	55
<i>Lise Selvig Olsen: Jakob Nielsen Gyldenstiernes efterslægt – fra højadel til lavadel ca. 1320-1550</i>	65
<i>Ole Færch: Fru Inger i Suldrup</i>	121
<i>Villads Villadsen: Langstedstudier II</i>	160
<i>Adam Lindgreen: De døde skylder man kun sandheden. En verden til forskel mellem Eibeschütz-familien og Espenschied-familien</i>	182
<i>Carl E. Jørgensen: Elever i Grenaa Latinskole 1700-1736</i>	193
<i>Carl E. Jørgensen: Nordjyske latinskoleelever 1700-1740</i>	202

Småstykker:

<i>Bent Østergaard: Fejl og fakta i historiefremstilling</i>	86
<i>Nils Vollertsen: Historien om Slesvig-fiskeren Heinrich Christian Leopold Nanz' (Lazarus) jødiske herkomst</i>	88
<i>Su. Cedergreen Bech: Datasupplement til Dansk Biografisk Leksikon</i>	90
<i>Svend Balslev: Flere supplementer til Dansk Biografisk Leksikon</i>	92
<i>N.H. Frandsen: Weilbachs kunstnerleksikon – lidt post festum</i>	94
<i>Troels von Haven: Hvorfor fuskede Holberg?</i>	212
<i>Steen Thomsen: Lidt mere om de Torup og Skanderborg Ladegårds bønder</i>	217

Orientering:

Generalforsamling 2003	221
Resultatopgørelse og balance 2002	227
Nyt fra Norden	230

Anmeldelser

Charlotte Appel, Peter Henningsen og Nils Hybel (red.): Mentalitet og historie (<i>Michael Bregnsbo</i>)	103
Michael Bach: Danske slægtsbøger 1986-2001 + Anna-Sophie Tutein Langfeldt: Legatstamtavle for Det Tutein'ske Familielegat (<i>Jørgen Mikkelsen</i>)	104
Elisabeth Bloch m.fl. (red.): Over Øresund før Broen (<i>Stella Borne Mikkelsen</i>)	105
Ole Degn: Borgere og bybefolkning (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	
Gertrud Hvidberg-Hansen: Brendekildes billedverden – stemning og skæbne (<i>Stella Borne Mikkelsen</i>)	108
Torben Grøngaard Jeppesen (red.): Danskere og danskheden i USA (<i>Tommy P. Christensen</i>)	108
Marianne Johansen og Helle Halding: Thi de var af stor slægt (<i>Henrik Lørdam</i>)	110
Martin Klatt: Flygtningene og Sydslesvigs danske bevægelse 1945-1955 (<i>Peter Hertel Rasmussen</i>)	112
John T. Lauridsen: Samarbejde og modstand (<i>Peter Hertel Rasmussen</i>)	113
Hedda Lundh: Ikke noget theselskab (<i>Henrik Lundtofte</i>)	114
Margit Mogensen: Rigsarkivet. Husene på Slotsholmen (<i>Poul Steen</i>)	115
Sebastian Olden-Jørgensen: Til kilderne! Introduktion til historisk kildekritik (<i>Stella Borne Mikkelsen</i>)	117
Hans J. Bendixen: Kongen bød til dette Ondes Hæmmelse og Lindring. Ni fortællinger om hvordan husdyrenes sygdomme blev bekæmpet ... (<i>Tommy P. Christensen</i>)	232
Jørgen og Steffen Duus: Håndværk – da det var håndens værk (<i>Børge Stollenberg Heidemann</i>)	234
Ediths historie. Holger Drachmanns muse Edith skriver om sit liv i breve ... Udg. af Lica Weis Næraa (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	235
Niels Ole Frederiksen og Poul Henrik Jensen: Rejse i dødens fodspor. Beretning fra en overlevende kz-fange (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	235
Jørgen Hornemann: Danmarks statsmand. A.P. Bernstorff og hans samtid (<i>Peter Hertel Rasmussen</i>)	236
Kancelliets brevøger vedrørende Danmarks indre forhold 1655, 1656, 1657. Udgivet ved Ole Degn (<i>Christian Larsen</i>)	238
Susanne Malchau: Kærlighed er tjeneste. Søster Benedicte Ramsing – en biografi (<i>Hedi Tüchler</i>)	239
Kjell Å. Modéer: Patriot i gränsland. Einar Hansen – entreprenör och mecenat (<i>Tommy P. Christensen</i>)	241
Informationsserien 1-6. Udgivet af Statens Arkiver (<i>Helga Mohr</i>)	242

Sune Persson: "Vi åker till Sverige". De vita bussarna 1945 (<i>Harald Runblom</i>)	244
Riget, magten og æren. Den danske adel 1350-1660. Red. af Per Ingesman og Jens Villiam Jensen (<i>Tommy P. Christensen</i>)	246
Saxo. Kulturhistoria för Skåneland. Nr. 17 (<i>Tommy P. Christensen</i>)	248
Sct. Nicolai kirke i Aabenraa. En bykirke gennem 750 år. Red. af Lars N. Henningsen (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	249
Jens B. Skriver: Moesgård. Historien om en herregård (<i>Susanne Krogh Jensen</i>)	250
Ole Sohn: De drog mod øst. Danskeres udvandring til Rusland og Sibirien 1864 til 1919 (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	251

Register til Personalhistorisk Tidsskrift 2003

Ved Arne Julin

Personerne anføres som hovedregel på deres slægtsnavn, således som det er anført i teksten. Sammensatte navne, f.eks. Lente-Adler, sættes på første dels begyndelsesbogstav, altså i det nævnte tilfælde på L. Partikler som von, de, des, de la, zum o.s.v. ses der bort fra; f.eks. sættes des Vignes under V. Som hovedregel kan det ikke påregnes at finde navne, der alene optræder i noter og litteraturlister.

- Aabye, Laurits**, vicerådmand, 165 – **Lauritz**, 179 – **Thomas**, konrektor, prof., 165
- Aaes, Peder**, kromand, 45
- Aakjær, Jeppe**, digter, 30-31
- Aaninaaq**, grønlander gift med Uvdloriak, 95
- Aarup**, slægt fra Ullits og Kal(le)strup, 132, 158
- Abildstrøm, Harry**, 90 – **Jytte**, far Harry Abildstrøm, 90
- Absalon**, ærkebiskop, 111
- Achelis, Thomas Otto**, 60
- Achen, Sven Tito**, 255
- Achton, Marcus**, arveforpagter, 38
- Adriansen, Inge**, 53
- Agard, Petrus Nicolai**, 71
- Agardis, Andreas**, 65
- Agerby, Georg**, 221, 226
- Ahlefheldt-Laurvig, Ingegerd Johanne Marie Henriette**, komtesse, g.1. Damski, g.2. Juncker, 93 – **Preben Ferdinand**, greve, gesandt, 93
- Alaufesen, Kristian Jakob Hans Peter**, 95
- Alberg, Herman Ponik**, apoteker i Grenå, 201
- Aleksander**, storfyrste, 252
- Alenius, Marianne**, 114
- Alhey, Niels Pedersen**, skipper, 24
- All, Hans Henriksen**, elev, 204
- Ammitzböll, Ivan**, proprietær, 51
- Ancher, Else Poulsdatter**, g. Hansen, 160, 164, 177
- Andersdatter, Else**, g. Schiønning, 145 – **Marine**, Oustrup, 121, 124, 154
- Andersen (Anderssøn), Alex**, 53 – **Anders**, elev, 199 – **Ane Kirstine**, g. Frøkjær, 38 – **Asta**, Olsker, 36 – **Bertel**, Hørby, 156 – **Vesterris**, 126 – **Christen**, elev, 194-195 – **Dorrit**, 242 – **Ernst**, 90 – **Finn**, 221, 226 – **H. C.**, forfatter, 13-14 – **Iver**, til Hollufgård, justitsråd, 164 – **Jens**, elev, 206 – **Jesse**, 75 – **Logenker**, 75 – **Johan Johannes Ole Kristian**, grønlandsk fanger, 96 – **Kirsten**, g. Frøkjær, 38 – **Kjeld**, Lundby, 121, 125 – **Lars**, skipper, 200 – **Laurids**, elev, 208 – **Laurits**, kommunaldirektør, 192 – **Lise Præstgaard**, 235 – **Louise Karen Eunike Sofie**, g. Danielsen, 96 – **Mikkel**, elev, 207 – **Niels**, Torup, 148 – **Ole**, 53 – **Ove**, elev, 195 – **Per**, 61 – plovmand, 126 – **Peter Sigaard**, Bording, 36 – **Søren**, elev, 207 – **Valdemar**, 158
- Andreasdatter, Anna Elisabeth**, datter af A. Jacobsen, 62 – **Ellen**, datter af A. Jacobsen, 62
- Andreassen, Kaarale**, grønlander, 95 – **Mogens**, 90
- Andrup, Melchior Chr.**, kristendomsskoleholder, 210 – **Thomas**, rektor, 211
- Anna**, kejserinde, 7
- Appel, Charlotte**, 103
- Aron**, fra Kangeq i Grønland, gift med Persita, 95
- Asingh, Pauline**, 255

- Asmussen, Jes Peter**, 90
Asser, Jens, elev, 208
Astrup, Ellen Margaretha Lovisa, 21
Auken, Gunnar, 90 – **Kirsten**, g. m. Gunnar Auken, 90
- Baack, Lawrence J.**, 238
Baad, slægt, 70
Baagøe, Carl, 163
Baar, Mathias, 63
Bach, slægt fra Vesthimmerland, 158 – **Michael**, redaktør, 103-104, 119, 223-224, 232
Bachmann, Jens, 198 – elev, 198
Bager, Poul Eriksen, bager i Hjørring, 205
Bagge, Jens Sørensen, elev, 198 – **Peder**, elev, student, 198 – **Søren**, kapellan, 198
Baggesen, Jens, digter, 39
Bak, Niels, skoleholder, 194
Ballhausen, Carl Johan, hustru Ingrid Ballhausen, 90 – **Ingrid**, g. m. Carl Johan Ballhausen, 90
Balslev, Svend, 179 – landinspektør, 91-93
Bang, se også Kyng, Pedersen – **Anders Jensen**, præst, 197 – **Gustav**, 247 – **Jens**, købmand, 195, 197 – **Jens Jensen**, renteskriver, kammerråd, 195 – **Mikkel Pedersen**, elev, 198 – **Poul**, sognepræst i Skagen, 206 – **Rasmus Jensen**, skipper og købmand, 196
Bang-Mikkelsen, 181
Banner, slægt, 69, 76-77 – **Anders Nielsen**, 81 – **Brune Erik Eriksen**, 79, 81 – **Erik**, 157 – **Erik Brune**, 69, 78-79, 81 – **Jens Eriksen**, 81 – **Mette J.**, g. Eriksen, 81 – **Niels Eriksen**, 78, 78-79, 81, 85 – **Niels Pedersen**, til Eskær, 78 – **Peder Nielsen**, 78
Barfod, Frederik, 10, 12 – **Immanuel**, 181
Barner, Konrad, 84
Bartram, Grethe, 115
Bauer, Dorothea, 191
Baur, fhv. feltskærer og korporal, 206 – **Johan**, elev, 206
Bay, Ole, historiker, 246
Bech, Hans, 205 – student, 205 – **Peder**, elev, 206
Becher, T. A., 156
- Beck, Maria**, Bråby ved Haslev, 46 – **Mette Catrine**, g. Dreyer, 173 – **Vilhelm**, indremissionær, 41
Begtrup, Holger, 53
Benderup, lavadelsslægt, 121 – se også Poulsen, Vognsen
Bendixen, familie, 232 – **Hans J.**, 232, 234 – **Peder**, elev, 196
Benedictow, Ole Jørgen, historiker, 246
Bentsen, Christen, elev, elev, 207
Bentzon, Harriet Drachmann, forfatter, 235 – **Povl**, etatsråd, 235
Benzon, Harriet, g. Benzon, 235 – **Peder**, til Havnø, 142, 144 – **Povl**, 235
Berckentin, konst. udenrigsminister, 238
Berglund, Anne Sophie, g. Berthelsen, 95 – **Jonas Sivert**, 95
Bering, Vitus, 215-216 – opdagelsesrejsende, 1, 5, 11-12
Berling, H., 212
Bernadotte, 245
Berns, Else, 169
Bernsdorff, Andreas Peter, greve, 236-237
Bernstorff, familie, 237 – slægt, 238 – **Christian**, preussisk udenrigsminister, 238 – **J. H. E.**, 237-238
Berntz, Hieronymus Christiansen, købmand, 160, 177 – **Johanne Hieronimidatter**, g. Langsted, 160-161, 170
Bertelsdatter, Anne, g. Kras, 130 – **Anneken**, g. Jensen, 63 – **Inger**, g. Lauridsen, 130
Bertelsen, Anders, Vesterris, 132 – **Christen**, tømrer, 205 – **Esbern**, 137 – **Jens**, 134 – **Jes**, i Skovbo, 131 – **Jørgen**, Åbenrå, 59 – **Laurids**, Vesterris, 129
Berthelsen, Esra Abraham Peter, 95 – **Judithe Debora Eleonora**, g. Lund, 98 – **Lukas Jefta Aron Klaudius Poul Egede**, fanger, 95 – **Marie Elisabeth Monica Ingeborg**, g. Heilmann, 99 – **Rasmus**, 94 – **Rasmus Storm Josva Berthel**, 95
Beuer, Dorothea, 191
Bielke, Margr. Thuresdatter, g. Nielsen, 81 – **Margrete Turessdatter**, 67
Bild, slægt, 68, 71, 73 – **Strange Pedersen**, 69, 74
Bildt, Knud, til Havgård, 126 – **Torlof**, til Hassinggård, 126

- Bille, Anders**, rigsmarsk, 239
Billeskov Jansen, F.J., 90
Billum, Mads Pedersen, elev, 195 – **Søren Pedersen**, elev, 194
Bilt, Elef Elefsen, 81 – **Strange Pedersen**, 81
Bircherod, Jens, 157-158 – student, 208
Birket Smith, S., 201, 211
Birkler, Jesper, 54 – præst, 33
Bisgaard, Lars, historiker, 246-247
Bissen, H. W., billedhugger, 25
Bjørnsen, Anna Christina Willumsdatter, g. Hundevad, 56-57 – **Jørgen**, 61 – **Jørgen Wilhelm**, 62 – **Lauritz**, brygger, 218 – **Wilhelm**, 61 – **Willum**, 56-57
Bjeldkåker, Sture, 101
Bjerre, Solvejg, 54
Bjerregaard, Kristjane, Ø. Jølby, 34
Bjørn, Claus, 255 – **Hans**, historiker, 246
Bjørneboe, Nina Ryder, 254
Bjørnvad, Anders, 53
Blaabjerg, Anton, 121, 132-133, 155, 157
Blau, apoteker, 173
Blicher, Frederik, 17 – **Malvine**, 17 – **Steen Steensen**, digter, 45
Blichfeld, Amdi Knudsen, præst, 197 – **Frans Knudsen**, præst, 197 – **Knud**, byfoged, 197
Bloch, Elisabeth, 105 – **Jørgen Carstens**, 179, 212 – **Niels**, herredsfoged, 149 – **Peder Sørensen**, elev, 195 – **Sidsel Nielsdatter**, g. Ged, 149 – **Tønne**, biskop, 171
Block, Peder, karl, 152
Blome, Henrik, lensmand, 155 – **Otto**, diplomat, 238
Bodilsønner, slægt, 110
Boeck, Hector, kaptajn, 53
Bohr, Niels, fysiker, 48
Bomøve, slægt, 69 – **Niels Pedersen**, 81 – **Peder Nielsen**, 69, 81, 84
Bonde, Hans, 254 – **Kristine Karlsdatter**, g. Eriksen, 81
Borgaard, Per, 249
Borman, Hans, elev, 207
Bornemann, Cosmus, borgmester, 178 – **Hedvig Susanna**, g. Nielsen, 178
Boyesen, Hans Jensen, proprietær til Vanggård, 204
Bradskov, borgmester, 212
Brahe, Axel, 148 – **Otte**, 138, 156 – lensmand, 129, 131, 145, 147 – **Otto**, 123 – til **Knudstrup**, hovedsmand, 123-124, 126 – **Tyge**, 103
Brams, Laurs, Findelstrup, 145
Bramsen, B., 90 – **Henrik**, 90
Brandt, Aage, 53 – **Bertha Lorenze**, g. Graae, 18 – **Otto**, 237
Bredahl, Peter, kaptajnkommandør, 7, 11
Bredal, Peter, viceadmiral, 215
Bredsdorff, Elias, 90
Bregendal, Anders, elev, 207
Bregnsbo, Michael, 104
Brejll, Erik, Ringkøbing, 219-220
Brems, Christen Laursen, herredsskriver, 152
Brendekilde, kunstner, 108
Brenderup, se også Mouridsen – **Niels Mouridsen**, til Kvotrup, 126
Brendholdt, Kirsten Hansdatter, g.l. Thoboe, g.2. Langsted, 167
Breza, E., 192
Bricka, C. F., 156, 255
Brieg, Karen, musiklærerinde, 114-115
Brilling, Bernhard, 183, 192
Bro, Henning, 106
Broch, hovmester på Gl. Estrup, 198 – **Christen**, hovmester, 198 – **hører**, 198 – **Ole**, sognepræst, 198
Brochenhus, Oluf, 129 – til Sebber kloster, 128
Brockenhus, Per, 147
Brohm, Marie Elisabeth, enke, 169
Brok, slægt, 68 – **Axel Lagesen**, 81 – **Esge**, 81 – **Eske**, 84 – **Lage Jensen**, 81
Brorson, Hans Adolph, salmedigter, 53
Brun, Jens Nielsen, 194 – **Niels Jensen**, skoleholder, 194 – **Thomas**, elev, 211
Bruun, Lars, Ellidshøj, 135
Brygger, Jens Nielsen, 198 – **Peder Jensen**, elev, 196 – **Rasmus Jensen**, elev, 198
Bryndum, A. E., landsdommer, 217-219
Brødbæk, Karen Jensen, 46
Brøste, Esther Sofie, g.l. Lauritzen, g.2. Juncker, 92 – **Søren Sørensen**, kommissionær, 92

- Buch, Didrik Madsen**, rektor, 205
Buchhave, Jens, sognepræst, 208
Buchter, Thorkild Karl, ingeniør, 92
Bugge, slægt, 65 – **Erik**, 75, 81 – **Erik Jepsen**, 83 – **Gotskalk**, 70 – **Helene**, 71 – **Jep.** 70, 75, 80-81 – **Jørgen**, 75, 81, 83-84 – **Niels**, 70-71, 77, 83-84 – til Hald, 66
Buhl, Vilhelm, minister, 241
Bukh, Niels, 254
Buss, Emilie, 26
Butzkowski, Philipp Wilhelm, stabskirurg, 5-12
Bygom, Peder, Ålestrup, 148
Byrialsen, se også Poulsen – **Morten**, Glerup, 153-154 – **Niels**, herredsfoged, 151 – **Poul**, 148-149
Byssing, Mathias, præst, 197 – **Rasmus**, student, 197
Bærentz, Hieronymus, 165
Bøeg, Chr. Fr., postmester, 59 – **Jens**, færgemand, 59
Bøgh, Anders, institutleder, lektor, 83-84
Bønnelyche, Svend Gregers, generalkonsul, 242
Børglum, Christen, elev, 200 – **Knud Jensen**, kloker, 200 – **Niels Knudsen**, degn, 200
Børialsen, se også Poulsen
Børkop, Peder, 218
Bøytler, Jørgen, 54
- Callesen, Jens**, Haderslev, 61 – kniplingshandler, 59 – søn af Kalle Rasmussen, 63 – **Rasmus**, Erlev, 63
Carstensen, Anna Sophia, g. Hundevad, 58 – **Herman**, tobaksspinder, deputeret, 58
Cedergreen Bech, Sv., cand. mag., studie-
 lektor, 90-91
Charlotte Amalie, prinsesse, 166
Christensdatter, Anne, g.1. Jude, g.2. Mortensen, 124, 125, 137, 142, 145 – g. Brems, 152 – **Barbara**, 124, 139 – **Birgitte**, 138 – **Else**, g. Christensen, 138 – **Gjertrud**, 138 – **Inger**, g. Kjærulf, 152-153 – g. Thamesen, 124-125, 139 – **Karen**, 138 – g. Iversen, 121, 125 – **Kirsten**, 138 – g. Jensen, 138 – **Maren**, 218 – g. Christensen, 142-143 – g. Mortensen, 121 – g. Mortensen i Mosbæk, 125 – g. Nielsen, 217
Christensen, Adam, elev, 207 – **Anders**, Hørby, 132 – Rise, herredsfoged, 145 – **Anne Marie**, 187 – **Bertel**, 134 – **C. T. O.**, ejendomsægler i Kbh., 49 – **Christen**, 138 – elev, 200, 204 – **Clemens**, snedker, 205 – **Cornelius**, elev, 203 – **E. Tang**, 159 – **Erik**, bager, 205 – **Hans**, 1696, 10 – **Harry**, historiker, 246-247 – **Helle**, Svenstrup, 138-139 – **Iver**, 53 – **Jens**, 121-122, 125 – herredsfoged, 125, 137-138 – Svenstrup, 124 – Vesterris, 148 – **Jens Chr.**, Dorf i Vendsyssel, 46 – **Jens Christian**, lærer, kulturminister, 44 – **Just**, 124-125, 139-141, 142, 144 – **Ludvig**, degn i Års, 145 – **Maren Kirstine**, g. Christensen, 44 – **Morten**, 145 – Suldrup, 142-144 – **Niels**, 138 – elev, 204 – Kielstrup, 153-154 – Tårup, 138 – **Peder**, 218 – bagersvend, 182, 185-187, 189-190 – elev, 194 – **Poul**, 121, 132, 136, 145, 155-158 – drabsmand, 152 – herredsskriver i Fleskum, 152 – **Søren**, elev, 194, 203-204 – Holt, 153 – Rise, 145 – **Tommy P.**, museumsinspektør, 106, 110, 221, 226, 234, 242, 248-249 – **Victor Immanuel**, 182-183, 186, 188, 192 – **Villads**, 157 – **William**, 156 – **Vilhelm Edvard**, 192
Christian I, 67-68, 83
Christian II, 68, 157
Christian IV, 129, 132, 150
Christian VI, 233
Christiansen, Ib, fisker i Hjerting, 23 – **Poul Verner**, 159 – **Studt**, 92
Christie, slægt, 180 – **Andreas**, præst, 171, 174 – **Hans Langsted**, 174 – **Magdalene Margrethe Koren**, g. Langsted, 171, 174 – **Werner Hosewinkel**, toldkasserer, 174
Christiernsdatter, Kirsten, g.1. Wærre, g.2. Jude, 133-134
Christoffer af Bayern, 68
Christoffersen, Ths., Gøttrup, 36
Clasen, Charlotte Juliane Jokebed, g. Danielsen, 96 – **Pavia Peter Vitus**, grønlandsk fanger, 96
Clausdatter, Anna, g. Petersen, 58

- Clausen, Bente**, 54 – **Bodil**, 55, 64 – **Hele-
ne Sophie Winther**, 39 – **Henrik**, skov-
foged, Nyborg, 49 – **Jørgen**, ejer af
Hundevad, 60 – Hundevad, 56 – **Mik-
kel**, 87 – **Nanna Floor**, 242
- Clemmensen, M.**, 186 – **Steen**, 255
- Collin, Edvard**, 13-14 – **Henriette**, 13-14
- Columbus**, opdagelsesrejsende, 103
- Cour, Vilhelm la**, redaktør, 53, 70, 84
- Cramer, Catharina Dorothea**, g. Nissen, 57
– **Peter Bendixen**, deputeret, 57
- Crone, F. E.**, 181
- Cæsar**, kejser, 103
- Daa, Dorthe**, til Torstedlund, 142 –
Jørgen, til Gammelbygård, 130
- Dabelsteen, Th. J.**, 186
- Dagmar**, prinsesse, 252
- Dahl, Aage**, præstehistoriker, 171, 180 –
Bothilde, ejer af Moesgård, 251 – **Jakob
Carl Sillas**, udstedsbestyrer, 99 – **Sara
Katrine Helen**, g. Rosing, 99 – **Thorkild
Chr.**, borg, jurist, 250
- Dahlerup**, slægt, 90 – **Erik**, 90 – **Troels**, hi-
storiker, 84-85, 155, 157, 246-248
- Dahlstrøm, Mathias**, regimentsskriver, 171
– sognepræst, 171
- Dal, Erik**, hustru Estrid Bruun Dal, 90 –
Estrid Bruun, g. m. Erik Dal, 90
- Dam, E.**, 181 – **Sigvard Mahler**, heraldiker,
73, 84-85, 249
- Dambski, Vincislav**, greve, 93
- Damgaard, Ellen**, 54
- Damkier, Iens**, agerdyrker, 13
- Danielsen, Carl Pele Ole**, grønlander, 96
– **Jacob Nikolaj David Thomas**, grøn-
lander, 96 – **Johannes Isak Niels Johan
Christian**, grønlander, 96 – **Kristian Di-
nes David Johannes Abel**, grønlander,
96 – **Niels Kristoffer Magnus**, sælfan-
ger, 96 – **Rasmus**, 198 – elev, 203
- Degn, Ole**, 107, 238
- Deleuran**, 32
- Deno, Ane Poulina**, 178 – **Daniel**, til Mør-
drup, 178 – **Johan Daniel**, 178
- Denow, Ane Poulina**, enke, 162-163 – **Da-
niel**, kgl. kok og fiskemester, 162, 178 –
Susanne Dorothea, g. Langsted, 162,
168
- Devantier**, 32
- Diethard, von**, 191
- Dirichsen, Johan**, hofprædikant, 239
- Ditleff, Niels Christian**, diplomat, 245
- Dolmer, Hans Jørgensen**, skomager, 195 –
Jørgen, 195 – **Søren**, elev, 198 – **Søren
Andersen**, skipper, 198
- Dons, Anne Cathrine Sørensdatter**, g.
Leth, 219 – **Anne Sørensdatter**, g. Leth,
219
- Dorothea**, dronning, 68, 84
- Douche, Else Catharina**, g. Sibbern, 169
- Drachmann, Holger**, 26, 235
- Drasbæk**, elev, 209 – **Christen**, elev, 208
- Drejer, Jens Pedersen**, elev, 200 – **Peder**,
200
- Dreyer**, familie, 179 – slægt, 180 – **Christi-
an**, 180 – købmand, 166 – **Hans Lang-
sted**, kopist, 166 – **Jens Hansen**,
købmand, 166 – **Mogens Lassen**, degn,
173 – **Rasmus**, 180 – **Rasmus Magnus**,
købmand i Assens, 173
- Dræby, Peter**, Herning, 49
- Duckel**, se også Douche
- Duncker, Frede**, rejsejournalist, 49
- Dupont**, 32
- Duus, Jørgen**, 234 – **Steffen**, 234
- Dybdahl, Vagn**, 156
- Dörrschuck, Susanna**, g. Lotz, 191
- Ebbesen, Ebbe**, 73 – **Laurids**, til Tulstrup,
befalingsmand, 130 – **Niels**, 73 – **Oluf**,
73 – **Sune**, 111
- Eberstein, Gotskalk Andersen**, 81
- Egede, Karoline Klara Asnat Frederikke**,
g. Berthelsen, 95
- Eggers, C. U. D.**, 236
- Ehrencrone Müller**, 180
- Eibeschütz**, familie, 182, 184 – **Aron**, han-
delsmand, 182-183 – **David**, 187 – **Elisa-
bet**, g. Christensen, 182, 184-190 –
Emma, 187 – **Ester**, 185-187 – **Jacob
Aron**, grosserer, 186-187 – **Jonathan**,
overrabbiner, 182-185, 191 – **Simon
Aron**, 182-184, 186, 191
- Eibye, Johan**, smedemester, 17 – **Knud**,
smedemester, 17 – **Rasmus**, smedeme-
ster, 17
- Eilschou, P.**, købmand, 166, 179

- Elbeck, Christen**, Hvanstrup, 146 – **Niels**, 146
- Elefsen (Elefssøn), Elef**, 68-71, 73-76, 78-80, 85 – **Eleff**, 71
- Elefsön, Eleff**, ridder, 71
- Elling, Christen**, student, 206
- Elvert, C. R.**, 192
- Emden, Jacob**, rabbiner, 184
- Enemark**, 156 – **Poul**, historiker, 72, 84-85, 246-247
- Engberg, Harald**, skovrider, 92 – **Harald Lauritz**, sognepræst, 92 – **Nils**, 255
- Engberg-Petersen, Harald**, hustru Ingrid Engberg-Petersen, 90 – **Ingrid**, g. m. Harald Engberg-Petersen, 90
- Engelstoft**, 178
- Enselov, Poul Simonsen**, skipper, 199 – **Simon**, skipper, 199 – **Søren Andersen**, degn, 197
- Eri, Jan**, 101
- Erichsen, Matz**, 61 – **Nis**, 55
- Ericssøn, Johannes**, 71
- Erik, Brune**, af Banner-slægten, 72
- Erik af Pommeren**, 66, 68
- Eriksdatter, Kirsten**, g.1. Eberstein, g.2. Banner, 81
- Eriksen (Erikssøn), Anders**, 81 – **Christen**, elev, 204 – **Erik**, 81 – **Henriette**, 18 – **Jens**, 72 – **Nicolaus**, 71 – **Niels**, 71-72, 76, 79-81, 84-85 – ridder, 72-73 – til Ågård, 68 – til Nørre Bork, 65 – **Nielsen**, død ca. 1388, 65 – **Peder**, 79, 81, 199 – **Peder Pedersen**, elev, 199
- Erslev, Kr.**, 84, 155, 158-159, 247 – **Laurids**, elev, 207 – **Niels**, elev, 207
- Esbach, Albrecht**, hører, 204 – **Henrik**, kapellan, 204 – **Johan**, smed, 204 – **Niels**, sognepræst, 204 – **Peder**, sognepræst, 204
- Esbernsdatter, Barbara**, 139
- Esbernsen, Bertel**, 137
- Eskesen, Niels**, Kastrup, fhv. foged, 145 – **Søren**, Loverstrup mølle, 219
- Eskildsen, Jens**, 195 – **Søren Jensen**, elev, 195
- Espenschied**, familie, 182 – **Claus von**, sognefoged, 191 – **Elisabetha**, 182, 188-189 – **Friedrich**, landmand og arbejdsmand, 190 – **Gothard**, 188, 191 – **Hanss Jacob**, arbejdsmand, 191 – **Johann Andreas**, landmand, 188, 190 – **Johann Peter**, landmand, 190 – **Manfred**, 188 – **Maria Magdalena**, g. Espenschied, 188, 190 – **Michael**, landmand, 190 – **Thomas**, arbejdsmand, 191
- Espeschitt, Elisabeth**, g. Christensen, 186
- Fåborg, Christen**, elev, 206 – **Niels Christensen**, skrædder, 206
- Faber, Jacob**, Skive, 142 – **Peder**, student, 206
- Fabritius, Albert**, 247-248
- Falk**, slægt, 70 – **Fritz Joachim**, 53
- Fangel, Henrik**, 63
- Faye, Aase**, 54
- Fejerskov, P.**, sognefoged, 52
- Fenger, Ole**, red., 82
- Fiil, Jens**, skrædder, 199 – **Mikkel**, skrædder, 199 – **Rasmus Jensen**, elev, 199
- Finckenhof**, se også Niemand – **Christen Jørgen Didriksen**, sognepræst, 205 – **Henrik Jørgensen**, kapellan, 206
- Fink, Jørgen Johansen**, 26
- Finsen, Niels**, 254
- Fjelstrup, Søren August**, herremand, 17, 53 – **Vilhelmine**, g. Blicher, 17
- Fjodorova, Tatjana**, seniorforsker, 1, 11-12
- Fleischer, Elias**, student, 239 – **Johannes**, student, 239 – **Lars Jens Peter**, motorpasser, 97 – **Louise Eva Sofie Helene**, g. Knudsen, 97
- Flensmarck, Tor**, redaktør, 248-249
- Fleron, Kate**, 115
- Fosie, Jacob**, miniaturemaler, 232
- Fraenkel**, familie, 192
- Frandsen, N. H.**, cand. mag., arkivar, 94, 100
- Fransen, Peter**, 242
- Frebjerg, Jens**, til Frebjerg, 126
- Fredbjørnsen, Mads**, 79
- Frederik I**, 65, 158-159
- Frederik IV**, 64, 166, 233
- Frederik V**, 30
- Frederik VI**, 233
- Frederik IX**, 31
- Frederiksen, Jens**, elev, 195 – **Johan**, 206 – **Jørgen Ditlev Kristian Jakob**, grønlandsk fanger, 96 – **Niels Ole**, 235 –

- Thomas Abel Jens Jakob**, grønlænder, 96
- Freiberg, Thomas**, 2
- Freudenthal, M.**, 192
- Fridericia, J. A.**, 247
- Friedländer, M. H.**, 192
- Friis, Aage**, prof., 236-237 – **Albert**, 129 – **Christian**, felttøjmester, 239 – **N. C.**, student, 204 – **Thomas**, 86
- Friis-Petersen**, familie, 220 – **H.**, 219-220
- Frilund, Anna**, g. Jacobsen, 62 – **Peder**, Ørby, 62
- From, Bertram Jensen**, elev, 208
- Frosell, Hampton**, slægtsforsker, 192
- Fränkel**, 184 – **H.**, 192 – **L.**, 192
- Fröhlich**, familie, 189 – **Anna Catharina**, g. Espenschied, 190 – **Johann Heinrich**, landmand, 191 – **Johann Jacob**, arbejdsmand, 190 – **Juliana Maria**, g. Espenschied, 190
- Frøkjær, Anders Jensen**, 38
- Frøsig, Johanne**, jordemoder, 40
- Fuglsang, Villy**, 235-236
- Færch**, slægter, 159 – **Ole**, akademiingeniør, 121-159
- Færgemand, Hans**, elev, 207 – **Niels**, elev, 207
- Fævejle, Søren**, elev, 197 – **Søren Rasmussen**, 197
- Førslev, Carl Christian Jacob**, 92
- Gaard, Nis Hansen**, Brødrekirkens biskop, 32
- Gabrielsen, Mikkil**, elev, 198
- Gade, Niels W.**, 254
- Galskyt, Margrethe**, g. Simonsen (Udsen), 130
- Garup, Christen Andersen**, elev, 206
- Gazxssen, Nisse**, 72
- Ged, Anders**, 125 – Gunderupgård, foged, 151 – præst i Kirketerp, 149-150 – **Anne Pedersdatter**, g. Roed, 150 – **Christen**, 125 – Veggergård, 149 – **Just**, Blære, 149-150 – **Lars**, 147 – **Laurids**, Sønderlund, 149-151 – **Niels**, 125, 149 – **Niels Sørensen**, 149 – **Peder**, 125 – herredsfoged, 147 – herredsskriver, 150 – i Riis, herredsskriver, 150 – i Sønderlund, 126 – Lille Binderup, 150 – Søn-
- derlund, 147, 149-150 – væbner, 147-148 – **Peder (2)**, 149 – **Per (1)**, væbner, 147 – **Søren**, 150 – herredsfoged, 147-150 – Veggergård, herredsfoged, 121, 123-125, 147 – **Søren Nielsen**, 149 – **Tames**, 150
- Geil, Georg S.**, biskop, 51
- Gerlach, Amanda**, 235 – **Bernhard**, tysk forretningsmand, 235
- Gert**, biskop, 79
- Gertraud, Maria**, 191
- Gertsen, Johanne**, g. Andreassen, 95
- Giedde, Eiler**, stiftamtmand, 160
- Ginderup, Anders**, sætteskipper, 201 – **Hans Nielsen**, elev, 195 – **Jens Rasmussen**, skipper og købmand, 200 – **Laurids Nielsen**, elev, 196 – **Mads Nielsen**, elev, 195 – **Niels**, 195 – **Rasmus Jensen**, elev, 200 – **Rasmus Nielsen**, elev, 195
- Ginding**, se også Ginderup
- Gjerding, Klavs**, 146, 156-159
- Glamann, Kristof**, 254
- Glob, bisp**, 146 – **Sofie**, 121
- Gohr, Marie Emilie von**, g. Ahlefeldt-Laurvig, baronesse, 93
- Gold, H.**, 192
- Goldt**, tolder, 168
- Gomperz**, familie, 192
- Gotskalksen, Niels**, 69, 72, 79
- Gottfredsen, Hans**, 60
- Graae**, familie i Svendborg, 181 – pastor i Bøstrup, 53 – **Christian**, jubellærer, 18 – **Julius Constantin Pilegaard**, direktør, 93 – **Jutta Regitse Pilegaard**, g. Juncker, 93
- Gram, Axel Lauridsen**, elev, 204 – **Christen Lauridsen**, student, 204 – **Laurids**, skoleholder, 204
- Grandt-Nielsen, Finn**, 222, 225
- Gregersdatter, Maren**, g. Michelsen, 48
- Gregersen, Thomas**, elev, 207
- Griis, Christoffer**, Strandbygård, 150
- Gris, Palle**, foged, 146
- Grove-Stephensen, F. S.**, 64
- Grube**, doktor, 57 – **Herman**, doktor, 61
- Grum, Hans Otto**, købmand, 174 – **Hansine Ulrikke Louise**, g. Langsted, 174, 176
- Grunwald, M.**, 192

- Grøn, Christen**, Binderup, 150 – **Troels**, 150
- Gröndahl, Friederike Marie**, g. Lazarus, 89
- Gudme**, slægt, 90 – **Per**, 90
- Guldberg, Kirsten**, g. m. Stig Guldberg, 90 – **Stig**, enke Kirsten S. Guldberg, 90
- Gullerup, Christen**, elev, 207
- Gundelach, Johan Jeremias**, elev, 200
- Gundesen, Jep**, Busted, 134 – **Peder**, Busted, 134
- Gundisdatter, Anne**, 146
- Güldenchrone, Frederik Chr.**, til Moesgård, 250
- Gyldenstjerne**, se også Jepsen, Nielsdatter – slægt, 65, 67 – **Anders Pedersen**, 65-66 – **Anne Mouritzdatter**, g. Podebusk, 81 – **Bugge Nielsen**, 69 – **Erik Bugge**, 69-70 – **Erik Nielsen**, 70, 73, 75, 84-85 – af Tim, 79 – **Gert Pedersen**, biskop, 69 – **Gotskalk Nielsen**, 78 – **Henrik Knudsen**, til Restrup, 135 – **Jakob**, 73 – **Jakob Nielsen**, 65, 74 – til Eskær, 76-77 – **Kathrine Nielsdatter**, enke, 76 – **Katrine Nielsdatter**, 74 – **Mouritz Nielsen**, af Ågård, 68 – **Niels Eriksen**, 73-74, 76, 80 – **Niels Gotskalksen**, 79, 81 – **Niels Ibsen**, 76, 78, 80 – **Niels Jakobsen**, 78 – **Peder Nielsen**, 85
- Gyldenstjerne, Gabriel**, til Restrup, 155 – **Jakob Nielsen**, til Eskær, 78 – **Niels Gotskalksen**, 78 – **Niels Jakobsen**, 78
- Gyllenspetz, Fredrick Olof**, 52
- Gyllix, Björn**, kulturskribent, 249
- Günther, Christian**, svensk udenrigsminister, 245
- Gyrsting, Morten Jensen**, 81
- Gyrstinge, Morten Jensen**, høvedsmand, 66
- Gødesen, Peder**, 199 – **Søren Pedersen**, elev, 199
- Gøtsche, G. E.**, præst, 181 – **Sofie Amalie**, g. Grum, 174
- Gøye, Eline**, 67
- Haasum**, se også Hosum – **Otto Ottesen**, sognepræst, 210
- Hafs, Marie Margrethe**, g. Plesner, 38 – **Mette Elisabeth**, g. Plesner, 38
- Haggard, Henry Rider**, forfatter, 65
- Hakonsson, Ketil**, 249
- Halding, Helle**, 110
- Hallager, Morten**, 12
- Hamann, Anna Elisabeth**, g. Dreyer, 166
- Hammelev, Mikkel Sørensen**, elev, 199 – **Søren**, smed, 199
- Hammer, Marie**, 90 – **Thomas**, elev, 209
- Hammerich, Carl**, admiral, 245
- Hamsfort, Cornelius**, 84
- Handskemager, Anders Jensen**, 200 – **Jens Andersen**, elev, 200
- Hans**, hertug, 61 – konge, 67, 83, 149
- Hansdatter, Anneken**, g. Callesen, 63 – **Eunyché Marie**, g. Kreutzmann, 97 – **Maren**, g. Hierresen, 60 – **Mari Kisten**, g. Jensen, 63
- Hansen, Anna Marie**, begr. i Hostrup, 32 – **Bent**, 90 – **Bente Dahl**, 105 – **Bodil**, 53 – **Christen**, skipper, 22 – **Einar**, entreprenør, 241-242 – **Elly Gerda**, g. m. Gunnar Hansen, 90 – **Gunnar**, enke Elly Gerda Hansen, 90 – forvalter, 37 – **H. C.**, minister, 241 – **H. P. Hjerl**, finansminister, 251, 253 – **Hans**, Søllinge, 16 – **Hans Christian**, elev, 200 – **Hans Schultz**, 255 – **Harald**, Humlum, 46 – **Henry M.**, farmer i USA, 36 – **Holger Fællessanger**, 23 – **Ida Helene**, tjenestepige, 92 – **Jens**, elev, 204 – **Jochim**, mestersvend, Ørby, 63 – **Johanne Chathrine**, g. Hansen, 22 – **Laurits Peter**, Gudum, 40 – **Lovise**, g. Langsted, 162 – **Ludvig**, soldat, faldt 1864, 25 – **Mads**, elev, 207 – **Michael Th.**, vekselerer, 241 – **Niels**, elev, 199 – gårdmand på Bornholm, 160, 177 – **Nis**, 61 – **Peder**, på Keldet, 62 – **Peter**, 63 – **Rasmus**, (1783 i Kbh.), 180 – markør, 170 – renteskriver, kammerråd, 164, 178 – **Svend Aage**, 247 – **Søren Toft**, 242-243 – **Wanda Sofie Agnete**, g. l. Buchter, g.2. Juncker, 92 – **Vilhelm L.**, sømand, 23 – **Willum**, 31
- Hansson, Per Albin**, statsminister, 245
- Harboe, Knud Peter**, 90
- Hardbord, A. F. von**, major, 51
- Harder, Uffe**, 90
- Haren, Henricu de**, 213-214

- Harsdorff, C. F.**, 116
- Hartmann, Benedicte**, g. m. Gotfred Hartmann, 90 – **Gotfred**, 1. hustru Benedicte Hartmann, 90
- Hase, Aage**, 85 – **Ove**, til Gåsetofte, 73, 79-80
- Hasselbalch, Christen Jacobsen**, præst, 197 – **Jacob**, præst, 197
- Hassing**, sognedegn i Villerslev, 210
- Hastrup, Frederikke Cecilie**, g. Leth, 175
- Hauch, Johannes Carsten**, 23
- Hauch-Fausbøl, Th.**, 59
- Hauch-Fausbøll**, 179
- Hauge, Matz**, skibstørrer, 63
- Haven, Friderich Christian von**, sognepræst, 212 – **Henrich von**, 212-213, 216 – **Michael von**, lærer, 212 – **Peder von**, 212-216 – teolog, 4-5, 9-12 – **Troels von**, maskiningeniør, 212, 216
- Havrehed, Henrik**, 54
- Haystrup, Helge**, 53
- Hedeboe, Anne Dorthe**, 242
- Hedtoft, Hans**, minister, 241
- Heerup, Gunnar**, 3. hustru Karen Heerup, 90 – **Karen**, g. m. Gunnar Heerup, 90
- Hegelund, Mads**, præst, 149 – **Morten**, præst, 148
- Heide, Erik**, billedhugger, 31 – **Paula**, sygeplejerske, 114-115
- Heidecker, M.**, g. Lazarus, 88
- Heidemann, Børge Stoltenberg**, 234
- Heilmann, Bolette Amalie Charlotte**, g. Lund, 98 – **David Hans Lars**, fanger, 99 – **Hans Poul**, tømmersmand, 99 – **Johannes Sivert Jonathan**, grønlandsk fanger, 98 – **Kristine Ane Rakel**, g. Petersen, 99 – **Susanne Marie Lise**, g. Rosing, 99
- Heilskov**, 155, 157-158 – **Chr.**, 217, 219
- Heimann, S.**, overassistent ved kgl. Bibliotek, 191-192
- Heisagger, Anne Kirstine**, g. Pedersen, 56 – **Hans Nissen**, 56 – **Nis Hansen**, 56
- Helberg, Vilhelm**, 18
- Helgesen, Hans**, oberstløjtnant, 25 – **Poul**, reformkatolik, 103
- Helies, Paulus**, reformkatolik, 103
- Helk, Vello**, historiker, 246-247
- Hellesen, Christen**, 138
- Helligkilde, Malene**, g. m. Viggo Møller-Jensen, 91
- Helmer-Petersen, Birthe**, g. m. Keld Helmer-Petersen, 90 – **Keld**, hustru Birthe Helmer-Petersen, 90
- Helmich, Jens Thomsen**, degn, 204
- Heltoft, Aksel**, enke Bente Elisabeth Heltoft, 90 – **Bente Elisabeth**, g. m. Aksel Heltoft, 90
- Helverschou, Christen**, elev, 211 – **Hedvig**, g. Lassen, 211
- Henning-Jensen, Astrid**, 90
- Henningesen, Lars N.**, redaktør, 249 – **Peter**, 103
- Henriksdatter, Ellen**, g. 1. Brok, g. 2. Rønno, 81, 84 – **Kirsten**, 84 – **Sofie**, g. Rosenkrantz, 81
- Henriksen, Hans**, Råkildegård, 135 – **Knud**, 68, 81 – biskop, 68 – **Niels**, 196
- Hermansen, Niels**, elev, 195
- Hertz, Michael**, 242
- Hertzberg, Niels Jensen**, sognepræst, 203
- Hertzum-Larsen, H.**, 157
- Hestberg**, se også Hertzberg
- Hieronymus, Jørgen Jørgensen**, elev, 203
- Hierresen, Bodel Maria**, g. Hundevad, 60 – **Nis**, Feldum, 60
- Hillerslev, Christen**, elev, 210
- Himmler**, 245
- Hintzsche, Wieland**, dr., redaktør, 1, 5, 12
- Hirsch, J. C. W.**, 219
- Hirschsprung**, familie, 221
- Hitler**, 245
- Hjorth, Jacob Lauritzen**, pastor, 39 – **Karen**, 107
- Hjorth-Nielsen, H.**, 179
- Hjørring, Ernst Henrik**, rektor og kapellan, 203 – **Jens Christensen**, elev, 206
- Hoeg, Frederikke Sophia**, g. Møller, 172
- Hoffmeyer, Henrik**, enke Lise Hoffmeyer, 90 – **Lise**, g. m. Henrik Hoffmeyer, 90
- Hofman, Hans de**, 12
- Holberg, Ludvig**, 212-215
- Holm, Edvard**, 237 – **Johannes**, 245 – **Peder**, 105 – **Rita**, 105 – **Trine Tybjerg**, 109
- Holmes, Sherlock**, 117
- Holst, Anders**, elev, 204 – **Elisabeth Ja-**

- cobsdatter**, 178 – g. Ramus, 164 – **Kenni**, motorcyklist, Kbh., 47 – **Laurids**, præst i Vegerslev, 197 – **Maria**, g. Nielsen, 178 – **Peder Lauridsen**, præst, 197
- Holstein, Gotsche von**, oberst, 167
- Homø, Ove Hansen**, elev, 195
- Honoré**, 32
- Hornemann, Jørgen**, 236-238
- Hornsgård, Søren Jensen**, 153
- Horsager, Peder J.**, veteran fra 1848, 29-30
- Hoseasen, Agnete Rode Johanne Grethe Rakel**, g. Malakiassen, 95
- Hosum, Jørgen**, elev, 210
- Huas, Lauritzs**, 74
- Huitfeld, Arild**, 214
- Hundeavad**, slægt, 55 – **Anna Christina**, 57 – g. Nielsen, 58 – **Catharina Dorothea**, g. Jensen, 58 – **Christine**, g. Nielsen, 62-63 – **Claus Jørgensen**, 60 – skipper, 60 – **Claus Nielsen**, 58, 63 – **Ellen**, g. Jacobsen, 62 – **Erich**, 57, 62-63 – **Haderslev**, 61-62 – købmand, 57 – senior, 56 – skipper, 56 – **Erich Clausen**, deputeret, 58 – **Erich Nissen**, 55, 60 – **Jens Jørgen**, 59 – **Jens Mathiasen**, købmand, 59 – **Jens Nissen**, 60 – **Jørgen**, 59, 63 – **Haderslev**, 61 – junior, 59 – skipper, 58 – **Jørgen Clausen**, 55, 60-62 – **Jørgen Erichsen**, 55-56, 60 – **Maria Christina**, g. Nissen, 59 – **Marin**, g. Jacobsen, 62 – **Mathias**, 57 – silke- og klædekræmmer, 59 – **Nis Erichsen**, 60
- Hundrup, F. E.**, 211
- Hurtigkarl, Christen**, elev, 208
- Hvas**, familier, 85 – **Lauritz**, 76, 81, 85 – af Ormstrup, 74-75
- Hvass**, 74 – **F.**, 85
- Hvid**, slægt fra Rinds herred, 132
- Hvidberg-Hansen, Gertrud**, 108
- Hvide**, se også Stigsdatter, Stigsen – slægt, 110-111, 133 – **Skjalm**, 110
- Hvidt, Kristian**, forfatter, 109
- Hviid, Mads**, birkedommer, 169
- Hybel, Niels**, 103
- Høeg, Christen**, 126 – **Jørgen**, til Klarupgård, 124 – **Kirsten Nielsdatter**, g. Skade, 132 – **Maren**, g. Jepsen, 126 – **Mikkel Eskildsen**, 126 – **Niels**, rigsråd, 157
- Høeg, Bo Christensen**, 78 – **Karen**, frue, Eskær, 79 – **Niels**, 85 – **Niels Eriksen**, 79 – **Niels Pedersen**, til Eskær, 78 – **Peder**, 85 – **Peder Bosen**, 78-79 – **Peder Nielsen**, 78 – **Sofie**, 78-79 – **Sofie Bosdatter**, g. Banner, 81
- Højmark, Christen**, elev, 205 – sognepræst, 206 – **Jens Christensen**, degn, 205 – **Ruben**, 101
- Hørby**, se også Bertelsdatter, Bertelsen, Christensen, Christiernsdatter, Jensen, Lauridsen – **Anders**, 132 – lavadelsmand, 121, 124-125, 136, 154 – **Anne**, g. Poulsen (Kras), 124 – **Anne Bertelsdatter**, g. Kras, 125 – **Bertel**, Vesterris, 130, 132 – Vesterris, væbner, 122-124, 126, 128-129 – **Bertel Andersen**, 121, 125, 132-133, 154-155 – **Bertel Jensen**, Skovbo, 134 – **Christiern Jensen**, 133 – **Inger Bertelsdatter**, g.1. Skriver, g.2. Skriver, 125, 133 – **Kirsten Christiernsdatter**, g.1. Wærre, g.2. Jude, 146 147 – **Laurids**, 129-130 – foged, 132 – **Laurids Bertelsen**, 125-126, 129-130, 154 – foged, 147 – **Marine Andersdatter**, 125
- Høstbo, Gitte Bergendorff**, 226
- Høxbro, Johannes Christen**, præst, 218
- Ibsdatter, Sidsel**, Lille Binderup, 150
- Ibsen, Anders**, Teglgård, 139 – **Eske**, præst i Gjedsted, 145 – **Niels**, 65, 74, 76, 78, 80, 82, 151 – til Asedrup, 74-75 – **Poul**, i Dall, herredsfoged, 123 – **Søren**, Findstrup, 138
- Ibszen, Niels**, 78
- Illum**, familienavn, 184
- Ilsoe, Grethe**, 107
- Ingemann, S.**, slægtsforsker, 192
- Ingerd**, grevinde, af Regenstein, 111
- Ingesman, Per**, historiker, 246
- Ingrid**, dronning, 31
- Isbosethsen, Barnebas Josef Markus**, fanger, 98
- Isencee, Jes Wilhelm**, toldkontrollør, 218 – **Johanne Severine**, g. Høxbro, 218
- Iversen, Frands**, til Strandbygård, 130 – **James D.**, Iowa, 109 – **Laurids**, 199 – **Maria Margaretha**, 58 – **Peder**, Gundestrup, 121, 125

- Jacobi, Nicolaus**, til Eskær, 77
- Jacobsdatter, Anneken**, 62 – **Boel**, 138 – **Edel**, 138
- Jacobsen**, bryggerfamilie, 242 – **Andreas**, på slotsgrunden, 62 – skipper, 57 – skipper i Haderslev, 60 – **Caroline**, 88-89 – **Christian**, Haderslev, 58 – **Hanne**, g. Eibeschütz, 186 – **Hans**, 200 – **J. C.**, 83 – **Jacob**, på slotsgrunden, 62 – skipper, 57 – tobaksspindersvend, 57 – **Jens**, rådmand, 63 – **M. C.**, post, 34 – **Matz**, skipper, 62 – **Mikkel**, Store Torlund, 239 – **Niels**, 76-77 – præst i Bislev og Veggerby, 150 – til Nygård, 130 – **Paul**, rebslager i Gl. Haderslev, 62 – **Selger**, 138 – **Sthen**, pastor, 249 – **Vagner**, Gjellerup, 40
- Jakobsen, Dorthea Rebekka Augusta**, g. Kristoffersen, 98 – **Erhard**, 91 – **Helene Lucie Ane**, g. Fleischer, 97 – **Niels**, 65, 80-81 – **Ove Henning**, veteran fra 1864, 29 – **Pavia Johannes Thimoteus**, grønlandsk fanger, 98
- Jansen, Chr. R.**, red., 82 – **Inger Kjær**, 105
- Jansson, Eva-Maria**, forskningsbibliotekar, 192
- Jebsen, Jens**, i Dall, 152 – **Poul**, i Dall, herredsfoged, 121-125, 151-152
- Jeppsen, Nyels**, 77
- Jelling, Anders**, elev, 209 – **Jørgen**, elev, 209 – **Søren**, elev, 208
- Jens Vejmand**, 30
- Jensdatter, Inger**, g. Jensen, 145 – **Kirsten**, g. Rasmussen, 63 – **Kristine Marie**, 22 – **Maren**, g. Hansen, 31 – **Marie**, g. Jørgensen, 46 – **Sidsel**, g. Nissen, 60
- Jensen, Anders**, Binderup Nedergård, 139 – elev, 195 – Klostrup, herredsskriver, 145 – **Bertel**, 134 – Hørby, 157 – **Birtheleine**, Venø, 48 – **Charlotte S. H.**, 254 – **Chr.**, 134 – **Christen**, 121, 147 – Ålestrup, 148 – elev, 204, 207 – Fjelsø, 148 – herredsfoged, 125, 138, 145, 149 – herredsfoged i Hornum herred, 133, 136 – Suldrup, herredsfoged, 123, 136-140, 144 – **Christian**, Skjern, 23 – **Edith Petrea Munch**, 20 – **Emilie**, g. Jensen, 50 – **Erich**, gårdmand i Bæk, 61 – **Erik Aalbæk**, 54 – **Gunde**, 134 – Busted, 134 – **Hans**, 54 – elev, 207 – **Hans Ejner**, 93 – **Harald**, brændevinsbrænder i Aalborg, 50, 54 – **Hedvig Antoinette Isabella Leonora**, 18 – **Henry**, trafikassistent, 93 – **Jacob**, kirkeejer i Svenstrup, 138 – præst i Sønderholm, 138-139 – **Jens**, Erlev, 63 – husmand i Soderup, 46 – på slotsgrunden, 63 – Torsted i Vestjylland, 48 – **Jens Hans**, hørkræmmer, 18 – **Jens Villiam**, historiker, 246-247 – **Johan Fjord**, 54 – **Jørgen**, advokat i Haderslev, 58 – **Jørgen H.**, pastor, 17 – **Karen**, g. Jensen, Haunstrup, 17 – **Lars**, karl i Ydby, 34-35 – købmand, 206 – **Laurids**, elev, 194 – **Lauritz**, 75 – **Malthe**, Hollumgård, 123 – **Marie Dorthe Beate**, g. Zethsen, 99 – **Morten**, elev, 195 – Siem, 121 – Siem, køgemester, 137 – **Niels**, 134 – af Klæstruplund, 147 – af Vesterris, væbner, 126 – elev, 207 – Møldrups, 148 – **Peder**, 131 – **Peter Flyvholm Munch**, 20 – **Peter Richard Munch**, 20 – **Poul Henrik**, 235 – **Susanne Krogh**, stud. mag., 251 – **Søren**, Hornsgård, 153 – **Thames**, Snorup, 139 – **Vest**, byskriver, 205
- Jeppesen, Torben Grøngaard**, museumsleder, 108-109
- Jepsdatter, Inger**, g.1. Hørby, g.2. Mortensen, 121-159
- Jepsen, Anders**, i Hørby, 133 – **G. Nørgaard**, 54 – **Mourids**, til Kvotrup, 121, 126 – **Mourits**, 122 – **Niels**, 77 – **Poul**, til Kvotrup, 121
- Jespersdatter, Kirsten**, g. Mortensen, 142 – g. Mortensen (Schjønning), 145 – g. Schjønning, 144
- Jespersen, Knud V.**, historiker, 246-247 – **Leon**, historiker, 246-247
- Jessen, Erik**, 91
- Jexlev, Thelma**, historiker, 246
- Joensen, Niels**, til Torstedlund, 150
- Johannesen, Cecilie Dorthea Antonette Maren**, g. Clasen, 96
- Johansen, Hans Chr.**, 179 – **Jens Chr. V.**, historiker, 246 – **Marianne**, 110 – **Peder**, elev, 201 – **Rasmus**, træskokarl, 43
- Johnsen, Axel**, red., 255 – **Janne**, 18
- Johnson, Erik**, 106

- Josefsen, Susanne Henriette Magdalene**, g. (Tobiassen), 98
- Jude**, se også **Jensen – Hans**, borgmester i Aalborg, 146 – **Jacob**, foged på Hald, 146 – **Jens**, 133-134 – **Busted**, 146-147 – **Jes, Busted**, 134 – **Niels**, foged, 146 – **Peder**, foged, 145-147 – herredsfoged, 125, 134, 137-138 – **Svend**, 146
- Juel, Axel**, 137 – til Villestrup, lensmand, 121, 123 – **Christiern Nielsen**, præst, 158 – **Iver**, til Villestrup, 131 – **Johanne Iversdatter**, g. Steen, 126
- Juhl, Arne**, skibsfører, Stenløse ved Odense, 52-53
- Julby, Jep Andersen**, elev, 207
- Julin, Arne**, 223
- Juncker, Flemming**, 91-93 – **Gunnar Flemming**, 92 – **Poul Gunnar**, proprietær, 92
- Justdatter, Anne**, g. Ged, 121, 125, 149 – **Dorthe**, g. Mortensen, 121, 125, 154 – **Inger**, g. Jebsen, 121, 125, 152
- Justsen, Christen**, 145 – Suldrup, 135, 141, 143-144 – **Jørgen**, i Dall, herredsfoged, 145 – **Morten**, Suldrup, 142, 144
- Jönsson, Cecilia**, g. Malmberg, 176
- Jørgensdatter, Anne**, g. Petersen, 56 – **Anneken**, g. Nissen, 56 – **Cecilie**, g. Kylling, 66 – **Johanna**, g. Clausen, 56, 60 – **Johanne**, g. Hundevad, 60 – **Maren**, g. Hansen, 61
- Jørgensen, Anker**, af Bæk, 58 – **Bent**, dr. phil., lektor, 12 – **Carl E.**, cand. mag., rektor, 193-211 – **Hans**, Brændholt, 167 – **Hundevad Erich**, 57 – **Jes**, skipper i Hajstrup, 61 – **Johan**, 62-63 – **Jørgen**, 249 – pastor i Aabenraa, 249 – **K. G.**, menig, 26 – **Kr. Vandet**, 13 – **Lars Peter**, 106 – **Niels**, parcellist af Ejby, 46 – **Steffen Elmer**, 242-244
- Kaas, Helvig**, til Restrup, 138
- Kahrs, Barbara**, g. Christie, 171, 174
- Kalinovski, Gregori**, fra Smøl, 26
- Kalkar**, 84 – **Simon Nathan Hirsch**, manufakturhandler, 187
- Kaltenbrunner**, 245
- Kande, Jens**, 147 – foged, 147 – til Gjanstrup, 137 – **Jens Andersen**, til Gjærndrup, 147
- Kapel, Anders**, elev, 207
- Katholm, Rasmus Jensen**, fisker og avlsbruger, 196
- Katin-Jartsev, Mihail**, fil. dr., 102
- Kaufmann, D.**, 192
- Keding, Ingeborg**, jomfru, 61
- Kehlet, Elisabeth**, g. Kehlet, 62 – **Jes**, 62 – skipper og købmand, 57 – **Jes Pedersen**, skipper og købmand, 62
- Kejlbo, Ib Rønne**, 91
- Kellinghusen, Jochum**, forvalter, 167, 171
- Kellinghusen, Peder Engelbreth**, farver, 52
- Kersten, Felix**, massør, 245
- Kieldsen, Anne Margrethe**, g. Juncker, 92
- Kier, Anders**, købmand i Nyborg, 162
- Kierkegaard, Maren Kirstine**, 14 – **Michael Pedersen**, hosekræmmer, 14 – **Peter Christian**, biskop, 15 – **Søren Aabye**, forfatter, 14-15, 53
- Kingo**, salmedigter, 30
- Kirkedal, Anders**, Lønstrup, 43
- Kirkegaard, Preben**, 91
- Kjergaard, Hans**, Sædding, 36
- Kjær, Gitte**, 54 – **Grethe**, 53 – **Jens**, elev, 197 – husejer i Grenå, 195 – **Mikkel Jensen**, elev, 195 – **Peder**, elev, 197 – **Rasmus Jensen**, elev, 195
- Kjærulf**, herredsfogedslægt, 146 – **Christen Henrik**, sognepræst, 205 – **Else Andersdatter**, g. Christensen, 153 – **Henrik**, til Linderumgård, 205 – **Henrik Søren**, student, 205 – **Jacob, Ø.** Halne fogedgård, 152 – **Jens**, 146 – **Maren Sørens datter**, g. Hornsgård, 153 – **Peder**, 146
- Klatt, Martin**, forskningsstipendiat, 112
- Kleist, Anders Møller**, bødker, 96 – **Ane Gundel Aline**, g. Petrusen, 97 – **Jens Lauritz Gerhard Samuel**, grønlander, 96
- Klim, Axel Olufsen**, student, 204 – **Oluf**, degn, 204
- Kling, Peder**, Haderslev, 63
- Klinge, Antoni**, pastor, 61 – **Friederich**, kgl. byfoged, 59
- Klitgaard, C.**, 132, 145, 157, 202, 211
- Knoff, Troels**, student, 239

- Knudsdatter, Maren**, g. Michelsen, 48
Knudsen, Christen, Guldbæk, 153-154 – **Christian Peter**, (født 1830), 180 – **Elfride Mathilde**, g. Engberg, 92 – **Henrik**, 71, 81 – søn af Kn. Nielsen, 68 – **Johan Morten Pavia Jeremias**, grønlænder, 97 – **Karnis Andreas Emanuel**, grønlandsk fisker, 97 – **Matz**, Bæk, 58 – **Mette Kirstine**, g. Lange, 173 – **Niels**, 81 – **Nis**, Haderslev, 61 – **Tim**, 255 – **Torlof**, til Vollsund, 130
Knutson, Karl, 67-68, 79
Knutzen, Peter, generaldirektør for DSB, 113
Kobbersmed, Christen, 199 – **Rasmus Christensen**, elev, 199
Kohut, A., 192
Kolderup-Rosenvinge, J. L. A., 156-158
Kopp, Anne Katrine, g. Dreyer, 173
Kotte, adelslægt, 86-87 – **Laurids**, 86 – **Mette**, g. Mule, 86
Kottes, Karen, enke og storkøbmand, 86 – **Karen Lauridsdatter**, 87
Koustrup, Anders Christensen, elev, 196 – **Peder**, elev, 195
Krabbe, slægt, 156 – **Gregers**, 142 – **Iver**, Albæk, 142 – **Niels**, til Torstedlund, 142, 144 – **Niels Mikkelsen**, 79 – **Oluf**, tidl. SS-officer, 53
Kranik, S., 23
Krantz, Alberti, 212-213
Kras, familie, 132, 157 – se også **Poulsen – Maren Nielsdatter**, g. Kuri, 131 – **Niels Laursen**, 138 – **Niels Poulsen**, herredsskriver, 125, 130-131, 133, 154-155
Krebs, Anna Margrethe, g. Dahlstrøm, 171
Kreiberg, Laurids Nielsen, elev, 209
Kretzmer, se også **Kreutzmann**
Kreutzmann, Aron Klaudius Sivert Sommer John Johannes, 97 – **Jakob Ephraim Ananias**, fanger, 99 – **Jens Frederik**, grønlænder, 94, 97 – **Johan Ernst**, udstedsbestyrer, 97 – **Kristoffer Peter Kristian**, grønlænder, 97 – **Sofie Karoline Judithe**, g. Petersen, 99
Kringelbach, 178
Kristensen, familie, 133 – **Poul**, 233
Kristiansen, Johan Gert Kristen, fanger, 98 – **Sofie Kristine Charlotte**, g. Møller, 98
Kristoffersen, se også **Jakobsen – Dorteia Rebekka Augusta**, g. Kristoffersen, 98 – **Kristian Frederik**, læser, 98 – **Kristoffer Mathæus Gert**, 98
Krog, Christen Nielsen, elev, 208 – **Elisabeth**, medlem af Folketinget, 93 – **Erik**, forstkandidat, skogsjef, 93 – **Knud**, elev, 207 – **Niels**, student, 207
Krognos, slægt, 249 – **Oluf Stigsen**, 68, 81
Kroll, Birgitha Catharina, g. Kylling, 56 – **Hans Hansen**, 56
Kroman, E., 85
Krone, murer og tømmermester, 206 – **Peder**, elev, 206
Krumpen, Otte, 129
Kruse, Christoffer, 75 – **Enevold**, 83 – ejer af Balle, 75 – **H. H.**, fyrværker, 37 – **Kirsten Pedersdatter**, g. Lauridsen, 130 – **Laurids**, 130 – **Mikkell**, 75 – **Mogens**, 144 – til Spøttrup, 142 – **Per**, 83 – ejer af Balle, 75 – **Thamis**, til Vaarstgård, 124 – **Tyge**, 83 – ejer af Balle, 75
Kryger, Karin, 53
Kure, Kristen, 177
Kuri, familie, 132 – **Peder**, Vesterris, 130-131
Kylling, David, 56 – **Elsebeth**, 55 – **Erich**, 56 – sognefoged, 56 – **Erich Jørgensen**, 55 – **Erich Matzen**, skipper, 56 – **Jørgen**, 56 – **Kirsten**, 55 – **Kirsten E.**, g. Hundevad, 60 – **Kirsten Erichsdatter**, g. Hundevad, 55-56 – **Matz**, 56 – **Matz Erichsen**, skipper, 55-56, 60 – **Peter Mathias**, 56
Kynde, Ebbe Clemensen, sognepræst, 205
Kyng, se også **Bang – Henrik Poulsen**, student, 206 – **Poul**, sognepræst i Skagen, 206
København, Peder Jensen, elev, 196
Køhler, Sigrid Christiane Sibbern, g. Graae, 93
Køpcke, Arthur, enke Åse Køpcke, 91 – **Åse**, g. m. Arthur Køpcke, 91
Kørbitz, Johan Christoph von, rigsmarskal, 217
Laagenkier, Jens, 74-75
Ladegaard, Rasmus Christensen, 218
Ladorph, Jens Nielsen, købmand, 162,

- 166 – **Karen**, g. Kier, 162 – **Niels**, løjtnant, 162
- Lampe, Birgit Leick**, cand. psych., 1
- Lange, Anders**, 54 – **Anne Jepsdatter**, g. Nielsen, 81 – **Lars Rasmussen**, godsejer, 173 – **Volborg**, 181 – **Volborg Caroline Dorthea**, g. Langsted, 173-174
- Langfeldt, Anna-Sophie Tutein**, 104
- Langsted**, slægter, 160 – **A. C.**, 181 – **Adolf Christopher**, skoleinspektør, forfatter, 176 – **Ane Poulina**, g. Hansen, 170 – **Anne Catrine**, g. Ladorph, 161-162 – g. Sibbern, 169 – **Anne Margrethe**, g. Aabye, 165 – **Charlotte Amalie**, 161, 166 – **Chr.**, 179 – **Christian**, transportforvalter, 167-168, 170 – **Conrad Vilhelm**, apoteker, 173-174 – assistent i Sparekassen, 176 – partikulier, 176 – **Dorothea Margrethe**, 170 – **Dorthea Sofie**, 174 – **Else**, 161 – g. Ramus, 164 – **Else Birgitte**, g. Dreyer, 173 – **Else Dorthea**, 169 – **Frantz Joachim**, apoteker og godsejer, 174, 176 – **Frederica Sophia**, g. Dreyer, 166 – **Frederikke Cecilia**, g. Wiborg, 172 – **Frederikke Sophie**, g. Dreyer, 180 – **Godsche Ditlev**, 167 – **Hans**, 174, 180 – **Hans Christiansen**, skriver og foged, 171 – **Hans Hansen**, skovrider, 167 – **Hans Nielsen**, birkeskriver, 160-161 – prokurator, 168-169 – **Hans Otto**, dragonofficer, 176-177 – ritmester, 175 – **Hans Prebensen**, sognepræst, 160 – **Hansine**, 181 – g. Christie, 174 – **Hieronymus**, amnuensis, kancelliassessor, 164-165 – **Ingeborg**, 177 – **Iver Mathæus**, 164 – **Jochummine**, g. Dahlstrøm, 170-171 – **Johanne**, 169 – **Johanne Margrethe**, g. Schmidt, 170 – **L. C.**, 181 – **Laurids Christian**, rytteriofficer, 174, 176 – **Lucie Hedveg**, 168 – **Lucie Hedvig**, g. Møller, 172 – **Margrethe Frederikke**, g. Schmidt, 174 – **Niels**, renteskriver, 162-164, 168 – **Preben**, prokurator, 179 – **Susanna Margrethe**, 170
- Larsen, Aage**, søn af Ludvig Larsen, 21 – **Agnes**, datter af Ludvig Larsen, 21 – **Alfred**, Tømmerby, 22 – **Birgit Flemming**, 101, 108, 221, 225-226, 230, 235-236, 253 – **Caroline**, g. Studt Christiansen, 92 – **Christian**, 255 – cand. mag., arkivar, 239 – **Dagmar**, forfatterinde, 159 – **Evald**, grosserer, 242 – **Gustav**, søn af Ludvig Larsen, 21 – **Hans**, 64 – **Inge-man**, søn af Ludvig Larsen, 21 – **Johannes Titus Peter**, fanger på Grønland, 95 – **Jytte**, red., 87 – **Jørgen Stage**, 221, 226, 229 – **Kristiane**, datter af Ludvig Larsen, 21 – **Ludvig**, smed i Gedmosen, 20-21 – **Magnus**, søn af Ludvig Larsen, 21 – **Niels**, søn af Ludvig Larsen, 21 – **Pauline**, g. Alaufesen, 95 – **Sigrid Kristine Maria**, f. Aronsen, enke, 96 – **Steen Bille**, 113 – **Sv.**, 178 – **Svend**, 86
- Larsen-Ledet, Lars**, afholdsmand, 31
- Larsen, Peder**, Roesildegård, 48
- Lassen, Christian**, sognepræst i Skyum, 211 – **Erik**, Bjerring, 148
- Lauridsdatter, Karen**, g. Hørby, 130 – **Marine**, 130
- Lauridsen, Ebbe**, i Sahl, 130 – **Enevold**, 130 – **Hans**, skriver, 130 – skriver på Hald, 146 – **Iver**, elev, 198 – **Jacob**, elev, 199 – **Jens**, 130 – **John T.**, 113 – **Kristoffer**, 130 – **Malte**, til Rebstrup, 132 – **Peter**, 3, 10-11 – **Pros**, 128
- Lauring, Palle**, 23, 33, 53
- Lauritsen, Rasmus**, gårdmand i Ørsted, 36
- Lauritzdatter, Anne**, g. Bugge, 81 – g. Gyldestjerne, 70 – **Ingeborg**, 83
- Lauritzen, Henry**, 53 – **Holger Eggert**, grosserer, 92 – **Morten**, Vonsbæk, 55
- Laursen, Vanda**, 53
- Laxmand, Anne Povlsdatter**, g. Eriksen, 81
- Lazarus, Heinrich Christian Leopold**, 89 – **Hinrich Christian**, 88 – **Jacob Detlef**, 88 – **Johann Heinrich**, murer, 88
- Leggaard, Steinum**, tandlæge, 41
- Lehmann**, slægt, 91 – **Henrik Julius**, 91
- Lehn, Poul Abraham**, baron, 171
- Lengnick, J. C.**, 179, 217-219
- Lennert, Ester Rebekka Agnes**, g. Olsen, 100
- Lente, Chr. von**, stiftsbefalingsmand, 160
- Lerche, Johanne**, g. Aabye, 165
- Lerdam, Henrik**, historiker, 111, 246
- Leth**, slægt fra Stege, 181 – **Christoffer Adolf**, havneinspektør, 175 – **Frantz**

- Joachim**, 172, 174-175 – **Ida**, 181 – **Ida Vilhelmine**, g. Langsted, 175-176 – **Jens Sørensen**, 219 – **Niels Rasmussen**, 219 – **Søren Sørensen**, 219
- Levy, Serle**, g. Eibeschtütz, 182
- Liden Kirsten**, 18-19
- Lihme**, familie, 219-220
- Liim**, se også Lym
- Liime**, familie, 219
- Lilleør, N. C.**, 54
- Lillie, Eva Louise**, historiker, 246-247
- Limbek, Gotskalk**, 81
- Limbæk**, slægt, 65
- Lind, Gunner**, historiker, 246-247, 255 – **John**, historiker, 12 – **Natasha Okhotina**, 11-12
- Lindam, Holger**, elev, 210 – **Niels**, 210
- Lindberg, Karen**, g. Sommer, 218 – **Lauritz Sørensen**, brygger, 218
- Lindbæk, J.**, 159
- Lindemand, Hinrich Paulsen**, 62
- Lindemann, Johan**, 62
- Lindgreen, Adam**, lektor, 182-192
- Lindhardt, Charlotte**, 107 – cand. mag., 250
- Lindholt, Jesper Pedersen**, præst, 145
- Linvald, Axel**, rigsarkivar, 237
- Lippmann, Ole**, 91
- Loerges, Margrethe**, 235
- Lorentzen, Kristiane Regine Birgitte**, g. Kreutzmann, 97 – **Malakias**, grønlandsk fanger, 97
- Lotz, Johannes**, gemeinssmann, 191 – **Judith**, g. H. J. Espenschied, 191 – g. Th. Espenschied, 191
- Loukjær, Anders**, til Balle, 75 – **Jens**, 75-76, 78 – **Jesse Andersen**, 76
- Ludvig, Frederik**, elev, 200
- Luja, Anna Maria**, g. Langsted, 168 – **Anne Maria**, 179 – **Thomas Reinhold Christensen**, kapellan, 168
- Lund, Anne**, g. Kierkegaard, 14 – **Frederik Kristian**, præst, 19 – **Isak Lukas Emanuel**, grønlander, 98 – **Jakob Peter Eskild**, pens. assistent i Grønland, 98 – **Karl Jens Elias**, grønlandsk kolonist, 98 – **Lars Jørgen Peter**, grønlander, 98 – **Rasmus**, valgmenighedspræst, 34
- Lundberg, Hanne**, g. m. Knud Lundberg, 91 – **Knud**, 91 – 2. hustru Hanne Lundberg, 91
- Lundh, Hedda**, 114-115
- Lundtofte, Henrik**, 115
- Lunge, Gerver Andersdatter**, g. Nielsen, 81 – **Olaf**, 79 – **Ove**, 129-130 – lensmand, 128
- Luria, Isaac Ben Solomon**, rabbiner, 183
- Lyberth, Rosine Karoline**, g. Kreutzmann, 97 – **Søren Daniel**, grønlandsk kolonist, 97
- Lydikesdatter, Hebele**, g. Eriksen, 81
- Lykke, Anne**, g. Krumpen, 129 – **Jørgen**, til Overgård, 150 – **Kirsten**, til Nørlund, 146
- Lym, Niels Torkilsen**, kannik, 220
- Lyngby, Jens**, prokurator, 210 – **Peder**, elev, 196 – **Peder Christian**, student, 196 – **Poul**, sognepræst, 210
- Lyngbye, Jørgen**, 254
- Lyngø**, slægt, 94 – **Esther Ane Karen Juliane**, g. Berthelsen, 95 – **Maria Helene Keturá**, g. Petersen, 99 – **Sara Bibiane Ruth**, g. Heilmann, 99
- Lysholt, Jens**, elev, 200 – **M.**, tolder, 200 – **Peder**, elev, 200
- Læssøe, Lene Hansdatter**, 162 – **Niels**, herredsfoged, 162, 178
- Löberg, Lars**, 101
- Løn, Anne Marie**, 54
- Løvenbalk, Erik**, 81
- Lövingreen, Christian Martin Severin**, fattiglem, 44-45
- Løvenhjem, Emil von**, ritmester, 164
- Løwert, Karen Marie**, 91
- Løvet, Peter Jensen**, 51
- Maaløe, Ludvig**, 179
- Mackintosh, Jette**, 109-110
- Madigan, Elvira**, 18
- Madsen, Chr.**, kromand i Ydby, 34 – **Jacob**, slagtermester, Fuglebjerg, 45 – **Jon**, 126, 141 – **Lennart S.**, 249 – **Niels**, slægtsbog over, 158
- Malakiassen, Else Augustine Apollonia**, g. Berthelsen, 95 – **Mogens Sivert Nikodemus Elisæus Josef**, fisker, 95
- Malchau, Susanne**, 239-240
- Malmberg, Anders**, muremester, 176 – **Jo-**

- hanna**, g. Langsted, 176-177 – **Magda Ottomine**, g. Parker, 176-177
Maltesen, Baltzer, til Rebstrup, 124
Marckmann, Metta Maria, g. Carstensen, 58
Margolinsky, Julius, bibliotekar, 186, 192
Margrethe, dronning, 72, 147
Mark, Kirstine, Bornholm, 21
Markussen, Johan Adam Isboseth, grøn-lænder, 98
Marsk Stig, 255
Martensen-Larsen, Florian, 156
Matzdatter, Catharina, g. Hundevad, 58 – **Ellen**, g. Jacobsen, 57 – **Maren**, g. Kylling, 55
Matzen, Jørgen, Kelstrup, 61
Mavors, Johan Ernst, kapellan, 203 – **Thomas**, byfoged, 203
Mecking, Frieda, g. Wonsild, 93
Meincke, Hieronimus, 62
Meisendorf, se også Thorup
Mejer, Balthazar, student, 210 – **Jacob**, student, 209
Meldal, Melchior Augustin, elev, 208
Messer, Anna Dorothea, g. Simon, 191
Messerschmidt, Daniel Gottlieb, læge, naturforsker, 5, 8, 11
Mether, Leif, 101
Metzon, Hans, 187, 192
Michaelsen, Karsten Kjer, 109
Michelsen, Anders, Kællingetand, 145 – **Christen**, til Lundbæk, 128 – **Niels**, Mandø, 48 – til Kvø, 122
Mikkelsdatter, Else, g. Persen, 75
Mikkelsen, Anders, elev, 203 – **Hans**, elev, 196 – **Jørgen**, 104, 242-244 – redaktør, 221, 223, 226 – **Laust**, kommandør, 25 – **Rasmus**, elev, 205 – **Stella Borne**, 106, 108, 117, 222, 226
Modéer, Kell Åke, prof. i Lund, 241-242
Moe, Bjørn, 91 – **Carl**, pastor, 33
Moesby, Anders N., kvægavler, 42
Mogensdatter, se også Mortensdatter – **Anne**, g. Ged, 149 – **Dorthe**, g. Langsted, 179
Mogensen, Harald, 91 – **Jens**, elev, 200 – **Margit**, 115 – **Søren**, elev, 200
Mohr, Helga, cand. mag., 244 – **Mouritz**, Thorshavn, 38
Molbech, C., 83, 156, 158
Mollerup, W., 155
Monrad, pastor i Åstrup, 58 – **Peder Manasse**, præst, 218
Mortensdatter, Anne, enke efter Ch. Jensen i Nibe, 131 – g. Ged, 150
Mortensen, Jens, Glerup, herredsfoged, 153-154 – **Jep**, Mosbæk, 121, 125 – **Just**, 145 – bonde i Suldrup, 121, 124-125, 135-136, 141-142, 144, 154, 158 – **Laurids**, skomager, 8 – **Niels**, Glerup, 153-154 – **Poul**, Ågård, 147 – **Søren**, Glerup, 121-122, 124-125, 153-154 – herredsfoged, 125 – Teglgård, 139, 142
Motzfeldt, Kristine Marie Kirsten Karen, g. Knudsen, 97
Mouridsen, Jep, 154 – **Mads**, elev, 196
Mouritsen, Christen, 217
Mouritzdatter, Anne, 67
Moustgaard, Johannes, 91
Muldorf, Ludvig Christen, elev, 210
Mule, Hans, storkøbmand, 86
Munck, Peder, 157
Munk, se også Gundisdatter – **Anne Mogensdatter**, g. Knudsen, 81 – **Eline Pallesdatter**, g. Hase, 73, 79 – **Enevold**, 131 – **Jens**, 148 – **Laurids**, 131 – **Mogens**, lensmand, 147 – **Niels**, Gjessinggård, 148 – til Serridslevgård, 131 – **Oluf**, 137 – lensmand, landsdommer, 121, 123 – **Peder**, 125 – Vesterris, 130-131 – **Pernille Mogensdatter**, g. Pedersen, 81 – **Stigotus**, 71
Muus, Flemming B., enke Varinka Muus, 91 – **Jørgen**, borgmester, 203 – **Thore**, g. Hvas, 81 – **Varinka**, g. m. Flemming B. Muus, 91
Mygind, slægt, 206 – **Cai**, 206 – **Frans**, sognepræst, 206 – **Jørgen**, degn, 206 – **Niels**, sognepræst, 206
Müller, Gerhard Friedrich, historieprofessor, 5, 8, 11-12 – **Hans Larsen**, 161
Mynte, Peter, 23
Møller, A. P., skibsreder, 25, 242 – **Anders**, elev, 205 – **C. N.**, 178 – **Christopher**, ejer af Åløkkegård, 172 – **Erik**, 91 – **Frederik**, fra Åløkkegård, transportforvalter, 168, 172 – **Hans Lars**, læser, 97 – **Helge Rosine Henriette**, g. Kreutz-

- mann, 97 – **J. Ørstrøm**, 53 – **Jens**, elev, 200 – **Jens Lauridsen**, elev, 199 – **John Peter Christian**, grønlander, 98 – **Lars Peter Silas Mathæus**, grønlander, 99 – **Lise Marie Birthe**, g. Kreutzmann, 97 – **Peter Ulf**, professor, 1, 4, 11-12, 216 – **Søren**, 200 – elev, 199 – **Thomas**, 106
- Møller-Jensen, Viggo**, hustru Malene Helligkilde, 91
- Mølmark, Joachimine Beate**, g. Nöragger, 49
- Mølskov, Mogens**, 249
- Mørk, Christen**, student, 208 – **Johan Andersen**, elev, 199 – **Mads**, elev, 208
- Nagelsmed, Eskil Hansen**, elev, 199 – **Hans**, 199 – **Jens Terkelsen**, elev, 196 – **Terkel**, 196
- Nanz, Heinrich Christian**, fiskerdreng, 89 – **Heinrich Christian Leopold**, fisker, 88-89 – **Hinrich**, 89
- Nathan, Ove**, 91
- Neergaard, Jens Veibel**, akademiker, 233
- Nicolai, Henricus**, 71
- Nielsdatter, Bodil**, g. Schiønning, 145 – **Elle**, 77 – **Inger**, 77 – **Ingerd**, 78 – **Kathrine**, 69-70 – **Katrine**, g. Bilt/Strange- sen, 81 – **Lene**, 219 – **Maren**, g. Poulsen, 152 – g. Schouw, 24 – **Marine**, g. Poulsen (Benderup), 121 – **Susanne**, g. Rosenkrantz, 81
- Nielsen (Nielsøn), Buge**, 81 – **Bugge**, 69, 71, 74-77, 79-80, 83 – **Buggy**, 71 – **C. C.**, landpost i Furrebo, 40 – **Carl**, musiker, 30 – spillemand, 19 – **Christoffer**, elev, 207 – **Christoffer Peter Adam**, fanger, 98 – **Claus**, 62-63 – skipper i Haderslev, 58 – **Ericus**, 71 – **Erik**, 71-73, 77, 79-81, 83, 85 – af Ågård, 80-81 – marsk, 71, 85 – ridder, 71 – til Ågård og Restrup, 66, 80 – til Tim, rigsråd, 68 – væbner, 66 – **Gotskalk**, 72-73, 76, 80-81 – **Hans**, 11 – Hesselager, 38 – Søllinge, 49 – **Henrik**, 69-70, 81 – **Herman**, 195 – **Jacob**, skipper, 59 – tøjhusskriver, 178 – **Jakob**, 71, 73, 79-81, 83, 85 – til Eskær, 76-78, 80 – til Eskær, ridder, 65 – **Jens**, borgmester, 169 – stenslager fra Herning, 30-31 – **Jesper Overgaard**, 216 – **Jørgen**, søn af Niels Jørgensen af Ejby, 46 – **Karen Cecilie Benigne**, g. Danielsen, 96 – **Knud**, 81 – elev, 208 – Restrup-linien, 68 – **Kurt Kermit**, 219-220 – **Laurids**, prior i Aalborg, 135 – **Laurits**, 54 – **Louis Linde**, rocker, 47 – **Malene**, g. Nielsen, 22 – **Maren**, g. Svendsen, 36 – **Mariane**, g. Larsen, 20 – **Mariane Ingeborg Karitas**, g. Møller, 98 – **Moritz**, rigsråd, 67 – **Mouritz**, 81 – **Moust**, Sønderlund, 145 – **Niels**, Hesselager, 38 – præst på Lyø, 39 – **Niels H. Kragh**, 255 – **Oluf**, 159 – **Peder**, 71-72, 81 – af Ågård, 80 – ridder, 71 – Suldrup, 136 – **Peter**, Skanderborg, 22 – **Rasmus**, 217 – **Simon**, 133-134 – **Søren**, herredsfoged i Hornum herred, 133-134 – **Thorsten**, 70, 72
- Nielsen, Gaazx**, 72
- Nielsön, Gotskalk**, 71 – **Hienrik**, 84
- Nielszen, Bugge**, 74
- Niemand, Henrik Didriksen**, sognepræst, 205
- Nightingale, Florence**, 240
- Nilsdotther, Ingerdh**, 78
- Nilsson, Amanda**, 235 – **Birgitta**, 248
- Nissen, Claus**, fra Årø, 60 – **Emil Mazetti**, direktør, 242 – **Erich**, fra Hundevad, 160 – **Hans**, Kelstrup, 56 – **Jacob**, 63 – **Haderslev**, 59 – **Jep**, enr. matros i Ørby, 59 – **Knud**, interessent, 63 – **Maria Margretha**, g. Hundevad, 57 – **Mathias**, købmand, 57 – på slotsgrunden, 62 – **Nis**, 61 – **Peder**, Aytrup, 61
- Nisted, Anders Christensen**, elev, 209
- Nordahl, Bjørn**, kunstner, 1-2
- Normann, Margrethe**, g. Werner, 167, 170
- Nyborg, Jacob**, 53
- Nygaard (Nygård), Egon**, multikunstner, 16 – **Else Marie**, 54 – **Lorentz**, 57 – **P.**, redaktør, 11-12 – **S.**, 12
- Næraa, Lica Weis**, 235
- Nöragger, Christian**, Wennergård, 49
- Nørlund, Poul**, 111
- Nørmark, Kristen**, mælkekus, 42
- Nørr, Erik**, 254
- Nøvling, Niles**, 129
- Oberbeck, Marie**, g. Clausen, 49

- Oberbech-Clausen**, greve, 49
Olden-Jørgensen, Sebastian, 117
Olesen, Jens E., 84
Olsen, Børge, 91 – **Cisilie Inger Sofie**, g. Rosing, 100 – **Gustav Frederik Tønnes**, grønlandsk fanger, 100 – **Hans**, elev, 210 – **Lise Selvig**, cand. phil., 65, 85 – **Søren**, 54 – **Thorvald**, vognmand, Fuglebjerg, 46
Oluf, konge, 72, 74, 79
Olufsen, Niels, elev, 199-200, 208
Orheim, Erik, 54
Oscar II, konge, 245
Ottesen, Erik, hofmester, 83-84
Ovenstad, Olai, 220
- Pade**, Else Marie, 114-115
Pagh, Grethe, Herslev sogn, 180
Paikin, Elsebeth, 221, 223, 226
Palck, Jens, elev, 198 – **Peder Pedersen**, væver, 199 – **Rasmus**, 198
Pallesen, Jens, elev, 208
Panter, Anders Nielsen, af Asdal, 71 – **Henrik Nielsen**, 70 – **Ove Nielsen**, 70
Parker, Edmund, kaptajn, 177 – **John Maurice**, af Liverpool, 177
Paul, vincent de, 240
Pedersdatter, Cathrine, g. Sieland, 59 – g. **Byrialsen**, 133 – **Johanne**, g. Leth, 219 – **Margrethe**, 2 – **Sidsel**, g. Mortensen, 125
Pedersen, Alfred, tjener og hestepasser, 37 – **Anders**, 81 – elev, 195 – **Bertel**, elev, 195 – **Byriel**, Glerup, 153 – **Erik**, 81 – **Gert**, 81 – **Jacob**, Borup, herredsfoged, 137 – **Jens**, elev, 197, 200 – **Johanne Marie**, g. Nielsen, 30 – **Karl Peder**, 242-243 – **Kirstin Nørgaard**, 217-219 – **Laurs**, Gunderupgård, 151 – **Magnus Lillelund**, Snebjerg, 45 – **Mourits**, Handest, herredsfoged, 145 – **Niels**, 81 – **Nørgaard**, , familie, 219 – **Oluf**, Binderup, 56 – **Peder**, elev, 195 – **Strange**, 71, 78, 84-85 – **Svend**, farver, 201 – **Thomas**, stenslager fra Tjørring, 30
Persen, Las, 75
Persson, Sune, docent, 244-246
Peter den Store, 215
- Petersen**, Andreas Jonathan Kristoffer, kateket, 99 – **E. Ladewig**, historiker, 246-247 – **H.**, 123, 129 – **Hans**, Sillerup, 56 – **Jacob Detlef**, f. Lazarus, 88-89 – **Jørgen**, på Nørballe, 63 – **Karsten Skjold**, 255 – **Kirsten**, g. Brøste, 92 – **N. M.**, 83, 156, 158 – **Niels**, gårdfæster i Åstrup, 58 – **Peter**, Dyrmosø, 17 – **Peter Christian**, pastor, 17 – **Storm**, 17 – **Tønnes Jørgen Pavia**, grønlander, 99
Petrussen, Bolette Ane Antonette, g. Kreuzmann, 97 – **Haldora Helene Margrethe Caroline**, g. Rosing, 99 – **Jonathan Ole Klemens Søren**, kateket, 97
Pfeiffer, Morten Mathiesen, hører i Mariager, 196
Philippa, dronning, 214, 216
Philipsen, Stig, elev, 195
Pick, Anders, 200 – **Christen Andersen**, elev, 200
Pig, adelslægt, 137 – se også **Jensen** – **Anne**, 137 – **Ingeborg**, g.I. Esbernsen, g.2. Stigsen, 137, 139 – **Isak**, 137 – **Jens**, til Pigsgård, 137 – **Mogens**, 137
Piraten, Frithiof Nilsson, digter, 39
Pjøl, Iørn, arkivar, 192
Plenge, Johan, 201 – **Jørgen Vilhelm**, student, 201
Plesner, Knud, 38
Plum, slægt, 91 – **Preben**, 91
Podebusk, slægt, 70 – **Claus**, til Barsebæk, 131 – **Erik**, lensmand, 129 – **Henning Hansen**, 75 – **Jytte Predbjørnsdatter**, 68 – **Predbjørn**, 68, 81 – **Vibeke**, 131
Ponik, Anton Hermansen, elev, 198 – **Herman**, byskriver, 198 – **Peder Hermansen**, byfoged, 198
Pors, Else, g. Schønning, 145, 154 – **Johan**, 83
Porsfeld, Eler, 75
Possing, Birgitte, 107, 239-240
Post, se også **Bang** – **Jens Sørensen**, elev, 200 – **Peder**, 205 – elev, 205 – **Peder Jensen**, postmester, 197 – **Rasmus**, elev, 196
Poulsen, Anders, 126 – i Lund, 148 – **Ane**, g. Poulsen, 20 – **Beate**, g. Møller, 98 – **Bertheline Augustine Thamar**, g. Kristoffersen, 98 – **Bjørn**, historiker, 246 –

- Chr.**, herredsfoged, 125 – **Christen**, Finstrupgård, herredsskriver, 152 – i Dall, 151 – Nøvling, 151 – **Elisabeth Kathrine Bolette**, g. Heilmann, 98 – **Isboeth Thor Esaias Simon**, fanger, 98 – **Jep**, Kvotrup, 122 – selvejer i Ferslev, 151 – til Kvotrup, 121 – **Johan Ludvig**, sælfanger, 95 – **Jørgen**, elev, 206 – **Karen Marie**, Sevel, 46 – **Niels**, Hjeds, 141 – Moldbjerg, 123, 123-124 – tolder, 205 – **Phøbe Proba Malene Magdalene**, g. Markussen, 98 – **Poul**, Thy, 20 – **Sara Gjertrud Louise**, g. Berthelsen, 95 – **Søren**, 125 – i Visse, 152-153 – **Thomas**, Lønderup, 121-122, 124-125 – **Vogn**, 125-126, 132 – Findelstrup, 152-153 – Støtrup, 132
- Povelsdatter, Mette Kirstine**, g. Hundevad, 59
- Povelsen, Anders**, Roumlund, 126 – **Just**, Hyllested, 141
- Prange, Knud**, historiker, 121, 132, 246-248
- Predbjørn, Michela Marie**, g. Toxværd, 177
- Preetzman, Johan Caspersen**, elev, 209
- Prehn, Justa Ruth Louise Dorthe**, g. Kleist, 96 – **Marcus**, tømmermand, 96
- Prostrup, Jens**, elev, 208
- Prytz**, slægt, 91 – **Signe**, 91
- Pæthersön, Strangæ**, 74
- Qaaqutsianguaq**, grønlænder, 99
- Quie, Peder**, 77
- Qvie, Niels**, 77
- Qvist, Daniel Sørensen**, elev, 197 – **Jørgen**, elev, 198 – **Rasmus Sørensen**, skomager, 197 – **Søren Rasmussen**, væver, 197
- Rå, Niels**, sognepræst, 210
- Rågård**, familienavn, 184
- Raben, Hans**, 63
- Rafn, Frederik**, student, 209
- Rahbek, Knud Lyne**, 180
- Rambusch, Sigurd**, overarkivar, 1, 11, 221, 226, 229
- Ransing, Benedicte**, nonne, 239 – **Kirsten**, nonne, 239-240
- Ramus, Christian Melchiorsen**, biskop, 164-166 – **Cosmus**, 178 – **Cosmus Bornemann**, sognepræst, 164 – **Hans**, fuldmægtig, 166 – **Jacob**, biskop, 180
- Rasmussen, Anders Fogh**, 254 – **Anna**, 218-219 – **Carsten Porskrog**, historiker, 246-247 – **Christen**, 217 – elev, 195 – **Ejvind**, 82 – **Gustav**, 180 – **Halfdan**, 91 – **Hans**, Tårbæk, kromand, 162, 164 – **Jens**, seminarieelev fra Fyn, 46 – **Kalle**, 63 – **Kirsten**, g. Nielsen, 38 – **Louise Malene Kristiane**, g. Møller, 99 – **Marie**, g. Riber, Janderup, 49 – **Mikkel**, elev, 194, 203 – **Ole**, Nr. Broby, 50, 52-53 – **Peder**, elev, 207 – **Peter Hertel**, cand. mag., ambassaderåd, 112, 114, 238 – **Poul**, 156-157 – **Simon**, præst, død 1604, 145 – **Terkel**, elev, 198 – **Tove Glud**, 224
- Ravn, Andreas**, på slotsgrunden, 63
- Rehling, Erik**, 2. hustru Marikka Dagny Rehling, 91 – **Marikka Dagny**, g. m. Erik Rehling, 91
- Reimer, Charlotte**, g. Hundevad, 59 – **Jørgen Jens David**, grønlandsk fanger, 96 – **Lydie Susanne Eva**, g. Danielsen, 96 – **Reinhard Diederich**, herredsfoged, 59
- Reimers, Anne Marie**, g. m. Frithjof Reimers, 91 – **Frithjof**, enke Anne Marie Reimers, 91
- Reitzel-Nielsen, E.**, 155
- Reprnin, Georgi**, russisk general, 215
- Reventlov, Ove Tagesen**, 75
- Ribbentrop**, 245
- Richert, Arvid**, svensk chef, 245
- Richter, V.**, 181
- Ridemand, Lars**, 134 – **Peder Sørensen**, herredsfoged, 155 – Volstrup, 133-134
- Riedewelt-Schött, K. M.**, 180
- Riis, Chr. Christensen**, brøndgraver på Mors, 40
- Risum, Jens Peder**, 20
- Ritter, Johannes Gabriel**, 33
- Rode, Christen**, elev, 208
- Roed, Abel Thomesdatter**, g. Høeg, 126 – **Niels**, 150
- Roesen, August**, 54
- Rohde, Gabriele**, g. Juncker, 93 – **Ina**, g. m. Peter P. Rohde, 91 – **Johan Gudmand**, kunstmaler, 93 – **Peter P.**, enke Ina Rohde, 91

- Rold Andersen, Bent**, hustru Inge Rold Andersen, 91 – **Inge**, g. m. Bent Rold Andersen, 91
- Rosborg, Hans Hansen**, herremand, 51
- Rosenberg, Niels J.**, Ørsted, 36
- Rosenkrantz**, familie, 84 – slægt, 65, 68 – **Christoffer**, 146 – **Elisabeth**, 41 – **Erik Ottesen**, 81 – rigshofmester, 103 – **Niels**, til Halkær, 122 – **Niels Iversen**, 81
- Roslund, Stig**, 249
- Rosing, Johannes Peter**, Grønland, 99 – **Karl Frederik Johan Peter**, 99 – **Marie Karoline Jacobine Euphemia**, g. Kreutzmann, 99 – **Peter Fallentin**, 99 – **Peter Frederik**, handelsassistent, 99 – volontør, 99
- Rostock, Ole**, 255
- Rostrup**, slægt, 70
- Rosvall, Ted**, 101
- Rothenborg**, sognepræst i Sæby, 210
- Royen, Kirsten Nielsdatter**, g. Kierkegaard, 14 – **Mads Nielsen**, 14
- Rubow, Rudolf Frederik Paul**, 242
- Rud, Erik**, til Fuglsang, 138
- Rugård, Anders Larsen**, elev, 200
- Runblom, Harald**, prof., 108, 246
- Rübner, Johanne Elisabeth**, g. Petersen, 17-18
- Rydberg, O. S.**, 214
- Ryder, Birgitte**, 254
- Rømmer, Niels Sørensen**, præst, 197 – **Søren**, præst, 197
- Røn, Poul**, elev, 210
- Rønnov (Rønnow)**, slægt, 68 – **Claus**, 81, 84 – **Corfitz**, 81, 84
- Rörchiær, Hans**, 10
- Rørdam, H. F.**, 158
- Saabye, Marianne**, museumsdirektør, 221
- Sachariasdatter, Ruth**, g. Lyberth, 97
- Samuelsen, Eivind**, 54
- Sandau, Vivian**, 105
- Sandberg, Anders**, til Kvelstrup, 142 – **Birgitte**, 142
- Sarauw, Aage**, telegrafist, 252
- Saugmand, Anders Christensen**, elev, 196 – **Christen**, 196 – **Terkel**, 194
- Saxo**, historieskriver, 110
- Scavenius**, familienavn, 184 – **Jens**, sognepræst, 210 – **Søren**, sognepræst, 210
- Schacke, Adam Tybjerg**, 255
- Schaffalitzsky de Muckadell, Cai**, baron, 1
- Schakespeare**, 65
- Scherfig, Hans**, forfatter, 41
- Schierbæk, Jens**, elev, 207
- Schiønning**, se også Mortensen – **Anders**, herredsfoged, 145, 154 – **Anne (1)**, g. Brams, 145 – **Anne (2)**, g. Michelsen, 145 – **Christen**, 147 – **Binderup**, herredsfoged, 144 – **Hvidding**, 147-149 – **Lille Binderup**, delefoged, 144 – **Germant**, 150 – **Gjertrud**, g. Christensen, 145 – **Inger**, g. Eskesen, 145 – **Jacob**, biskop i Viborg, 148 – **Jens**, herredsfoged, 149 – **Just Mortensen**, 144 – **Karen Christine**, g. Pedersen, 145 – **Karen Justdatter**, g.1. Viinholt, g.2. Christensen, 145 – **Kirsten**, g. Justsen, 145 – gift i Malmø, 145 – **Lars**, herredsfoged, 148-149 – **Maren Christensdatter**, g. Christensen, 144 – **Peder**, 146 – **Hvidding**, 148, 158 – **Peder Justsen**, delefoged, 145 – **Rasmus**, præst i Nørbæk, 145, 148 – **Simon**, præst, 148
- Schiøtz, Hans Henrik Mathiesen**, elev, 198
- Schlüter, Else**, 91 – **Poul**, mor Else Schlüter, 91
- Schmidt, Albert Johansen**, elev, 198 – **Christian**, skoleholder i Nyborg, 174, 181 – skolelærer i Nyborg, 170 – **Else Sophie**, g. Plesner, 38 – **Hans Jørgen**, delingsfører i SS, 47 – **Ida Hedeveg Cecilia**, g. Fjelstrup, 17 – **Johan**, rektor, 198 – **Kynde Johansen**, elev, student, 198 – **Peder Johansen Blichfeld**, elev, 198
- Schouw, Matthis Svensen**, kommandør, 24
- Schrøder, Christian**, elev, 210 – **Mads Nero Jochum**, 20
- Schulin**, 238
- Schytte, Didrik**, elev, 209
- Schæffer, A.**, 181
- Secher, Helen**, g. m. Knud Secher, 91 – **Knud**, enke Helen Secher, 91 – **V.A.**, rigsarkivar, 116
- Seier, Anne Marie**, Ny Sogn, 35
- Sestoft, Leif**, 255

- Severin, Søren**, elev, 201
Severinsen, P., 158
Sibbern, Hans, konrektor, 180 – prof., 162, 169 – **Mathæus**, organist og urmager, 169
Siegstad, Dorthea Kristiane Birgithe Abigael, g. Andersen, 96
Sielland, Anneken, g. Callesen, 59 – **Hans Hansen**, 63 – **Hans Nielsen**, 59, 63
Sikjær, Søren, enke Valborg Sikjær, 91 – **Valborg**, g. m. Søren Sikjær, 91
Simon, Andreas, skolepedel, 191 – **Anna Maria**, g. Espenschied, 190 – **Paul**, arbejdsmand, 191
Simonsen, David, 183, 191 – **Laurids**, 130 – **Margrethe Benigne Johanne Juliane**, g. Larsen, 95 – **Morten**, 91 – **Simon**, elev, 211
Sivested, Jens Jensen, elev, 199 – **Nicolaj Jensen**, 199
Sixhøj, J. Chr., 201
Sjodin, Lars, 157
Skaagen, Sten Andersen, elev, 200
Skade, Anne Madsdatter, g.1. Hørby, g.2. Munk, 125, 130, 131, 132, 157 – **Mads Jensen**, til Torup, 132 – **Mads Nielsen**, til Kærgård, 130, 132 – **Niels Madsen**, Rebstrup, 132
Skadeland, Thomas, 153
Skiffer, Mads, elev, 196 – **Niels**, elev, 196 – **Rasmus**, elev, 196
Skinkel, Hilleborg, 68 – **Hilleborg Ottesdatter**, g. Henriksen, 81
Skipper Klement, 126, 151, 153
Skjot-Petersen, Lise, 105
Skomager, Hans Jensen, elev, 199 – **Rasmus Christensen**, 195
Skovbjerg, Marie, Arnborg, 45
Skovgård, Søren Pedersen, elev, 196
Skriver, Hans, 130 – **Hans Lauridsen**, 125, 129, 155 – **Jens B.**, 250 – **Michel**, 145 – **Peder**, 122 – **Peder Nielsen**, 125 – **Per**, 122
Skrædder, Peder, elev, 207
Skytte, Knud, elev, 205 – **Knud Christensen**, sognepræst, 205
Slemming, Christen, elev, 199 – **Jens Rasmussen**, 199
Smed, Anders Jensen, elev, 198 – **Bertel Jensen**, 206 – **Christen**, 138-139 – **Jens**, 194 – **Jens Christensen**, 198 – **Per**, Årstrup, 135 – **Rasmus**, elev, 194
Smidt, Christen Christensen, sognepræst, 205
Smith, Kristiane Abigael Rebekka, g. Reimer, 96
Sneedorff, Frederik, 9
Snell, Johannes, herredsfoged, 219
Sofie Amalie, dronning, 239
Sohn, Ole, forfatter, 251-252
Sommer, familie, 217 – **Charlotte Amalie**, g. Kreutzmann, 97 – **Christen**, 147 – til Gjandrup (Fussingø), 136-137, 139 – **David**, grønlandsk fanger, 97 – **Ellen Marie**, g. Snell, 219 – **Idé Margrethe**, g. Isencee, 218 – **Mads Christensen**, 217 – **Oluf**, Til Gjerndrup, 147 – **Otte Christensen**, 218
Sommerhjelms, Mathias Otto Leth von, norsk statsminister, 218 – **Otto Mathias von**, 218
Sommersted, Karen, g. Bøeg, 59
Sophie Magdalene, dronning, 232
Spang-Hanssen, Henning, 91
Spangberg, Morten, 1-12
Spangenberg, Morten, kaptajn, 216
Spangsberg, Hans, 10 – **Jens**, 10 – **Laust**, 10-11 – **Martin P.**, kaptajn, 1-12
Sparre, Sixten, 18
Splid, Elsebe Pallesdatter, g. Skade, 132
Split, Eler, 75
Stangerup, Henrik, enke Lotte Tarp, 91
Stauning, 103 – **Thorvald**, statsminister, 33
Steen, Christen, til Bækmark, 126 – **Else**, g. Jepsen, 126 – **Else Knudsdatter**, g. Jepsen, 121 – **Erik**, Tostrup, 126 – **Knud**, til Skovbygård, 126 – **Laurids**, 130 – **Poul**, 117, 223 – **Tydman**, 214, 216
Stein, M., 192
Steller, Georg Wilhelm, 12
Stemann, G., 159
Stensballe, Kirstine, g. Plesner, 38
Stensgaard, Erling, bibliotekar, 1
Stiesdal, Hans, 70
Stig, marsk, 255
Stigsdatter, Mette, g. Hørby, 133 – g. Jensen (Hørby), 134

- Stigsen, Anders**, 137
Stilling, Niels Peter, 33, 53
Storm, Frederik, elev, 195 – organist, 195
Strangesen, slægt, 68, 71, 73 – **Elef Elef-**
sen, 81 – **Niels**, 71, 85 – **Strange Peder-**
sen, 69, 74, 81
Streets, Dorothea, g. Reimer, 59
Stræt, Maren Nielsdatter, g. Poulsen, 152
 – **Niels Jensen**, Hornsgård, 152
Stub, Peder Jørgensen, 157 – **Signe**, 16
Studt, Else Anne Cathrine, g.1. Førsløv,
 g.2. Engberg, 92 – **Henrik**, oversergent,
 inspektør, 92
Stær, vagtmester, Aarhus, 51
Suder, Christen, Helstrup, 148
Suhm, P. F., 116
Suurballe, Hans, 63
Svane (Swane), slægt, 91 – **Erling**, 255 –
Lars, 91
Svendsen, Alex, vognmand i Silkeborg, 44
 – **Mette**, g. Johansen, Gl. Ry, 46 – **Niels**,
 magister, 239 – **Peter**, gårdmand, 36
Svenske, Mogens, 200 – **Niels Olsen**, elev,
 197
Svensson, Haakon, svensk indvandre, 159
Svenstrup, Carl, 201
Søgaard, Ane Mortensen, født i Velling, 35
Sønderby, Bolette Elisabeth, Naur, 40
Søndergaard, Georg, 192
Sørensdatter, Anne, g. Knudsen, 153-154 –
Ellen, g. Eskesen, 219 – **Inger**, g. Chri-
 stensen, 153-154 – **Maquar**, Lundgård,
 151
Sørensen, Christen, 203 – smed, 205 –
Claus, gårdmand, 61 – **Erik**, elev, 194 –
Inger, 254 – **Jens**, tolder, 195 – **Knud**, for-
 fatter, 54 – **Mads**, 134 – **Morten**, Glerup,
 153 – **Niels**, elev, 195 – **Otto**, elev, 210 –
Peder, elev, 205 – **Povl**, Glerup, 153-154
 – **Tage**, cand. polit., direktør, 1, 3
Tamm, Ditlev, prof., 86
Tarp, Lotte, g. m. Henrik Stangerup, 91
Terkelsen, Erik, glarmester i Grenå, 194
Testrup, Christen Sørensen, 155, 158-159
Thamesdatter, Dorthie, g. Andersen, 125 –
Maren, 125
Thamesen, Christen, 125 – **Just**, 125 – **Las-**
Snorup, 124-125
Thavlov, Lis, 106
Thiset, 84-85 – **A.**, 123, 129 – **Anders**, 247
Thoboe, Søren, 179 – **Søren Mogensen**,
 skovridder, 167
Thomasdatter, Dorthie, g. Andersen, 121,
 125 – **Maren**, 121, 124
Thomasen, Christen, 121, 124 – **Just**, 121,
 124
Thomassen, Jesper, 249
Thomasson, Pehr, forfatter, 249
Thomesøn, Nisse, 72 – **Thomas**, 72
Thomsen, Birgitte, red., 255 – **Christen**,
 elev, 205 – **Christoffer**, elev, 203 – **Jør-**
gen, 54 – **Lars**, Snorup, 139 – **Mads Ol-**
sen, Lammehusene, 20 – **Niels**, borger
 i Thisted, 210 – **Steen**, cand. scient.,
 217, 220 – **Ths.**, Hee, 36
Thorning, Ib, elev, 206
Thorssøn, Matis, 72
Thorup, Gunde, sognepræst i Børglum,
 204 – **Laurids Gundesen**, student, 204
Thorvaldsen, Bertel, billedhugger, 47
Thott, Otto, 116
Thrugotsønner, slægt, 110
Thura, Jens Larsen, student, 206 – **Lars**
Larsen, sognepræst, 206
Thurøe, Anders Lauritz, forretningsmand,
 242
Thybo, se også Kapel – **Christen**, fisker,
 129
Thüsing, Georg, gefreiter, 27
Tidemand, Laurids Bang, student, 209
Tietgen, C. F., 252
Tillerup, Beate Wilhelmine, g. Hansen,
 178
Timothæussen, Regina Nikoline Marie So-
fie, g. Frederiksen, jordemoder, 96
Tinghører, Hans, 122
Titussen, Tuperna Kristiane Sofie, g. Kri-
 stiansen, 98
Tobiassen, Ane Kathrine Jakobine Esther,
 g. Lund, 98 – **Jakob**, grønlandsk fan-
 ger, 98
Tobiesen, Fr., 181
Topsøe-Jensen, H., 178
Tornekrands, se også Michelsen – **Mikkel**
Nielsen, til Lundbæk, 126
Torup, Mette Mouritsdatter, 217
Toxvig, Christen, Arnborg, 45

- Toxværd, Hans Jensen**, skibsfører, 177 –
Hedevig Margrethe, g. Langsted, 177
- Trane, Jens**, postmester, 208
- Trap, J. P.**, 156
- Trevor-Roper, Hugh**, historiker, 245
- Trolle, Dyre**, 91
- Trondesen, Johanne Sofie**, g. Joensen, 22
- Truelsen, Thomas**, 70, 72
- Tryde, Joh. Frid. Vilh.**, 20
- Trøye**, se også Palck
- Tuesen, Oluf**, Bornholm, 249
- Turesson, Ture**, slotshøvedsmand, 67
- Tüchler, Heidi**, cand. mag., 241
- Tögl, Martin Albert**, akademiker, 233
- Udenkjær, Johan**, elev, 199 – **Peder Andersen**, elev, 200 – **Søren Pedersen**, elev, 195
- Udsen**, se også Simonsen – slægt, 130 –
Karen Lauridsdatter, g. Hørby, 125
- Uf**, slægt, 249
- Ulfstand, Gertsdatter**, g. Nielsen, 81 – **Sofie**, g. Podebusk, 131
- Ullerup**, familienavn, 184
- Ulsig, Erik**, historiker, 85, 111, 246-247
- Ulsøe, Johanne Birgitte**, g. Wiborg, 172
- Urness, Carol**, 11
- Wad, Jesper**, 235
- Valdemar**, konge, 70
- Valdemar III**, konge, 77
- Valdemar Atterdag**, 66, 71, 76-77, 84
- Vang, Oluf Hansen**, sognepræst, 204 –
Thomas Hansen, sognepræst, 205
- Vasarhelyi, Georg**, 91
- Wegge, Frederikke Charlotte**, g. Luja, 168
- Veggerslev, Rasmus Sørensen**, rektor, 194
- Weitemeyer, Mogens**, 113
- Weitling, Günter**, 249
- Vendelbo, Cecilie Pedersdatter**, g. Nielsen, 81 – **Christian**, 83 – høvedsmand, 72 – **Niels Hansen**, elev, 210 – **Peder**, 72, 77, 85
- Vendelboe, Peder**, 83
- Wenkjær**, se også Udenkjær
- Werner, Anne Margrethe**, g. Langsted, 167, 170 – **Hans**, transportforvalter, 167
- Wesenberg, Ludvig**, 251
- Wessel, Johan Herman**, digter, 39
- West, F. J.**, 156
- Vestenie, Erik**, 130 – **Margrethe**, g. Lauridsen, 130
- Westerby, Erik**, 54
- Vestergaard (Westergaard), Gordon**, Herring, 40 – **Thorvald**, billedhugger, 37-38, 42
- Vestsen, Ole**, elev, 205
- Veyer, Poul**, 146
- Wiberg, S. V.**, 156, 158, 201, 211
- Viborg (Wiborg)**, forvalter i Vejle, 170 –
Chr. P. Schack, postfuldmægtig, 180 –
Christian Peter, postmester, 173 – **Erik Nissen**, akademiker, 233 – **Niels Christian Schack**, konsumptionsbetjent, 172-173 – **Peder Nielsen**, sognepræst, 172
- Wichmann, Chr.**, renteskriver, 162-163, 169
- Viffert**, se også Joensen, Lauridsen, Madsen, Maltesen – **Anders Maltesen**, 134, 139, 142, 144
- Vigerust, Tore H.**, 101
- Viiinholt, Claus Hansen**, tingskriver og degn, 145
- Wikkelsøe, Else Pedersdatter**, 160-161, 169
- Wilckens, Peter Heinrich**, soldat, 28-29, 54
- Vilkens, Peter**, soldat, 28
- Villadsen, Jens**, elev, 208 – **Mikkel**, elev, 207 – **Villads**, ambassadør, 160-181, 221, 226
- Willumsen, Jørgen**, 57, 61
- Vils, Christen**, student, 208 – **Mads**, student, 208 – **Niels**, elev, 207 – **Peder**, student, 208
- Vilsbæk, Jacob**, elev, 206
- Wiltmann, Frederik Johansen**, elev, 206
- Winkler, Gustav**, sanger, 23
- Vinstrup, Thomas Nielsen**, student, 205
- Winther**, slægt, 153 – **Chr. Andersen**, 149 –
Jep, Nøtten, 152 – **Niels**, Beltoft, 153 –
Niels Christensen, Troelstrup, 149 –
Peder, Nøtten, 153
- Wittendorff, Alex**, historiker, lektor, 103-104
- Wivet**, familie, 179 – **Frederik Wilhelm**, justitsråd, 179 – **Marianne**, 179 – **Marianne Kirstine**, g. Langsted, 168, 174

- Wodskou, Peter**, 67, 69, 73, 175
Vogensen, Povl, Støttrup, 126
Vognsen, Poul, 129 – Støttrup, 126
Wolf, familie, 189 – himmerlandsk familie, 132 – **Anna Maria**, g. Fröhlich, 191 – **Maria Margaretha**, g. Fröhlich, 190
Wolff, Odin, 12
Vollertsen, Ella, f. Nanz, 88-89 – **Johannes**, 88 – **Nils**, forskningslektor, 88-89 – **Peter**, 88
Wolstein, Johann Gottlieb, akademiker, 233
Wonsild, Elisabeth, g.1. Jensen, g.2. Junker, g.3. Krog, 93 – **Jacob Knud**, direktør, 93
Worri, Søren, 133
Worsøe, Hans H., landsarkivar, 216, 254
Wulff, Carsten, elev, 210 – **Tabita**, 54
Værnfelt, Kr., 155-156, 159
Wærre, Niels, herredsfoged, 133-134, 146
Væver, se også Qvist
- Yde, Jep**, 158
- Zahle**, slægt, 91 – **Jørgen**, 91 – **Natalie**, 239-240
Zethsen, Lars Johannes Peter Jonas, kommunerådsformand, 99 – **Nielsigne Martha Abelone**, g. Rosing, 99
Zeuthen, Anders, elev, 196 – **Christen**, kapellan, 196 – **Laurids**, elev, 196 – **Peder**, elev, 196
Zieler, Mogens, kunstner, 42
Zuber, C. J., arkitekt, 116
Zøylner, Åsa, g. Rohde, 93
- Øland, Christen**, elev, 207
Ørberg, Paul G., 211
Øskov, Birgit, 54, 254
Østergaard, Bent, læreruddannet, 86 – **Jørgen**, redaktør, 13-54

Susanne Malchau: Kærlighed er tjeneste. Søster Benedicte Ramsing – en biografi (<i>Heidi Tüchler</i>)	239
Kjell Å. Modéer: Patriot i gränsland. Einar Hansen – entreprenör och mecenat (<i>Tommy P. Christensen</i>)	241
Informationsserien 1-6. Udgivet af Statens Arkiver (<i>Helga Mohr</i>)	242
Sune Persson: »Vi åker till Sverige«. De vita bussarna 1945 (<i>Harald Runblom</i>)	244
Riget, magten og æren. Den danske adel 1350-1660. Red. af Per Ingesman og Jens Villiam Jensen (<i>Tommy P. Christensen</i>)	246
Saxo. Kulturhistoria för Skåneland. Nr. 17 (<i>Tommy P. Christensen</i>)	248
Sct. Nicolai kirke i Aabenraa. En bykirke gennem 750 år. Red. af Lars N. Henningsen (<i>Charlotte Lindhardt</i>)	249
Jens B. Skriver: Moesgård. Historien om en herregård (<i>Susanne Krogh Jensen</i>)	250
Ole Sohn: De drog mod øst. Danskeres udvandring til Rusland og Sibirien 1864 til 1919 (<i>Birgit Flemming Larsen</i>)	251
Redaktionen har modtaget følgende bøger	254
Vejledning til manuskriptforfattere	256

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Bestyrelsens medlemmer:

Finn Andersen, Grysgårdsvej 2, 2400 København NV
 Michael Bach (næstformand), Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg
 Nils C. Bartholdy, Dalgas Boulevard 63, 2.th., 2000 Frederiksberg
 Finn Grandt-Nielsen (kasserer), Stavrevej 27, Måle, 5300 Kerteminde
 Gitte Bergendorff Høstbo (sekretær), Obovej 14, 2730 Herlev
 Birgit Flemming Larsen (formand), Klostermarken 13, 9000 Aalborg
 Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby
 Knud Prange, Degnemose Allé 26, 2700 Brønshøj
 Poul Steen, Strandvejen 296A, 2930 Klampenborg
 Peter Wodskou, Arnesvej 44, 2700 Brønshøj
 Hans H. Worsøe, Tækkerløkke 34A, 6200 Aabenraa

Skriftudvalgets medlemmer:

Michael Bach (redaktør), Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg
 Gitte Bergendorff Høstbo, Obovej 14, 2730 Herlev
 Christian Larsen, Rådmandsgade 8, 3.tv., 2200 København N
 Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby
 Anne Dorthe Suderbo, Lille Strandvej 12B, 2900 Hellerup

Webmaster for www.genealogi.dk:

Elsebeth Paikin, Kildevænget 37, 2100 København Ø

Personalhistorisk Tidsskrift

udgives af *Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie*, hvis formand er Birgit Flemming Larsen, Klostermarken 13, 9000 Aalborg.

Tidsskriftet redigeres af Samfundets skriftudvalg ved redaktørerne: Michael Bach, Gitte Bergendorff Høstbo, Christian Larsen, Stella Borne Mikkelsen og Anne Dorthe Suderbo.

**Redaktion: Michael Bach, Rolfsvej 14, 3.tv., 2000 Frederiksberg.
E-mail: mbc@fkb.dk**

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse i Samfundet. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Medlemskontingent for 2003: 200 kr.

Ekspedition: Stella Borne Mikkelsen, Valborg Allé 11, 3.tv., 2500 Valby

Benyt venligst indlagte bestillingskort til Samfundets publikationer.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Alfred Good's Fond.
Samfundet er medlem af Foreningen af danske Kulturtidsskrifter.

Samfundet er medudgiver af *Hvem Forsker Hvad*. Bestilling af HFH skal ske til Syddansk Universitetsforlag, Campusvej 55, 5230 Odense M, tlf. 66 15 79 99, fax 66 15 81 26, e-mail: press@forlag.sdu.dk

Sats og tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s. Trykt på papir, der opfylder de i ISO 9706:1994 fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

ISSN 0300-3655